

Osakunnan hauskin joukko

Hämäläis-Osakunnan Laulajat 1929–2004

HOL – Hämäläis-Osakunnan ylpeys ja ilo

Hämäläis-Osakunnan Laulajat on ylioppilaselämää parhaimmillaan.

HOLLilla on seitsemänkymmenenviiden vuoden saattossa syntyneet perinteet, mutta kunkin kuoronjohtajan mukana uudistuva taiteellinen sointi. Se on mukautunut osakunnan ja yhteiskunnan muutoksiin, ja tarjonnut jäsenilleen tilaisuuden omien musikaalisten kykyjen tunnistamiseen ja kehittämiseen.

Tästä historiikista saamme myös lukea, kuinka antoisa sosiaalisen elämän verkko HOL on. Kuorossa koettu yhteisöllisyys kantaa, ja se vaikuttaa HOLlilaisien elämään myös aktiivikuorolaisuuden jälkeen.

Osakunnan ja kuoron rajankäyntiin näyttävät aika ajoin kuuluneen mustasukkaiset epäilyt, joiden mukaan HOLlilaisilla on ehkä liiankin hauskaa keskenään. Tämä viihtyminen tuo kuitenkin selvää nettiloa kaikille, sillä kuorolaulu ilahduttaa myös – ja varsinkin – kuulijoitaan. HOLlin konsertit tarjoavat mieliinpainuvia elämyksiä ja ovat kaikkien osakuntalaisten ylpeyden aihe. Sen pienten kokoonpanojen esitykset ovat odotettu ohjelmanumero ja juhlan merkki monissa Hämäläis-Osakunnan tilaisuuksissa.

Onnittelen lämpimästi Hämäläis-Osakunnan Laulajia ja toivon juhlivalle kuorollemme kukoistavaa tulevaisuutta!

Hely Tuorila
inspektori

Kuoro kaikuu käytävillä, kuoro kuuluu kaupungilla

Hämäläis-Osakunnan Laulajat pitää yllä Hämäläis-Osakunnassa yhtä pisimmistä ja mainioimmista perinteistä – laulu- ja kuoroperinnettä. Syysluku-kausien alussa jännitys osakunnan käytävillä on käsinkosketeltavaa, kun uudet innokkaat laulajat odottavat pääsyä vuorollaan koelauluun. Lukuvuoden mittaan käytävillä kaikuu laulu kuoron harjoituksista, laulutunneilta ja stemmaharjoituksista. Jokainen osakuntalainen kuulee HOL:lia arkisesti ja ikään kuin

vahingossa omissa tiloissa, mutta kuoron laajan osakunnan ulkopuolelle suuntautuvan toiminnan ansiosta myös monissa muissa tilaisuuksissa ja paikoissa voi ylpeänä esitellä oman osakunnan kuoroa.

Käsillä olevasta historiikista voidaan lukea, kuinka kuoro on kuulunut osakunnassa ja kaupungilla jo vuosikymmeniä ja kuinka se kaikuu kuorolaisten ajatuksissa ja muistoissa edelleen.

Parhaimmat onnitteluni ja alati kaikuvien sävelten toivotukseni 75-vuotisjuhlaansa viettävälle HOLlille!

Laura Nyström
kuraattori

Lukijalle

Kuorohistoriat tarjoavat yleensä ainakin selonteon johtajista, tärkeistä konserteista, kilpailuista, matkoista ja levytyksistä. Jäsenmäärän ja toiminnan muutoksia, hallintoa ja talouttakin tarkastellaan. Usein esitellään kuoron perinteitä ja kerrotaan hauskoja kuoromuistoja. Parhaissa teoksissa kuoron vaiheet kytketään myös suurempiin kokonaisuuksiin, taustayhteisöihin sekä aate-, kulttuuri- ja sosiaalihistoriaan.

Hämäläis-Osakunnan Laulajien 75-vuotishistoriassa on kuoron vaiheita pyritty kuvaamaan mahdollisimman moniulotteisesti ja täyteläisesti. HOL on haluttu kytkeä laajoihin yhteyksiinsä, suomalaisen kuorokulttuurin, etenkin akateemisten kuorojen, Hämäläis-Osakunnan ja ylioppilasmaailman kehitykseen, toisaalta on haluttu tutkia kuoroa intiiminä ihmisyyteen ja yltää syvälle kuorolaisten kokemuksiin ja tunteisiin. Monipuolisen kuvan saamiseksi tavanomaisia hallinnollisia lähteitä, vuosikertomuksia ja pöytäkirjoja, on täydennetty runsaalla kertovalla aineksella, etenkin lehti- ja muistitietoaineistolla.

Lähdepulmia on ollut kosolti. Kuoron arkisto on sekava ja aukollinen, koska opiskelijajärjestöjen tapaan sitä on hoidettu lyhytjänteisesti ja sattumanvaraisesti. Mitään ei ole enää tallessa 1930-luvulta eikä kovin paljon 1940–50-luvuiltaakaan. Arkisto on kattava 1950-luvun lopulta 1970-luvun alkuun, mutta melkein koko aineisto vuosilta 1972–81 on taas kateissa. Surullisinta on leikekirjojen katoaminen: niistä puuttuvat nykyään lähes kaikki vuotta 1981 vanhemmat. Vasta vuodesta 1983 alkaen aineistoa on hyvin tallessa. Arkisto oli suurelta osin ehyt vielä 1979, mikä näkyy kuoron 50-vuotishistoriikista, mutta 1990-luvun alussa sen tila oli jo sama kuin nyt. Tuhot lienevät tapahtuneet 1980-luvulla, mahdollisesti osakunnan remontin yhteydessä. Tuon ajan kuorolaiset osaavat ehkä kertoa, mihin

monen vuosikymmenen vuosikertomukset, pöytäkirjat, lehtileikkeet ja valokuvat ovat hävinneet.

Täydennysaineiston keruu alkoi 1994. Silloin laadittiin muistitietokysely, joka lähetettiin senioreille 1997, 1999 ja 2003. Se tuotti rikkaan kokoelman muistoja, valokuvia ja asiakirjoja 1930-luvulta 1980-luvulle. Kysely tehtiin viime hetkellä, koska vielä 1997 saatiin tietoja jopa perustajajäseniltä. Lisäksi haastateltiin talvella 2004 kaikkia elossa olevia HOLlin johtajia. Tavallisen käytännön mukaan muistitieto julkaistaan johtajia lukuun ottamatta nimettömänä, ja alkuperäisiin vastauksiin voi tutustua vain arkistossa.

Leikekirjojen katoamisen vuoksi käytiin läpi Ylioppilaslehdet 1929–39, Hälläpyörät 1947–80 ja Hämäläis-Osakunnan vuosikirjat 1959–70 sekä erityiskysymysten osalta myös muuta lehdistöä, mikä osoittautui antoisaksi. Leikkeitä tuli paljon myös eräiden muistitietovastausten mukana. Tämä aineisto samoin kuin 50-vuotishistoriikissa julkaistut muistelukset ovat tässä teoksessa enimmäkseen kirjoittajien nimillä. Paljon penkomista ja seniorien apua vaati myös HOLlin vaiheisiin liittyvien kuvien löytäminen.

Toivottavasti työn tulos, HOLlin 75-vuotishistoria, antaa kaikenikäisille hollilaisille ja ulkopuolisillekin eloisan ja värikkään kuvan kuoroharrastuksen monista ulottuvuuksista, muuttuvien kulttuuri- ja yhteiskuntaihanteiden vaikutuksista, ikuisesti nuoren opiskelijayhteisön iloisesta ja vilkkaasta elämästä sekä kaiken moottorista, yhdessä laulamisen riemusta.

Samalla esitän HOLlin puolesta lämpimät kiitokseni Hämäläis-Osakunnalle, joka on kautta aikain ollut kuoronsa vankkumaton tukija arvojen ja aatteiden mullistuksista huolimatta. Osakunnan hyväntahtoisuus mahdollisti myös tämän kirjan julkaisemisen.

Jere Jäppinen

Sisällys

Ennen HOLlia

Laulavat ylioppilaat 5
Kuorokulttuuri, johon HOL syntyi

Vähän ja hekin huononpuoleisia 8
Hämäläis-Osakunnan laulajia ennen HOLlia

Kansallisromanttinen HOL 1929–53

Aikansa lapsi 11
1920-luvun ylioppilaselämä HOLlin synnyn taustana

YL kätilönä 14
HOL perustetaan

Pyssyn pitkä ja loistelas valtakausi 18
HOL aloittaa huipulta

Sinunkaupat, rekiretki ja ryijynompelua 24
Kuoroyhteisö alkaa muotoutua

Tilapäiskuoron leima 28
HOL vaihtaa viihteelle

Päätettiin jatkaa HOL:in toimintaa 34
Laulua sodan keskellä

Rakkaudentunnustus HOL:lle 35
HOL suosionsa kukkuloilla

Tenori halkopinon takana 42
Kuoron arkea Jullen aikaan

Mitä tekee HOL? 47
HOL Hälläpyörän hampaissa

HOL ja kuorokulttuurin murros 1953–81

Kuulakasta haamulaulua 53
HOL hiipii kehityksen kärkeen

Martti näyttää leijonankyntensä 59
HOL palaa huipulle

Karkauspäivän tansseista Oinaan yöhön 71
Murroskauden kuoroelämää

Matkusteleva HOL 78
Kuoro kansainvälistyy

HOL etsii omaleimaisuutta 1981–

Jälkinäytös uusin nuotein 89
HOL jatkaa tutuilla linjoilla

Kaksi kultaleimaa ja kunniapunnus 93
HOL palaa jälleen huipulle

Klassikoista Rentun ruusuun 99
Rauhallisen kehitystyön aika

Musiikin moniottelijat 104
HOL uudistuu ylikierroksilla

Jatsaava jatkoaika 112
Sordiinoa HOLlin huutoon

Eskon tehovartti 118
Joko taas huipulle?

Osakunnan hauskin joukko? 123

Ennen HOLlia

Laulavat ylioppilaat

Kuorokulttuuri, johon HOL syntyi

Hämäläis-Osakunnan Laulajien ja suomalaisen ylioppilaslaulun syvimät juuret ulottuvat porvarillisen romantiikan ja nationalismin syntysijoille, 1800-luvun alun saksalaiseen kulttuuripiiriin, jossa syntyivät monet Suomen akateemista kuoroelämää yhä leimaavat perinteet.

Porvariston vahvistuessa sävelletty musiikki ja siihen liittyvä musiikkielämä irtautuivat kirkoista ja hoveista ja niistä tuli laajan porvarillisen yleisön omaisuutta. Musiikin harrastamisesta tuli tärkeä osa aikakauden porvariskulttuuria, jossa säästyksetön mieskuorolaulu sai erityissijan. Berliinissä vuonna 1809 perustettu Berliner Liedertafel -kuoro synnytti uuden, suosituksen kuoroperinteen. Nämä kuorot olivat pieniä herraseurueita, jotka kokoontuivat ruokapöydän ääreen laulamaan mieleisiään seura-, juoma- ja pilalauluja vakavamman ohjelman lisäksi. Liedertafel-kuorosten taiteellinen taso jäi matalaksi, mutta ne toteuttivat aikansa porvarillisia ihanteita, kotoisuutta, ystävyyttä, veljellistä yhteenkuuluvuutta ja oikeutta nautintoihin ja harrastamisen iloon.

Sveitsissä aikakauden aatteet synnyttivät samaan aikaan Liederkranz-kuoroperinteen. Sen ihanne oli suuri ja mahtavasti soiva mieskuoro, joka ylisti isänmaata ja sen luontoa kansanlaulusovituksia laulaen. Kuorolaulun tehtävä oli kohottaa kansan sivistystasoa ja kansallista tietoisuutta. Laulu loi yhteenkuuluvuuden tunteita niin laulajien kuin kuulijajoukkojen kesken. Nämä tavoitteet liittivät kuorolaulun kansanvalitusajatteluun ja innostivat kehittämään laajojen piirien kuorotoimintaa ja suuria laulujuhlia. Kuorolaulu levisi kaiken kansan pariin mutta kytkeytyi samalla lujasti ulkomusiikillisiin päämääriin ja muuttui musiikkielämän ylätasoon näkökulmasta harrasteluksi, jolta ei edes odotettu taiteellista täysipainoisuutta.

Saksalaisessa ylioppilasmaailmassa syntyi 1800-luvun alussa Burschenschaft-liike, jossa oli kapinallisia sävyjä. Ylioppilaat vaelsivat yliopistokaupungista toiseen laulaen hilpeitä laulujaan omintakeisten perinteiden, laulumiekköjen, vaellussauvojen, rituaalisten ystävydenosoitusten ja olutjuhlien kehystäessä laulua. Ylioppilaat halveksivat porvarillisuutta ja korostivat

vapauttaan, mitä ilmaisi julkea, musiikkielämän normaalien miljöiden ulkopuolinen kaduilla lauleskelu. Isänmaallisten laulujen esittäminen sai toisinaan poliittisen mielenosoituksen luonteen.

Uusi saksalainen kuorokulttuuri välittyi jo 1810-luvulla Upsalaan ja sieltä Turun Akatemiaan, jossa säännöllinen mieskuorotoiminta alkoi 1819. Yleisö otti musiikkiuutuuden heti myönteisesti vastaan, mutta ylioppilaslaulun poliittisuus, varsinkin kaduilla laulaminen, aiheutti saman tien ongelmia viranomaisien kanssa. Ylioppilaat ilmaisivat mielipiteitään esittämällä laulutervehdyksiä arvostamilleen henkilöille. Muutamat kumoukselliset laulut kuten Marseljeesi kiellettiin.

Mieskuorolaulua harrastettiin Turun ylioppilas-yhteisöissä, etenkin osakunnissa. Perinne siirtyi yliopiston mukana Helsinkiin 1828. Akateeminen kuorolaulu sai uutta puhtia Fredrik Paciuksen tultua yliopiston musiikinopettajaksi 1835 ja organisoitua Akateemisen lauluseuran, nykyisen Akademiska sångföreningenin edeltäjän, vuonna 1838. Paciuksen työ kuoronjohtajana merkitsi ohjelmiston monipuolistumista ja vaatimustason nousua. Ylioppilaskuorot toimivat kuitenkin tyypillisen epäsäännöllisesti, ja toiminnan vilkkaus ja laatu vaihtelivat vuodesta toiseen.

Erityinen kuorolauluinto heräsi, kun ylioppilaat ryhtyivät keräämään varoja ylioppilastalon rakentamista varten. Rahankeruuseen lähetettiin kakstoistikoja, pieniä mieskuoroja, jotka tekivät kesinä 1858, 1861 ja 1869 konserttikiertueen koko maan halki. Monilla paikkakunnilla kuultiin ensi kertaa ylioppilaslaulua ja kuorolaulua ylipäänsä. Kiertueet heijastivat runebergiläis-snellmanilaisen suomenmielisyyden ihanteita, joista keskeisimpiä oli sivistyneistön ja suomenkielisen kansan lähentäminen. Vaikka kakstoistikojen yleisöt olivat säätyläisvoittoisia, maata kiertävät ja sivistyksensä hedelmiä ”kansalle” jakavat laulavat ylioppilaat saivat kansallisen symbolin sädekehän. He

edustivat ”isänmaan toivoja”, joille kansakunta saattoi osoittaa suopeuttaan.

Ylioppilaskuorojen ohjelmistoon liitettiin jo varhain muutamia suomenkielisiä kansanlauluja. Suomenkielistä laulettavaa alettiin kaivata lisää 1860-luvulla ja kuoro-ohjelmiston kielivalinnoista syntyi kiistoja. Kielitaistelun kuumetessa suomen- ja ruotsinkieliset laulajat eivät enää mahtuneet samaan kuoroon. Suomenmielisen ylioppilasjärjestön Suomalaisen Nuijan yhteyteen syntyi 1876 mieskuoro, joka edelsi 1883 perustettua Ylioppilaskunnan Laulajia. Kielipoliittisesti liberaalit perustivat 1878 Muntra Musikanter-kuoron, joka ensimmäisenä kuorona Suomessa ryhtyi valikoimaan laulajiaan ja sai eliittikuoron leiman.

Vuonna 1870 valmistunut Helsingin Vanha ylioppilastalo rakennettiin suurelta osin ylioppilaslaulajien keräämin varoin. Siitä pitäen ylioppilaat ovat laulaneet talossaan, myös hämäläiset, joiden osakuntahuoneisto sijaitsi 1870–90-luvulla ylioppilastalon kellarissa. Kuva on 1880-luvulta.

Muntra Musikanter oli alun perin matkakuoro. Mieskuorolaulu sai uudenlaista kansallista merkitystä, kun MM lähetettiin 1880-luvulla edustamaan Suomea ensin Moskovaan, sitten Tukholmaan, Pietariin, Kööpenhaminaan ja lopulta Pariisiin ja Berliiniin saakka. Kuoron matkat olivat taiteellisia riemuvoittoja, ja kotimaiset lehdet toistivat ahkerasti ulkomaisten kriitikoiden ylistäviä konserttiarvosteluja, jotka hivelivät suomalaisten herkkää kulttuurista itsetuntoa. Akateemisesta mieskuorolaulusta tuli näin Suomen vertauskuva myös ulkomailla.

Mieskuorot lauloivat perinteistä, jo aikalaisten korvissa kulunutta saksalais-skandinaavista Liedertafel-ohjelmistoa, jonka taiteellinen laatu ei ollut kummoinen. Ylioppilaskunnan Laulajien mullistavassa 10-vuotisjuhlakonsertissa 1893 esitettiin vain suomenkielisiä lauluja, joista kuusi oli kantaesityksiä. Niistä yksi, Sibeliuksen Venematka, vaikutti pommin tavoin – aidon suomalaisen kuorolaulun katsottiin syntyneen. Tällä tiellä jatkoi YL:n johtoon 1898 tullut Heikki Klemetti, joka karkotti kuorosta ruotsinkielisten ylioppilaslaulajien vaaliman ”punssiromantiikan”. Punssin siemäilyharjoituksissa ja konserteissa loppui, ja tinkimätön johtaja kohotti kuoron ennenkuulumatolle tasolle. Klemetin päämääränä oli korvata vanha ohjelmisto kansallisella kuoromusiikilla, koska hän katsoi vain suomenkielisen kuorolaulun puhuttelevan ja sivistävän kansaa. Hän laajensi suomenkielistä kuoro-ohjelmistoa tilaten sävellyksiä ja itse kääntäen, sovittaen ja säveltäen. Klemetti teki YL:stä taistelevan suomalaisuuden etujoukon ja Suomen kuorokulttuurin veturin. Isänmaan asiaa ajettiin myös viemällä suomalaista kuorolaulua ulkomaille. YL:stä koottu eliittikuoro Suomen Laulu valloitti 1900–06 suomenkielisin lauluin Eurooppaa.

Klemetti edisti ratkaisevasti myös sekakuorolaulua. Jo Pacius kokosi 1830-luvulta alkaen tilapäisiä

sekakuoroja ylioppilaista ja säätyläisneideistä oratorioesityksiä varten. Suomenmielinen kansanvalistus loi 1860-luvulla suomenkielisen, taiteellisesti vaatimattoman sekakuoroperinteen, jota kansakoulunopettajat levittivät perustaen kuoroja koko maahan. Tämän liikkeen voimannäyttö olivat 1880-luvulla lähtien suuret laulujuhlat. Helsingissä yritettiin 1800-luvun lopulla vakiinnuttaa korkeatasoista sekakuorotoimintaa. Naisylioppilaiden lisääntyessä perustettiin 1900 ensimmäinen akateeminen sekakuoro Ylioppilas-Sekakööri, johon kuoron johtaja Klemetti ei kuitenkaan ollut tyytyväinen. Hän muutti 1907 Suomen Laulun sekakuoroksi, johon hän kokosi parhaat, paljolti akateemiset laulajat, ja aloitti hellittämättömän työn suomalaisen sekakuorolaulun nostamiseksi huipulle. Klemetti kartutti suomalaista sekakuorokirjallisuutta tilaamalla teoksia nuorilta säveltäjiltä kuten Kuulalta ja Madetojalta. Musiikinhistoriasta innostuneena hän johti kuoromusiikkia keskiajalta alkaen. Suurten kirkkomusiikkiteosten esitykset ja voittoiset ulkomaanmatkat kohottivat sekakuorolaulun arvostusta. Suomen Laulu sai Klemetin johdolla myös vakiopaikan valtiolisissa tilaisuuksissa, mikä antoi sekakuorolaulullekin kansallisen ja isänmaallisen kaiun.

1920-luvulle tultaessa olivat hahmottuneet suomalaisen akateemisen kuorokulttuurin pääpiirteet, jotka ovat osin havaittavissa vielä nykyaikanakin:

- Liedertafel-perintönä kuoroelämään kuuluivat veltollinen yhdessäolo, omaehtoisen musiikkiharrastuksen arvostus ja pöydän ilot hilpeine lauluineen
- Liederkrantz-perintönä kuorolaulu sitoutui nationalismiin päämääriin, ja sillä oli kansallinen tehtävä valistaa joukkoja ja herättää isänmaanrakkautta
- Burschenschaft-perintönä ylioppilaslaululla ilmaistiin paitsi nuoruuden railakasta iloa ja vapaudentunnetta myös palavia poliittisia ihanteita, jopa kapinamieltä

- menestyksekkään koti- ja ulkomaisen kiertuetoiminnan ansiosta ylioppilaslaulusta oli tullut paitsi akateemisen nuorison, isänmaan toivojen, vertauskuva myös koko Suomen symboli
  - kuorolaulu oli levinnyt koko kansan harrastukseksi ja kytkeytynyt ulkomusiikillisiin tavoitteisiin ja oli siksi musiikkielämän ylätasoa näkökulmasta suurelta osin taiteellisesti toisarvoista
  - kielitaistelun vuoksi Suomen kuorokulttuuri oli jakautunut kielellisesti kahtia ja suomenkielistä kuorolaulua leimasi vahvasti poliittinen suomalaisuuden ja suomalaisen kulttuurin rakentaminen
  - Heikki Klemetti oli vakiinnuttanut kuorotoiminnan ihanteeksi tinkimättömän taiteellisen kunnianhimon ja kuoromusiikin tasaveroisuuden muun taidemusiikin kanssa
  - Klemetin ansiosta sekakuorolaulu oli saavuttanut Suomessa lyhyessä ajassa korkean tason ja alkanut tavoitella mieskuorojen arvostusta ja asemaa kansallisena symbolina
- Tällaiseen kuorokulttuurin maisemaan lauluintoi-set hämäläisylioppilaat perustivat 1929 sekakuoron. Hämäläis-Osakunnan näkökulmasta kuvaa voi vielä hieman tarkentaa.

Vähän ja hekin huononpuoleisia

Hämäläis-Osakunnan laulajia ennen HOLia

Hämäläiset innostuivat muiden ylioppilaiden tavoin mieskuorolaulusta jo 1820-luvulla Turussa, joskin ainoa todiste tästä on eräissä muistelmassa mainittu hämäläinen lauluseura. Laulu saattoi jatkua myös Helsingissä kuten muissakin osakunnissa, mutta lähdetietoja ei tästä ole.

Laulavat hämäläisylioppilaat ilmestyvät jälleen historian lehdille, kun välillä kielletty osakuntatoiminta alkoi taas vuonna 1868. Hämäläis-Osakunta, joka oli toiseksi pienin, otti alusta alkaen suomalaisuuden periaatteekseen ja suomen viralliseksi kielekseen. Suomalaisuusaate koski ylioppilaslauluakin, ja jo 1869 osakunnassa valitettiin, että suomalainen laulu oli harvinaista ylioppilaiden juhlissa, ja tehtiin akateemiselle laulukunnalle esitys asiantilan parantamiseksi.

Musiikki soi myös osakunnan omissa tiloissa, jonne vuokrattiin heti piano. Samoihin aikoihin perustettiin laulunjohtajan virka, johon valittiin **Otto Severin Ticcander** (1844–1919).

Keväällä 1871 syntyi osakunnan oma laulukunta, joka valitsi kasvitieteilijä Ticcanderin johtajakseen. Laulukunta päätti harrastaa ”etupäässä” suomalaista laulua – ohjelmiston puutteessa ei voitu luopua ruotsinkielisistä lauluista. Laulajille oli käyttöä paitsi osakunnan juhlissa myös Helsingin työväelle pidetyillä valistusluennoilla, joille houkuteltiin yleisöä lauluesityksin. Ikävä kyllä laulajat vaivautuivat paikalle vain yhtenä sunnuntai-iltana. Seuraavalla kerralla luennolle tullut suuri viihteenhaluinen joukko poistui pettyneenä, mikä oli vahingoksi osakunnan maineelle.

Ticcanderin kuoro ei ollut ilo korville. Wilho Soini muisteli vuosijuhlien musiikkiohjelmaa 1870-luvulla: *Laulun hankkimisessa oli laulunjohtajalla mais-teri Otto Ticcanderilla, ”Tikkuksella” suuri vaiva, sillä laulajia oli hämäläisissä siihen aikaan vähän ja hekin huononpuoleisia; varsinkin oli tenoreista suuri puute. ”Tikkus” kyllä tuuttasi niin kuin höyrypilli, mutta hänen äänensä oli jo jokseenkin särkynyt.* Kuoroa vahvistettiin usein ulkopuolisilla, joille piti maksaa. Suomalaisen Nuijan laulukunnan syntyessä 1876 osakunnassa ehdotettiin, että laulajat liittyisivät siihen. Osakunta ryhtyi maksamaan Nuijan laulunjohtajalle ja lakkautti oman laulunjohtajan virkansa. Tulos oli masentava: laulu sammui osakunnassa ja pian nukahti Nuijankin kuoro.

Hämäläis-Osakunta elvytti 1879 oman kuoronsa, ja ylioppilaskunnassa jatkui kielipoliittinen kuorokiista. Jälleenalittu Ticcander oli tehokas ja kekseliäs laulunjohtaja melkoisesta originelliudestaan huolimatta. Osakunnan kuorotoiminta vilkastui 1880-luvun alussa. Laulajat järjestivät 1881 seurapiiritapaukseksi muodostuneet iltahovit Hämeenlinnassa ja Tampereella erään tamperelaisen koulun hyväksi. Vuonna 1882 Ticcander puuhasi osakuntakuorojen yhteistä kiertuetta, joka supistui hämäläislaulajien omaksi, yksittäiseksi jääneeksi matkaksi ”Hämeen sydänmaille”. Seuraavana talvena laulajat järjestivät osakuntalaisten viihteeksi klubi-iltoja.

Ticcanderin kuoron ohjelmisto vaivasi kuitenkin osakuntalaisia, joille kuorolaulu oli yhä suuremmassa määrin kielikysymys. *Ja jos joskus olemme saaneet kuulla laulukuntamme laulua, on se meille laulanut kauniita lauluja kaikista maailman ääristä, mutta peräti harvoin lauluja, jotka ovat syntyneet kotisaloillamme. – – Ylioppilaskunnassa, osakunnissa ja yleensä korporationeissa*

maassamme on tullut tavaksi ilmaista laululla niitä tunteita, joita niiden jäsenissä kulloinkin liikkuu. Kovan riidan jälkeen valittiin 1883 uusi laulunjohtaja. Tämä johti lauluharrastuksen lamaantumiseen, johon ei autanut sekään, että Ticcander kutsuttiin vielä kerran vanhaan virkaansa.

Laulu vaikenä osakunnassa vuosikymmeniksi. Ticcander puolestaan päätyi 1891 Mikkelin lyseon laulunopettajaksi. Hienotunteisesti hänen muisteltiin olleen ”aineestaan huvitettu, mutta jonkun verran originelli mies”. Käytännössä koulupojat järjestivät kalabaliikin toisensa perään omalaatuisesti pukeutuvan ja esiintyvän ”Tikan” tunneilla. Parissakymmenessä vuodessa hänen originelliutensa alkoi lähettää mielisairautta, ja lopulta hänet vapautettiin tehtävistään 1909. Hämäläis-Osakunnan ensimmäinen kuoronjohtaja kuoli unohdettuna Kajaanissa 1919.

Osakuntaelämä muuttui 1900-luvun alussa ylioppilaiden ja etenkin naisylioppilaiden määrän kasvessa. Tilanpuutteen lievittämiseksi rakennettiin Uusi ylioppilastalo, jonka toisen kerroksen uudenaikaiseen klubihuoneistoon Hämäläis-Osakunta asettui 1911. Uusissa tiloissa alkoi viritä kerhomaista harrastustoimintaa, kortin- ja shakinpeluuta, käsitöitä ompeluseurassa – ja kuorolaulua. Kanttori-urkuriksi opiskeleva tuleva säveltäjä **Martti Hela** (1890–1965) johti osakunnan kuoroa 1911–12. Laulusta oli hyötyä osakunnan uudelle toimintamuodolle: maaseudulla alettiin järjestää viihdekiertueita, joilla kerättiin rahaa kansanopistojen hyväksi. Ensimmäisen, kesällä 1912 järjestetyn kiertueen iltamaohjelmaan kuului laulua. Kvartettilaulua esitettiin myös kesän 1914 kiertueella, jonka kesken puhkesi ensimmäinen maailmansota. Sota-aika ja itsenäistymisajan sekavat olot hiljensivät osakunnan vuosiksi, eikä kuorotoiminta saanut jatkoa.

Ensimmäinen ryhmäkuva Hämmäläis-Osakunnan Laulajista otettiin 1930. Edessä keskellä on kuoron johtaja Martti Turunen.

Kansallisromanttinen HOL 1929–53

Aikansa lapsi

1920-luvun ylioppilaselämä HOLlin synnyn taustana

Itsenäistyminen mullisti ylioppilaiden aatemaailman. Vuosikymmeniä etäisenä haavekuvana häämöttänyt itsenäinen Suomi tuli todeksi nopeasti ja yllättäen. Niin ikään sukupolvien ajan elätelty mielikuva yhteisestä Suomen kansasta puolestaan romahti kansalaissodassa. Osa nuoresta sivistyneistöstä halusi rakentaa nuoreen valtioon vahvan ja yksimielisen kansakunnan, joka kykenisi suuriin tekoihin. Neuvosto-Venäjän sekasorto innoitti unelman Suur-Suomesta. Valtiomuotona vielä haparoivaa demokratiaa puolueriitoineen ja lehmänkauppoineen halveksittiin ja kaivattiin lujaa johtoa. Ryssävihan ja Suur-Suomi-haaveiden pian haalistuttua vihollinen löytyi omasta maasta: ruotsalaisen herraluokan vallan jäänteet tuli hävittää suomalais-tamalla alkajaisiksi yliopisto. Kansan yhtenäistämiseksi pidettiin yhä tärkeänä suomenkielisen sivistyneistön ja kansan lähentämistä.

Näiden aatteiden kantajaksi tuli ylioppilasmaailmassa Akateeminen Karjala-Seura eli AKS, yksinomaan miehille varattu, valikoitujen, valan sitomien jäsenten eliittijoukko, joka hankki 1920-luvulla jär-

jestelmällisesti yksinvallan ylioppilaskunnassa ja 1930-luvulla myös kaikissa osakunnissa. AKS:n noustua valtaan osakunnista tuli kiihkeän poliittisen väittelyn ja toiminnan näyttämöitä koko sotienväliseksi ajaksi. Hämääläis-Osakunnassa AKS sai vallan 1926 ja piti otteensa sotiin asti.

Yliopisto ja osakunnat muuttuivat rajusti 1920-luvun ylioppilastulvan vuoksi. Lukuisat uudet oppikoulut eri puolilla maata alkoivat lähettää yliopistoon ylioppilaita, joista yhä suurempi osa oli naisia. Erityisen vilkasta kasvun aikaa oli 1920-luvun jälkipuoli. Monet uudet koulut sijaitsivat Hämääläis-Osakunnan alueella. Sen jäsenmäärä kaksinkertaistui vuosina 1925–30, ylitti tuhannen rajan ja teki samalla Hämääläis-Osakunnasta ylioppilaskunnan suurimman. Myös naisistuminen eteni muuta ylioppilaskuntaa nopeammin, ja naisia oli jo 1931 yli 43 prosenttia osakuntalaisista.

Tungos teki osakunnan kynnyksen korkeaksi nuorille ylioppilaille. Osakunta lakkasi olemasta tiivis toveriyhteisö, ja samanhenkisten ystävien löytäminen hankaloitui. Vaikka osakuntiin oli pakko kuulua, ne

alkoivat jäädä uusille ylioppilaspolville vieraiksi. Nuorimpien asema vaikeutui osakunnissa myös siksi, että 1920-luvulla omaksuttiin saksalaisesta ylioppilaskulttuurista käsite ”fuksi” ja ajatus uusien jäsenten alempiarvoisuudesta. Fuksin kuului viettää ensimmäinen vuotensa hissuksiin osakunnan nurkissa, mikä ei miellyttänyt tarmoa uhkuvia nuoria.

Myös ajan henki muutti osakuntien asemaa. Yhä useammat ylioppilaat suhtautuivat opintoihinsa materialistisen käytännöllisesti. Nopea valmistuminen tuli päätavoitteeksi, eikä osakuntien henkisille riennoille ollut sijaa. Vapaa-aikanaan ylioppilaat kaipasivat viihdettä, ja varsinkin ravintoloissa tanssimisesta tuli suosittua. Kieltolaki teki 1920-luvun huvielämästä rajua. Osakuntienkin juhlissa innokas teenjuonti johti tappeeluihin, ja vappuna ylioppilaiden riehunta alkoi herättää yleistä pahennusta. Hämäläis-Osakunnassa koettiin ongelmaksi myös kukoistava uhkapeli ja äänekkäät nakki- ja pokkasakit. AKS:n valtaannousu johti osakunnissa 1920-luvun lopulla kurinpalautusyrityksiin. Alettiin kaivata tervehenkisempiä harrastuksia.

Osakuntien piti siis kilpailla ylioppilaiden vapaaajasta ja vastata kysyntään. Poliittinen kiihkoilu kiinnosti vain harvoja ja kukoisti käytännössä vain osakuntien johtolimissä. Tavallisten osakuntalaisten seuran ja yhteisöllisyyden tarpeille osakunta alkoi olla liian suuri yksikkö. Tähän olivat ratkaisu erilaisten intressien ympärille syntyneet harrastuskerhot, joihin osakuntatoiminta alkoi 1920-luvun lopulta lähtien keskittyä. Tätä eivät kaikki pitäneet myönteisenä vaan hajottavana kehityksenä. Pian kerhojen arvo uusien jäsenten houkuttajina oivallettiin, ja jo 1930-luvulla vilkasta kerho- ja harrastustoimintaa alettiin mieluusti esitellä osakunnan kukoistuksen merkinä.

Jäsenmäärän valtava kasvu pahensi nopeasti Hämäläis-Osakunnan tilanahtautta, jota muutto Uuden ylioppilastalon kahteen ylimpään kerrokseen vuonna 1924 helpotti vain hetkeksi. Väenpaljous vai-

keutti inspektorin valvontatehtävää, ja ehdotettiin osakunnan jakamista. Osakunta vastusti tätä ja ryhtyi havittelemaan omaa kivitaloa, johon kaikki hämäläis-ylioppilaat mahtuisivat saman katon alle. Talohanke oli taloudellisesti hyvin riskialtis, ja varoja oli koottava kaikin keinoin.

Tämä kaikki liittyy monin tavoin musiikkiin ja Hämäläis-Osakunnan Laulajien syntyyn. Akateeminen, varsinkin suomenkielinen mieskuorolaulu oli vielä 1920-luvulla vahvasti aatteellista. Ylioppilaskunnan Laulajat oli vuoteen 1927, Heikki Klemetin johtajakauden loppuun asti, poliittinen iskujoukko, jonka osallistuminen ja ohjelmistovalinnat etenkin kunnia-käynneillä kiisteltyjen kansallisten suurmiesten pat-sailla herättivät intohimoja. Miesäänisellä laululla oli sijansa myös AKS:ssä, jonka voima perustui taitavaan joukkojen mielialojen käsittelyyn ja jatkuvan poliittisen kiihkon ylläpitoon. Järjestön tilaisuuksissa lietsottiin aatteen paloa ja lujitettiin yhteenkuuluvuuden tunnetta isänmaallisilla ja hurmahenkisillä lauluilla.

Musiikille oli muutenkin yhä enemmän akateemista kaikupohjaa, koska uusien ylioppilaiden joukossa oli paljon vuosisadanvaihteessa runsastuneen suomenkielisen sivistyneistön lapsia, jotka olivat harrastaneet soittoa ja laulua jo kotona ja koulussa. Musiikinharastuksen laajeneminen näkyi ensin soitinmusiikissa. Vuonna 1922 perustettiin Polyteknikkojen Orkesteri. Sen menestys innosti nuoret ylioppilaat kaappaamaan 1926 vanhan, yliopiston laitoksena näivettyneen Akateemisen orkesterin ja perustamaan sen tilalle vireän itsenäisen ylioppilaskorporaation Ylioppilaskunnan Soittajat. Pieniä orkestereita alkoi pian syntyä osakuntiinkin. Lauluharrastus kanavoitui yhä ylioppilaiden perinteisiin, kukoistaviin mieskuoroihin, Akademiska sångföreningeniin, Ylioppilaskunnan Laulajiin ja vuonna 1904 perustettuun Polyteknikkojen kuoroon. Paisuvan naisylioppilaiden joukon lauluhalut purkau-tuivat lopulta suoranaيسena sekakuororäjähdyksenä.

Hämäläisten talon rakennusrahoja kerättiin kotimaakunnasta viihdekiertueilla, joilla ajatus Hämäläis-Osakunnan sekakuorosta syntyi. Hämettä kierrettiin monenlaisilla menopeleillä: HOL sisävesihöyrylaivassa kesäkiertueella 1930.

Hämäläis-Osakunnassa kuhisi 1920-luvun lopulla uusia innokkaita ylioppilaita etsimässä mielekästä tekemistä, jota tarjosi osakunnan talohanke. Vanha rahankeruukeyn elvytettiin ja alettiin suunnitella viihdekiertueita maaseudulle kesäksi 1928. Ilta-ohjelmia koottaessa kaikenlaisten esittävien taiteiden harrastajat olivat tarpeen, ja osakunnan harrastustoiminta vilkastui nopeasti. Myös laulunhaluiset löysivät toisensa, ja tilapäinen kuoro harjoitteli talvella 1927–28. Kesäkiertueilla ”aurinkoisia metsärinteitä samotessa laulu innoitti ja kohotti. Aate oli syntynyt: osakuntaan oli perustettava vakinainen laulukuoro”, muisteli Heikki Aaltoila 1938.

Aatteen lausui julki civis Arvi Salonen, osakunnan ärhäkin AKS-agitaattori, joka ei itse ollut kuoromies. Salonen oli jo huhtikuussa 1928 tehnyt aloitteen osakunnan lauluharrastuksen kehittämiseksi ja ensimmäisen laulukirjan kokoamiseksi. Lokakuussa hän ehdotti, että osakuntaan perustettaisiin kuoro, johon liittymällä uudetkin jäsenet voisivat osallistua osakunnan toimintaan. Kuoron menestyksellisen toiminnan takaamiseksi Salonen vaati, että kuoron johtajalle maksettaisiin palkkaa. Tämä herätti vastalauseita, koska katsottiin, että kaikki rahat tulee sijoittaa talohankkeeseen. Osakunta kuitenkin kehotti ottamaan selvää osakuntalaisten kuorohaluista.

Kahdessa viikossa listaan kertyi 47 nimeä, enimmäkseen miehiä. Kuraattori iloitsi osakunnan suuresta lauluharrastuksesta ja ehdotti kuoron perustamista, mihin osakunta yhtyi yksimielisesti. Johtajan palkastakin päästiin sopuun ja annettiin kahden ylioppilaan tehtäväksi tiedustella pätevää johtajaa. Tammikuussa 1929 osakunta viimein valtuutti tiedustelijat tekemään sopimuksen johtajan kanssa, jos kuoro osoittautuu ”elinvoimaiseksi ja äänivaroiltaan riittäväksi”. Oli aika kutsua koolle kuoron perustamisesta kiinnostuneet.

Tätä tarunhohteista sankariaikaa kuvasi HOS:n monivuotinen johtaja Heikki Aaltoila Ylioppilaslehdessä 1938: *Siihen aikaan, kun HOL syntyi – tarkkaan sanottuna kevätlukukaudella 1929 – oli osakunnan*

elämä vilkkaimmillaan. Kaikki halusivat ottaa osaa yhteiseen rakennustyöhön, ei vain uuden osakuntatalon, vaan ennen kaikkea henkisen rakennuksen lujittamistyöhön. Oli paljon tervettä elämänrytmiä niissä sisäistä pirteyttä säteilevissä neitosissa ja niissä humanistisiin sivistysharrastuksiin intoutuneissa nuorissa ritareissa, jotka iltaisin kokoontuivat osakuntaan suuntaamaan jonkun toimintamuodon milloin omaksi, milloin rakkaan kotimaakunnan hyödyksi tai iloksi. Uskallan väittää, etten liioitellen ihannoi tuota nuoruuden kauneinta aikaa, vaan olen täysin kriittillinen sanoessani, että siinä oli kitkan voittava alkusysäys puoli vuosikymmentä kestäneelle taiteen ja humanististen harrastusten loistavimmalle kaudelle Hämmäläis-Osakunnan historiassa.

YL kättilönä

HOL perustetaan

Sunnuntaina tammikuun 27. päivänä 1929 pidettiin noin 40 osakuntalaisen voimin Hämmäläis-Osakunnan Sekakuoron perustava kokous. Kokouksessa päätettiin perustaa laulua harrastavien osakuntalaisten keskuuteen sekakuoro ja laatia kuorolle säännöt YL:n sääntöjen pohjalla. Kuoron puheenjohtajaksi valittiin civis Arnold Uotila ja sihteeriksi civis Irma Rantavaara. Kokoukselle kerrottiin, että tohtori Poijärvi oli suosittunut johtajaksi. Kuoron harjoitukset päätettiin pitää keskiviikkoisin osakunnassa klo 19.15–21.15. Myös kuorokuri määriteltiin jo perustamiskokouksessa ja päätettiin, että harjoituksista saa olla poissa vain, jos on valmistauduttava tenttiin tai jos on sairaana. Luvattomasta poissaolosta säädettiin 20 markan sakko. Myös myöhästymisestä päätettiin sakottaa: 5 minuutista sai pulittaa 5 mk ja tunnista 10 mk. Poissaoloilmoituksia ja sakkorahoja keräämään valittiin kaksi viskaalia. Ilmoittautumisia kuoroon päätettiin ottaa vastaan vain seuraavaan keskiviikkoon 30.1.1929 asti, jolloin

pidettäisiin ensimmäinen harjoitus. Näin toiminta oli määrää saada hyvään alkuun.

Töihin käytiin heti. Olavi Korte muisti 1979 elävästi vielä kuoron ensimmäisen harjoituksen: *Se pidettiin keskiviikkona 30. päivänä tammikuuta 1929 osakunnassa L. Arvi Poijärven johdolla. Harjoitettava oli Boreniuksen Muisto. Ja kun luulimme, että se laulettaisiin muutaman kerran lävitse ja pantaisiin sitten hautumaan seuraavaan harjoitukseen saakka, emme tunteneet Poijärven harjoitustyyliä. Jo ensimmäistä säettä ”On lintu liverrellyt, on ruusu kukkinut” jauhettiin kerta toisensa jälkeen ja jo alkusana ”on” otettiin muistaakseni viiteen kertaan, ennen kuin se oli kyllin kimmoisa. Mutta niinpä laulu sitten opittiin ja osattiin.*

L. Arvi P. Poijärvi (1900–86) oli omaksunut kuoro-oppinsa itseltään Heikki Klemetiltä laulaessaan vuosia Ylioppilaskunnan Laulajissa ja Suomen Laulussa. Poijärvi oli kasvitieteilijä mutta myös niin etevä pianisti ja kuoromies, että hänet valittiin syksyllä 1927

YL:n varajohtajaksi ja johtajaksi syksyllä 1928. Hän ei kaihtanut haasteita ottaessaan puoli vuotta myöhemmin koulittavakseen ensimmäisen sekakuoronsa, nelisenkymmentä enimmäkseen täysin kokematon hämäläislaulajaa. Poijärvellä, jolla oli myös kasvatus-tieteellinen tutkinto ja huomattava opetusura edessään, oli tilaisuus osoittaa sittemmin ylistettyjä kuoropedagogisia kykyjään. Poijärvi korosti johtajan ahkeruudesta, tunnollisuudesta, taidosta ja innostuksesta kuorolaisiin säteilevää kuorohenkeä ja siten itsestään syntyvää kuria. Hän painotti myös kuorolaisten kotimusiikkiharrastusten ja kuoron kyvykkään hallinnon merkitystä kuorohengen luomisessa. Oli kenties Poijärven kuorolaisten motivaatiota ja itsekuria kehittävien oppien vaikutusta, että perustamiskokouksessa säädetyistä myöhästymis- ja poissaolosakoista luovuttiin pian.

Pojärven johtaminen heijasti Klemetin, ajan ehdottoman kuoroauktoriteetin, tyyliä. Klemetti oli tinkimätön soinnin ja puhtauden vaalija, joka hioi intervaleja ja äänteitä täydellisyyteen asti. Harjoittajana Klemetti oli kuitenkin kuuluisa myös kekseliäisyydestään, jolla hän sai pienimpienkin detaljien hiomisen tuntumaan hauskalta. Tätä Poijärvi piti ihanteellisenä, samoin Klemetin omaperäistä sanankäyttöä, joka teki räiskyvän johtajan harjoituksista värikkäitä joskin ronskinpuoleisia kielellisiä ilotulituksia. Tässäkin suhteessa Poijärvi muistutti oppi-isäänsä. Hän omaksui myös laulamiseen ja äänenmuodostukseen syvällisesti perehtyneen Klemetin suosiman täysjännitteisen, ohennetta karttavan laulutavan, joka mahdollisti vahvan, täyteläisen kuorosoinnin ja laajan dynaamisen asteikon. Musiikin tulkitsijana Poijärvi lienee seurannut Klemetin vahvasti subjektiivista, täysromanttista tyyliä, johon kuului myös tukeva paatoksellisuus.

Pojärven persoonallisuus, kielenkäyttö ja ohjelmisto tekivät niin suuren vaikutuksen erääseen HOL-lin perustajajäseneen, että hän vielä 1997, yli 90-vuotiaana, muisteli näin: *Ensimmäinen kuoronjohtaja L.*

Arvi P. Poijärvi oli erittäin pätevä kuoromies, suurenmoisen johtaja, innostava ja sytyttävä persoonallisuus, joka suoritti raskaan perustyön tottumattomien laulajien opettamisessa kuorossa-laulajiksi. Hänen suhteensa kuoroon oli hyvin välitön, mikä ehkä ilmenee seuraavista siteerauksista hänen ohjeistaan harjoituksissa:

”Silloin siihen tulee resonanssi eikä ole semmoinen merkillinen mätä muna, joka sieltä yhtäkkiä paukahtaa esille” (harjoiteltaessa Emil Genetzin laulua Rauhan maa)

”Tulee semmoinen tunne, että mistäs täi rykii, kun ei ole rintaluita.” (Fredrik Pacius: Suomen laulu)

”Se pitää mennä kuin öljytty kipinä” (Martin Wegelius sov.: On neidolla punapaula)

Lauri Arvi Pellervo Poijärvi (1900–86) syntyi Helsingissä. Hän aloitti pianonsoiton 7-vuotiaana, jatkoi opintojaan Helsingin musiikkiopistossa ja kehittyi eteväksi pianistiksi. Vuonna 1918 hän ryhtyi opiskelemaan luonnontieteitä Helsingin yliopistossa ja liittyi Ylioppilaskunnan Laulajiin. Parin vuoden kuluttua hän siirtyi Suomen lauluun. Hän valmistui maisteriksi 1922, suoritti kasvatus-tieteellisen tutkinnon ja väitteli kasvitieteestä 1928.

Tiedeuran rinnalla Poijärvi kehittyi kuoronjohtajana. Syksyllä 1927 hänestä tuli YL:n varajohtaja ja seuraavana syksynä johtaja. Tammikuussa 1929 hän ryhtyi myös Hämäläis-Osakunnan Sekakuoron johtajaksi. Hän kuitenkin luopui jo 1930 terveyssyistä molemmista kuoroista ja ryhtyi Helsingin normaalilyseon luonnonhistorian ja maantiedon lehtoriksi. Poijärvi johti Laulu-Miehiä 1930–33 ja toimi Finlandia-eliittimieskuoron varajohtajana. Vuonna 1936 hänet nimitettiin kouluhallitukseen kouluneuvokseksi ja vuonna 1942 pääjohtajaksi.

Vuonna 1945 Poijärvi valittiin Otavan tietokirjaosaston johtajaksi. Hän toimi muun muassa kahden laajan tietosanakirjasarjan päätoimittajana. Hän johti 1945–51 menestyksekkäästi Eteläsuomalaisen Osakunnan Laulajia ja opetti 1953–73 Klemetti-opistossa kuoropedagogiikkaa. Professorin arvonimellä vuonna 1965 palkitulla Poijärvellä oli lukuisia luottamustehtäviä sekä musiikin että kulttuuri- ja kouluelämän piirissä.

*”Täytyy jokaisen ajatella mitä laulaa, ei se auta vaikka yksi ajattelisi niin että läikähtyy” (Ilmari Krohn sov.: Kunin-
gasten kuningas)*

”Mutta siellä on vaan sellaisia talisilmiä.”

”Se on aivan kuin laiha lude sen sijaan, että resonanssi olisi paksu ja pyöreä.” (Armas Järnefelt: Ajan aallot)

”Kyllä minä jo häpeäisin, jos noin laulaisin. Kun on noin suuri määrä noin komeita miehiä ja istuvat ja laulavat tuollaista pötyä.”

”Kuka siellä laulaa väärin? Pitäköön mieluummin turpavärkkinsä kiinni.”

Poijärven johdolla hämäläislaulajat valmistautuivat ensimmäisiin esiintymisiinsä. Aivan ensi kerran uskaltauduttiin yleisön eteen osakunnan illanvietossa 19.3.1929, jolloin kuoron laulut otettiin vastaan innostuneesti. Pitkin vuotta 1929 esiinnyttiin muutamana kerran osakunnan tilaisuuksissa. Into oli suuri, ja kuoro kasvoi vuoden 1929 loppuun mennessä 46 laulajan vahvuiseksi ja stemmoiltaan varsin tasapainoiseksi: sopraanoja oli 17, altoja 11, tenoreita 9 ja bassoja 11. Ensimmäinen toimintavuosi huipentui esiintymiseen osakunnan 60-vuotisjuhlassa 26.1.1930 Vanhalla ylioppilastalolla. Tämän jälkeen Poijärvi pyysi eroa vedoten työkiireisiinsä. Hän ehdotti tilalleen YL:n varajohtajaa Martti Turusta, joka oli jo osoittanut lahjakkuutta kuoronjohtajana.

Hämäläis-Osakunnan Laulajien alkuvaiheissa pistää silmään Ylioppilaskunnan Laulajien vahva vaikutus. Kaikki kuorohanketta valmistelleet ylioppilaat olivat YL:n jäseniä, samoin perustamiskokouksen puheenjohtaja ja kuoron ensimmäinen puheenjohtaja. Ensimmäiset kuoronjohtajat Arvi Poijärvi ja Martti Turunen olivat myös YL:n johtajia. Kuoron alkuvuosien mieslaulajista kaksi kolmesta lauloi ainakin jonkin aikaa myös YL:ssä. Myös HOLlin säännöt laadittiin YL:n sääntöjen mukaan. Muiden osakuntakuorosten historiassa toistuu sama kuvio: aloitteentekijät, alkuvaiheen johtajat ja puheenjohtajat ja useat mieslau-

lajat tulivat YL:stä. Luonnollinen selitys on se, että akateemiselle sekakuorotoiminnalle ei ollut Suomessa valmiita malleja. Yliopiston piirissä toimi vain kaksi mieskuoroa, joista Akademiska sångföreningen oli kielisyydestä eristetty omille linjoilleen. Suomenkieliselle ylioppilaskuorotoiminnalle tarjosi esikuvan Ylioppilaskunnan Laulajat, jota pidettiin akateemisen kuorolaulun ihanteena. YL kokosi laulajia kaikista suomenkielisistä osakunnista, joten sen vaikutus ulottui laajalle.

Mikä sai YL:n miehet lähes samanaikaisesti puuhaamaan kuoroja osakuntiin? Lauluhaluisia naisia lienee ollut osakunnissa viljalti jo 1920-luvun puolivälissä, mutta kuoroja ei syntynyt, vaikka orkesteriinnostus pääsi pian hyvään vauhtiin. Yksi selitys voi olla itsevaltaisen ja reviiiriään tiukasti valvoneen Heikki Klemetin ero Ylioppilaskunnan Laulajien johtajan paikalta keväällä 1927. Avarakatseisten seuraajien aikana YL:n miehet uskalsivat ryhtyä luomaan oman kuoronsa kanssa kilpailevia, itsenäisinä opiskelijakorporaatioina toimivia kuoroja. Hämäläis-Osakuntaan, jossa oli suurin tilaus kuorolle, syntyi jo syksyllä 1927 tilapäinen sekakuoro, joka vakinaistui tammikuussa 1929. Sen jälkeen kuorosten perustaminen eteni kuin lumivyöry osakuntien keskinäisen kilpailun vauhdittamana. Syksyllä 1929 Satakuntalaisessa Osakunnassa aloitti mieskuoro. Viipurilainen Osakunta perusti sekakuoron 1930 ja Eteläsuomalainen Osakunta vuonna 1931. Vuonna 1932 syntyi vielä sekakuoro Savolaiseen Osakuntaan sekä Pohjalaisten osakuntien mieskuoro.

YL:n vaikutus toi osakuntakuoroihin yhteisiä piirteitä. Useimpien säännöt perustuivat YL:ssä 1900-luvun alussa laadittuihin seikkaperäisiin kirjallisiin sääntöihin, joissa luotiin kuorolaisten oma hallintoelin eli toimikunta pitämään kuoro koossa ailahtelevien taiteellisten johtajien vaihtuessa. Osakuntakuorotkin saivat toimikunnan, johon kuuluivat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, taiteellinen johtaja, varajohtaja, taloudenhoitaja, sihteeri, (nuotti)arkistonhoitaja sekä neljä

Akateeminen laakeriseppelä ja elegantisti tyylitelty kirjaimet H O L eli Hämäläis-Osakunnan Laulajien merkki, jonka suunnitteli 1930 arkkitehtiylioppilas Tapio Wartiovaara.

äänenvalvojaa. Osakuntaperinteen mukaan uusiin sekakuoroihin perustettiin myös isännän ja emännän virat. Jokseenkin tässä muodossa osakuntakuorojen hallintovirat ovat pysyneet.

Osakuntakuorojen identiteetin ja taiteellisen kehityksen kannalta merkittävä YL:ltä peritty piirre ovat laulumerkit. YL määräsi 1900-luvun alussa jäsenmerkkinsä saamisen ehdoksi viiden–kuudenkymmenen keskeisen laulun merkkitentissä osoitetun hallinnan. Laulumerkin lisäksi jaettiin ansioituneille kuorolaisille kunniamerkkejä. Osakuntakuoroissa merkin ja merkkivaatimusten suunnitteluun ryhdyttiin pian toiminnan käynnistyttyä. HOL sai oman merkkinsä jo syksyllä 1930 ja merkkitenttejä alettiin järjestää noin 40 laulun ohjelmistovaatimuksin.

YL:n vaikutus tuntui myös uusien ylioppilassekakuorojen aateilmapiiirissä. Klemetin, kiivaan suomalaisuusmiehen, aikana YL oli poliittinen vaikuttaja, jonka toiminnassa musiikilla oli taiteellisista voitoista huolimatta aina myös välinearvo. Poijärvi, joka oli poliittisilta katsomuksiltaan paljon Klemettiä avarampi, suuntasi YL:n toiminnan puhtaasti musiikilliseen suuntaan, ja tällä linjalla jatkoi myös Poijärven seuraaja Martti Turunen. Siten YL pysytteli 1930-luvun kiihkeän ylioppilaspolitiikan kiistojen ulkopuolella eikä suostunut minkään aatesuunnan äänitorveksi, vaikka se olisi mielellä sellaisena nähtykin. YL alkoi heijastaa ylioppilaskunnan enemmistön epäpoliittisuutta.

Tämä linjavalinta näkyi osakuntien sekakuoroissa ja niiden suosiossa. Ajan poliittisuus tuntui silti

niissäkin. HOLlin miehistä kuului parhaimmillaan viidennes AKS:aan kuten Hämäläis-Osakunnan miehistä yleensäkin. Kuoron naisten kuulumista AKS:n rinnakkaisjärjestöön Naisylioppilaiden Karjala-Seuraan eli NYKS:aan ei ole selvitetty, mutta yhteyksiä lienee ollut, koska HOL esiintyi 1930-luvun alkupuolella usein NYKS:n tilaisuuksissa. AKS:n vahvasti hallitsemassa Savolaisessa Osakunnassa sekakuorotoiminnalla oli alkuvaikeuksia, koska osakunta katsoi YL:n kvartettien kalskahtavan pontevammin ja sopivan vuosijuhlien isänmaalliseen henkeen oman sekakuoron esityksiä paremmin. SOL:n alkutaipaleella nimenomaan naisylioppilaat piti saada uskomaan sekakuorolaulun tulevaisuuteen. Tuohon aikaan myös Martti Turunen, joka oli 1930-luvun alkupuolella yhtä aikaa YL:n, HOLlin ja WiOLin johtaja, sai taistella ylioppilaiden ennakkoluuloja vastaan ja puolustaa sekakuorolaulun arvoja.

Esimerkin aidosti AKS-henkisestä kuorotoiminnasta tarjoaa Pohjalaisten ylioppilaiden mieskuoro. Pohjalaiset osakunnat olivat AKS:n vahvin linnake, joten sekakuoron perustamisesta ei liene edes keskusteltu. Kuoroa johti 1932–34 entinen YL-tenori, maisteri Yrjö Vuorjoki, joka oli samaan aikaan Akateemisen Karjala-Seuran puheenjohtaja. Kuoro teki kesällä 1932 Ylioppilaslehden mukaan ”suuriarvoisen teon, tavallista huvimatkaa tärkeämmän retken” Ruotsin Länsipohjaan, jonka suomalaisväestö sai ensi kerran kuulla suomenkielistä kuorolaulua. Yleisö kuunteli taivasalla kyynelsilmin isänmaallisia lauluja, jotka soveltuivat heidänkin asemaansa ruotsalaisen sorron alla. Lehden mukaan Ruotsin viranomaiset olivat matkan aikana kaikin tavoin vastahangassa. Kun Korpilombolon maaviskaali yritti estää kuoron tilatun esiintymisen Aavasaksalla, kuoronjohtaja lähti selvittämään asiaa puhelimitse ja kuoro kajahteli maaviskaalille valikoiman patrioottisia lauluja ”Herää Suomesta” Maamme-lauluun. ”Ja kun tie vihdoinkin avautui, kajahti maaviskaalin korviin vielä ’Marssi päälle Pohjan poika’”.

Pyssyn pitkä ja loistelias valtakausi

HOL aloittaa huipulta

Martti Turunen (1902–79), joka tunnettiin yleisesti lempinimellä Pyssy, tuli Härmäläis-Osakunnan Sekakuoron johtoon Poijärven jälkeen kevättalvella 1930. Hän kävi ripeästi töihin ja vielä samana keväänä järjestettiin Tuusulassa musiikillinen iltama, jossa kuoro esiintyi uudella, kaiketi Ylioppilaskunnan Laulajien mukaan annetulla nimellä Härmäläis-Osakunnan Laulajat. (Muidenkin osakuntien sekakuorot omaksuivat tämän nimimallin, ja niin syntyi jo aikalaisia huvittanut rimpsu kirjainyhdistelmiä HOL, WiOL, EOL ja SOL.) Kuoro sai tuolloin myös ensimmäisen varajohtajan, joksi Turunen valitsi kakkosbassosta etevän pianistin Olavi Kortteen eli Jullen.

Turusen johdolla HOL teki heinäkuussa 1930 ensimmäisen kiertueensa Itä-Hämeessä Vääksyn ja Heinolan kautta osakunnan kesäjuhlille Sysmään. Kiertue noudatti osakunnan kiertueilta tuttua muotoa, mutta nyt HOL huolehti ohjelmasta itse. Konserteissa esitettiin ajan tavan mukaan ja varmaan myös ohjelmiston suppeuden vuoksi muutakin musiikkia kuin kuorolaulua: yksinlaulua, pianonsoittoa sekä aikoinaan hyvin suosittuja gluntteja eli Gunnar Wennerbergin 1840-luvun upsalalaisylioppilaiden toilauksista kertovia pianosäestyksellisiä tenorin ja baritonin duettoja. Aikalaisten mukaan HOLin henki syntyi tällä ikimuistoisen maineen saaneella retkellä.

Syksyllä toiminta jatkui vilkkaana. Osakunnan vuosijuhlan lisäksi esiinnyttiin Ylioppilaskunnan 60-vuotisjuhlassa Vanhalla ylioppilastalolla, mitä voi pitää osoituksena HOLin nopeasti saamasta arvostuksesta, sekä ajan henkeen sopivasti Helsingin Aitosuomalaisen Kerhon järjestämässä Yrjö-Koskisen satavuotisjuhlassa. Marraskuussa tehtiin vielä konserttimatka Hämeenlinnaan, jonka raatihuoneella pidetty konsertti oli yleisö- ja arvostelumenestys. Helmikuussa 1931 esiinnyttiin

NYKS:n Kalevala-juhlassa. Maaliskuussa matkattiin Tampereelle Pirkkalaiskerhon ylioppilaspäiville. Siellä HOL piti peräti 70 laulajan voimin juhlakonsertin kaupungintalolla. Tässä konsertissa HOL oli Olavi Kortteen vuonna 1949 esittämän arvion mukaan jo saavuttanut niin korkean taiteellisen tason, ettei se sitä myöhemmin kyennyt enää ylittämään.

Konsertin ohjelma julkaistiin Aamulehdessä konserttipäivänä 5.3.1931.

Emil Genetz
Leevi Madetoja
Eino Linnala
Thomas Morley
Piae cantiones
(sov. Klemetti)
Heikki Klemetti
Jean Sibelius
Armas Järnefelt
Emil Genetz
Selim Palmgren
Toivo Kuula

Terve Suomeni maa
Katson virran kalvohon
Karjan tullessa
Pulmuni, puutuit paulaan
Jesu dulcis memoria
Personent hodie
Sinikellot
Min rastas raataa
Ajan aallot
Rauhan maa
Suru
Rukous

Aamulehden arvostelun mukaan monipuolinen ohjelma esitteli kattavasti kuoron osaamista. ”Voimme suoralla kädellä sanoa, että mikään ylioppilasosakunta maassamme ei kykene asettamaan konserttilavalle sellaista kuoroa kuin eilen olimme tilaisuudessa kuulemaan. – – Sen äänivaroista herättävät huomiota ensisijassa kirkkaat korkeat sopraanot ja hyväsointinen tenori kuin myös pehmeä alto.” Nuorilta bassoilta puuttui syvä sointi, ”mutta nämä puutteellisuudet jäivät varjoon kuoron nuortean, intomielisen ja raikkaan esitystavan rinnalla.” Arvostelija ei yhtynyt kaikkiin Turusen tulkintoihin, mutta ylisti tämän kykyä pitää

Muisteluksia HOL:n ensimmäiseltä kiertueelta

HOL:n ensimmäinen kesäkiertue tapahtui 1.–7. heinäkuuta 1930 alkaen Vääksystä, jatkuen Heinolaan sekä päättyen Osakunnan kesäjuhliille Sysmään ja 1.7. erosimme Lahdessa. Johtajana oli Martti Turunen. Tullessamme Vääkseen oli helteinen päivä, joten päätimme harjoitella Vesijärven rannalla kanavan suulla. Laulun lomassa uimme, ja Tauno Mäkelä sekä Risto Brax uivat kanavan poikki toiselle rannalle. Tavattuaan siellä tuttuja he viipyivät kunnes uimahousut kuivuivat, joten he juoksivat kanavan rantaan sillalle ja toista rantaan takaisin luoksemme. Heillä oli myös osakuntanauhut! Jonkin ajan kuluttua lähestyi meitä arvokkaan näköinen mies keppi kädessä — ilmeisesti kanavanvartija. Hän lausui juhlallisesti: ”Hyvät naiset ja herrat ylioppilaat. On sopimatonta käytöstä peppulehtia alastomana kanava-alueella.” Joku vastasi, ettei meistä kukaan ole alasti liikkunut, mihin hän totesi heillä olleen osakuntanauhut. Siihen vastattiin, etteiväthän he sitten alasti olleet! Asia päättyi sovintoon.

Iltamassa Vääkseen Seuratalossa oli yleisöä täysi huone, ja lämpimän illan vuoksi olivat salin ovet auki ulos asti. Ohjelmassa oli kuoroesitysten lisäksi muitakin musiikkilukemistoja. Minä puolestani esitin yksinlaulua Julle Korteen säestäessä. Silloin käveli pystykorva koiran ovesta salin poikki asettuen eteeni. Seurasin silmänurkasta mitä tuleman pitää yleisön tarkatessa huvittuneena tilannetta. Onneksi koiran poistui hetken kuluttua rauhallisesti.

Vääkseen jatkoiimme matkaa laivalla Heinolaan. Kuoron esityksissä laulujen nimet ilmoitti Arnold J. A. Uotila, ja kuinka ollakaan hän oli Heinolan iltamassa

hieman hajamielinen. Kun seurasi vuorossa Madetojan Katson virran kalvohon, kuulutti Arnold sen ”Sun kalvohos mä katselen-Madetoja”. Oli vaikea pysytellä vakavana ja juuri, kun laulun piti alkaa, pyrskähti Turunen itse, ja kesti hetken ennen kuin voimme aloittaa. Iltaman jälkeen kutsui tohtori Kivinen meidät luokseen, koska jouduimme odottamaan laivan lähtöä Vääkseen kello kolmeen asti yöllä. Saavuttuamme sinne kuuden aikaan aamulla istuimme väsyneinä laukkujemme päällä odottaen kylän heräämistä. Iltapäivällä palasi laiva Lahdesta mukanaan Sysmään kesäjuhliin menijät, joihin mekin liityimme. Kesäjuhlilla HOL piti myös iltaman ja osallistui innokkaasti päivien tapahtumiin.

Sysmästä matkattiin laivalla Lahteen, jossa erosimme. Eri suuntiin lähteville laulettiin ”Einmal sagt man sich Adieu”. Lempäälän asemalla laulaessamme Irma Rantavaaralle unohtui junanlähettäjä kuuntelemaan, niin että juna lähti 2 min. myöhässä.

Sirkka Löytänä, HOL 1929–31

HOLin ensimmäisellä kesäkiertueella käytiin kaivolla aamupesulla ja ehdittiin vielä uimaankin.

nopeasti vaihtuva laulaja-aineeksensa hyvässä, Kuulan ja Linnalan laulujen vaatimassa konserttikunnossa. Vähälukuinen mutta kiitollinen yleisö sai kuulla useita toistoja ja ylimääräisiä. Turusen sovittama ylioppilaslaulu ”Vanhasta Heidelbergistä” ja konsertin päätteeksi kuultu Kesäpäivä Kangasalla toivat jo kyynel silmiin.

Konsertin jälkeen Turunen pyysi vapaata loppukevään ja kesän – ymmärrettävistä syistä, koska hänestä tuli 1931 YL:n johtaja, Suomen musiikkilehden päätoimittaja ja Teoston johtaja. Julle Korte johti pitkän, kaksiviikkoisen kesäkiertueen reitillä Tampere–Verrat–Ruovesi–Mänttä–Orivesi–Nokia. Lopuksi HOL piti kirkkokonsertin osakunnan kesäjuhlilla Kangasalla.

Syksyllä Turunen palasi ja johti HOLia muun muassa Hämmäläisten talon vihkiäisjuhlassa vuosijuhlapäivänä 1.10.1931. Tänä syksynä HOL solmi ensi keran kansainvälisiä suhteita ja toimi ahkerasti Helsinkiin

yhteyttä pitäneen latvialaisen ylioppilassekakuoron Dziesmuvaran isäntänä. Talven mittaan esiinnyttiin NYKS:n Kalevala-juhlassa ja Aitosuomalaisen Kerhon Snellman-juhlassa ja tehtiin musiikilliset maaseuturetket Turenkiin ja Riihimäelle. Kesällä 1932 tehtiin jälleen Olavi Kortteen johdolla pitkä kesäkiertue reitillä Lahti–Heinola–Vääksy–Jämsä–Padasjoki–Hollola. Kiertueen tavanmukaisena päätepisteenä oli osakunnan kesäjuhla kirkkokonsertteineen Lammilla.

Lauluvuosi 1932–33 oli taiteellisesti latteahko. Pyssyllä lieene ollut entistä vähemmän aikaa HOLille, koska hän oli syksyllä aloittanut myös WiOLin johtajana. Lukuisista pikkuesiintymisistä mainittavia olivat maaseutumatka Lohjalle adventtijumalanpalvelukseineen ja juhlailtamineen sekä kevätkaudella osakuntakuorojen yhteiset konserttitanssiaiset Konservatoriossa. Kesällä 1933 mentiin kuoron tenorin Veikko Vallin

johdolla osakunnan kesäjuhlille Heinolaan, jossa HOL piti kahvikonsertin kylpylaitoksen kasinolla. Matka jatkui Orimattilan ja Kuivannon kautta Kausalaan.

Syksyllä valmistauduttiin jo viisivuotisjuhlaan ja esiinnyttiin lähinnä osakunnan tilaisuuksissa. Pyssy haali yhä lisää töitä Laulu-Miesten johtajana ja konservatorion kuoropedagogiikan opettajana. Julle Korte väsyi raskaaksi käyneeseen varajohtajuuteen ja pyysi eroa saadakseen lainopintonsa valmiiksi. (Hänellä tosin riitti puhuttua ryhtyä samana syksynä YL:n varajohtajaksi...) Varajohtajaksi valittiin Veikko Valli, lääketieteen opiskelija ja kokenut YL-tenori. Turusen toiminta myös

HOL piti kirkkokonsertin varajohtaja Kortteen johdolla kesäjuhlilla Kangasalla 1931.

Martti Turusen johtajakausi huipentui 5-vuotisjuhlakonserttiin osakunnan suuressa juhlasalissa 17.3.1934.

WiOLin johtajana näkyi, kun HOL teki helmikuussa 1934 vuotuisen NYKS:n Kalevala-juhlakeikkansa yhdessä viipurilaisten kanssa. HOLlin ja WiOLin yhteistyö jatkui, ja alettiin suunnitella yhteistä Viron-matkaa – varmaan siksi, että EOL oli ehättänyt jo 1933 Tallinnaan ja Tarttoon konsertoimaan.

Lauluvuosi huipentui 5-vuotisjuhlakonserttiin 17.3.1934 osakunnan suuressa juhlasalissa (nykyinen Tavastia). Aikalaisten muistoissa konsertti oli ”erinomainen”, ”loistava” ja ”kohokohta”. Konsertin päänumero oli Kuulan ”Rukous”, mutta muuta ohjelmaa ei tunneta. Arvostelujakaan ei ole, koska juhlakonsertti ei osakunnassa pidettynä ja konserttitanssiaisiksi nimettynä ollut julkinen. Viisivuotiskonsertin jälkimaine johtunee paljolti siitä, että se jäi Martti Turusen viimei-

seksi HOLlin johtajana. Valtavan työtaakan kerännyt Pyssy anoi eroa heti juhlan jälkeen.

Martti Turusen aika HOLlin johdossa, ”pitkä ja loistelas valtakausi”, sai pian poikkeuksellista hohdetta. Analyyttisimmin sitä kuvasi Heikki Aaltoila 1938: *Alkoi tehokas ja kiinteä työskentely, jonka vapaaehtoisuuden teki mahdolliseksi lämmin toverihenki ja kuolemattomat ystävyysden siteet. Johtajan tiukka vaativaisuus käsitettiin rakkaudeksi musiikkia kohtaan sekä rakkaudeksi nuoruutta kohtaan. Kuoron jäsenmäärä oli näihin aikoihin jatkuvasti 50–60 ja äänivarat mitä parhaat. Useat jäsenet innostuivat ottamaan laulutunteja ja äänenmuodostuskoulutus kuorolle järjestettiin. Erikoisesti muistan noilta ajoilta monet kirkkaat ja heleät sopraanot, näen nuo palavat silmäparit ja innosta, laulamisen ilosta*

hehkuvat posket. Kaikki tämä sai aikaan ihanteellisen kuorokaiun. Täsmällinen paitsi ulkonainen myös sisäinen kuri vaikutti ainutlaatuisen esitysselkeyden ja herkän taipuisuuden johtajan aivoitusten mukaan.

Aaltoila nostaa esiin Turusen johtamiselle tyyppilliset, Klemetiltä perityt piirteet: kovan vaatimustason sekä puhtauden ja äänenmuodostuksen korostamisen. Turunen värväsi heti syksyllä 1930 laulajatar Bertta Sipilän opettamaan kuorolaisille äänenmuodostusta. (Tosin HOLlissa vuosina 1931–39 laulaneen sopraanon mukaan ilmaisilla laulutunneilla ei käynyt monikaan.) Turunen piti tiukkaa kuria ja ärjäisi usein: ”Pölinä pois!” Aikalaiset kertovat myös Turusen musiikkia kohtaan osoittamasta valtavasta innostuksesta, joka tarttui myös laulajiin ja sai silmät palamaan ja posket hehkumaan. Kuorolaisten kunnianhimo näkyi myös ahkerana laulumerkkien suorittamisena, vaikka HOLlin vaativa 40 laulun merkkitentti oli eräänkin basson mielestä koko yliopistoaajan pelottavin tentti. Ylioppilaiden musiikkiharrastuksia esitellessä artikkelissa Ylioppilaslehdessä vuonna 1932 HOL asetettiin etusijalle osakuntakuorojen joukossa, heti YL:n jälkeen, otsikolla ”HOLlissa innostus ja yhteishenki esimerkillistä”. Silti laulajien vaihtuvuus aiheutti Turusellekin ongelmia – jo viiden ensimmäisen vuoden aikana HOLlissa ehti laulaa lähes 150 osakuntalaista!

HOLlin toimintaa Turusen ajalla tarkastellessa havaitsee, että kaikki konsertit pidettiin Helsingin ulkopuolella, lähinnä Hämeessä, lukuun ottamatta osakunnan juhlasalissa pidettyä viisivuotisjuhlakonserttia. Helsingissä esiinnyttiin vain osakunnan ja yliopistoa lähellä olevien järjestöjen tilaisuuksissa. Suuntautuminen osakuntaan ja kotimaakuntaan leimasi useimpien osakuntakuorojen toimintaa koko kansallisromanttisen kauden aina 1950-luvun alkuun saakka. Se kirjattiin myös HOLlin tänä päivänäkin voimassa oleviin sääntöihin: *Kuoron tarkoituksena on herättää ja pitää vireillä jäsenissään harrastusta lähinnä sekakuoro-*

lauluun sekä mahdollisuuksien mukaan edistää yleistä laulutaitoa osakunnassa. Tarkoituksen toteuttamiseksi kuoro järjestää konsertteja, avustaa osakunnan järjestämissä tilaisuuksissa ja illanvietoissa sekä tekee konserttimatkoja maakuntaan pitääkseen yllä yhteyttä opiskelevan nuorison ja kotiseudun välillä.

HOL oli osa Hämäläis-Osakuntaa, joka suuntautui vahvasti kotimaakuntaan. Ylioppilaat toteuttivat kansallisen herätyksen ajalta perittyä ja AKS:n vahvistamaa kutsumustaan sivistyneistön ja kansan lähentäjinä. Maakuntasidonnaisuus HOLlin itseymmärryksessä näkyi Heikki Aaltoilan kirjoittaessa 5-vuotiskonsertista, että se ”olisi huoletti voinut kilpailla monen pääkaupunkilaiskuoron konsertin kanssa”. Helsingissä toimiva HOL ei siis ollut ”pääkaupunkilaiskuoro” eikä osa pääkaupungin musiikkielämää. Juhlakonsertitkin pidettiin osakunnan sisällä eikä niistä kerrottu helsinkiläislehdille Ylioppilaslehteä lukuun ottamatta.

Turusen ajan ohjelmistossa näkyy Klemetin suomalaiskansallinen henki. Tampereen konsertin ohjelmaa hallitsi suomalaisten säveltäjien tuoreehko tuotanto. Poikkeuksia olivat Klemetin innostuksesta musiikin historiaan kertova Morleyn laulu 1500-luvulta, sekin toki suomeksi, sekä Klemetin Piae cantiones -sovitukset. Vieraskielistä ohjelmistoa olivat vain muutamat vironkieliset laulut kuten vanha, tunnelmallinen ylioppilaslaulu ”Pea õits’vad lilled”. Virolaiset laulut heijastivat ajan kansallisia ja ulkopoliittisia aatteita ja osakuntien kukoistavia heimoromantiikan innoittamia suhteita Tarton ylioppilaskorporaatioihin. Virosta tuli myös Miina Härman iloinen ja kansaan menevä ”Heikin häät”, joka oli monilla HOLlin kesäkiertueilla yleisön suursuosikki.

Kansa ihastui myös osakunnassa niin paljon HOLlin lauluhin, että intoa piti pian hillitä. Jo vuonna 1931 nimimerkki Matleena selitteli Ylioppilaslehdessä, miksi HOL joutui kieltäytymään osakuntalaisten keikkapyyntöistä: *On selvää, että viimeaikaiset tiheät laulu-*

Martti Turunen eli Pyssy (1902–79) syntyi Viipurissa muusikko-kuoronjohtajan poikana. Monilahjainen nuorimies kirjoitti ylioppilaaksi 1922 ja meni Kaup-pakorkeakouluun, jonka ohessa hän opiskeli pianonsoittoa ja lauloi YL:ssä ja Suomen Laulussa. Ekonomiksi valmis-tuttuaan hän opiskeli vielä yliopistossa filosofian maisteriksi 1932. Hän seurasi valppaasti aikansa kulttuurivirtauksia ja viihtyi Tulenkantajain piirissä.

Kuoronjohtoa Turunen kokeili YL:n keikoilla ja johti 1927 YL:n kesäkuoron kiertueen. Pian hän ryhtyi johtamaan Helsingin kaupunkilähetyksen sekakuo-roa. Hän tuli 1928 YL:n varajohtajaksi ja 1930 Härmäläis-Osakunnan Laulajien joh-tajaksi. Vuonna 1931 hänet valittiin YL:n johtajaksi, Suomen musiikkilehden pää-toimittajaksi ja Teoston johtajaksi. Hän otti 1932 johtoonsa WiOLin ja 1933 Laulu-Miehet ja alkoi opettaa kuoronjohtoa konservatoriossa.

Turusen maineen kuoronjohtajana loivat YL:n menes-tyksekkäät kiertueet Euroopassa 1935 ja Yhdysvalloissa 1937–38. Kun Turunen sai 1946 Suomen Laulun johdettavakseen, hän saavutti Klemetin aseman Suomen kuoroelä-män johtohahmona. Hänen uransa huipensivat 1953 YL:n toinen Amerikan-matka ja Suomen Laulun Bachin h-molli-messun esitys Pariisin Madeleine-kirkossa.

Martti Turunen ja hollilaiset asemalla HOLlin ensimmäisellä kesäkiertueella 1930.

Turunen joutui 1950-luvulla kritiikin kohteeksi kuo-romusiikin ihanteiden muuttuessa. Hän luopui 1957 kuo-ronjohdon opetuksesta Sibelius-Akatemiassa ja 1959 YL:n johtajuudesta. Hän jatkoi muiden kuorojensa ja Teoston johdossa sekä useissa musiikki- ja kulttuurialan luottamus-tehtävissä 1960–70-lukujen vaihteeseen.

Turusen tunnetuin sävellys on joululaulu ”Me käymme joulun viettohon”.

tilaisuudet ovat kuluttaneet loppuun ohjelmistomme, eikä yksi harjoitusilta viikossa suo riittävästi aikaa niin monien uusien laulujen opettelemiseen, kuin olisi suotavaa. Merkkitenttiin – kuuluu vain nelisenkymmentä laulua, joista suurin osa on esiintymislauluja, ja sen vuoksi ei johtokuntamme mielellään näe hollilaisten esiintyvän epävirallisestikaan osakunnan illanvietoissa j.m.s. Laulut kuluvat, kun niitä liian usein toistetaan. Penseydestä meitä on siis aiheetta syytetty. Ohjelmiston karttuminen oli työn takana. Harva osasi lukea nuotteja, ja suurin

osa lauluista opeteltiin ulkoa. Nuotteja oli vähän, ja nuotistonhoito oli uskottu taloudenhoitajalle, koska yleensä laulettiin Kansanvalistusseuran sekakuorolau-luvihkoista, jotka kuorolaiset lunastivat itselleen.

Martti Turusen aktiivisin ja tuloksekkain kausi HOLissa oli oikeastaan varsin lyhyt, vain kevättalvesta 1930 kevättalveen 1931 sekä viisivuotisjuhlan aikoihin laulukaudella 1933–34. Turuselle itselleen HOL lienee ollut vain sormiharjoittelua ennen tärkeämpiä kuoroja ja suurempia tehtäviä, koska hän sivuuttaa HOLlin

omaelämäkerrallisissa esityksissään lyhyesti (ja unoh-
taa WiOLin täysin). HOL sen sijaan vaali Turusen
muistoa, sitä hartaammin mitä kuuluisampi hänestä
tuli, kuten juhlapuheessa HOLlin 20-vuotisjuhlassa
1949: ”Tunnetta todellista ylpeyttä siitä, että meidän
kuoromme on saanut olla yhtenä perustavana ponnah-
duslautana Martti Turusen ainoalaatuisen ja vielä kor-
keinta huippua saavuttamattoman kuoronjohtajakaa-
ren syntymiselle”.

Tärkeintä Turusen ajassa lieenee HOLlin tulevai-
suuden kannalta ollut se, että silloin koettiin kovalla
työllä saavutettuja onnistumisen, menestyksen ja par-
haimmuuden tunteita, jotka vahvistivat hollilaisten it-
setuntoa vielä kaukaisina muistoinakin. Turusen aika-
na myös luotiin tärkeiksi ja rakkaiksi muodostuneita
toimintamuotoja. Niistä tärkeimpiä HOL-hengen syn-
tymiselle olivat kesäkiertueet, ”jotka kiinnittivät hollil-
laiset lujasti yhteen sadoin muistojen taikasitein”.

Sinunkaupat, rekiretki ja ryijynompelua

Kuoroyhteisö alkaa muotoutua

Kuoron elinvoiman edellytys on pätevän ja kunnianhi-
moisen johtajan lisäksi kiinteä ja toimiva toveriyhteisö.
HOLissa tämä kehittyi nopeasti, ja kuoron omat juh-
laperinteet ja tavat saivat alkunsa. Ensimmäinen kier-
tue kesällä 1930 sulatti alkukankeuden, ja syksyllä saa-
tettiin tehdä mullistava päätös, jota Julle Korte muisteli
1979: *Seurustelu oli silloin alkuaikoina jäykän muodol-
lista. Kuoro oli ollut toiminnassa puolitoista vuotta teh-
den yhteisiä matkojakin, kun syksyllä 1930 tehtiin viral-
lisessa kokouksessa päätös ”että kaikilla kuoron jäsenillä
on oikeus sinutella toisiaan”. Sattuipa niin, että Hyökin
Liisa saapui harjoitukseen hiukan myöhästyneenä vasta
mainitun historiallisen kokouksen jo päätyttyä ja joutui
turvautumaan lähimpään istuimeen, kun Pyssy uutta
sinuttelu-oikeutta heti käyttäen laukaisi ”No, Liisa, missä
sinä olet viipynyt”.*

Ylioppilaiden käytös oli tuolloin muodollista
myös omissa piireissä, ja vielä 1940–50-lukujen vaih-
teessa Hämmäläis-Osakunnassa väiteltiin siitä, saisi-
ko sinutella muitakin osakuntalaisia kuin samaan aikaan
fuksina tulleita. Musiikin harrastajat rupesivat jo var-
hain tuttavallisiksi ja heittivät civikset, civettäret ja
muut tittelit. Ylioppilaskunnan Soittajissakin tehtiin
viralliset sinunkaupat pikkujouluissa 1930. (HOLlin

kaikki ajat kattava sinuttelu-oikeus on vanhemmille
polville niin tärkeä, että hyvin kasvatetut nykyhollilai-
set saavat nuhteita teititellessään itseään 50 vuotta van-
hempia senioreja!) Kuorolaisten läheiset välit näkyvät
myös lempinimien runsautena: 30-luvun hollilaisten
muisteluksissa seikkailevat Vexi, Piffi ja Kiffari, Piki,
Kekku ja Murina...

Ilonpitoon heittäydettiin yhtä suurella innolla
kuin laulamiseenkin. Laskiaisenä 1931 tehtiin retki
junalla Keravalle ja sieltä reellä senaattori J. K. Paasi-
kiven kartanoon. Nimimerkki Basso kertoi Ylioppi-
laslehdessä, miten matkan kestäessä aurasivat sopraanot
somasti jaloillaan tien ohessa olevaa lumikinosta. Perillä
kartanossa juotiin maukkaat kahvit, jonka jälkeen ulkona
syttyi julma lumisota. Kun hankiin kaatuneet – naisia-
kaan ei tässä sodassa säästetty – oli tuotu reellä takaisin
taloon, oltiin valmiita käymään lounaalle. Ruoka mais-
tui äärettömän hyvältä, ja moni pilasikin puurolla var-
talonsa. Sitten alkoivat vuorotellen kajahdella laulun
ja tanssin sävelet. Välillä esiintyi civis Mäkelä palokun-
talaisen puvussa, jonka hän oli jostakin sopesta löytänyt,
ja hurmasi sillä sopraanoita. – Tunnit kuluivat ja gram-
mofonineulat kuluivat, kunnes havaittiin että oli aika
sanoa ystävälliselle isäntäväelle hyvästit. – Jälleen rekiin

koko joukko – ja laulun kaikuessa maantiellä laukkasivat hummat korvat hörössä asemalle.

Muiden osakuntalaisten silmissä hollilaisilla alkoi olla liiankin hauskaa keskenään. Kerhotoiminta oli vielä uutta, ja HOLlia syytettiin osakunnan hajotamisesta. Nimimerkki Matleena sai jo 1931 selittää kuoroyhteisön erityislaatua Ylioppilaslehdessä: *Sano-taan, että hollilaiset eristäytyvät osakunnasta. Väitän, että päinvastoin osakunta eristyy hollilaisista. Olemmeko me mitään mörköjä senvuoksi, että laulu on lyönyt meidät yhteen? On selvää, että ne 30 hollilaista, jotka osallistuivat kesämatkaan, tuohon iki-ihanaan, muodostavat läheisen toveri-joukon, jossa kaikki ovat yhden ja yksi kaikkien puolesta, antavatpa leiman ja hengen koko muullekin Hollille. Mutta jos hollilaiset osakunnan illanvietossa istuvat yhdessä ryhmässä tai ompelevat ryijyjä keskenään, niin ei muiden osakuntalaisten tarvitse katsoa itseään syrjäytetyiksi, tervetuloa mukaan vain! Kyllähän esimerkiksi ryijyjä saavat ommella muutkin kuin hollittaret.* Useat hollilaiset olivat monin tavoin aktiivisia osakuntalaisia, joten syytökset olivat aiheettomia.

Kuorolaisten iloiseen joukkoon kävi tie koelaulun kautta, joka oli kova paikka ujoille ja aroille fukseille. Vuosina 1931–39 HOLlissa laulanut sopraano muisteli, että hänen serkkunsa, kuoron puheenjohtaja, sai painostaa häntä kauan, ennen kuin hän uskaltanut koelauluun rohkeamman ystävättärensä tukemana. Hän lauloi Martti Turuselle Ol' kaunis kesäilta ja pääsi kuoroon. Herkkää fuksia saattoi toki hieman jännittää vielä kuoroon päästyäänkin. Maini Similä (myöhemmin Palosuo) kertoi Ylioppilaslehdessä 1939: *Fuksi on syksyllä [1934] liittynyt Holliin, laulanut vapisevalla äänellä ja posket hehkuen "Ol' kaunis kesäilta" ja hyväksytty. Sitten kävi niin, että hänen ensimmäinen julkinen esiintymisensä kuoron mukana tapahtui hautajaisissa. Kappelin hiljaisella lehterillä viritti Holli "Liidellyt oon linnun lailla". Fuksi ei ollut koskaan tuntenut sitä kuoron jäsentä, jota oltiin saattamassa, mutta totuus vain oli,*

ettei hän koko laulun aikana voinut laulaa nuottiakaan. Huulet kyllä liikkuvat, mutta ääntä ei kuulunut. Ja kun sen jälkeen laulettiin "Kun maan melu haipuu", vierivät kirkkaat kyynleet pitkin fuksin pyöreitä poskia.

Fuksilla oli myös muita, hauskenpää haasteita. Laulumerkin suorittaminen oli tärkeää, jotta ei jäänyt tuppisuuksi muiden laulaessa. Lisäksi piti selvittää kuoron muutamassa vuodessa runsaaksi kehittyneestä juhlaperinteestä, kuten Maini Palosuo, HOL 1934–38, muisteli 1979: *Hollin toiminta vei nuoren fuksitytön välittömästi mukaansa. Harjoitukset olivat keskiviikkoisin 20–22 osakunnan kokoussalissa. Lisäksi kokoontui merkkikänkä, yksinkertainen kvartetti, jonka jäsenten yhteinen päämäärä oli oppia Hollin merkkiin kuuluvat pakolliset laulut. Merkkitentti oli keväällä vuosikaronkassa ja känkiä taisi olla toiminnassa parikin yhtä aikaa. Mutta työn lisäksi oli paljon huvia, monta erilaista karonkkaa lukukaudessa. Jouduin heti apuemännäksi ja jo joulun jälkeen emännäksi varsinaisen emännän tenttikiireiden vuoksi.* Fukseja ei HOLlissa syrjitty. Basso, HOL 1936–39, 1945, kertoo: *"Karonkat ovat aina fuksiajasta lähtien jääneet mieluisina mieleeni. Niissä ei tuntenut itseään 'alokkaaksi' vaan oli tasavertainen korporaa-tion jäsen."* Kuorosta moni avuton, vasta Helsinkiin yksin muuttanut nuori ylioppilas löysikin toveri-riiriin koko opiskeluaikansa turvaksi.

Hauskanpitomahdollisuudet paranivat, kun Hämäläisten talo valmistui syksyllä 1931 ja tilaa riitti kerhojen juhlaa varten. HOLlin juhlakalenteri muodostui tiheäksi. Laulukausien aluksi vietettiin lokakuussa ja helmikuussa alkajaiskaronkkaa ja kevään päätteeksi kevätkaronkka. Huhtikuussa kuoro järjesti monena vuotena vielä oman vuosijuhlan. Konserttien jälkeen oli yleensä paikallisten isäntien järjestämä illanvietto, jota ei kutsuttu karonkaksi. Ainoa yhä ennallaan jatkuva kuoron alkuaikoina syntynyt vuotuinen juhlaperinne on pikkujoulu, jonka kohokohta oli 1930-luvulla riisipuuro, joka maistui mainiosti kuoron vähävaraisille ja nälkäi-

HOL vietti 1931 pikkujoulua ensi kertaa upouudessa Hämäläisten talossa.

sille ylioppilastyöille ja -pojille – pidettiin puuron-syöntikilpailujakin, kertoo sopraano, HOL 1931–39.

Köyhillä ylioppilailla oli osakuntakuorossa myös pukupulmia. Samainen sopraano, pappilassa kasvanut orpotyttö, torjui kuoroon houkutelleen serkkunsa ensin sanoen, ettei hänellä ole varaa iltapukuun eikä osakunnassa voinut olla ilman. Kuoro esiintyi yleensä tummassa asussa osakuntanauhan ja kuoron merkkien kera, kukin omissa vaatteissaan. Kesäisin naiset pukeutuivat valkoisiin. Osakunnan juhlissa ja kuoron iltä-esiintymisissä juhlava asu oli välttämätön. ”Joka tytöllä oli tuohon aikaan pitkä puku ja pojilla frakki tai ainakin smokki, joka oli oma, peritty, lainattu tai vuokrattu, ja niitä tosiaan käytettiin”, muisteli Maini Palosuo.

Kuoron karonkoissa, sitseissä ja muissa juhlissa oltiin kiltisti. Maini Palosuo kertoi 1979: *Hollissa ei*

yleensä ryyppäty, vaan sitsien tarjoilu oli kahvia, teetä ja voileipiä. Kaljalle saattoi mennä alakertaan ravintola Ilvekseen, jos välttämättä halusi, mutta en muista nähneeni Hollin poikia humalassa, tytöistä puhumattakaan. Sopraano, HOL 1931–39, muistaa nähneensä vasta loppuaikoinaan jonkun humalaisen. Alkoholinkäyttö ei ollut osakunnassa vapaata edes kieltolain päätyttyä 1932. Itse asiassa Hämäläis-Osakunta oli säätänyt oman sisäisen kieltolain jo 1911 ja piti sen edelleen voimassa (olut ei tosin ollut kiellon piirissä). Kerhojen juhlissa juotiin silti joskus reippaasti. HOLlin juhlista hurjimmillaan kertoo Maini Palosuo: *Karonkka päättyi aina tanssiin, joko jonkun soittotaitoisen istuessa flyygelin ääressä tai sitten matkagramofonin soidessa. Viimeiseksi laulettiin seisaalleen nousten Hollin surumarssi (sävel Mustalaiseks’ olen syntynyt):*

*Joka ilta uusi tuttavuus
Joka yö mull' on likka uus
Joka aamu uusi katumus
Joka päivä uusi unhoitus*

*Miksi ryyppäät multa kysytään
Sit' en oikein tiedä itsekään
Juomaveikot siihen vastatkoon
Tyhjät pullo selvän antakoon*

Tämä tuntemattoman runoilijan luomus oli ilmeisen kaukana HOLlin todellisuudesta. Myöhemmin laulu vaihdettiinkin Hj. Nortamon siivoon ja isänmaallishenkiseen Juhlan päättäjäislauluun ”On taasen vietetty juhlahetki”, kuten basso, HOL 1936–39, muistaa.

Pientä vipinää oli sentään kuoron poikien ja tyttöjen välillä. Sopraano muistelee, miten hän syksyllä 1931 hämmästyí HOLlin koelaulusta läpi päästyään, kun kuoron miehet piirittivät uteliaina uudet tytöt. Ujo pappilan tyttö ei ollut tottunut sellaiseen flaksiin. Sekakuorosten ikaikäiseen tapaan miehet pitivät huolen naisten naurattamisesta. Kuorossa asiaan kuului laulunsanojen vääntely. Kun laulettiin ulkoa ”Ave maris stella” -laulun säettä ”Apparuit Maria”, joku latinaa lukematon lauloi ”Nappaa ruuvit, Maria”. Pojat myös keksivät lauluille hitusen tuhmia lempinimiä: ”Öin ja päivin mä muistelen” oli HOLlissa ”Öisin päisin” ja Boreniuksen Muisto, joka alkaa ”On lintu liverrellyt”, peräti ”On lintu tehnyt sitäniin”.

Saatilla käymisen moraali oli 1930-luvulla ylioppilaiden keskustelunaiheena Hämäläis-Osakun-

nassakin. HOLlissa saateltiin joukolla: juhlien jälkeen saattoi ”kotimatka kestää kolme tuntia, kun 10 tyttöä on saatettava eri puolille kaupunkia ja jokaiselle pidettävä pieni serenaadi, puhumattakaan lauluista, joita esitetään pitkin matkaa”, kirjoitti Maini Similä 1939. Jos onnistui livahtamaan esiliinana toimivalta mieskvartettilta, saattoi ”HOLlin tilaisuuksista lähteä samaan suuntaan ja tottua muulloinkin astumaan samaan tahtiin”, kuten asian muotoilee altto, HOL 1936–41. Pareja syntyi ja erosi, mutta enimmäkseen hollilaisilla oli toveruussuhteita. Siveys vallitsi: kesäjuhlilla nukuttiin kansakoulun lattialla, miehet ja naiset eri huoneissa. Ja sopraanon, HOL 1931–39, mukaan varsinainen kauhistus koettiin, kun hollilaiset kesäkiertueella 1933 yöpyivät Itisissä Hella Wuolijoen Marlebäckin kartanossa. (Hellan Vappu-tytär oli innokas osakuntalainen ja eräs entinen HOL-mies oleili niin paljon Hellan luona, että kuorossa kuiskuteltiin.) Hurja-Hella näet ehdotti sekasaunaa. Aamuyöllä

Kuoromatkoilla syntyy muistoja: HOLlin tyttöjen huone maatalon yläkerrassa kesäkiertueella 1932.

hollilaiset kuitenkin riehaantuivat: Vappu sai innostettua kuoron laulamaan serenadin kartanon mailla huvilassa kesää viettäneen puolustusvoimain komentajan, kenraali Aarne Sihvon ikkunan alla. Vapulle maittoi nauru, kun kenraali ilmaantui valkoisessa, punaisin ristipistoin koristetussa yöpaidassaan ikkunaan kiittämään ja kumartamaan.

Sukupuoliroolit olivat ajanmukaiset. Naisten tie akateemiseen maailmaan oli edennyt voitosta voittoon 1870-luvulta alkaen. Kun naisia tulvi 1920–30-luvulla yliopistoon (ja ehkä juuri sen takia), AKS-läiset ideologit alkoivat korostaa naisten suurta yhteiskunnallista merkitystä perheenäiteinä. Aatteen omaksuneet naisylioppilaat joutuivat ristiriitatilanteeseen ja julistivat opintojen sekä sivistyksellisten ja poliittisten rientojen sopivan kyllä naimattomille naisille. Osakunnissa

monet naiset liittyivät NYKS:aan, jossa keskusteltiin kansallisista kulttuuri- ja sosiaalikeskityksistä. Yleisesti ajateltiin naisten opiskelevan löytääkseen akateemisen puolison. Avioituessaan naiset usein jättivät opintonsa kesken. HOLlissakin, jonka jäsenistä oli 1930-luvulla naisia kuutisenkymmentä prosenttia, puheenjohtaja oli aina mies ja sihteeri nainen. Naisylioppilaiden motiivitkin kuorossa laulamiseen saatettiin nähdä erilaisina kuin miesten. Heikki Aaltoilan edellä lainatussa kaunopuheisessa kuvauksessa kulttuuriharrastusten noususta Hämäläis-Osakunnassa tämän mullistuksen saivat aikaan ”sisäistä pirteyttä säteilevät neitokset ja humanistisiin sivistysharrastuksiin intoutuneet nuoret ritarit”. Niinpä niin, ”nuorilla ritareilla” oli mielessään semmoistakin kuin humanistinen sivistys, ”neitokset” laulelivat silkkaa pirteyttään...

Tilapäiskuoron leima

HOL vaihtaa viihteelle

Turusen ero heti 5-vuotisjuhlan jälkeen aiheutti HOLlissa kriisin, varsinkin kun myös edellisenä syksynä valittu varajohtaja Veikko Valli joutui opintokiireidensä vuoksi luopumaan tehtävistään. Olavi Korte lupautui hoitamaan johtajan tehtäviä loppukevään 1934. Kesäksi suunniteltu HOLlin ja WiOLin yhteinen Viron-matka kariutui varojen ja voimien puutteeseen. Sen sijaan matkustettiin Hämeenlinnaan heimojuhlille. Siellä HOL ja HOS esittivät ulkoilmanäytäntönä kalevalaisen laulunäytelmän, jossa HOLlin pojat olivat Väinämöis-asuissa virsuineen ja pellavatukineen ja -partoineen. Esitys sujui hyvin, vaikka eräs laulaja olikin esiintymisasusta kuultuaan saanut äkillisen kutsun matkustaa kotiin... Aikalaisista tapaus oli tolkkuttoman huvittava vielä vuosikymmeniä myöhemmin, kuten sopraano, HOL 1931–39, muistelee.

Hollilaiset harjoittelivat Martti Turusen johdolla vielä syksyn 1934, jolloin HOL ja WiOL valmistsivat yhteisen konserttimatkan Riihimäelle. Sitten HOLlin johtajaksi tuli urkuri, säveltäjä ja soitinten keksijä **Juhani Pohjanmies** (1893–1959). Maini Palosuon, HOL 1934–38, mukaan ”Jussi Pohjanmies ei ollut ulkoiselta olemukseltaan vähääkään hämäläinen: sysimusta tukka ja leimuavat tummat silmät. Samalla tavalla inspiroiva johtaja kuin Pyssy hän ei ollut, mutta hyvä ja tarkka musiikkimies.” HOL olisi tarvinnut lujaa johtoa, koska kuoron rivit olivat harvenneet ja oli tapahtunut sukupolvenvaihdos monen Turusen ajan laulajan lähdettyä. Kuoron taiteellinen työ suuntautui uusille urille. HOL vastasi politikointiin ja aatteellisuuteen kyllästyneen osakuntalaisten enemmistön viihteentarpeeseen, josta kuoro oli jo laulukaudella

1932–33 hyötynyt järjestämällä osakunnassa paritanssiaiset kesäkiertueen tyhjentämän kassan lihottamiseksi. Näin oli syntynyt myös yhteistoimintaa vuonna 1931 perustetun Hämmäläis-Osakunnan Soittajien eli HOSsin kanssa. Vuosikymmenien yhteistyö alkoi yhteisillä rahankeruunaamiaisilla syksyllä 1932.

Aikalaisille jäi mieluisia muistoja HOSsin kanssa tehdyistä romanttisten, viihdyttävien teosten suursuusion saaneista esityksistä. Maini Palosuo kertoi 1979: *Fuksisyksyni suuri tapaus Hollissa oli Schumannin "Mustalaiselämää" esitettyä yhdessä Hossin kanssa osakunnan pikkujoulussa. Esityksen johti Hossin johtaja Heikki*

Aalto (myöh. Aaltoila). Menestys oli valtava ja koko teos toistettiin alusta loppuun. Tästä tilaisuudesta on fuksityttö merkinnyt päiväkirjaansa: "Uskotko, että on kivaa salintäyteisen, huutavan, taputtavan ja tömistävän yleisön edessä, kun Heikki Aalto kumartaa ja kääntyy sitten antamaan alkumerkin toistoon."

Menestys innosti jatkamaan yhteistyötä samoilla linjoilla. Kevätlukukaudella 1935 HOS järjesti osakunnassa wieniläisillan, jossa jälleen esitettiin "Mustalaiselämää", mutta sen lisäksi Holli harjoitteli yhdessä Hossin kanssa esityskuntoon Straussin "Wienerblut"-teoksen. Sen hyväksi tehtiin lujasti työtä, pidettiin ylimääräisiäkin

Kansallisromantiikkaa: tytöt antavat laulumerkin suorittaneelle tenorille HOL-kasteen Sortavalan laulujuhilla vuonna 1935. Taustalla vasemmalla hämmöttää laululava.

harjoituksia mm. yhdessä Hossin kanssa eräänäkin aamuna klo 8–11. Wieniläisiltä oli oikea konsertti tai ehkä paraiten konserttitanssiaiset, joihin myytiin lippuja myös osakunnan ulkopuolisille ja Hämmäläistentalon suuri juhlasali täyttyi jälleen äärimmilleen iltapukuisesta yleisöstä, jatkoi Maini Palosuo 1979.

Pohjanmiehen kausi huipentui keväällä 1935 hänen ”Hämeen heimo” -kantaattinsa esitykseen osakunnassa. Hänen jättäessään tehtävänsä HOL oli taas pulassa, koska uutta johtajaa ei tahtonut löytyä. Lopulta apu saatiin omista riveistä, kun YL-tenori, pianisti ja lääketieteen opiskelija **Veikko Valli** (1909–46) suostui johtajaksi. Sekavasta tilanteesta huolimatta HOL kykeni kesällä 1935 lähtemään yhtenäisenä joukkona Kalevalan juhluvuoden yleisille laulu- ja soittojuhille Sortavalaan. Muita matkoja ei osakunnan kesäjuhlia lukuun ottamatta enää 1930-luvulla tehtykään.

Vallin kaudesta ei ole paljon muita tietoja. Heikki Aaltoila antoi Turusen jälkeisistä vuosista synkän kuvan Ylioppilaslehdessä 1938: *Rehellisyyden nimessä on todettava, että nyt alkoi alamäki. ”Pyssyn” ero antoi lisäsysäyksen, eikä säveltäjä Jussi Pohjanmies onnistunut pysäyttämään liukua saati sitten rauhallisella työllä nostamaan uutta kaarta. Seurannut amatöörijohto oli kaiken tämän jälkeen vieläkin kohtalokkaampi. Tilapäiskuoron leima löi armottoman merkkinsä esityksiin, kuri höltyi ja joukko harveni.* Vallin saamalla työllä arviolla saattaa olla poliittistakin taustaa, sillä hänen kauttaan ajan aatekiistat koskettivat HOLlia.

AKS-läisen ylioppilaspolitiikan päätavoitteita oli Helsingin yliopiston suomalaistaminen, siis ruotsinkielisen opetuksen lopettaminen ja yliopiston yksikielistäminen. Tätä ajettiin monenlaisin mielenilmauksin. Eduskunnassa ei oltu valmiita näin jyrkkiin ratkaisuihin, ja oppositio kävi viivytystaistelua yliopistolakia vastaan. Ylioppilaat osoittivat mieltään aloittamalla tammikuussa 1935 kuun loppuun asti kestäneen luentolakon, johon Hämmäläis-Osakunta innolla osallistui.

HOLLissakin oltiin hengessä mukana: *Luentolakko oli juuri päättynyt, kansa palannut provinsseista ja ryhtynyt jälleen tavalliseen lukutyöhön. Hollin harjoitukset jatkuivat tavalliseen tapaan keskiviikkoisin. Silloin ensimmäisessä harjoituksessa eron jälkeen laulettiin ensimmäisenä lauluna ”Nouse, riennä suomen kieli”, kirjoitti Maini Similä Ylioppilaslehdessä 1939.*

AKS:n ylivallasta huolimatta Hämmäläis-Osakunnassa oli vapaamielisistä ja sosialisteista koostuva oppositio. Osakuntien politisoitumisen vuoksi eduskunnassa ajettiin sosiaalidemokraattien johdolla läpi vuoden 1937 yliopistolaki, jossa osakuntiin kuulumisen tehtiin vapaaehtoiseksi. Osakunnat pitivät lakia poliittisena hyökkäyksenä ja yrityksenä tuhota osakunnat. Niitä harvoja, jotka osakunnista erosivat, pidettiin luopioina. Heidän nimensä laitettiin ilmoitustaululle ja heiltä kiellettiin iäksi pääsy osakuntaan. Veikko Vallin johtajakausi päättyi 1937 hänen erotessaan osakunnasta. HOL anoi syksyllä 1938 Vallille oikeutta tulla kuoron 10-vuotisjuhlaan. Anomuksessa korostettiin, että Vallin eron syy ei ollut osakuntavastaisuus vaan se, ettei hänellä ollut aikaa osakuntaharrastuksille eikä hän siksi halunnut maksaa jäsenyydestä. Osakunta ei vakuuttunut vaan tyrmäsi anomuksen, koska *lääket. kand. V. Valli kuoron johtajan ominaisuudessa erotessaan oli osoittanut osakuntahenkeä halveksivaa ja sitä vastustavaa mieltä varsinkin, kun eroaminen oli tapahtunut hetkellä ja perustein, jotka ovat olleet uhkana osakuntamme olemassaololle.*

Johtajaksi tuli syksyllä 1937 **Tauno Silvonen** (1908–?), perustajajäsen ja musiikkitieteen opiskelija, joka oli ollut varajohtajana syksystä 1934. Silvonen asui ja johti kuoroa Lahdessa mutta tuli keskiviikkoisin Helsinkiin HOLlin harjoituksiin. Silvosta pidettiin kokeneena ammattimiehenä, ja hän saikin HOLlin jälleen virkistymään ja kasvamaan. Heti syksyllä 1937 kuoro teki linja-automatkan Hämeenlinnaan, jossa pidettiin juhlaillama. Silvosella riitti työsarkaa HOLlin

HOL piti Hämeenlinnan Raatihuoneella juhlaillaman marraskuussa 1937 ja pääsi kuvaan yhdessä maaherran kanssa. Kuoron johtaja Tauno Silvonen on toisessa rivissä oikealla.

laulun hiomisessa. Basso, HOL 1936–39, muistaa hänen sanoneen: ”Kyllä minä saan HOL:in laulamaan kovaa, mutta pianissimo ei tahdo onnistua”.

Silvosen kausi huipentui onnistuneeseen 10-vuotisjuhlakonserttiin 27.3.1939 osakunnan suuressa juhlasalissa. Tämänkään juhlakonsertin ohjelma ei ole tallella, mutta Ylioppilaslehden arvostelusta selviää, että sekä Silvonen että Turunen johtivat. A cappella -osastossa oli ainakin Madetojan sovitus ”Läksin minä kesäyönä käymään” ja Kuulan Rukous, jota arvostelija piti illan taiteellisesti nautittavimpana esityksenä. Konsertin päätteeksi esitettiin HOSSin kanssa Gluckin Juhlakantaatti oopperasta Alceste ja Schumannin Musta-

laiselämää, ”jonka pirteä meno oli niin yleisön mieleen, että se oli välittömästi toistettava”. Arvostelija kiitti johtajan ja kuoron hyvää valmistautumista, bassojen ja sopraanojen täyteläistä kaikua ja laajempien, orkesterisäestyksellisten teosten ottamista ohjelmaan, koska ”kuorojen tavanmukainen a cappella -ohjelmisto on epäilemättä, kaikella kunnioituksella sanottuna, varsin yksipuolista ja musiikillisesti samantoisteista”.

Uudesta virkeydestä huolimatta kuoron luonne oli muuttunut intomielisistä alkuaajoista. Kuorossa oli tapahtunut aatteellinen sukupolvenvaihdos epäpoliittisempaan suuntaan: AKS-läisten määrä romahti kuoron takarivissä eikä NYKS:n juhlakeikoista ole enää

Viisi nuorta osakuntakuoroa pitivät yhteiset konserttitanssiaiset Konservatoriossa keväällä 1933.

mainintoja. Vuosikymmenen alun tunnelmia kaihoava Heikki Aaltoila (joka oli muun muassa fasistisen IKL-puolueen lehden pitkäaikainen musiikkiarvostelija) suri 1938 Ylioppilaslehdessä vuolaasti ja tunnepitaisesti HOLlin ja HOSsin nopeasti alun jälkeen nuutunut puhtia. Hän syytti muutoksesta AKS:n äänenpainoin uuden sukupolven velttoutta, yhä vaativammaksi muuttunutta opiskelua ja materialismia, ja saivatpa radio, gramofoni ja jazzmusiikkikin osansa.

Kotimaakunnalleen monista konserttavierailuista, yhteisistä radio- ym. esiintymisistä sekä ihanista kesäjuhlista tutut HOL ja HOS, nuo nuoruuden hehkuvan into mielen raikkaat ja pirteät edustajat, jotka ovat vuosien kuluessa ammentaneet yhteistä voimaa kauneuden lähteestä, ilahduttaneet osakuntalaisten lukutyön rasittamia mieliä ja lietsonneet kansallista ja isänmaallista uskoa vas-

tuksien painamiin rintoihin – ovatko ne tuomitut kuolemaan verenvähyyteen? Missä on nouseva nuoriso? Onko sillä mitään virkistävää ”kärpää”? Pienikin psykologinen tarkastelu antaa ikävän vastauksen noista sivuharrastuksista. Sotavuosien lapsia, koulun luonnottomaan kiristykseen joutuneita, valkolakin ikeessä taloudelliseen ahdingon ja numerus clausuksen painamia – voiko heitä syyttää humanisten harrastusten aliarvioimisesta? Miksi heidän olematon nuoruutensa pusertuu useinkin niin epäterveillä ja nurjilla tavoilla iloksi, kun hetken hengähdystauko on pakosta otettava? Miksi he huutavat, kolistavat ja rymistävät? Se on heidän jalostamatonta laulu-aa ja soittoaan! Millä välin ehtisi harjoittaa musiikkia; tuossahan on ”grammari” ja radio, napin voi toki helposti painaa alas?! – Mihin häviää romantiikka, nuoruuden todellisin ja tervein lähde osakunnasta, mihin häviää

laulu ja soitto, jota tähän asti on pidetty juuri meidän esi-isiemme kalliina perintönä ja ennen kaikkea nuoruuteen elimellisesti liittyvänä harrastuksena. Tiede ja taide kulkevat kaikissa sivistysmaissa aivan käsi kädessä halki vuosisatojen yhä edelleen. Nuori sivistyksemme ei kansalliseen suuruuteen pyrkiessään millään ehdolla saa syrjäyttää omaa taidettaan, musiikkia. Sitä on nuorison saatava ja voitava harjoittaa!

Romantiikka karisi ja arki alkoi 1930-luvun mitaan myös muissa nuorissa osakuntakuoroissa. Alkuvaiheessa kuorot innostuivat luomaan yhteyksiä toisiinsa. Lukuvuonna 1932–33 pidettiin pari yhteistä illanviettoa, ja maaliskuussa 1933 yhteistyö huipentui viiden osakuntakuoron yhteisiin konserttitanssiaisiin Konservatorion salissa. Tähän yhteistoiminta sitten sammui vuosikymmeniksi osakuntien kiihtyneen keskinäisen kilpailun vietyä yhteistyöhalut. Osakuntakuorot alkoivat pian kehittyä eri suuntiin. HOL sai lentävän lähdön huippujohtajien siivittämänä, mutta vauhti loppui kesken johtajien vaihtuessa. WiOLia Turunen johti vielä enemmän vasemmalla kädellä kuin HOLlia ja toiminta väsähti jo syksyllä 1935. Turusen ehdotuksesta Karjalaiset osakunnat perustivat 1936 uuden, yhteisen kuoron Lauluteinit, joka sitten sinnitteli varajohtajan tuella sotaan asti. SOL kehittyi vakaasti innokkaan amatöörijohtajansa tohtori Martti Ruudun johdolla mutta kärsi osakunnan epäsuosiosta Ruudun avoimen AKS-vastaisuuden vuoksi. Satakuntalaisen Osakunnan Mieslaulajat sammahti syksyllä 1934 ja muuttui seka-kuoroksi, joka toimi sotaan asti varsin vireästi tiheään vaihtuvien harrastajajohtajien johdolla. Pohjalaiset Mieslaulajat lienee jatkanut miehekkään kansallisella linjallaan AKS:n hengessä.

EOL lähti varhain omille teilleen. Kuoron johon tuli 1931 pätevä Ossi Elokas, joka johti myös Polyteknikkojen Kuoroa. Hän kohdisti kunnianhmons EOL:n pitkäjänteiseen kehittämiseen. Elokkaan

15-vuotista kautta tuki kuoron poikkeuksellisen vakaa hallinto – sama puheenjohtaja hallitsi lähes 20 vuotta! EOL:n erilliskehitykseen vaikutti myös Eteläsuomalaisen Osakunnan helsinkiläisyys ja maakuntasuhteen ohuus. Muiden osakuntakuorojen sitoutuessa kotimaakuntiinsa EOL omaksui pääkaupunkilaisen asenteen ja suuntautui ulkomaille. Jo kymmenen ensimmäisen toimintavuoden aikana EOL vieraili neljästi ulkomailla Saksaa myöten. Vahva itsetunto ja kuoron saavuttama taiteellinen taso näkyivät siinäkin, että EOL:n viisi- ja kymmenvuotisjuhlakonsertit pidettiin yliopiston juhlasalissa, Helsingin tärkeimmällä musiikkiestradilla, ja ne arvosteltiin päälehdissä. Suuren ESO:n laimea osakuntahenki helpotti sitäkin, että EOL kasvoi pian irti osakunnasta omaksi musiikki-instituutiokseen. Valmistuneet ja osakunnasta lähteneet laulajat pysyivät kuorossa, mikä ärsytti osakuntaa. Kuoro ratkaisi asian järjestäytymällä jo vuonna 1936 omaksi yhdistykseksi, mikä johti vuosikymmeniä kestäneisiin riitoihin osakunnan kanssa.

Osakunnan hajottamisesta syytettiin myös lujasti sitoutuneita kuoroja kuten HOLlia. Kuoro puolustautui muistuttamalla, että se itse asiassa vahvisti osakuntaa. Näin muotoili Maini Similä Ylioppilaslehdessä 1939: *Osakunnassa, niin kuin kaikei muissakin osakunnissa, kuuluu toisinaan kuiskauksia, että kuoro eristäytyy ja muodostaa suljetun piirin. On totta, että tällaiset korporaatiot yleensäkin muodostuvat jäsentensä keskinäisiksi yhdistyksiksi oman erikoislaatunsa vuoksi. Mutta onhan kuoro kuitenkin aina vain osakunnan osa. Ja kun tämän korporaation yhteishenki on niin voimakas, että se pystyy kiinnittämään jäsenen itseensä ja samalla siis osakuntaan vielä vuosiksi senkin jälkeen, kun hän jo valmistunut ja suorittanut tutkintonsa ja siis käytännöllisesti valmis jättämään ylioppilaselämän, on tällaisia korporaatioita mielestäni pidettävä pikemmin osakuntaa koossapitävinä kuin hajottavina.*

Päätettiin jatkaa HOL:in toimintaa

Laulua sodan keskellä

Syksyllä 1939 HOL kokoontui uuden johtajan, kuoron perustajajäsenen musiikkitieteilijä **Tauno Karilan** (1908–86) johdolla. Syksyn mittaan toiminta muuttui kuitenkin vaikeaksi sodanodotuksen vallatessa maan, yliopiston toimiessa epäsäännöllisesti ja junien viedessä miehiä itään ylimääräisiin harjoituksiin. Talvisodan puhjetessa yliopisto ja osakunnat suljettiin.

Lyhyt sota järkytti muttei silti ehtinyt muuttaa ylioppilaselämää perin pohjin. Syksyllä 1940 ylioppilaat palasivat jälleen opintojensa pariin. Syyskuun 11. päivänä Härmäläis-Osakunnassa kokoontui viisi holillaista johtajan ja puheenjohtajan johdolla. Pöytäkirja kiteyttää tilanteen kaikessa järkyttävyydessään:

- 1§ Kunnioitettiin hetken hiljaisuudella
kaatuneiden HOL:laisten muistoa.
2§ Päätettiin jatkaa HOL:in toimintaa.

Elämä jatkui kuorossa vilkkaana entiseen malliin. Matrikkeliin kirjattiin yli 50 laulajaa, valittiin uusi toimikunta, otettiin uusia laulajia, uudistettiin merkikilauluja, järjestettiin tanssit ja pikkujoulut, vietiin tervehdys EOL:n 10-vuotisjuhlaan ja tehtiin keväällä 1941 konserttimatka Lahteen ja Riihimäelle, jotka ylistivät miten ”nuorten ylioppilaiden laulu huipistui korkeaksi taiteeksi latinalaisissa ylioppilaslauluissa Ave maris stella ja Personent hodie”. Luvassa oli myös kan-

sainvälistä toimintaa: kevääksi valmisteltiin saksalaisen ylioppilaskuoron vierailua.

Nuoret sydämet sykkivät kuorossa sodan keskelläkin. Pauli Leiwo, HOL 1937–41, ja Kati Leiwo, HOL 1940–41, 1944–45, muistelivat 1955 romanssinsa alkua Hälläpyörän artikkelissa otsikolla ”Kohtasimme osakunnassa”:

”Pääsin talvisodan jälkeen marraskuussa siviiliin. Seuraavana päivänä kotiutumiseni jälkeen menin sinne osakuntaan, siellä oli HOL:n tanssit sinä lauantaina. Ja siitähän se sitten alkoi...”

”Ja minä en muista siitä ensimmäisestä alusta juuri muuta kuin sen, että ajattelin ahkerasta tanssittajastani, että onpa tuolla miehellä kauheasti teerenpilkkuja!” pistää väliin rouva ja ihmettelee, minne teerenpilkut oikein ovat hävinneet.

HOL:in pikkujouluista alkaen samana vuonna kuulemma sitten seurusteltiin oikein vakinaisesti. Näihin aikoihin rouva Leiwo, silloinen Kati Heiniö, oli vielä fukisittö. – ”Sitten laulettiin HOL:issa, käytiin konserttimatkallakin, kirjoitettiin pakkilaatikollinen kenttäpostia – materiaalia elämäkerrankirjoittajiamme varten! – ja -43 viimein mentiin naimisiin.”

Jatkosota alkoi kesäkuussa 1941. Pitkän sodan aikana yliopisto ja osakunta toimivat vain ajoittain ja aika vaisusti. Sodan päätyttyä syksyllä 1944 ylioppilaat palasivat muuttuneeseen maailmaan.

Rakkaudentunnustus HOL:lle

HOL suosionsa kukkuloilla

Sodan päättyminen merkitsi yliopistossa ja osakunnissa valtavaa tungosta, kun sodassa olleet ylioppilaat palasivat jatkamaan lukujaan ja nuoremmat ikäluokat pääsivät viimein aloittamaan opintonsa. Moni halusi valmistua nopeasti, mikä vähensi mielenkiintoa osakuntiin ja aatteelliseen toimintaan. Sodan lopputulos vaati joka tapauksessa aatteiden päivittämistä. Ennen sotaa ylioppilaskuntaa hallinnut AKS-ideologia oli kärsinyt haaksirikon, ja suhteet Neuvostoliittoon ja venäläisiin tuli rakentaa uudelle pohjalle, samoin suhteet Ruotsiin ja suomenruotsalaisiin. Ihanteeksi otettiin jälleen kansallisen heräämisen ajoilta peritty kansan yhtenäisyys ja yksimielisyys, nyt uudessa hahmossa ”talvisodan henkenä”, ja tällä kertaa lähtökohtana kielisopu, puolueisiin sitoutumaton epäpoliittisuus ja uskollisuus valtion viralliselle ulkopoliitikalle.

Akateemisen eliitin julki lausumattomaksi pelon aiheeksi tuli kommunismi, jonka vaarasta Itä-Euroopan maiden muuttuminen kansandemokratioiksi muistutti. Sivistyneistö, johon ylioppilaat itsensä lukivat, halusi vastustaa kommunismin leviämistä kansaan ja yhdistää suomalaiset isänmaan turvaksi. Sotienvälisen ajan poliittisen kiihkoilun sijaan keinona nähtiin ”epäpoliittinen” kulttuuri. Kulttuurityö oli eräänlaista henkisen Suur-Suomen rakentamista. Ylioppilaiden tehtävä oli omaksua kulttuurin huippusaavutukset ja jakaa niitä edelleen kansan yhteiseksi rikkaudeksi. Tämän toivottiin takaavan kansallisen kulttuurikehityksen jatkuvuuden ja johtavan suomalaisen kulttuurin uuteen kukoistukseen. Tästä ajatuksesta syntyivät Ylioppilaiden kulttuuritoimikunnan vuodesta 1945 lähtien järjestämät kulttuuriviikot kilpailuineen. Ylioppilaat kisasivat osakunnittain eri taiteenlajeissa kuten puhetaito, lausunta, runous, teatteri, kuvataide sekä sävellys, pianon- ja viulunsoitto, yksinlaulu, kuoro- ja

yhtyelaulu. Osakunnat innostuivat kilpailemaan kulttuuripisteistä, ja kulttuuriharrastukset saivat keskeisen sijan sodanjälkeisessä osakuntaelämässä.

Kulttuurin asema nousi myös vastareaktion sota-ajan ankeuteen. Kauneudenkaipuu ilmeni valtavana kulttuurinnälkänä ja huvittelunhaluna. Paitsi konserteissa, teattereissa ja juhlissa tämä näkyi kuoroissakin, joihin oli äkkiä tulijoita jonoiksi asti. Kyse lienee ollut muistakin kuin esteettisistä tarpeista. Pian sen jälkeen kun lähes joka kunnassa toimineet suojeluskunnat ja lottayhdistykset oli lakkautettu rauhansopimuksen mukaan, kautta maan eteni suuri mies- ja naiskuorojen perustamisaalto. Isänmaallinen yhteistoimintahalu löysi uuden kodin kuoroista, jotka asevelihenki hitsasi lujiksi yhteisöiksi. Kuorokentän räjähdysmäinen kasvu merkitsi samalla taiteellisen yleistason romahdusmaista laskua ja ohjelmiston viihteellistymistä.

HOLlin kehitys heijastaa yleisiä linjoja. Heti kevätlukukaudella 1945 kuoroon ryntäsi ilman koe-laulua 95 laulajaa, joka on HOLlin kaikkien aikojen ennätys. Johtajana jatkaneella Tauno Karilalla oli tekemistä valtavan ja seka-aineksisen kuoronsa kanssa. Syyskuussa 1945, ennen laulukauden alkua, päätettiin pitää laulukoe kevätkaudella tulille ”mahdollista kuoropuhdistusta varten”, kuten asia muotoiltiin toimikunnan pöytäkirjassa. Kuria tiukennettiin poissa-olosakoin. Puhdistus tehoi, ja syyslukukaudeksi 1945 matrikkeliin kirjattiin enää 67 laulajaa. Karila johti esiintymiset osakunnan vuosijuhlassa ja taideillassa mutta luopui sitten tehtävästään.

Kevätkauden 1946 kuoroa johti diplomiurkuri **Janne Raitio** (1919–97), joka sai aikaan jo maaliskuussa HOLlin ja HOSSin konserttimatkan Hämeenlinnaan. HOL esitti täydessä Raatihuoneen juhlasalissa muun muassa kolme Klemetin Piae cantiones -sovitusta,

HOL ja HOS tekivät ensimmäisen sodanjälkeisen konserttimatkansa 1946 Hämeenlinnaan.

Madetojan Katson virran kalvohon, kansanlaulun Kun kävelin kesäillalla ja Peterson-Bergerin Kilipukin. HOSsin kanssa esitettiin Kajanuksen Nouskaa aatteet ja konsertin päätteeksi Straussin Tonava kaunoinen. Arvostelija kiitti Raitiota tehtävänsä hyvästä hallinnasta mutta kaipasi kiinteämpää otetta kuorosta ja ilmeikkäämpää johtamista. Kuoro täytti tehtävänsä ”melko hyvin”, vaikka sopraano jäikin miehille alakyn-teen. Sointupuhkaus ja lausuntakin tyydyttivät. Vauhdikas Tonava kaunoinen tempasi esittäjät mukaansa, ja siitä tuli HOLlin ja HOSsin suosikkinumero vuosiksi. Huhtikuussa Raitio vei HOLlin ensi kertaa ylioppilaiden kulttuuriviikon kuorokilpailuun, jossa saatiin

neljäs eli viimeinen sija. Ylioppilaslehti ihmetteli, kun SOL tuli kolmanneksi vain yhden pisteen erolla HOLliin ”sillä savolaisten taiteellinen suoritus oli huimavasti korkeampaa luokkaa”.

Syksyllä 1946 HOLlin johtajaksi tuli kuoron perustajajäsen ja entinen varajohtaja **Olavi Korte** (1910–93) eli Julle. Hän ryhtyi tarmokkaasti valmentamaan kokemattomaa kuoroa lähestyvään 20-vuotisjuhlaan. Sodan jälkeen osakunnissa etsittiin perinnekaton ja aatetyhjiön takia jatkuvuutta ja voimaa senioreista ja näiden välittämistä akateemisista traditioista. Tässä hengessä Korte, jolla tietysti oli suhteita 1930-luvun hollilaisiin, alkoi luoda yhteyksiä seniorien ja

aktiivikuoron välille. Jo pikkujouluissa 1946 oli yli 20 vanhaa kuorolaista ja heitä tuli kuoron juhliin myöhemminkin.

Kokenut kuoromies Korte ryhtyi heti järjestelmällisesti kehittämään kuorohenkeä motivaation ja kurin parantamiseksi. Matkojen suotuisa vaikutus oli vanhastaan tiedossa, samoin juhlien. Sodanjälkeisen ylioppilastoiminnan uutuus oli massakävely, jolla kohotettiin kunnon lisäksi yhteishenkeä. Ylioppilasjärjestöt haastoivat toisiaan suurin joukoin kävelyretkille. Hollilaiset osallistuivat jo syksyllä 1946 ylioppilaiden niin sanottuun prosenttimarsiin. Tästä kuorossa (tai ainakin sen johdossa) innostuttiin niin paljon, että HOL teki lähes koko Kortteen kauden ajan syksyisin useita pitkiä sunnuntaikävelyjä ja vielä toukokuussa yhden keväisen kävelyretken.

Kuorohenkeen vaikutti myös Jullen persoona. Vuosikertomuksen 1947–48 mukaan *suurin kiitos HOL:n valmiudesta tulee johtajalle, joka innollaan tempaa mukaansa jokaisen laulajan ja saa hänet tuntemaan kuuluvansa Holliin ja sen reippaaseen sisarus- ja veljesparveen*. Hälläpyörän toimittaja puolestaan seurasi 1947 Jullea harjoittamassa Sibeliuksen Isänmaallelaulua ja ylisti: *Hänen leppoisuutta myhäilevän, mutta silti innostuneen ja innostavan johtonsa alaisena on HOL ollut vasta vuoden, mutta hän on kuorolaisten kertoman mukaan jo ennättänyt saavuttaa joukkonsa jakamattoman suosion. Kun hän tuossa parhaillaan varoittaa hymyilevää kuoroaan laulamasta "ain'nuljuutt', uskoll-*

Jullen aikaan HOL kehitti kuntoa ja yhteishenkeään kävelyretkin. Kevätretkellä 1947 Seurasaarella "jotkut jaksoivat kevään sunnuntaina leikkiä iltaan saakka 'Pienet sammakot, pienet sammakot, niin lystikkäitä on'..."

suutta" voimme tosiaan aavistaa, että hänessä piilee sellainen välitön, rehti ja ikuisesti nuorekas auktoriteetti, joka pystyy tempaamaan laulajat mukaansa.

Korte otti heti tavoitteiksi konserttimatkan ja kesäkiertueen, mikä sopi osakunnassa lämmenneeseen maakuntahenkeen sekä ajatukseen ylioppilaiden tehtävästä jakaa kansalle sodan haavoja tervehdyttäviä ja isänmaanrakkautta herättäviä kulttuurinautintoja. Jo helmikuussa 1947 HOL matkasi HOSsin kanssa Tervakoskelle, jossa esitettiin sama ohjelma kuin Hämeenlinnassa edelliskeväänä. Kuvaavasti konsertti pidettiin tehdaspaikkakunnalla, jonka työväestöä kommunismin houkutukset uhkasivat – elettiin "vaaran vuosia". Kesällä 1947 tehtiin ensimmäinen kiertue sitten Turusen ajan Toijalan ja Pälkäneen kautta osakunnan kesäjuhlille Kangasalle. Kiertueita jatkettiin keväällä 1948 reitillä Valkeakoski–Tampere–Nokia.

Olavi Korte eli Julle (1910–93) oli HOLlin perustajajäsen ja varajohtaja 1930–34. Hän toimi myös YL:n varajohtajana. Valmistuttuaan hän meni 1937 töihin hämeenlinnalaiseen asianajotoimistoon. Hämeenlinnassa Korte johti suojeluskunnan mieskuoroa sekä lottakuoroa. Rintamalla Korte oli ahkera kuoromies, toimi Aunuksen mieskuoron johtajana ja osallistui Itä-Karjalan YL:n toimintaan muun muassa johtaen YL:n 60-vuotiskonsertin Äänislinnassa.

Sodan jälkeen Korte työskenteli pääesikunnassa 1947–68 oikeudellisen osaston päällikkönä ja 1968–73

asessorina eli puolustusvoimain johtavana lakimiehenä. Korte myös opetti sotilaslainoppia Kadettikoulussa ja Sotakorkeakoulussa.

Korte loi merkittävän kuorouran. Hän lauloi Laulu-Miehissä ja johti kuoroja. HOLlia Korte johti 1946–53 ja osittain samanaikaisesti viittä muuta kuoroa. Hän toimi ansiokkaasti SULASOLin Helsingin piirin puheenjohtajana 1946–59 ja samalla SULASOLin varapuheenjohtajana. Korte osallistui aktiivisesti Klemetti-opiston perustamiseen ja oli kauan sen hallituksessa.

Julle Korte ja HOLlin tyttöjä Hälläpyörän kuvassa 1947.

Kuoron koko saatiin kesän 1947 lopulla tehdyllä värväysmatkalla kasvamaan 80 laulajaan. Taso oli vaihteleva, ja Julle itse runoili karonkassa syksyllä 1947:

*Nyt syksyn tullen on vahvuus melkoinen,
kun jotenkin vain saisi kypsäksi sen.
On siinä aineksia melkoiseenkin taikinaan,
kun kokkiparka sen vaan pystyis' leipomaan.*

Ainakin äänenmuodostus teetti kokkiparalla työtä. Keväällä 1947 HOL oli jäänyt viidenneksi kulttuuri-viikkojen kuorokilpailussa. Ylioppilaslehdessä ja Hälläpyörässä oli kiitetty kuoron hyvää ääniaainesta, sointia ja tunnollisuutta mutta moitittu äänenmuodostuksen epäyhtenäisyyttä, hioutumattomuutta ja vokaalien artikulaatiota. Julle värväsi apuun jo Turusen aikana HOLlia kouluneen laulajatar Bertta Sipilän, joka opetti äänenmuodostusta ja musiikinteoriaa halukkaille.

Kuorolaisia innostettiin suorittamaan laulu-merkkejä. Tältä ajalta on säilynyt HOLlin merkki-laululuettelo, joka antanee kuvan myös kuoron 1930-luvun perusohjelmistosta. Samoja lauluja esitettiin konserteissakin. Ohjelmiston uudistaminen oli vaikeaa, koska nuotit olivat kalliita. Siksi Jullen kauden alussa järjesteltiin kuoron arkistoa ja nuotistoa ja haalittiin nuotteja kokoon.

Hagfors	Laulappas mun kultasein
Krohn	Kun kävelin kesäillalla
Bellman (sov. Faltin)	Häämatka
Mendelssohn	Oi alhot
Wegelius	On neidolla punapaula
Borenius	Muisto
Genetz	Rauhan maa
Ehrström	Joutsen
Hannikainen	Terve, Pohjolan maa
Forsström	Tuuti lasta
Hannikainen	Taas leivoset
Klemetti	Liidellyt oon leivon lailla
unkarilainen	Kuihtuu kukka
Pacius	Maamme
Pacius	Suomen laulu
Hagfors	Hämäläisten laulu
Klemetti	Oi, kallis Suomenmaa
Linsén	Kesäpäivä Kangasalla
Järnefelt	Ajan aallot
Sibelius	Isänmaalle
Klemetti	Terve päivä Pohjolahan
Madetoja	Katson virran kalvohon
Praetorius	Tuo armon valkokyyhky
Bach	Jesu aarteheni
Maasalo	Me saimme suuren
Piae cantiones	Ave maris stella
(sov. Klemetti)	Psallat scholarum concio
	In vernali tempore
	O dulcis Jesu memoria
Palmroth	Häme-laulu

Merkkilaulut olivat Klemetin hengessä lähes täysin suomenkielisiä ja suomalaisperäisiä. Isänmaalliset ja maakuntahenkiset tunnelmat hallitsivat ohjelmistoa.

HOLlia ja muita kulttuurikerhoja arvostettiin osakunnassa. Ilmensihän HOL kulttuuriaatetta parhaimmillaan jatkaessaan kansallista kuoroperinnettä ja jakaessaan ahkerasti sen aarteita maaseudulla. Kuorolaulu kuului kaikkiin osakunnan juhliin. Julie muisteli 1979: *Oli miellyttävää olla laulunjohtajana näinä vuosina. – – Kuraattori Esko Rekola, joka ei itse ole laulumiehiä, kiitti kerran Holliä sydämellisesti tästä aktiivisuudesta ja kertoi, että saattoi tuntea levottomuutta jonkin osakunnan tilaisuuden ohjelmasta kunnes näki Hollin paikalla, se antoi takuun onnistumisesta.*

HOL oli lähellä kulttuuriaatteen ydintä, koska kuoron varajohtaja Sampo Sovijärvi oli osakunnan taidevaliokunnan puheenjohtaja ja Ylioppilaiden kulttuuritoimikunnan jäsen. Snellmanin innoittama Sovijärvi vaati lisää ihanteita ja aatteellisuutta osakuntatoimintaan. Hänen mukaansa olivat *HOL, HON [näyttelijät] ja kotiseutukerho myönteisintä osakunnassa. Niissä esiintyy osakunnallinen yhteishenki puhtaimmillaan.* Ilmeisesti Sovijärven vaikutusta oli sekin, että HOL ja HOS liittyivät SULASOLiin jo 1945–46, vuosia ennen muita osakuntia. Myös SULASOL toteutti kulttuuriaatetta ja tähtäsi kansallisen kulttuuriperinnön jakamiseen laajoille piireille. Sekä Olavi Korte että Sampo Sovijärvi olivat vuosikymmeniä liiton johtotehtävissä. SULASOL-jäsenyys vaikutti HOLlin toimintaan: nuotit hankittiin liiton kautta, kuoron laulumerkin vaatimukset mukautettiin liiton 1940-luvun lopulla luomaan merkkijärjestelmään ja kuorolaisia kannustettiin suorittamaan SULASOLin merkkejä. HOLlin oma merkki pysyi silti kuorolaisille tärkeämpänä.

HOLlin suosio näkyi etenkin osakunnan lehdessä Hälläpyörässä. Harrastuskerhoista kerrottiin paljon, ja HOL sai lähes ylitsepursuavaa huomiota. Huippu oli numerossa 4/1947 julkaistu laaja artikkeli ”Osakunnan

hauskin joukko”, jonka henkeä kuvaa siihen liitetty kainalojuttu ”Rakkaudentunnustus HOL:lle”. Aina iloisten, reippaiden ja esiintymisvalmiiden hollilaisen ylistys ärsytti muita kerhoja, ja seuraavassa numerossa julkaistiinkin yhtä laaja juttu otsikolla ”HOL ei suinkaan ole osakunnan hauskin joukko väittävät kotiseutukerholaiset”.

Kulttuurisaatteen lippulaivasta, ylioppilaiden kulttuurikilpailuista tuli HOLlin kompastuskivi. Jatkuva heikko menestys hiersi kuorolaisten itsetuntoa. Keväällä 1947 jäätiin viidensiksi ja 1948 peräti kuudensiksi. Vuosikertomuksessa 1947–48 vähän röyhisteltiin korostamalla kuoron esiintymistä ylioppilaskunnan itsenäisyyspäivän juhlassa: ”Se, että kuoroamme pyydettiin esiintymään tällaisessa arvokkaassa juhlassa, on vähäisenä tunnustuksena sen nauttimasta arvonnosta muiden akateemisten kuorojen joukossa.”

Kevään 1948 rökäletappio herätti huomiota osakunnassa. Myötätunto oli HOLlin puolella, ja lohtua etsittiin syytöksistä ja selityksistä. Kuin tappiota ennakoiden Hälläpyörän pääkirjoituksessa 1/1948 arvostel-

HOLlin johtaja Olavi Korte ja varajohtaja Sampo Sovijärvi.

tiin kulttuurikilpailujen saamaa luonnetta osakuntien pistekamppailuna, joka johti arveluttavien keinojen käyttöön. *Kun orkesteri- ja kuorokilpailuihin raahataan vaikka paareilla kantaen kaikki haudan partaalla hoippuvat seniorit, kun nämä samaiset yhtyeet eräissä ylioppilas- ja osakunnissa kilpailujen aattoviikkoina harjoittelevat neljä, viisikin kertaa viikossa, kun eräistä alan ammattioppilaitoksista, kuten Sibelius-Akatemiasta, käydään vävämmässä ulkojäseniä osakuntien kulttuurikilpailuja silmällä pitäen, silloin on ”Tanskanmaassa jotakin mätää”, silloin tuntuu kulttuuriviikon koko tarkoitus unohtuneen.* Piikit oli suunnattu voitokkaaseen EOL:iin, jossa lauloi paljon valmistuneita pitkän linjan kuorolaisia ja Sibelius-Akatemian kuoronjohdon opiskelijoita ja jossa harjoiteltiin vaikka aamuseitsemältä jos lisääikaa ei muuten järjestynyt.

Seuraavassa numerossa Olavi Korte kertoi olevansa tyytyväinen siihen, että tuomarit olivat katsoneet HOLlin kehittyneen edellisvuodesta. Hän korosti, *että HOL:n suorituksen takana ei ole ainoatakaan ylimääräistä harjoitusta. Mikäli huhutiedot muiden yhtyeiden harjoituksista pitävät paikkansa, on HOL:n suoritus tässä valossa tarkasteltuna omaa luokkaansa. Vastuu huonosta sijoituksesta kilpailussa kuuluukin sen vuoksi lähinnä sille henkilölle, joka härkäpäisesti ja tappion uhallakin on koettanut noudattaa – – puhtaan amatööriyden periaatteita.* Korte arvosteli sitä, että kilpailut olivat muuttuneet itsetarkoitukseksi ja alkaneet hallita kuorojen toimintaa. Hänen mielestään niiden tarkoitus oli antaa yleiskuva kuorojen perustasosta ilman erikoistrimmaamista. Ammattitasoon pyrkiminen oli vastoin hänen ihannettaan kuoroharrastuksen laajapohjaisuudesta.

Ehkä tappioiden takia 20-vuotisjuhlakonsertin valmistelu sai revanssihenkeä. Julle halusi nostaa HOLlin arvokkaasti esiin Helsingin musiikkiestradeilla. Tämä oli uutta HOLlille, joka ei ollut koskaan konsertoinut Helsingissä eikä edes katsonut olevansa pääkaupunki-

Jule harjoittaa tarkkaavaisia hollilaisia 1947.

lainen kuoro vaan toimivansa Hämeen hyväksi. Tämä aate oli vielä niin vahva, että 20-vuotisjuhlassa Sampo Sovijärvi päätti juhlapuheensa: ”ennen kaikkea on HOL:n ylväänä etuoikeutena kantaa reippaan ylioppilaslaulun soihtua oman kotimaakuntamme väestön iloksi”. Käytännössä kuorokilpailut olivat pakottaneet osakuntakuorot pääkaupungin lavoilta vertailtaviksi ja osaksi Helsingin musiikkielämää.

Juhlakonsertti haluttiin pitää arvostetussa Konservatorion salissa (nykyisin Sibelius-Akatemian R-

talonsali). Järjestelyt annettiin Fazerin konserttitoimiston huoleksi. Säestäjäksi haluttiin YS. Naisten valkoisia juhla-asuja ja miesten frakkeja varten oli määrä tilata suoraan tehtaalta tekstiilipulan oloissa vaikeasti saatavat silkki- ja verkakankaat. Paljosta jouduttiin tinkimään: kaupungintalon juhlasali oli halvempi, HOS sai kelpata eikä kankaita tullut. Konserttiin päästettiin vain laulumerkin suorittaneet kuorolaiset ja nuoremmista ne, jotka kävivät ahkerasti äänenmuodostuksessa. Kuoro vahvistettiin senioreilla 80-päiseksi.

20-vuotisjuhlakonsertti 1.4.1949
kaupungintalon juhlasalissa
johtajana Olavi Korte

Toivo Palmroth	Häme-laulu
Heikki Klemetti sov.	Ave maris stella
	Vanitatum vanitas
Martin Wegelius	Kaarina Maununtyttären
	kehtolaulu
Axel Törnudd	Kirkonkäynti
Heikki Klemetti	Kevätlaulu
Rafael Laethén	Keinu
Henrik Borenius	Muisto
Jean Sibelius	Isänmaalle
	Martti Turusen johdolla
Jean Sibelius	Vapautettu kuningatar
Fredrik Pacius	Hymni Suomelle
	HOS avustajana

Vuosijuhla oli hollilaisille ja senioreille suurtapaus, joka todisti kuoron elinvoiman palanneen sodan katkoksen jälkeen. Iloa ei pilannut edes se, että kuorokilpai-

lussa oli taas jääty neljänsiksi. Juhla jatkui osakunnassa läpi yön, ja innokkaimmat siirtyivät auringonnousun aikaan kahvikuppeineen ja ”nektarilaseineen” Ilvekseen lukemaan ensimmäisen arvostelun.

HOLlin esiinmarssi Helsingin musiikkielämässä onnistui sikäli, että kuoron konsertti arvioitiin ensi kertaa pääkaupungin lehdissä. Kohteliaan myönteisissä arvosteluissa kehuttiin Kortteen hyvää harjoitustyötä ja pyrkimystä tarkkaan, joskin raskaanlaiseen rytmiin ja sointupuhtauteen, joka kuitenkin heikkeni konsertin lopulla ja tuntui jopa ”kesyttömältä”. Etenkin tenorit jättivät paljon toivomisen varaa. Naisvoittoisen kuoron sympaattisuus ja nuorekas into viehättivät. Elävyyttä ja dynamiikkaa kaipahtiin Kortteen kovin asiallisiin tulkintoihin, samoin vivahteita ja ohjelmiston laajentamista. Vapautettu kuningatar taisi tarjota kuorolle ja orkesterille jännittäviä hetkiä – arvostelijain mukaan tässä ”rohkeassa ja kunnioitettavassa yrityksessä” ”päästiin erinäisistä tonaalisista vaikeuksista huolimatta kunniaakkaasti loppuun”, vaikka ”voi kysyä, oliko julkinen konserttilava sille oikea paikka”. HOLlin 20-vuotisjuhla oli silti Julle Kortteen johtajakauden huipentuma, jolle Hälläpyörän hollilainen päätoimittaja omisti lehdessään kokonaiset kuusi sivua...

Tenori halkopinon takana
Kuoron arkea Jullen aikaan

Sotakokemukset ja pula-aika leimasivat kauan kuoron elämää. Tauri Aaltio muisteli 1979: *Kuoron jäsenistä olivat melkein kaikki, nuorimpia lukuun ottamatta, menettäneet useitakin vuosia sotahommissa – miehet sotilaina ja monet naiset lottina. Kuoron ikäjakautuma poikkesi sen vuoksi nykyisistä osakuntakuoroista nuorimpien ja vanhimpien välisen ikäeron saattaessa olla*

kymmenenkin vuotta. Todettakoon kuitenkin, että tämä ei mitenkään vähentänyt kuoron nuorekasta henkeä ja ystävyysuhteita solmittiin ikäeroista riippumatta. Ylioppilaselämässä sekoittuivat ahdistavat sotamuistot ja suru sodan tuhoista henkiinjääneiden elämänjanoon ja iloon rauhan paluusta. Tämä ilmeni myös ylilyönteinä sodan raaistamien ylioppilaiden alkoholinkäytössä,

kuten basso, HOL 1936–39, 1945, kertoo: *Sotien aikana koko ylioppilaselämä muuttui ratkaisevasti verrattuna sotia edeltäneeseen. Vakavina muisteltiin sankarina kaatuneita veljiämme, mutta toisaalta me ”onnelliset ohiammutut” vietimme joskus liiankin iloista elämää ja ”päästimme Barbaran irti”. Tapa tarttui sotia kokematto- maankin polveen, mutta luvut sentään hoidettiin.*

Barbaran lisäksi sodan kokeneille ylioppilaille tuotti iloa taide, joka liikutti nuoria voimakkaasti. Tenori, HOL 1945–50, muistelee: *Eräänä lokakuun iltana 1946 tenorijäsen Heikki Kalpa tuli yliopiston konsertista osakuntaan silmät palaen. Oli ensi kertaa sodan jälkeen esitetty Beethovenin IX sinfonia. Hänellä oli Oodi ilolle -sanat saksalaisittain. Hän muisti sävelen, ja niin hetken kuluttua lauloimme sitä osakunnan eteisaulassa sydämen pohjasta. Muistan tuon ilohymnin lopun ikää ja olen kiitollinen Heikille tuosta kulttuuriaarteesta.*

Isänmaallisuus oli vahvaa. HOL lauloi usein sairaaloissa kohottaakseen sodissa vammautuneiden mielialaa ja osoittaakseen ylioppilaiden kiitollisuutta. Altto, HOL 1948–51, ei unohda marraskuuta 1948, jolloin menttiin laulamaan Sörnäisten keskusvankilaan. *Taisi olla fuksivuosi. Asuin alivuokralaisboksissa, radiota ei tietenkään ollut, lehtiä kävin joskus harvoin osakunnassa lukemassa. Siis en tiennyt, mihin linnaan painelimme. Suuri tummasävyinen sali, raitapukuisia miehenkorstoja vartijoiden saattamina tuli salin täyden. Yhtäkkiä parvekkeelle tuli joukko siviilipukuisia mieshenkilöitä: presidentti Risto Ryti, prof. Linkomies, ministerit Tanner, Wallden, Rangell ym. ”sotasylliset”. Lauloimme isänmaallisia lauluja sydämemme pohjasta, kyynleet silmissä.*

Suurista tunteista kertoo myös tenori, HOL 1945–50: *Mieleepainuvien esiintyminen oli 1947 Kangasalla osakunnan kesäjuhlien yhteydessä, jossa kuoron piti laulaa juhlapuheen jälkeen. Puheenpitäjä oli kunnallisneuvos Leiwo. Jäsenemme Jyri Leiwo varoitti meitä: ”Isän puheet ovat kovia puheita”. Puhe oli mahta-*

van isänmaallinen ja vaikutti meihin syvällisesti. Olimme kyynelissä. Muistan lauseen: ”Teidän isänne ja isoisänne ovat auranneet maata leveästi, teidän tehtävänne on aurata se syvästi”. Yleisö oli myös hyvin liikuttunut. Meidän laulumme oli vain epäselvää sopertamista, ja kuoron johtaja keskeytti koko lauluohjelman.

Vaaran vuosien jännittyneessä ilmapiirissä kuorolaisten viaton ilonpito saattoi johtaa vakaviin tilanteisiin. Valvontakomission ollessa maassa virkavalta suhtautui tiukasti pieniinkin tapauksiin, jotka olisi voitu tulkita ulkopoliittisiksi provokaatioiksi. HOLlin ja HOSsin Tervakosken-matkalla 1947 Riihimäen asemalla sattui välikohtaus, joka oli käydä kohtalokkaaksi retkikunnallemme. *Junaa odoteltaessa panimme näet lämpimiksemme lauluksi ja esitimme ”Tonava kaunoisen” laiturillaolijain suureksi mielenlennnykseksi. Mutta sitä ei olisi pitänyt tehdä, sillä paikkakunnan aina epäluuloinen poliisikunta puuttui kahden konstaapelin persoonassa viipymättä asiaan kieltäen jyrkästi enemmän esiintymisen, oliko sitten rummun säestys liian militaristinen tänä ikuisen rauhan aikakautena, oliko wieniläisen säveltäjän teos katsottava vaskistiseksi vai olivatko po. poliisiviranomaiset niin epämusikaalisia, että luulivat meidän pitävän vain kissannaukujaisia junan myöhästymisen johdosta. Joka tapauksessa laskeutui esivallan raskas käsi Sammon olalle hänen johtaessaan valssin sykhdyttävintä kohtaa, ja vain ihme pelasti vähää myöhemmin vedeltä ja leivältä Aaltion, joka marssi ympäri laituria lyöden tah-tia suurella rummulla. (Hälläpyörä 2/1947)*

Sodanjälkeinen puute tuntui hollilaisten elämässä. Konserteissa ei koreiltu, kuten tenori, HOL 1945–50, kertoo: *Esiintymispuku oli niin tumma kuin tekstiilipula salli. Tavallisesti puku oli isältä peritty ja vaatturin kääntämä. Täten se tuntui uuden-villaiselta ulospäin. Omaa pukua ei voinut kääntää, kun se rintamalla ollessa oli käynyt pieneksi – ollakseen alun perin rippikoulupuku. Naiset lienevät pukeutuneet mielikuvi-*

Hollilaiset Toijalan asemalla lähdössä kiertueelle kesällä 1947.

tuksensa mukaan. — — Osakuntanauha ja laulumerkki tietysti koristivat rinnuksiamme. Hän muistelee myös asuntopulan vaikutusta tunnollisen kuorolaisen taiteelliseen työhön: Kotiharjoittelu ei käynyt laatuun opiskeluboksin emäntien takia. Edellytettiin absoluuttista hiljaisuutta asunnossa, ja Helsingissä oli valtaisa asunto- ja boksipula. Akateemista kilpailua varten harjoittelin Tivallahden rannassa pitkien halkopinojen välissä. Luulivat kai jotkut, että Lapinlahdesta on joku karannut.

HOLLissa oli hauskaa, eivätkä tappiot lannistaneet. Tauri Aaltio muisteli 1979: *Me emme olleet siihen aikaan taiteellisesti niin korkeatasoisia, että olimme mitalisijoille päässeet, mutta lohdutimme toisiamme toteamalla, että pääasia ei olekaan voitto, vaan jalo kilpa. Silloisten voittajatasen kuorojen rinnalla me kutsuimmekin itseämme toisinaan leikillisesti nimeltä Hämäläis-Osakunnan laulukerho — ja jonkinlaisena laulukerhona toimiminen olikin meidän pyrkimyksenne*

kunnianhimoisempien tavoitteiden sijasta. ”Laulukerhona” olimme mielestämme paras kaikista. Harjoituksissa, konserttimatkoilla ja pienissä omissa juhlissamme oli aina iloinen ja välitön tunnelma.

Hälläpyörässä 1/1947 oli HOLlin harjoituksista Sampo Sovijärven eloisa kuvaus, jossa vain nimenhuuto muistuttaa kuoron kurinpitopulmista:

”Sisään nopeasti! Pölinä pois – myös takarivistä! Nimenhuuto: sopraano – altto – tenori – basso – Onko selvä? Jahah, vihko N:o 51!” ”Julle” Korte se näin pauhaa joukolleen. Onhan keskiviikkoilta, jolloin kellon lähetessä 20:a aina reipas, 50 à 60-päinen hollilaisjoukko kokoontuu lauluintoaan yhteisvoimin tyydyttämään. Leenat, Hipsut, Päivikit, Kryynit, Tytit, Kaarinat, Ollit, Heikit, Arvit, Veikot y.m. y.m. todetaan ”läsnäolevaisuuksiksi” ja niin alkaa jälleen luja laulujen trimmaus monia odottavia esiintymisiä varten. Opimme lausumaan kyllin selvästi ”Ei, ei tyynnnnnny syämmmmeni!” jne. johtajan valaisevan ohjauksen mukaan; meheviä vitsejä sinkoilee silloin tällöin miesten riveistä keventämään harjoituksen lujuutta; samassa tarkoituksessa otetaan välillä hiukan ”Tonava kaunoista”, ja siinäpä on 2-tuntinen sujahtanut miltei huomaamatta.

Kuoro toimi monipuolisesti, ja etenkin kesäkiertueiden järjestelyissä oli paljon työtä ennen kännyköiden, sähköpostin tai edes kattavan puhelinverkon aikaa. Kyllähän siinä pientä touhua riitti koko kesäksi. Keväällä otimme muistiin kaikkien kuorolaisten kesäosoitteet ja nimesimme meistä Helsinkiin jääneistä 5-henkisen kesätoimikunnan asioita hoitamaan. Kier tokirjeillä sitten välitimme laulajille tarvittavat tiedot. Lisäksi oli tietysti esiintymispaikoille järjestettävä etukäteen pätevät organisaattorit käytännöllisiä ennakkoimenpiteitä varten. Taloudellista tukea saimme sitä paitsi

meitä aina suosiollisesti muistavalta osakunnan taloudenhoitajalta, joten saatoimme vapaammin suorittaa tätä itse asiassa koko osakunnan puolesta tapahtuvaa propagandatyötämme, kertoi Sampo Sovijärvi Hälläpyörässä 4/1947. Osakuntaa sieti kiittää, koska HOLlin ”nuorin, kokemattomin voimin valmistetut kesäkiertueet joskus tuottivat ikäviä taloudellisia yllätyksiä”. Osakunta pelasti toistuvasti HOLlin talouden kiertueiden jälkeen eikä suinkaan ilman nuhteita.

Kuoron talouden- ja nuotistonhoitajana vuosina 1945–50 toimineen tenorin, HOL 1945–50, muistot vihjaavat siitä, miksi talous tuotti yllätyksiä. Olin täysin tajuton kirjanpidon suhteen. Rahaliikenne onneksi pyöri vain nuoteissa. Kirjoituspöytäni laatikossa oli kaksi kirjekuorta. Toisen päällä luki: Omaa rahaa, toisen päällä: Kuoron rahaa. Minusta tämä oli maailman selvin ratkaisu. Sattui kuitenkin, että hummaustaipuvainen boksikaveri joskus sanoi: ”Ai, eilen vippasin vähän kuoron rahaa”. Toruin häntä siitä. – Joskus harkitsin jonkinlaista kirjanpitoa, mutta ne vähäiset markkojen ja pennien siirtelyt olisivat häirinneet opiskeluani. Periaatteessa asia oli perin kriminelli. Onneksi ei ollut tilintarkastajia-kaan. Olisi vain kuoron henkinen hyvinvointi häiriintynyt. Nukuin kaikki yöni hyvin, kun omatuntoni oli kristallinkirkas. Boksikaveri minua joskus arvelutti...

Kun valmistuttuani kuoroon tuli uusi nuotistonhoitaja, sievä ekonomityttö Tampereelta, luovutin hänelle HOL:in omaisuuden. Ladoin nuottipinkan sievänä ristipinkkana, mutta nyt paljon korkeampana kuin viisi vuotta aiemmin, hänen eteensä lattialle. Sillä hetkellä rahat olivat tuntemattomasta syystä salkun pohjalla, ja täten kaadoin ne hellävaroen lattialle, koska olivat lähinnä kolikkoja. Hänen silmänsä olivat pyöreinä ja vain arvailin hänen oppineita ajatuksiaan.

Kortinläiskettä ja duettoja

Aurinko hellitteli täydeltä huhtikuiselta teräl-tään ja antoi sopivan kaikupohjan hollilais-ten mielialalle, kun me aloitimme kevään maakuntakiertueen. Kuoron puheenjohtaja naulasi ponnekkaasti nimikilven retkeilyvau-numme kylkeen ja laulajat koettivat aset-tautua taloksi väliaikaiseen kotiinsa. Juna hankkiutui taipaleelleen ja me kulutimme aikaamme vanhaan tapaan: duettoja ja kor-tinläiskettä! Tunnelma piristyi huomattavasti, kun päästiin Lahteen ja vastassa oleva hymyi-levä impressaario kameroineen sai ainakin tyttöjen suupielet lähelle sieviä korvia. Junasta noustiin suoraan autoon, jolla viilletimme Heinolaan. Kuljettaja oli todellinen herrasmies, ja hän saattoi monet meistä kovin huolestuneeksi puheillaan huonosta tiestä. Pelokkaimmat varasivat etupenkit ja muut saivat varata pusseja.

Kiertueen ensimmäinen esiintymispaikka oli Nynäsin sotasokeiden oppilaitos, noin viiden kilometrin päässä Heinolasta. Kuoro ja Hilka Suutela lauloivat tyylikkäässä maalaistalon pirtissä, ja tunnelma oli herkkä. Jos me lau-lullamme edes jonkin verran autoimme näitä isänmaalleen paljon uhranneita miehiä uuden elämänuskon saavutta-miseksi, oli kiertue – osakunnan tervehdys kotiseudulle – täyttänyt tehtävänsä.

Taas nousimme autoon, mutta nyt ei ollut siedettä-vänä kuin pieni pyrähdys ja olimme Heinolan Reumaparan-tolassa. Kuoro ahdettiin noin kerrosvälin pituudelle porras-käytävään ja kuulijat olivat huoneissa kahden puolen por-rasta. Lauloimme myös vanhan kylpylän puurakennuksessa, siellä oli konserttilavana matala käytävä, ja kävimme Kasi-nolla syömässä valtavan aterian. Illalla oli konsertti-iltama Heinolan yhteislyseossa. Kuoro lauloi paremmin kuin pariin vuoteen, ja yleisökin tuntui olevan tyytyväinen. Kukkia ja uusintoja ja uninen paluumatka. Kun lopulta aamuyöstä vaunu oli saatu yökuntoon, oli Holli jo niin väsynyt, ettei Nukku-Matin tarvinnut muuta kuin ovelta viheltää, kun kaikki jo putosivat sankkaan uneen.

Harmittavan aikaisen ylösnousun aiheutti muutaman alton saapastelu ja lähimmäistensä jalkojen potkiminen.

Holli kiroi, heräsi ja tunsu itsensä likaiseksi. Monimutkaisin keinoin suoritimme kaikkein vält-tämättömmimmän siisti-y-tymisen ja harpoimme hieman nuutuneina Lahden keväistä aurin-gonpaistetta tulviville kaduille. Impressaarion mainiosti järjestämänä suoritettiin sitten päi-vän ohjelma: tutustu-

minen radioasemaan, ruokailu, esiintyminen Diakonissalai-toksen sairaalassa, vapaa-aika ja päivälepo, päivällinen ja konsertti-iltama edeltävine harjoituksineen Lahden lyseolla. Sairaalakäynnin jälkeen Julle oli niin huolestunut etenkin tenorien »helmeilevän kirkkauden» säilymisestä – siitä kun ei näkynyt siellä merkkiäkään – että kielsi kokonaan ennen kaikkea jäätelön, mutta myös muun syömisen ja suositteli kuumaa mehua. Silmän välttäessä juoksivat kuitenkin niin tenorit kuin muutkin ahmimaan ihmeen hyvää jäätelöä, ja tästäkö lie johtunut, ettei konsertti sujunut lainkaan niin hyvin kuin Heinolassa. Iltamasta kuorolaiset sitten haih-tuivat enemmän tai vähemmän epävarmoille tahoille ja ilmestyivät sitten iltayön kuluessa vaunuun nukkumaan. Viimeisenä saapui osakunnan tiedoitussihteeri. Hän oli ottanut huolekseen kuoron herrasmies-maineen säilymi-sen ja saattoi iltamavieraita omalta kohdaltaan kotiin asti. Näin kohteliaita eivät muut pojat älynneet olla – he pitivät mielessään omien tyttöjen mahdollisesti vielä jäljellä ole-vat eväät ja koettivat säilyttää diplomaattiset ja kulinaariset suhteensa heihin.

WC:stä kantautuva vaimea kortinläiske säesti tänä yönä kuoron kuorsausta – muualla oli valonpito kielletty. Autuaasti nukkuvia ei häirinnyt junan liikkeelle lähtö, eikä kaikkein sikeimpiä tahdottu saada hereille vielä Helsinkiin saavuttuakaan.

Kiertue oli hauska ja onnistunut, ja siitä Holli kiittää uhrautunutta civis Kai Lehtosta sekä muita ystäviään.

Nimimerkki Juha, Hälläpyörä 3/1951

Mitä tekee HOL?

HOL Hälläpyörän hampaissa

Vuonna 1949 HOL oli suosionsa ja vaikutusvaltansa huipulla osakunnassa. Kuraattoriksi valittiin vanha hollilainen Pauli Leiwo, toiminnanohjaajana oli varajohtaja Sampo Sovijärvi ja HOLista olivat sihteeri, emäntä ja vielä Hälläpyörän päätoimittaja Jyri Leiwo-kin. Kuoron 20-vuotisjuhlan kunniaksi hän kirjoitti lehden pääkirjoituksessa: *Kuoro ei ole rajoittunut vain lauluharrastusten ylläpitämiseen, vaan siitä on muodostunut toveripiiri, joka kiinteästi osakuntaan liittyen on pyrkinyt pitämään jäsenensä aktiivisessa toiminnassa kaikkien hyväksyttävien harrastuksen alalla. Viime vuosina on totuttu siihen, että olipa sitten kysymys talkootoiminnasta, prosenttimarsseista tai muista osakunnan yhteisistä riennoista, HOL:n jäsenet ovat olleet aina ensimmäisinä mukana. Aktiivista osallistumista osakunnan toimintaan kuvastaa sekin, että suuri osa osakunnan virkailijoista – joskus jopa puolet – on valittu HOL:n piiristä.*

Juhlanjälkeinen syksy alkoi kunnianhimoisesti. Julle keksi tiivistää seniorisuhteita järjestämällä lastenjuhlan, joka osoittautui kauaskantoiseksi ideaksi. Loka-kuussa koettiin suuri hetki, kun HOL esiintyi ensi kerran Yleisradiossa valtakunnallisessa lähetyksessä. Aiemmin Julle oli jo vienyt kuoron pari kertaa Tampereen paikallisohjelmaan. Suunniteltiin myös 30 hengen valio-kuoron konserttimatkaa Upsalaan, jonka Upplands Nationiin osakunta oli vastikään luonut suhteet. Hankkeen rahoittamiseksi päätettiin ostaa kuukausittain raha-arpa ja tehtävään nimettiin erityinen toimikunta. (Ei liene yllätys, ettei matkasta näillä eväillä tullut mitään.) Lisäksi päätettiin pitää helmikuussa laulukauden alkajaiskaronkkana ”maskiaiset” eli naamiaiset, jotka onnistuivat niin hyvin, että ne herättivät suurta kateutta, vieläpä täysin ansaittua, ulkopuolisissa, jotka eivät päässeet tästä riemullisesta ilonpidosta osallisiksi.

Taiteellista työtä tehostettiin pitämällä stemmaharjoituksia ja rajoittamalla kuoron esiintymisiä osakunnan kerhojen tilaisuuksissa, jotta harjoitusaikaa jäisi ohjelmiston kehittämiseksi. Kuria tiukennettiin sakkoluetteloin ja lisänimenhuudoin. Helmikuussa 1950 tehtiin matka Nurmijärvelle, esiinnyttiin Kiljavan parantolassa ja pidettiin ilamat Rientolan seuratalossa. Sitten valmistauduttiin kuorokilpailuun, josta ei liikoja luvattu Hälläpyörän pääkirjoituksessa: *HOL:lle ovat tunnetut suurkuorot EOL, PK ja SOL olleet liian ylivoimaisia, koska HOL ei ole koskaan pyrkinyt olemaan vain konserttitasolle kiipeävä kuoro, vaan miltei huomattavimman osan sen toiminnasta täyttää iloinen ja pirteä kerhotoiminta omassa ja osakunnan piirissä. – – HOL koettaa antaa kilpailulle parhaan panoksensa.* Tällä kertaa se riitti kolmanteen eli viimeiseen sijaan. Kuorossa arveltiin, että paremminkin olisi ehkä voitu sijoittua, jos olisi uskallettu valita vaikeampia lauluja.

Syksyllä valmistauduttiin kevään 1951 matkaan, jolla kuoro järjesti konserttitanssiaiset Heinolan yhteiskoulussa ja Lahden lyseossa. Matkan jälkeen oli vuorossa kulttuurikilpailu, johon suhtauduttiin kunnianhimoisesti ja pidettiin jopa ylimääräisiä harjoituksia. HOL osallistui ensi kertaa myös kvartettikilpailuun tuplakvartetilla. (Ajan huippukuorot lähettivät vuosittain yksinkertaisen kvartetin tai pari.) Sekä kuoro- että kvartettikilpailussa tuli viides sija. Hälläpyörä 3/1951 esitteli kilpailuja laajasti ja kommentoi HOLlin esitystä tyylisti: *Oikeaa lauluintoa puuttui. Harjoituksiako liian vähän?* Samassa numerossa kerrottiin HOSSin juhlakonsertista, jossa HOL avusti päätösnumerossa, Schumannin Mustalaiselämässä: *Sivumennen sanoen HOL teki karhunpalveluksen musiikkiveljilleen ja -sisarilleen, kun se ei sen runsaslukuisempaa osallistunut*

Alkajaiskaronkassa helmikuussa 1950 pidettiin ikimuistoiset HOLlin maskiaiset. Keskellä istuu Julle turbaanissaan.

avustustehtäväänsä. Kuoron osuus jäi latteaksi, sillä äänet eivät kantaneet tarpeeksi voimakkaina salin epä-mukavan näyttämön perukoilta, ja niinpä koko konsertti sai vähemmän kiitettävän lopun. Lehden uusi päätoimittaja oli omaksunut kriittisen linjan, ja Hälläpyörä alkoi kaivella osakunnan epäkohtia, mistä monet loukkaantuivat. Myös HOL joutui lehden hampaisiin.

Syksyn 1951 ensimmäisessä Hälläpyörässä HOL ilmoitti ryhtyvän valmentamaan lukuisia nuoria laulajiaan vuonna 1954 pidettävää 25-vuotisjuhlakonserttia varten. Siksi kuoro toivoi voivansa hieman vähentää esiintymisiä osakunnan tilaisuuksissa harjoitusajan säästämiseksi. Päätoimittaja sai tästä aiheen kirjoittaa nimimerkillä mielipidepalstalle:

Mitä tekee HOL?

Miksi HOL ei esiinny osakunnassa? Se saa osakunnalta vuosittain kymmenientuhansien markkojen määrärahan, sen maaseutukiertueet maksetaan vielä erikseen, harjoituksia ja karonkkoja pidetään vähintään kerran viikossa, mutta osakuntalaisille kuoro on tuntematon. HOL:lla on laaja toiminta, sillä on lukemattomia esiintymisiä vuoden mittaan, mikä kaikki käy ilmi toimintakertomuksista, sanovat hollilaiset. Kuitenkin HOL nähdään esiintymässä osakunnan tilaisuuksissa vain ani harvoin, ei sen vaikutus tunnu edes teilojen yhteislaulurytyksissä.

On kai jotakin nurinkurista siinä, että osakunnan kuoro laulaa lukuvuoden aikana ehkä kymmeniä kertoja kaikkialla muualla, mutta osakunnassa vain kuin miltei vahingossa. HOL:ia ei saa vaivata liioilla esiintymisillä, koska sillä on juhlakonsertti – vuonna 1954! kehtaa kuoron varapuheenjohtaja julistaa osakunnan lehden palstoilla. Saman tien joutuu ainakin maallikko kysymään, että onko se osakunnan kuoro ollenkaan ja mitä siellä oikeastaan tehdään. Muualla kun kuorot esiintyvät aina kun tarvetta ilmenee, jo yksistään laulamisen ilosta. Sitä hän varten HOL:liinkin kai mennään?

Julle ja kuoron puheenjohtaja laativat seuraavaan lehteen vastineen, jossa torjuttiin syytökset aiheettomina, vääristelevinä ja tahallisesti kuoron ja osakunnan suhteita vahingoittavina. Kuoron ohjelmiston suppeus ja esitysten kypsymättömyys myönnettiin, mutta ne selitettiin vähällä harjoitusajalla, josta vielä menee suuri osa pikkukeikkoihin valmistautumiseen. Kuoro ilmoitti mieluummin rajoittavansa keikkailua kuin pidentävänsä harjoituksia ja häiritsevänsä jäsentensä opintoja. Päätoimittaja sanoi vastauksessaan vain ilmaisseensa monien osakuntalaisten tuntoja. Lehti jatkoi kuoron piikittelyä kertoessaan osakunnan pikkujouluista numerossa 1/1952: *HOL lauloi kolme vanhaa tuttua joululaulua. Varmasti ne jäivät monen nuoren fuksin mieleen eräänä puurojuhlien pysyvimpänä muis-*

tona. Samoin ne saivat vanhan civiksen muistelevaan menneitä jouluja osakunnan suojissa – jos kohta HOL niihin aikoihin lauloi tuntuvasti paremmin.

Hälläpyörän hyökkäys ajoi kuoron kriisiin, ja kevätlaulukauden 1952 alkaessa jäsenmäärä oli pudonnut syksyn 62:sta 37:ään. Sekä sopraanoista että bassoista oli häipynyt kymmenen, keskiäänät olivat pysyneet uskollisempina. Sopraanoita oli niin vähän, että suunniteltu konserttimatka Riihimäelle ja Tervakoskelle sekä osallistuminen kulttuuriviikon kuorokilpaan kariutuivat. Keväällä laulajia oli enää noin 25, eikä HOL pystynyt esiintymään osakunnan kesäjuhlilla.

Syksyllä 1952 otettiin uusi teknologia avuksi värväyksessä ja vuokrattiin SULASOLilta magnetonfoni, jolla soitettiin fuksiluennolla kuoron laulua. Kuorolaisia kehoitettiin ottamaan fuksit lämpimästi vastaan. Kampanja toi peräti 19 uutta laulajaa kuoroon. Työtä tehostettiin ryhtymällä harjoittamaan naisia ja miehiä erikseen ja kuria kiristettiin kieltämällä käsityöt harjoituksissa. Perinteiset juhlatkin vietettiin, mutta silti 13 laulajaa jätti kuoron syksyn mittaan, ja taas oltiin samoissa luvuissa kuin edelliskeväänä, paitsi että tenoreita oli enää kaksi. Toimikunta yritti piristää toimintaa anomalla osakunnalta lisämäärärahaa uusien nuottien hankkimiseen ohjelmiston uudistamiseksi ja monipuolistamiseksi. Osakunta asetti ehdoksi osallistumisen kulttuurikilpailuihin, ja peli alkoi olla pelattu. Rivit harvenivat entisestään harjoituksissa.

HOLLin alennustila sai muutamat kuoron miehistä perustamaan oman kvartetin, joka lauloi narsissitanssiaisissa keväällä 1953 ja lupasi Hälläpyörässä esiintyä muissakin juhlissa. Toimittaja päätti juttunsa ”Lepää rauhassa HOL. Laulu ei ole vielä Hämeen kan-kailla vaiennut.”

HOLLin toimikunnassa oltiin synkkiä. Huh-
tikuussa todettiin kuoron jäsenmäärän vähentyneen kevätlukukauden aikana huomattavasti, jonka johdosta

HOL ja Julle Suomi-filmien tunnelmissa Hakoisten linnavuorella Janakkalan kesäjuhlilla 1951.

toiminta on jäänyt laimeaksi. Pohdittaessa syitä siihen todettiin, että kuorotoiminnassa, osakuntien piirissä toimivissa kuoroissa semmingin, on aina lasku- ja nousukausia. Eräänä syynä tässä tapauksessa mainittiin Hälläpyörässä esiintyneet hyökkäävät HOL:iin kohdistuneet kirjoitukset syksyllä 1951, jotka ovat aiheuttaneet innon laimenemista sekä vanhoissa jäsenissä että haitanneet uusien mukaan saamista. Samanlaista epäasiallista arvostelua ja oppositioasenteita on havaittu muuallakin kuin Hälläpyörän palstoilla. Kriitikki sinänsä ei ole pahasta mutta esitettyinä epäasiallisin perustein ei ole omiaan innostamaan.

Toimikunta totesi vielä, ettei asialle enää keväällä voinut tehdä mitään, ja päätti syksyllä toden teolla yrittää uudella innolla. Arveltiin, että uudemmassa ja kevyemmästä ohjelmistosta olisi apua. Pöytäkirjoihin ei merkitty sitä, että useaan otteeseen keskusteltiin myös johtajanvaihdoksesta jonkinlaisena ”parantavana veitsenä”, vaikkei sille linjalle sittenkään haluttu mennä. Julle ilmeisesti arvioi itse tilanteensa ja mielialansa ja ilmoitti osakunnan kesäjuhlien alla joutuvansa lääkärin määräyksestä vetäytymään lepoon. Kuoro hoiti omin voimin kesäjuhlat. Syksyllä 1953 vuosijuhlan lähestyessä ilmeni, ettei Julle enää heikentyneen terveytensä

vuoksi voinut johtaa kuoroa. Vuosijuhlsta selvittiin varajohtajan kanssa, mutta kuoro oli joutunut vaikean johtajapulman eteen.

Olavi Kortteen kausi jäi taiteellisesti heikoksi, ja HOL oli 1950-luvun alussa jäljessä johtavista osakuntakuoroista, joita kilpailu oli kehittänyt. EOL toipui pian sodasta, paisui yli satapäiseksi ja ylsi kuoroa vuodesta 1945 johtaneen Arvi Poijärven kanssa huipputehtiin. EOL konsertoi eri puolella Suomea ja myös Ruotsissa ja Tanskassa. Poijärven kauden huipensi 1951 laaja Euroopan-kiertue ja menestys ulkomaisessa kuorokilpailussa. Kulttuurikilpailuissa EOL oli niin ylivoimainen, että vain sen ollessa matkoilla 1949 SOL saattoi kaapata mestaruuden. SOL virkosi heti sodan jälkeen Martti Ruudun johdolla, saavutti korkean tason ja teki Ruotsin-kiertueen 1949. WiOL sai 1946 laatujohtajan Ossi Elokkaan ja menestyi kilpailuissa mukiinmenevästi. Mozartin Requiem esitykset siivittivät WiOLin toimintaa 1950-luvulla. Myös Pohjalaiset Mieslaulajat pärjäsivät kuorokilpailuissa. Kilpailut elvyttivät 1950 myös Satakuntalaisen Osakunnan sekakuoron, joka sinnitteli 1960-luvulle saakka. Sodanjälkeinen kulttuuri- ja kuorolauluinto ja etevimpien ylioppilaslaulajien kunnianhimo saivat muutamat johtavien osakuntakuorosten jäsenet perustamaan 1953 Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan sekakuoron Akateemisen Laulun. Suuriin kuoro-orkesteritehtäviin erikoistunut AL muodostui osakuntakuorosten seniorikuoroksi ja kilpailijaksikin.

Johtajakauden ikävä loppu jätti Jullen katkeraksi, minkä saattoi Martti ja Inari Neuvosen mukaan aistia hänestä vielä HOLlin 30- ja 35-vuotisjuhlien aikaan. Silti Jullen aika oli monin tavoin merkittävä kuoron historiassa. Hän sai HOLlin virkoamaan sodan jälkeen, kehitti tietoisesti kuorohenkeä, loi tiiviin yhteyden senioreihin ja takasi kuoron 1930-luvun perinteiden

”HOL, perinteellinen pikkujoulutunnelman kohottaja” kehaisi Hälläpyörä 1952 haukuttuaan edellisvuonna kuoron hajaannuksen partaalle.

jatkuvuuden, vaikka tämä merkitsikin juuttumista vanhaan ohjelmistoon, joka vastasi vain hetken ylioppilaiden ja yleisön makua ja aatemaailmaa sodan jälkeen. Jullen periaatteellinen harrastajamusiikin laajapohjaisuuden puolustus kertoo uskosta omiin ihanteisiin. Ikävä kyllä näillä ei ollut sijaa ajan kilpailuhenkisessä ylioppilaskulttuurissa. Ilmeisen vastentahtoinen kurssinmuutos ei onnistunut, mikä johti HOLlin arvostuksen laskuun pisteitä janoavassa osakunnassa ja kuoron kriisiin. Toisaalta Jullen ihanteilla on ollut jatkuvuutta HOLlissa, joka on enimmäkseen vieronut kilpailuja. Ehkäpä Jullea voi kiittää HOLlin kestävästä ”laatulaulua ilman pingotusta” -hengestä, joka on parhaimmillaan tuottanut sekä hyvää musiikkia että eloisaa ja iloista kuoroyhteisöä.

HOLlin lastenjuhlat

Julle Korte piti tärkeänä seniorien ja aktiivikuoron yhteyttä. Syksyllä 1949 hän keksi, että kuoro voisi järjestää juhlan seniorien lapsille. Idean tausta lienee ollut henkilökohtainen, koska hän oli viiden lapsen isä. Lastenjuhla oli kysyntää: suuret ikäluokat olivat juuri syntyneet, ja HOLlin vielä sangen nuorten ja runsaslukuisten seniorien perheissä vilisi lapsia. Opiskelija-avioliitot yleistyivät 1940-luvun lopulla, ja siksi myös joillakin aktiivikuorolaisilla oli lapsia.

Juhla onnistui loistavasti, ja se uusittiin seuraavana vuonna, jolloin lähetettiin tällainen kutsu:

Hyvät hollilaiset, kunnon vanhukset,

Kun osakunnan pikkusalissa vielä on yhtä ja toista ehjänä viimevuotisen lastenjuhlan jälkeen ja kun nuoriso on intomielisesti kysellyt, koska seuraava juhla pidetään, on toimiva HOL päättänyt ottaa riskin ja järjestää siis jälleen lastenkutsut – osakunnassa.

Toivotamme sinne tervetulleiksi kaikki entiset hollilaiset perheineen (nuorin osanottaja oli viime vuonna 0,3-vuotias). Vaikka juhla on omistettu lapsille, ovat sinne tervetulleita kaikki ent. hollilaiset, joilla vielä on sielunsa sopukoissa lasten mieltä tallella.

Juhlassa on joululauluja, leikkejä y.m. ohjelmaa sekä tarjoilua –. Lasten ohjelmanumeroita otetaan mieliihyvin vastaan.

Juhlasta pitivät niin lapset ja seniorit kuin kuorolaisetkin ja erityisesti kuoron taloudenhoitaja, joka saattoi kartuttaa kassaa arpajaistuloin. Perinne vakiintui jokavuotiseksi, ja lastenjuhla sai vakiopaikan joulukuun alkupuolella, vaikka kevätjuhlaakin joskus kokeiltiin. Tilaisuuden luonne ja ohjelma säilyivät varsin muuttumattomina: laulua, leikkiä, satuja, ongintaa, herkkuja ja kahvittelua.

Lastenjuhlat kuihtuivat 1980-luvulla, jolloin alettiin opiskella pitkään, keskittyä uraan ja pysyä kauan naimattomina tai ainakin lapsettomina. HOL piti lastenjuhlia vuoteen 1987, seuraavana vuonna juhla peruttiin oletetun vähäisen osanottajamäärän takia. Perinne katkesi siihen.

Alkuperäinen kuvateksti osakunnan vuosikirjassa 1961: Innosta vavisten ja silmät loistaen osallistuivat entisten HOL:n jäsenten lapset osakunnassa järjestettyyn perinteelliseen lastenjuhlaan. Voi, kuinka hauskaa olikaan leikkiä "Hämä hämä häkki" ja "Piiri pieni pyörii". Leikkituokion aikana isät ja äidit keskustelivat menneistä konserteista ja kiertueista nauttien samalla korean kahvipöydän antimista.

HOL ja kuorokulttuurin murros 1953–81

Kuulakasta haamulaulua

HOL hiipii kehityksen kärkeen

Suomalaisten ylioppilaskuorojen esityksiä leimasi 1950-luvun alussa vielä Klemetin tyyli: paljolti kotimainen kansallisromanttinen ohjelmisto, täysjännitteinen laulutapa ja paatokselliset tulkinnat. Suomen kuorokulttuurissa puhalsi kuitenkin jo uusia tuulia. Jo 1930-luvulla olivat eräät lähinnä suomenruotsalaiset kuoronjohtajat saaneet vaikutteita Saksan poikakuoroperinteestä. Kiinnostuttiin renessanssin ja barokin polyfonisesta kuoromusiikista ja pienten poikakuorojen keveästä, ohenteisesta laulutavasta, joka mahdollisti kuulaan soinnin, notkean kuviolaulun ja vaikeidenkin harmonioiden puhtauden. Suomessa tämän niin sanotun kamarikuorotyylin johtohahmoksi tuli 1950-luvulla Harald Andersén, joka teki perustamissaan kuoroissa yhtä tinkimättömän tarkkaa työtä kuin Klemetti mutta uusien ihanteiden mukaan.

Osa uudistusmielisistä kuoronjohtajista oli säveltäjiä kuten Nils-Eric Fougstedt ja Erik Bergman, jotka saivat renessanssipolyfoniasta ja uudenlaisesta kuorosoinnista herätteitä impressionistiseen ja modernistiseen kuoromusiikkiinsa. Siten kuorolaulun uudistus-

liike nivoutui yleisempään kulttuurin muutokseen 1950-luvun Suomessa. Nuori taiteilija- ja kriitikkopolvi hylki ummehtuneeksi ja musertavan hallitsevaksi koettua kansallismielistä ja konservatiivista kulttuuriilmapiiriä ja alkoi etsiä taiteelle moderneja kansainvälisiä esikuvia. Kuoromusiikin alalla tyylimurroksen kärjistikivät Ylioppilaslehden ja Helsingin Sanomain nuoret kriitikot Martti Vuorenjuuri ja Kari Rydman, jotka hyökkäsivät siekailematta (ja epäoikeudenmukaisesti) perinteen keulakuvana nähtyä Martti Turusta ja etenkin mieskuoroja vastaan. Kritiikin härnäävää sävyä kuvaavat Turusen nimittely ”amatööriksi” ja Rydmanin otsikko vuodelta 1957 ”Mylvivien urosten kerhot vaarana musiikillemme”. Hyökkäykset johtivat välien kiristymiseen kuoromaailmassa ja uuden laulutavan tyrmäämiseen voimattomana ”haamulauluna”.

Uusi kuorotyyli merkitsi suurta aatemurrosta suomalaisessa kuorolaulussa, joka oli alusta lähtien sitoutunut ulkomusiikillisiin kansallisiin päämääriin. Uudistajat tähtäsivät yksinomaan musiikillisiin ihanteisiin. Siksi uudistusten vastaanotossa oli kyse

Jarmo Parviainen (1928–94) syntyi Helsingissä urkuri-säveltäjä Lauri Parviaisen poikana. Huippulahjakas nuorukainen tuli ylioppilaaksi 1947 ja aloitti musiikinopinnot. Vuoteen 1951 mennessä hän valmistui kirkkomusiikki-opistosta kanttori-urkuriksi ja suoritti kapellimestarin ja diplomiurkurin tutkinnot Sibelius-Akatemiassa sekä laulunopettajaseminaarin. Urkuensikonsertin hän piti 1950. Hän jatkoi opintojaan Helsingin yliopistossa, pätevöityi oppikoulun laulunopettajaksi 1952 ja valmistui musiikin maisteriksi. Hän suoritti 1956 viulopedagogin tutkinnon.

Parviainen aloitti 1949 Etu-Töölön seurakunnan ylimääräisenä kanttori-urkurina, sai johtoonsa Töölön Nuorten kuoron, valmensi sen erinomaiseen konserttikuntoon ja sävelsi sille ohjelmistoa. Hän toimi 1951–53 kanttori-urkurina Espoon seurakunnassa. HOLLin johtajaksi hän tuli 1953 ja Meilahden seurakunnan kanttori-urkuriksi 1954.

Lukuvuoden 1957–58 Parviainen oli Saksassa tutustumassa kirkkomusiikin opetukseen ja improvisointiin. Tällä matkalla elokuussa 1958 hän sai aivoverenvuodon, jonka aiheuttamasta halvauksesta hän ei koskaan kuntoutunut työkykyiseksi.

Kuorolaisia päätä pitempi Jarmo Parviainen Kangasalan kesäjuhlilla 1956.

paitsi musiikista myös suomalaisuusaatteesta. Renessanssi- ja barokkimusiikkia kyllä ihailtiin, olihan Klemetti laulattanut sitä Suomen Laululla, tosin suurella kuorolla romanttisesti tulkiten ja täysjännitteisesti laulaen. Kiistellympi oli uusi alkukielellä laulamisen ihanne, joka soti perinteistä kansanvalistusajattelua

vastaan ja levensi kuilua kuoron ja kuulijoiden välillä. Raivokkainta vastustusta herätti uusi ohenteinen laulutapa. Kuorosointi oli tullut osaksi kansallista identiteettiä, ja uusi tyyli leimattiin ”keskieurooppalaiseksi”. Klemetiläisille tämä merkitsi ’epäsuomalaista, vierasta, tänne kuulumatonta’ ja nuorille kriitikoille taas ’ajan-

mukaista, ihailtavaa, oikeaoppista'. Uuden kuorosoinnin hyväksymistä vaikeutti sekä ideologisesti että tunteellisesti myös se, että molemmat laulutavat olivat kannattajiensa mielestä "luonnollisia" – siis ihmisen äänifysiologiasta johtuvia itsestäänselvyyksiä eivätkä kulttuurisidonnaisia, sopimuksenvaraisia ihanteita.

HOL lähti mukaan uuden tyylin läpimurtoon jo alkuvaiheessa, tosin tietämättään. Syksyllä 1953 kuoro etsi uutta johtajaa. Julle ehdotti seuraajakseen nuorta, lahjakasta kanttori-urkuria, joka oli saanut paljon aikaan Töölön Nuorten kuorossa. Yksimielisesti valittu **Jarmo Parviainen** (1928–94) aloitti marraskuun alussa. Työhön oli ruvettava kiireesti, koska kuoro täyttäisi keväällä 25 vuotta ja juhlakonserttiin oli heikot eväät. Jarmo tarttui toimeen kunnianhimoisesti, ja jo Hälläpyörässä 4/1953 kehuttiin HOLlin pikkujouluesiintymisen olleen parasta vuosiin ja kerrottiin Jarmosta otsikolla "HOLLille kuuluu hyvää". "Nuori ja vitaalinen" johtaja oli saanut kuoron ahke- roimaan, ja juhlakonsertissa oli määrä esittää täysipainoinen ohjelma, päänumerona Bachin kantaatti ja sen lisäksi "uudempia sävellyksiä" – kamarikuorotyyli oli tullut HOLliin.

Kevätkauden aluksi tehtiin kurinpalautus, korotettiin poissaolo- ja myöhästymissakkoja vastalauseista huolimatta ja pidennettiin harjoitusaikaa puolella tunnilla (klo 19.30–22.00). Toimikunta kirjasi silti pöytäkirjaan tammikuun 1954 lopulla: "Lopuksi taitettiin 'vanhoille' meneviä kutsukirjeitä ja vaihdettiin enemmän tai vähemmän pessimistisiä mielipiteitä konsertista." Pessimismiin oli aihetta, sillä juhlakonsertti oli lopulta pakko peruuttaa sitkeän tenoripulan takia ja tyytyä järjestämään pelkkä juhla senioreille. Kevään ilonaihe oli HOLlin naistrio, joka voitti akateemisen yhtyekilpailun. Naiset kertoivat Hälläpyörän kulttuurikeskustelussa kuoron ongelmista kuten siitä, että pienet kuorot joutuvat aina aloittamaan alusta jäsenistön vaihtuessa rajusti. Puhuttiin myös kulttuurikilpailujen

kielteisistä vaikutuksista ja pisteenhimoisista osakuntapatriooteista, jotka painostamalla ja tuomitsemalla myrkyttivät kerhojen ilmapiiriin.

Syksyllä 1954 hieman löysättiin ohjaksia ja poistettiin myöhästymissakot. Kuorolaisille tarjottiin äänenmuodostuksen opetusta, ja Jarmo lupasi itse opettaa musiikkioppia. Johtaja halusi ottaa ohjelmaan Kuulaa, Palmgreniä ja Madetojaa sekä oman sävellyksensä "Ilta". Se on Martti Neuvosen, Jarmo Parviaisen ystävän, mukaan tehty varta vasten HOLlille, joka innoitti Jarmoa tutustumaan maalliseen sekakuoromusiikkiin. Muutama vanha mieslaulaja palasi riviin, ja Hälläpyörässä 5/1954 kerrottiin parista tilaisuudesta, joissa runsaslukuinen ja "miehistynyt" HOL oli tuottanut iloisen yllätyksen miellyttävillä esityksillään. Keväällä miesten määrä putosi taas ja vaikeudet jatkuivat. Muistelijat eivät tästä kerro, mutta voi kysyä, oliko mieskadossa ehkä kyse uuden, huilumaisen ja perinteiseen tyyliin verrattuna "epämiehekkään" laulutavan aiheuttamasta ujostelusta.

Vasta syksyllä 1955 Jarmo sai otteen 36-jäseniseksi kutistuneesta kuorostaan, joka alkoi esiintyä ahkerasti osakunnassa. Pikkujouluissa Jarmo johti isänsä joululauluja, ja Hälläpyörä kirjoitti: "Pöytäamme musikaalisten ihmisten mielestä HOL:n laulu soi nyt kauniimmin, kuin moniin aikoihin." Keväällä 1956 uskaltauduttiin ensimmäistä kertaa kulttuurikilpailuun ohjelmassa Orlando di Lasson "Adoramus te" ja Jarmo Parviaisen "Ilta", siis uuden kuorotyylin ohjelmaa, renessanssia ja impressionistista kuorolyriikkaa, joka oli vielä uutta tällä areenalla. Basson, HOL 1954–57, mukaan Jarmo varoitteli kuorolaisia odottamasta liikoja: "Siellä on EOL johtajanaan Ossi Elokas. Meillä ei ole mahdollisuutta sitä auktoriteettia ohittaa. Tuomarit kyllä pitävät siitä huolen."

Jarmo oli oikeassa: EOL voitti ja HOL jäi neljänneksi, mikä oli ahkerasti valmistautuneelle kuorolle pettymys. Osakunta oli HOLlille lojaali. Hälläpyörän

pakinassa vinoiltiin EOL:n korkeasta keski-ikästä. Mieli-
lipidesivulla arvosteltiin kulttuurikilpailuja ja osakun-
nan häpeätahroja, surkeaa yhteislauluintoa ja HOSsin
kuolemaa. HOLlille sen sijaan *on annettava täysi tun-
nustus osallistumisestaan kulttuurikilpailuihin, vaikka
kuorossa on miehistä huutava puute. (Se puute on kohta
ainoa, mikä tällä menolla enää vähän ajan perästä
HOL:issa huutaa.) Kulttuurikilpailuissa lavalle asteli 10
urhoa laulamaan tyttöjen kanssa.* Kuulas sointi oli ehkä
pojilla yhä työn takana.

Lauluvuosi 1956–57 palkitsi viimein Jarmon
työn. Syksyllä asetettiin tavoitteiksi kiertue, kulttuu-
rikilpailu ja kirkkokonsertti. Työtä tehtiin kunnian-
himoisesti ja kevätkaudella harjoiteltiin kaksi kertaa
viikossa. Maaliskuussa 1957 HOL teki ”voitokkaan
ja mieliinpainuneen” kiertueen Riihimäelle, Lahteen
ja Heinolaan. Kuulijoita valistettiin sanomalehtien
ennakkojutuissa ”kuoron persoonallisesta, sointuvä-
reihin perustuvasta laulutyylistä”. HOL otettiin hyvin
vastaan ja salit olivat täysiä. Hälläpyörän matkakerto-

Jarmo Parviainen ja HOL kiertueella 1957.

muksen mukaan myös sanomalehtien arvostelijat suhtautuivat konsertteihin yleensä myönteisesti. Niissäkin kohdin, missä joidenkin mielestä oli muistuttamisen varaa, lausunnot olivat ristiriitaisia. Niinpä eräskin tunnettu musiikkimies jäi valittelemaan sitä, että tämän ”akateemisen lauluyhtyeen” jäsenten äänissä oli vain vähän vibratoa ja laulu oli ”falsetinomaisen vajaajännitteistä”. Jonkun mielestä laulujen tempot olivat ”hituroivia”. Kaikkialla kiitettiin kuitenkin hienoa sävelpuhtautta ja soinnin kuulakkuutta. Kuoro ”veteli esiin” ”hienostuneita pastellisävyjä” ja sen laulussa oli ”sivistynyt leima”. Pahiten pelätty Kaikulaulu muodostui kaikkialla suureksi menestykseksi, sillä se jouduttiin joka konsertissa toistamaan. Arvostelujen myönteisyys antoi kuorolle uutta intoa ja luottamusta yhä korkeampiin saavutuksiin pyritäessä. Arvostelut ja yleisön reaktiot osoittavat uuden kuorotyylin hyväksymisen edenneen klemetiläisten vastarinnasta huolimatta jo maaseudullekin 1950-luvun jälkipuolella.

Kulttuurikilpailussa HOL esitti Bachin ”Nyt soimaan viulut klaneetit”, Lasson Kaikulaulun ja Vittorian ”O magnum mysterium” ja sai toisen sijan SOLlin jälkeen (muita osakuntakuoroja ei osallistunut). Kari Rydman kirjoitti Ylioppilaslehdessä: *Kuorokilpailut aiheuttivat jälleen pientä käryä. SavO:n kuoro lauloi nyt ehkä paremmin kuin viime vuonna, mutta kuten silloinkin, oli Jarmo Parviaisen johtamat hämäläiset heitä selvästi paremmissa ohjaksissa. Että lautakunta (tai eräät sen jäsenet) saattoivat antaa savolaisille mestaruuden ennen hämäläisiä – on käsittämätöntä. Hälläpyörä meni vielä pidemmälle: Kuorokilpailuissa sijoittui HOL toiseksi Savolaisen Osakunnan Laulajien jälkeen. Kaikkien muiden, paitsi muutaman arvostelulautakunnan jäsenen mielestä, oli HOL kuitenkin selvästi parempi. Kuoromme sortaminen johtui tietävästi joistakin henkilökohtaisista antipatioista. Joka tapauksessa HOL saavutti siis moraalisen akateemisen mestaruuden. On mahdollista, että*

tuomariston vanhan polven edustajat, kuten Martti Turunen, purkivat harmiaan nuorten kriitikoiden hyökkäyksistä uuden kuorotyylin edustajiin.

Kevätkauden kruunasi ”paljon puhuttu” konsertti 12.4.1957 Johanneksen kirkossa, jonka päänumero oli Bachin kantaatin Suomen ensiesitys. Konsertissa avustivat ulkopuoliset solistit ja soitinyhtye sekä urkuri Seija-Sisko Parviainen, Jarmon sisar ja HOLlin varajohtaja. Ohjelma antaa käsityksen Jarmon linjasta, joka ei hylkinyt kotimaista romantiikkaakaan.

Pachelbel	Chaconne d-molli, urut
Piae cantiones	Vanitatum vanitas
(sov. Klemetti)	Psallat scholarum concio
Crüger–Bach	Jeesu aarteheni
Hassler–Bach	Oi rakkain Jeesukseni
Bach sov.	Kuin on sua näin ne lyöneet
Hassler sov.	Pääsiäislaulu
Madetoja	Ei mitään multa puutu
	Tuolla ylhäällä’ asunnoissa
Lasso	Adoramus te
Vittoria	O magnum mysterium
Bach	Preludi ja fuuga e-molli, urut
Bach	Kantaatti n:o 78:
	”Jesu, der du meine Seele”

Arvostelut totesivat yksimielisesti, että esitys oli loppuun asti hiottua ja puhdasta sekä kuulakasta kuorolaulua. Bachin kantaatti oli kuitenkin selvästi kesken-eräinen ja olisi vaatinut lisää hiomista.

Lauluvuoden 1957–58 Jarmo oli Herfordissa Saksassa täydentäen kirkkomusiikkiopintojaan. Seija-Sisko Parviainen toimi varajohtajana koko vuoden, jolloin kuoro esiintyi lähinnä osakunnassa ja toiminta laimeni. Hälläpyörän kulttuurikeskustelijat kommentoivat keväällä (3/1958):

Erkki: Kyllä HOLlin pitäisi pystyä aikaansaamaan konserttikiertue joka kevät.

Raimo: Tai ainakin jokin muu suurempi esiintyminen.

Kari: HOL oli valitettava lipsahdus tämän vuoden aikana.

Raimo: Huomattavia voimia on jäänyt pois, ei valmistumisen vuoksi, vaan muista syistä.

Ossi: Yhteishenki puuttuu.

Jarmon poissaolo lamautti kuoroa, mutta loppukesällä tuli vielä pahempi isku. Sopraano, HOL 1957–65, muistelee: *Elokuun 1958 lopulla kuulin ystävältäni, että Jarmo makasi sairaalassa tajuttomana. Hänen päässään oli katkennut verisuoni eikä tiedetty, paranisiko hän koskaan. Tämä ei ensin tahtonut tunkea tajuntaani, tuntui mahdottomalta uskoa, että Jarmo, joka oli niin täynnä elämää ja vielä niin nuori, makasi nyt tietämättä maailmasta mitään. Hän makasi monta viikkoa, ennen kuin tuli tajuihinsa. Alussa lääkärit olivat pessimistiä. Mutta moni varmaan rukoili hänen puolestaan ja hitaasti hän alkoi toipua. Miten ihmeelliseltä tuntuikaan sinä päivänä, kun saimme tietää, että hän oli kyennyt itse ajamaan partansa. Lopulta hän keväällä pystyi jo puhumaankin jonkin sanan. Jarmo ei kuitenkaan koskaan toipunut työkykyiseksi, ja HOL jäi ilman johtajaa.*

Kuorolaisten muistoihin Jarmo jäi elävästi. Sopraanon, HOL 1951–58, mukaan hän oli *vaativa, taitava, huumorintajuinen, kujeilevakin, mutkaton, innostunut ja innostava, hallitsi ohjelmiston ulkoa, monipuolinen (korjasi itse autonsa, rakensi kotiinsa urut, huonekaluja mm. sähköisesti nousevan vuoteen, ovisoitokellon (joka soitti klassista veivattaessa kammesta!)).* Jarmon monipuolisuus löi ällikältä myös Hälläpyörän toimitajan, joka vieraili Parviaisilla 1957. Jo lapsena Jarmo oli innostunut kojeiden rakentelusta ja tähtitieteestä. Avioliittonsa ensivuotena hän rakenteli aamukolmeen

omaa moottoripyörää, jolla päästiin Porvooseen asti. Kotinsa kaikki huonekalut hän valmisti itse lamppuja myöten. Kiireinen mies keksi eteisen kaapin, jonka oven auetessa valo syttyi ja partakone käynnistyi automaattisesti, sekä nuottikirjoituskoneen mekanoista(!). Jopa kodin huonekasvit olivat hänen valitsemiaan ja vaalimiaan. Lisäksi Jarmo oli alati reipas ja iloinen...

Jarmo Parviaisen kausi oli ratkaiseva käänne HOLlin historiassa niin taiteelliselta kuin sosiaaliselta kannalta. Kuin varkain HOL pääsi osakuntakuorojen kehityksen kärkeen ja omaksui alkukankeuden jälkeen innokkaasti kuoromusiikin uudet ihanteet, vaikka sai kulttuurikilpailuissa kärsiä uranuurtajan osastaan. Varsinainen onnenpotku oli, että Jarmon seuraajaksi löydetty etevä saman tyylin edustaja Martti Neuvonen sai johdettavakseen hyvin valmennetun, motivoituneen ja yhteisönä toimivan kuoron ja saattoi jatkaa heti määrätietoisesti samaan suuntaan.

Muissa osakuntakuoroissa uuden, lopulta vallitsevaksi tulleen kuorotyylin omaksuminen eteni vaihtelevasti. EOL:n johtajaksi palasi Poijärven erottua 1951 Ossi Elokas, perinteisen tyylin mestari, joka ei ehtinyt monilta kuoroiltaan keskittyä EOL:n kehittämiseen. Rutinoiduista kilpailuvoitoista huolimatta kuoro taantui. Vasta vuosina 1957–58 EOL tutustui kuoromusiikin uusiin tuuliin Cantores Minores -kuoron itävaltalaisen johtajan, poikakuorospesialisti Peter Lacovichin kanssa. Martti Ruutu omaksui uudistukset itsenäisesti ja menestyi jo 1950-luvun lopulla SOLLin kanssa uudella tyylillä ja ohjelmistolla. Myös WiOLissa alettiin näihin aikoihin laulaa Ossi Elokkaan johdolla muodinmukaista ohjelmaa. Pohjalaiset Mieslaulajat kärsi arvojen muutoksesta: vuoden 1959 kuorokilpailun yhteydessä Ylioppilaslehti kirjoitti, ettei kuorolle voi antaa tunnustusta kuin hyvästä yrityksestä, koska mieskuoro on musikaalisesti luonnonoton kuoromuoto.

Martti näyttää leijonankyntensä

HOL palaa huipulle

Jarmo Parviaisen sairastuminen elokuussa 1958 jätti HOLlin yllättäen ilman johtajaa. Sibelius-Akatemia suositteli neljää ehdokasta, ja kuoro sai ensi kerran valita useasta pätevästä johtajasta. Sopraano, HOL 1957–65, oli musiikkilautakunnassa, joka teki valinnan: *Yksi karsiutui pois, koska oli liian nuori ja erikoinen, yksi oli suomenruotsalainen, yksi ehkä kommunisti. Jäljelle jäi meille tuntematon kanttori Martti Neuvonen.* Valintatilanne toi esiin ajan osakuntien arvomaailman: kulttuurinen konservatismi, suomalaisuusaate ja antikommunismi olivat 1950-luvun lopulla yhä vahvoja ylioppilaiden ajattelussa. Muita ehdokkaita ei ole saatu selville, mutta näihin aikoihin kuoronjohtajina aloitaneet Ilkka Kuusisto ja Kaj Chydenius olivat kenties mukana. Valitessaan tuntemattoman mutta turvallisen tuntuisen kanttorin HOL teki tietämättään kauaskantoisen ratkaisun, joka linjasi kuoron historiaa vuosikymmeniksi eteenpäin.

Martti Neuvonen (1929–) ei ollut koskaan edes kuullut HOLlia, vaikka hän oli ollut Jarmo Parviaisen ystävä jo 1940-luvun lopulta. Työhön oli silti käytävä viipymättä, sillä keväällä oli tulossa kuoron 30-vuotisjuhla. Tavoitteiksi asetettiin kiertue, kuorokilpailu ja juhlakonsertti. Alkua helpotti se, että jo Parviainen oli saanut HOLlin omaksumaan uuden laulutavan. Tämän perintöä oli myös kuorolaisten hyvä motivaatio, joka mahdollisti sen, että koko kevätkausi harjoiteltiin kahdesti viikossa ja vielä senioreilla vahvistetun juhla-kuoron kanssa joka toinen viikko. Jarmoa ei unohdettu, vaan HOL osallistui 15.2.1959 hänen hyväkseen Töölön kirkossa pidettyyn konserttiin.

Huhtikuun alussa konsertoitiin 30-vuotisjuhla-kiertueella Mäntässä, Orivedellä ja Tampereella. Kiertue oli menestys, ja lehdissä kiiteltiin vuolaasti kuoroa

ja sen nuorta johtajaa. Heti matkan jälkeen oli akateeminen kuorokilpailu, jossa HOL esitti Purcellin ”In these delightful groves”, Franckin ”Ein Mägdlein jung gefällt mir wohl” ja Praetoriuksen ”Kas kirkas nyt kointähtönen”. EOL voitti 9,25 pisteellä, mutta HOL tuli toiseksi peräti 8,92 pisteellä. Ylioppilaslehti kirjoitti: ”HOL:n nimi esiintyy kärkisijoilla ensimmäistä kertaa vuosikausiin. Sen johtajalta Martti Neuvoselta ei puuttune ambitiota ja kykyjä johtaakseen hyvällä alulla olevan kuoronsa yhä eheämpiin saavutuksiin. HOL:n esitys teki sympaattisen vaikutuksen, joskin myös on todettava, että sitä oli vaivaamassa hienoinen dynaaminen voimattomuus, arkuus, mikä myöskin heijastui tonaalisissa suhteissa.” Uusi Suomi kertoi Martin näyttäneen leijonankyntensä: ”Nuori muusikko – – tulee todennäköisesti saamaan paljon aikaan kuoromiehenä, siksi taiteellisesti varmaa oli hänen työskentelynsä Melchior Franckin, Purcellin ja Praetoriuksen lauluissa, jotka olivat kilpailujen vaikeimmat.” Hälläpyörässä HOLlia kiitettiin suurenmoisesta saavutuksesta, mutta osakunnan kokonaismenestys, 13. sija, masensi ja kieli kulttuurikilpailuinnostuksen olevan laantumassa.

Juhlakonsertti oli vedenjakaja perinteisen ja uuden kuorotyylin välillä. Ristiriita kärjistyi, kun HOLlin lähetystö kävi pyytämässä Martti Turusta johtamaan suurta juhlakuoroa. Turunen oli aluksi myönteinen mutta suuttui nähtyään ohjelman ja nuoren johtajan nimen. Kuorolaisilta tarinan kuulleen Martti Neuvosen mukaan Turunen oli puuskahtanut: ”Ulko- maista koko ajan, vain yksi suomalainen ja sekin suomenruotsalainen”, ja kieltäytynyt. Turusen reaktion taustalla lienevät olleet 50-luvun nuorten kriitikoiden näennäkkäät hyökkäykset, jotka tekivät hänet vihamieliseksi nuoren polven johtajille ja kuoroilmiöille. Olavi

Kuoro kiertueella

Jo Härmäläis-Osakunnan Laulajien harjoituksissa saattoi todeta, että kuoro oli tehnyt johtajansa kanttoriurkuri Martti Neuvosen johdolla erittäin tiivistä ja perusteellista työtä HOL:n 30-vuotiskonserttimatkan ja 30-vuotisjuhla-konsertin onnistumiseksi. Niinpä Mänttään, Orivedelle ja Tampereelle tehty matka oli taiteellisessa mielessä täysosuma ja sekä kuoro että osakunta saivat konserttipaikkakunnilla vastaanottaa kiitollisen konserttiyleisön suosionosoituksia ja ylistäviä lausuntoja. Paikkakuntien lehdet kirjoittivat pitkissä arvosteluissaan mm, että lähes 40-päinen nuorekas sekakuoro – johtajanaan tehtävänsä, johdettavansa sekä tarkoituksensa erinomaisesti hallitseva Martti Neuvonen – yllätti niin puhtauden, sävelkudelman, tempon kuin rytminkin ehdottomuudella ja osaamisella. Kuultiin käytetyn laulutavan mahdollisuuksin – jopa parasta. Ei ollut mikään ihme, että kuoro palatessaan Helsingin asemalla jälleen opiskelujen pariin kantoi sylin täydeltä kukkia, joista retkeilyvaunua kuljettanut veturinkuljettajakin sai osansa. Mikäli kuoro olisi voinut tehdä uuden matkan maakuntaan, liput olisi varmaan loppuunmyyty ennen konserttia, kun nyt sensijaan tuntemattomina laulajina ei niin ollut.

Perjantaina 3.4. auringon ollessa keskitaivaalla kon-

serttimatkan varajohtaja Jussi Nurmela naulasi retkeilyvaunun kylkeen suurikokoisia pahvitauluja, joissa mainittiin että HOL suuntaa kulkunsa retkeilyvaunussa Mänttään, Orivedelle ja Tampereelle 30-vuotisen toimintakautensa juhlimisen merkeissä. Matka Pohjois-Hämeen kulttuurikeskuksiin alkoi valoisin mielin täynnä odotusta. Hyvän vaikutuksen kotimaakunnan asukkaisiin teki kuoron idea, laulaa jokaisella asemalla. Tampereella oli vastassa Aamulehden valokuvaaja, joka ikuisti HOL:n sävelet »Tammerkosken sillalla» seuraavan päivän lehteen. Kun virallisia vastaanottoja ei ollut, eräs asemamies lausui humoristisesti kuoron tervetulleeksi Teh-taiden kauniiseen kaupunkiin. Kangasalan asemalla laulettiin tietysti Kesäpäivä Kangasalla.

Kun kysyy joltakin HOL:n jäseneltä, että minkälaista oli Mäntässä, jossa ensimmäinen 30-vuotiskonsertti pidettiin perjantaina 3.4. illalla, saa hyvin iloisen vastauksen lukuisin positiivisin adjektiivein varustettuna. G. A. Serlachius Oy tarjosi Mäntän Klubilla perjantai-iltana komean illallisen ja

HOLlin maskotti Anselmi oli 30-vuotiskierru-eella 1959 mukana joka paikassa, bussissa ja konsertissa.

lauantaina saatiin tutustua Serlachius Oy:n teollisuuslaitoksiin, sairaalaan ja Mäntän kirkkoon ja päivällä yhtiö tarjosi päivällisen. Aamulla vierailtiin varatuomari Ilkka Laurilan vieraanvaraisessa kodissa, jossa saimme nauttia aamukahvista hyvine antimineen. Mäntän ohjelmaan kuului lisäksi koululaiskonsertti salin-täyteiselle kuulijakunnalle ja Mäntän kauppalan tarjoamat kahvit, jossa isäntänä toimi kauppalanjohtaja Keijo Liinamaa, joka vielä pari vuotta sitten oli osakuntamme fuksimajurina. Mäntän konsertti sujui hyvin. Kutsuvieraista oli paikalla mm. vuorineuvos ja rouva R. Erik Serlachius, kauppalanjohtaja ja rouva Keijo Liinamaa sekä varatuomari ja rouva Ilkka Laurila.

Orivedellä vierailtiin vain puoli päivää Oriveden Opiston vieraina. Aamulla kuoron harjoituksen jälkeen koettiin miellyttävä yllätys, kun toiselle sadalle nouseva opiston kuoro marssi juhlasalin lavalle ja kajautti mahtavalla voimalla tervehdyslaulunsa. Tähän HOL vastasi vienolla tyyliillään. Ennen konserttia saatiin nauttia Oriveden Opiston tarjoama hyvä päivällinen, jonka isäntänä toimi johtaja, maisteri Paavo Suvanto.

Orivedeltä matkustettiin vaihteeksi tavallisessa matkustajavaunussa Tampereelle. Tampere jäikin oikeastaan sivuseikaksi koko matkalla, vaikka itse konsertti onnistui ehkä parhaiten juuri siellä. Tonaalinen puhtaus oli niin hyvä kuin huilumaisella äänenkäytöllä juuri voidaan saavuttaa, naistertsetti Raili Rauhala, Riitta Seppälä ja Ritva Kolehmainen lauloi erittäin kauniisti ja puhtaasti ja sointi oli paikoin hivelevän homogeenista. Solisti Hannu Salmenkallio lauloi soolonumeroissaan muhkeasti ja luontevasti osoittaen omaavansa aivan erityistä ilmentämis- ja voimavaraa, lausuttiin mm. tamperelaisten päivälehtien arvosteluissa. Konsertin aikana saatiin vastaanottaa lukuisia tervehdyksiä.

Hälläpyörä 3/1959

Kortekin kieltäytyi sanoen, ettei hänen sydämensä kestä johtaa HOLlia. Lopulta Tauno Karila suostui juhlakuoron johtajaksi.

30-vuotisjuhlakonsertti 17.4.1959

Konservatoriossa

johtajana Martti Neuvonen

Tomas Luis da Vittoria	O magnum mysterium
Orlando di Lasso	Adoramus te
Michael Praetorius	Kas kirkas nyt kointähtönen
Nils-Eric Fougstedt	Yksinäinen suksenlatu
	Tuomien alla
Sulo Salonen sov.	Se oli yksi lauantaki-ilta
	Sinä minua, minä sinua
Carl Orff	Odi et amo
Hans Leo Hassler	Nun fanget an
Orlando di Lasso	Echo
Melchior Franck	Ein Mägdlein jung gefällt
	mir wohl
Henry Purcell	In these delightful, pleasant
	groves

Juhlakuoro Tauno Karilan johdolla

Toivo Palmroth	Häme-laulu
Martin Wegelius sov.	On neidolla punapaula
Ilmari Krohn sov.	Kun kävelin kesäillalla
Armas Järnefelt	Ajan aallot
Emil Genetz	Rauhan maa
Jean Sibelius	Isänmaalle

Tyylimurros kuului konsertissa. Helsingin Sanomat ilmaisi sen kauniisti: ”Kuoro esitti teokset erittäin valmiisti, ja tämän tyylin tehtäviin keveä, kuoronomainen äänenmuodostus oli kerrassaan omiaan. Tauno Karilan asiantuntevalla johdolla juhlakuoron esitykset saivat perinteellisen juhlavan aksentin.” Hälläpyörä kirjoitti suorasukaisesti, että juhlakuoron ”esitys noudatti

HOL 30-vuotisjuhlakonsertissaan. Perusteellisen neuvottelun jälkeen naiset olivat päätyneet pitkään kokovalkoiseen asuun.

sovinnaisempaa forte-tyylistä linjaa”. Kriitikot kiittivät laulun puhtautta, täsmällisyyttä ja notkeutta, ja vain latteita tenoreita moitittiin. Myönteisin oli Hufvudstadsbladet: *Kuorolla on ollut onni saada johtaja, jolta voi odottaa parasta, jopa koko musiikkielämämme kannalta. Lason tunnetun Echon kaikuäänet laulettiin lavalla, ei käytävällä (tuskin uskoi korviaan tai silmiään!) Jos laulajat pystyisivät oppimaan eri kielten oikeamman ääntämistavan, kannattaisi tämä kuoro lähettää ulkomaille. Mutta silloin tarvitaan lisää miesääniä!*

Kuorolaisille juhlakonsertti oli jännittävä ja riemukas kokemus. Mielissä oli silti haikeuttakin, koska Jarmo istui katsomossa. Sopraano, HOL 1957–65, kertoo: *Kun olimme laulaneet Fougstedtin ”Tuomien alla”, jonka jo Jarmo oli harjoittanut, Martti kumarsi hieman Jarmoon päin. Minusta Jarmo näytti vähän surulliselta. Häinkin olisi varmaan mielellään seisonut siellä meitä johtamassa.* Murehtia ei ehtinyt, koska kevät jatkui touhukkaana. Viikkoa myöhemmin HOL lauloi valtakunnallisessa äitienpäiväjuhlassa Kansallis-

teatterissa presidentin läsnä ollessa. Kevään huipensi radionauhoitus, jossa tallennettiin osa konserttiohjelmasta, muun muassa Tuomien alla, jonka säveltäjä hyväksyi teoksensa kantanauhaksi. HOLlin nauhat soivat varsin usein radiossa.

Nauhoituksen jälkeen pidettiin osakunnassa ran-
kan vuoden päätöskaronkka. Sopraanon, HOL 1957–
65, mukaan *Martti sanoi, että kuoro oli kuin yhtä per-
hettä, etenkin kiertueen jälkeen. Hän oli johtajaksemme
tullessaan tuuminut meidän olevan kuoron siinä missä
joku muukin, mutta enää emme olleet hänelle mikä vain
kuoro, vaan hänen oma kuoronsa.* Kuorokin koki Mar-
tin omakseen. Juhlassa Ritva-Taru Terho, HOL 1957–
65, luonnehti Marttia riimikronikassaan:

*Uusi johto päällä pallin,
omat oomme Martin tallin,
jatkaa Jarmon mannermaista
tyyliltänsä uudenlaista.
Rohkeasti peistä taittaa
sordiinoa lauluun laittaa.
Johtajana tunnollinen
tuntee duurit, murraa mollit,
ilmasta vain sieppaa sollit.
Hyvin haastaa, katsoo hellään,
työnsä tekee sydämellään.*

Seuraavana vuonna tiivis työ jatkui, koska taas tähdättiin kilpailuun ja kiertueelle. Kilpailussa 25.3.1960 HOL lauloi Praetoriuksen ”Kas kirkas nyt kointähtönen”, Schützlin ”Heu mihi Domine” ja Pep-
pingin ”Ich bin der Herr”. *Lopulta tuli lautakunnan
puheenjohtaja Jorma Pukkila ja lausui jotain yleistä.
Olimme kovin jännittyneitä. Sitten: ”Ensimmäinen ja
akateeminen mestari: Hämäläis-Osakunnan Laulajat,
9,25 pistettä.” Mikä kiljahdus! Mikä riemu! Puolen pis-
teen etumatka seuraavaan, ja EOL vasta kolmas 8,50*

Kuoron miehet heittelevät Marttia ilmaan HOLlin voitettua akateemisen mestaruuden 1960.

*pistettä. – – Pojat heittivät Marttia ilmaan. Muiden
kuorojen jäsenet onnittelivat meitä. Juhla jatkui ravin-
tola Laulu-Miehissä, jossa laulettiin ja oltiin onnes-
samme. Joku sanoi: ”Kukaan ei ole kahteenkymmeneen
minuuttiin muistuttanut, että olemme mestareita.” Tälle
naurettiin, muistelee sopraano, HOL 1957–65. EOL:n
selätyksellä teki voiton erityisen makeaksi. Maalaisosakun-
nissa vieroksuttiin muutenkin valtavaa, helsinkiläis-
voittoista ESO:a, ”epäosakuntaa”, ja sen ylivoimaisen
etevää kuoro sai osansa ynseydestä.*

Arvostelijat olivat lyhytsanaisia. Ylioppilaslehti kirjoitti: ”Kuorojen akateemiseksi mestariksi tuli jou-
heva ja hyvin soiva HOL, jota Martti Neuvonen johti
eloisasti ja varmasti”. Helsingin Sanomissa Seppo Hei-
kinheimo tokaisi: ”Kuoron kokonaisuus oli varsin
miellyttävä ja kaiullinen tasapaino tarkoin tutkittu.”
Hälläpyörässä ei ollut HOLlin voitosta sanaakaan,
vaikka osakunta oli viisitoista vuotta himoinnut kilpai-
lupisteitä. Edellisvuonna Martti oli palkittu kilpailu-
menestyksestä oikeudella kantaa punavalkoisia värejä ja
HOLlin laulujen radiointi toi hänelle (karjalaiselle) syk-
syllä ”Viikon virkeen hämäläisen” tittelin. Uuden ajan
airuena Hälläpyörä muuttui 1960 kulttuurilehdeksi,

Keskittynyttä harjoittelua keväällä 1961.

jonka radikaaliin kulttuurikäsitykseen osakunnan touthut eivät mahtuneet. Lehden musiikkiartikkelit käsitelivät avantgardea, Stockhausenia ja Cagea.

HOL sai edelleen paljon huomiota Hämeenkiertueillaan. Osakuntakuoron vierailu oli suuri tapaus pienillä paikkakunnilla, ja konserteista laadittiin laajoja arvosteluja. Huhtikuussa 1960 esiinnyttiin Riihimäellä, Valkeakoskella, Toijalassa ja Hämeenlinnassa. Toijalassa kirjoitettiin: *Kun kuoron johtaja ja kuoro varmaankin tiesivät ennakoon minkälaisen kuilun saattaa monien vieraskielisten laulujen esittäminen maaseudulla, jossa niihin ei ole totuttu, synnyttää yleisön ja esittäjän välille, ei voi muuta kuin kiittää kuoroa rohkeudesta. Ja mikä parhainta: kuilua ei nyt syntynyt, musiikki sai puhua.* Arvostelijan mukaan HOLlin ”keskieurooppalaisen laulutavan hieman vahvennettu muoto” kelpasi hyvin yleisölle, ja muuallakin kiitettiin laulutavan sopivuutta juuri tälle ohjelmistolle, laulun puhtautta ja taipuisuutta sekä johtajan eloisia, ripeitä tempoja. Kiitoksia keräsi myös Heinolan, Lahden ja Elimäen kiertue, joka oli kevään 1961 päätapahtuma.

Syksyllä 1961 alettiin tehdä uudenlaista, kirkkomusiikille omistettua konserttia. Epäiltyään aluksi sekä yleisön että omaakin kiinnostustaan kuorolaiset

innostuivat. Kevätpuolella harjoiteltiin kahdesti viikossa haastavaa ohjelmaa, jossa oli soitinsäestyksellisiä barokkiteoksia kuten Purcellin kantaatti ”Oi laula herralle”, Schützlin kaksoiskuorokonsertto ”Seid barmherzig” ja Telemannin ”Psalmi 117” sekä a cappellaa kuten Madetojan De profundis. Myönteisesti arvioitu kirkkokonsertti pidettiin huhtikuussa 1962 Tampereella ja Jämsänkoskella sekä Töölön kirkossa HOSsin kanssa. Yleisradio nauhoitti osan ohjelmistosta.

Seuraavana vuonna kuoro poti sopraano- ja tenoripulaa ja teki vain lyhyen konserttimatkan Janakkalaan, Turenkiin ja Lopelle. Keväällä 1963 HOL voitti silti ylioppilaiden kuorokilpailun ja vielä kvartettilkilpailunkin. Voitto oli laimea, koska kisaan kävivät HOLlin lisäksi vain Pohjalaiset Mieslaulajat ja PK:n kvartetti. Kilpailut vetelivät jo viimeisiään ylioppilaiden mielenkiinnon suuntautuessa toisenlaiseen kulttuuriin. Kuorokilpailut olivat näivettyneet jo edellisvuosina, jolloin ne oli hajasijoitettu Turkuun ja Jyväskylään. Vuoden 1963 kilpailut Helsingissä olivat viiden osakunnan järjestämät, koska HYY oli kiinnostunut järjestämään vain elokuva- ja teatterikilpailun.

Tammikuussa 1963 tuli mullistava yhteydenotto Saksasta. Müncheniläinen ylioppilaskuoro Collegium Musicum Vocale tarjoutui toimimaan HOLlin isäntänä kotikaupungissaan ja tulemaan vastavierailulle. Taloudelliset ja taiteelliset kysymykset saivat HOLlin johdon hieman empimään, mutta pian tarjous otettiin vastaan. Lauluvuosi 1963–64 oli käänteentekevä: 35-vuotisjuhlan lisäksi HOL aloitti kansainvälisen toiminnan. Collegium Musicum Vocale saapui lokakuussa, ja HOL oli *in corpore* vastassa rautatieasemalla. Saksalaiskuoron vierailu oli TV-uutisten arvoinen tapaus. HOL majoitti vieraat ja järjesti heille konsertit Helsingissä ja Tampereella sekä paljon muuta ohjelmaa. Kevätkaudella valmisteltiin ahkerasti matkaa ja juhlaa. Harjoituksia pidettiin kahdesti viikossa ja ylimääräisiä harjoituksia sunnuntaisin. Rahaa kerättiin pitämällä

koululaiskonsertteja. Kuoron vahvistettu kvartetti keikkaili muun muassa TES-television hartausohjelmassa. Rahaa saatiin myös HOL:n oopperayhdistyksen menestyksekkäillä *opera bluffa* -esityksillä.

35-vuotisjuhlakonsertin ohjelma ei ole tallessa, mutta Brahmsin Mustalaislaulujen lisäksi lienee esitetty samaa kuin Saksassa eli Vulpiuksen, Marenzion, Després'n ja Morleyn madrigaaleja ja paljon suomalaista musiikkia: kansanlaulusovituksia, Sibeliuksen Min rastas raataa ja Saarella palaa, Kuulan Rukous, Madetojan De profundis, Palmgrenin Hyvää yötä ja Fougstedtin Kesäinen sarja. Arvostelijat kehuivat kuoron nuorekkaita, kiinteitä ääniä, puhdasta sointia sekä tarkasti harjoitettuja ja hiottuja esityksiä. Marttia ylistettiin: *Neuvonen on "kasvanut" lujasti. Hän on kehittänyt aivan oman johtamistavan ja myös omaksunut sen. Sellaista temperamenttia kuin hän nyt tuon tuostakin väläytti, emme muista aikaisemmalta – salamana siinä hieman suuriliikkeiset, mutta asiaa havainnollistavat viitteet välähtelivät. – – Sanalla sanoen, Neuvonen on omassa tyyliissään erittäin varteenotettava tekijä kuoropäälliköittemme kirjavassa rintamassa.*

Juhlan jälkeen matkakuoroon koelaululla valitut 40 laulajaa jatkoivat kuumeista harjoittelua. Kymmenen tavallisen harjoituksen lisäksi pidettiin huhtikuussa HOLlin historian ensimmäinen viikonloppuleiri Järvenpään seurakuntaopistossa. Paikka oli Martille tuttu kuten myös musiikkileirijatus, koska hän oli jo vuosia johtanut Järvenpäässä jokakesäisiä kotimusiikkiviikkoja. Tämän tehoharjoittelun jälkeen kuoro oli toukokuussa valmis ensimmäiseen ulkomaanmatkaansa, joka vei Kööpenhaminan kautta Saksaan Lauingeniin ja Müncheniin ja turismimielellä vielä Wieniin. Matka onnistui yli odotusten, ja kuoro palasi haaveillen seuraavasta ulkomaankiertueesta.

Kevään 1964 ainoa pettymys oli kuorokilpailu, jossa EOL voitti ja HOL jäi kolmanneksi. Ylioppilaslehti kaipasi eheään ja hiottuun lauluun lisää dynaami-

sia vivahteita. Uuden Suomen Heikki Aaltoila kehui HOLlia mutta täräytti: *Yleisö loisti poissaolollaan. Rautalankapoppoo tukka silmillä älyvapaasti tylsistystä jakaen olisi saanut akateemisenkin väen varmaan liikkeelle.* Aaltoila oli oikeassa, ja tämä kilpailu jäi viimeiseksi. Kuorolaulu väistyi ylioppilaskulttuurin marginaaliin.

Kuoromusiikin syrjäytyminen liittyi ajan aatemurrokseen. Suomalaista kuorolaulua leimasivat yhä sen ideologiset juuret, uskonto ja isänmaa, jotka menettivät 1960-luvulla arvonsa nuorten kulttuuriradikaalien silmissä. Uusi kuorotyyli laajensi ohjelmistoa mutta muutti kuorolaulun entistä elitistisemmäksi – ovathan vanhan ja erityisesti modernin kuoromusiikin hienoudet yhä vain pienten piirien nautinto. Massojen taiteen arvostus nousi radikalismien edetessä luokkatietoisempaan suuntaan, ja laadukas kuorolaulu ja muukin klassinen musiikki alettiin nähdä konservatiivisena eliittikulttuurina. Kärjistäen voi sanoa, että kuorojen historiaa 1960-luvulla (ja oikeastaan sen jälkeenkin) luonnehtii reaktio nationalismien romahdukseen ja siitä seuranneeseen kuorolaulun arvostuksen laskuun. Reaktioita on ollut karkeasti kahdenlaisia: jatketaan entiseen malliin mukavasti marginaalissa tai pyritään eri tavoin kesemmälle kulttuuria.

Varhainen esimerkki yleisön kosiskelusta on vuodelta 1964, jolloin Nykymusiikkiseura järjesti HYY:n kulttuuritoimikunnan kanssa yllätyskonsertin yliopiston kahvilaan. Ylioppilaslehti kertoi 25.11.1964: *Kun Hämmäläisakunnan Laulajien vahvistettu kvartetti kokoontui kahvilan käytävälle, ei kukaan huomannut vielä mitään. Mutta kun kuoro aloitti 1500-luvun kirkkolaululla, tapahtui spontaani hiljentyminen. Ihmiset kääntyivät katsomaan, hymyilivät hieman, vilkuilivat toisiinsa ja yrittivät päästä selville, mistä oikein oli kysymys ja miten olisi suhtauduttava: tosissaan vai pitääkö pilana koko juttua. HOL jatkoi laulamistaan, ja yleisö pääsi vähitellen yksimielisyyteen, kuunneltiin, hyväksyttiin ja lopulta taputettiin. – Ajattelin, että kyseessä on*

HOL keskempänä Eurooppaa

Ensi kuulemalta vaikutti rohkealta tuumalta lähteä konsertoimaan Müncheniin, maailmankuuluun musiikkikaupunkiin, jossa monet arvokkaat ylioppilaskuorot – mm. Karl Richterin Bach-kuoro – vaikuttavat ja jossa kuulijat odottavat esiintyjiltä paljon. Kannustavan sysäyksen antoi Münchenin yliopiston kuoro "Collegium Musicum Vocale" vieraillessaan lokakuussa 1963 Helsingissä ja Tampereella, missä HOL järjesti vierailijoiden konsertit ja ohjelman täysihoittoineen. Toukokuussa 1964 oli saksalaiskuorolla vuoro toimia isäntänä, kun HOL teki vastavierailun ja samalla ensimmäisen ulkomaanmatkansa. Matkaa edelsi kahden lukukauden kovennettu harjoitustahti musiikkileireineen.

Ensimmäinen konsertti pidettiin pitkän junamatkan jälkeisenä sunnuntaina, joka oli alkanut varhaisella bussimatkalla Augsburgin asemalta Lauingeniin, missä pikkukaupungin johto otti kuoron juhlallisesti vastaan. Lyhyen siestan ja Tonavan rannalla sijaitsevaan kaupunkiin tutustumisen jälkeen keskityttiin hengelliseen konserttiin Augustinlaiskirkossa.

"Iloisten nuorten tummat puvut värikkäine osakun-

tanauhoineen kuvastivat jo ulkonaisesti ilmapiiriltään juhlavaa tilaisuutta, jonka tyyllinen muoto erosi kypsässä myöhäisromanttisessa sävelrikkaudessa folkloristisine vivahteineen selvästi gregoriaanisuuden tiukasta arvokkuudesta. 36 laulajaa käsittävä kamarikuoro esitti ilolla ja antaumuksella mittavan ohjelmiston, etupäässä viimeisten 60 vuoden suomalaisia säveltäjiä, osoitti osaksi varsin vaikeiden sävellysten hallinnassa musikaalista lahjakkuutta ja intensiivisen har-

joitustyön satoa sekä ihastutti laulullisella suorituksellaan. Samalla on jo mainittu niin ikään nuoren, mainion ja hyvin keskittyneesti työskentelevän johtajan Martti Neuvosen ansiot, joka johti selvin, täsmällisin ja vaihtelevin liikkein.

– Saksalaiseen vokaalimusiikkiin johdattivat kaksi Heinrich Schützin pientä hengellistä konserttoa, joissa Majjaleena Harkon miellyttävä kantava sopraano ja Hannu Salmenkallion täyteläisenä virtaava baritoni yhtyivät taitavan urkusäestyksen (Erkki Pullinen) tukemaksi esitykseksi, jonka laatu oli paljon lupaava. Ernst Peppingin 'Ich bin der Herr' ja Michael Praetoriuksen 'Wie schön leucht uns der Morgenstern' kokivat vieraskuoron joustavan ja kaikin puolin vakuuttavan tulkinnan. Täysin ulkoa laulaminen ja johtaminen vahvisti vaikutuksen välittömyyttä.

Hurskas paikka kielsi aplodit. Ne tulivat ihastuksella ja sydämellisyydellä jälkepäin, kun sympaattinen laulajajoukko jätti hyvät herranhuoneen edessä suomalaisin kotiseutulauluin ja lopuksi aidolla schwaabin kielellä – 'Muss i denn' (Poisko näin). Tällaiselta vaikutti Hämäläis-Osakunnan Laulajien ensimmäinen ulkomainen konsertti saksalaisen musiikkikriitikon selostamana.

Lauingenin pikkukaupungista siirryttiin Münchenin miljoonakaupunkiin ja 300:n kuulijan kirkkokonsertista yli 900:n konserttivieraan kansoittamaan Ludwig Maximilian-yliopiston suureen aulaan. Ohjelmassa oli osansa niin kirkkomusiikilla kuin suomalaisilla kansanlauluillakin. Tunnelma oli välitön müncheniläiskuoron johtajan prof. Gebhardin tulkittaessa suomenkielisiä tekstejä saksaksi, ja satalukui-

Kuvia HOLin ensimmäiseltä ulkomaanmatkalta 1964: harjoitukset Lauingenin kirkossa, jäähyväiset Münchenin rautatieasemalla, puheenjohtaja ojentaa osakunnan standaarin Wienin pormestarille ja iloinen ilta Heurigen-viinituvassa.

nen yleisö oli vilpittömän ihastunut harvinaiseen kuultavaansa. Ahkera HOL jätti jälkeensä lukuisten vanhojen ja uusien ystävien lisäksi ja näiden lohduksi 1/2 tunnin nauhan kansanlauluja Bayerische Rundfunkille. Seuraava suurkaupunki oli Wien, missä Helsingin koneen lähtöä odotellessa ennätettiin tavallisen turismin lisäksi esittää laulutervehdys pormestarille ja osallistua itävaltalais-suomalaisen ystävyysseuran viinijuhlaan, missä tavattiin suomalaisia musiikinopiskelijoita aina Anita Välikistä alkaen.

Erkki Pullinen
Hämäläis-Osakunnan vuosikirja 1964

happeningiä tai jotakin sellaista, sanoi eräs tyttö. Joillekin tuli mieleen joulu ja kuppilan viimevuotinen joulukuusi. Muuan tyttö arveli järkevästi, että HOL lauloi mainos- taakseen itseään, ja eräs nuorimies istui raha kädessä odot- tamassa, milloin kolehtihaavi pantaisiin kiertämään.

Ylioppilaskuoroissa 1960-luku oli muutosten aikaa. YL omaksui Martti Turusen seuraajan Ensti Pohjolan kanssa uuden kuorotyylin, jonka Erik Bergman oli jo vakiinnuttanut AS:ssä. Pohjalaiset Mieslaulajat muuttui 1963 sekakuoroksi nimeltä Pohjalaisten Osakuntien Laulajat. POL keskittyi laulamaan pohjalaisia kansanlauluja kirkkomusiikin ja madrigaalien ohella. Rajuja käänteitä koettiin myös WiOLissa, jossa kuorolaiset vaativat ohjelmiston jyrkkää muutosta. Vaikka Ossi Elokas yllätti johtamalla hyvin myös negrospirituaaleja, musikaali- ja operettisävelmiä, kuoron jäsenmäärä romahti ja toiminta lähes sammui 1960-luvun puolivälissä. SOLlin perustaja Martti Ruutu luopui johtajuudesta 1960 ja uusi johtaja sai kohdata vaikean murroskauden. EOLkin koki mullistuksen, kun sen johtoon tuli 1959 nuori Ilkka Kuusisto repäisevine ideoineen. Ohjelmiston skaala levisi vanhasta musiikista viihteeseen ja negro spirituaaleista uusimpaan suomalaiseen kuoromusiikkiin. Kuusisto toteutti EOL:n kanssa jopa happening-taidetapahtuman. Menestys ulkomaisissa kilpailuissa lujitti kuoron mainetta.

HOLLissa Martti Neuvosen viisi ensimmäistä vuotta viitoittivat tien läpi vaikeiden aikojen. Viimein koetut voitot, kiittävät arvostelut ja ensimmäisen ulkomaanmatkan huumat loivat vahvan motivaatioperustan kuoron toiminnalle. Martin johtamistyyli, työn teon ja hauskanpidon tasapaino ja siitä syntyvä kuorohenki pitivät HOLlin virkeänä ja touhukkaana.

Hämäläis-Osakunnan Laulajien oopperayhdistys

Muisteluksia 1960-luvulta

Musiikin historia tuntee käsitteet opera seria ja opera buffa, 1960-luvun Hämäläis-Osakunta muistanee niiden lisäksi (vai sijastako?) termin opera bluffa. Tuolloin valmistui HOL:n piiristä nousseen ryhmän voimin sarja produktioita, joita itse kutsuimme tuolla vaativalla nimikkeellä, ja joita ymmärtämättömät aikalaiset haukkuivat spexeiksi.

Rajaseudun tyttö

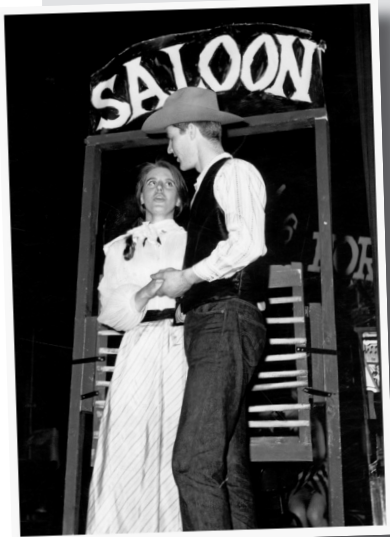
Pajazzon prologin johdanto kajahtaa. Pekka Harkko aukaisee suunsa ja esittäytyy – Hulukkoseksi. Kahdeksan tahtia Valentinin Rukousta riittää sen seikan selvittämiseen, että hän on ammatiltaan konstaapeli, toimipaikkanaan muuan luvanvarattomasta pienteollisuudesta tunnetuksi tullut pitäjä itäisellä rajaseudulla. Wieniläisoperetin keinahtele-

vin sävelin hän kertoo rakastavansa tiettyä Leena-Maijaa (Poussa), joka laulaa mielellään Vilja-laulua, ja jonka isän hallinnassa olevaa tehdasta hän uutterasti etsii eikä soisi löytävänsä. Musiikin vaihtuessa barokkimaiseksi resitatiiviksi hän kertoo toisesta virkatoimiinsa liittyvästä vaikeudesta; ystävällismielisen valtion rajan ylittäneestä vähemmän ystävällismielisestä susilaumasta (etusivun uutinen aikoinaan). Prologi päättyy Marseljeesin voitokkaisiin lopputahteihin osoitukseksi luottamuksesta, jota Hulkkonen tuntee paikalliekutsumaansa RUK:n oppilasosastoa kohtaan. Henkilögalleriaan liittyy vielä valt.yo Esa Peltonen, joka keräilee aineistoa kehitysalueen pienteollisuudesta ja runsain joukoin tehtaan henkilökuntaa ja muuta kansaa näkyvimpänä hahmona Pikku-Olli Nurminen.

Juoni on normaalia farssitavaraa, sen käänteitä olivat väännelleet Matti Paasilehto ja näiden rivien kirjoittaja viimeksimainitun vastatessa myös musiikin etsimisestä ja esittämisestä. Ensimmäinen näytös huipentui todella oopperamaisesti käsiteltyyn Volgan lautturien lauluun rakentuvaan vangitsemiskohtaukseen. Toinen näytös lientyi mustasukkaisuus- ja petollisuusaiheiden kautta happy endiksi; Hulkkonen sai Leena-Maijansa eikä millään löytänyt appiukon tehdasta; "taisiko hän kruunun hanskoin kiristää miestä, joka ystävällisesti paitsi ryyppiä myös tyttärensä tarjoi".

Rajaseudun tyttö ei oikeastaan ollut oopperayhdistyksen produktio. Koko yhdistys syntyi itse asiassa vasta sen jälkeen, kun kävi ilmi, että raskaan oopperakoneiston pyörittäminen kuoron puitteissa olisi liian raskasta. Kaiken aikaa oli lähdettävä siitä, oopperatoiminta ei saanut häiritä kuoron varsinaista tehtävää. Koskaan ei yhdistys sen kummemmin järjestäytynyt, eikä se olisi ollut tarpeenkaan. Tärkeintä oli tuottaa näytöksiä meidän ehdoillamme, opera bluffan ehdoilla. Jäljestäpäin ajatellen olisi toisaalta jonkinasteinen sihteeristö ja sen hoitama arkisto varmaan helpottanut näiden rivien syntymistä. Alkuperäismateriaalin puutteessa on tarina oopperayhdistyksestä yksinomaan vuosien toisaalta haihuttaman, toisaalta kultaaman muistitiedon varassa.

White Horsesta Valkoiseen Valakkiin

Epäilemättä on varmaa, että oopperayhdistyksen suurin menestys sekä taloudellisessa että ”taiteellisessa” mielessä oli White Horse, linjakas Villin Lännen -tarina, joka aikansa osakunnan silloisen juhlasalin (nykyisen viinanjakelimon) näyttämöllä pyörittäen siirtyi TV 2:n välityksellä kaiken kansan tietoisuuteen Valkoisen Valakin hahmossa. Mikäkö ero on White Horsella ja Valkoisella Valakilla? Juuri se sama pieni ero, joka on orivarsalla ja valakalla. Tietyillä pienillä mutta tarkoin kohdistetuilla leikkauksilla saadaan aikaan kesy käyttöhevonen tai kesyä TV-viihdettä. White Horsen alkuperäisversiossa kyllä riittikin leikattavaa. Oli helppo myöntää, ettei tiettyä tavaramerkkiä voinut mainita TV-ohjelman otsikoissa. Vaikeampaa oli hyväksyä esim. sitä tosiasiaa, että kaikenlaisen juotavan, jonka etyylialkoholipitoisuus oli suurempi kuin 2,25 paino-%, mainitseminen oli ehdottomasti itsesensuroitava ennen käsikirjoitusluonnoksen jättämistä hyväksyttäväksi. Hämärillä joskin yksiselitteillä viittauksilla asia sitten hoidettiin. TV-kansan moraalini nimissä vaihtui grogi iltpalaksi, eikä Sarahkaan (Sylvi Myllärinen) kuvaruudussa rakastanut rahasta vaan rahaa.

Pienen Lännen kaupungin keskeinen hahmo oli Olli Nurminen Whisky (TV-versiossa Riski)-Waltterin roolissa. Hän piti hallussaan paikkaseudun kolmea tärkeintä virkaa: kapakoitsijan (TV:ssä ravintoloitsijan), tuomarin ja haudankaivajan. Osminin aarian sävelin tutustui yleisö hänen värikkääseen uraansa. Sarahin esittelyaaria oli peräisin Annie Mestariampujasta. Vaikka hän edustikin ampujia vanhempaa ammattikuntaa, oli hänen pakko todeta, että ”tällä konstillä ei miestä saa”. Johon kuoro: ”Kyllä vaan, kyllä vaan, mutta hetkeksi vain kerrallaan (kuvaruudussa ...tuskinpa vain pappilaan)”.

Uutta aikaa edusti rautatieinsinööri ”Välkky”-Williamsson (Seppo Kolehmainen), omasta mielestään vieläkin välkympi kuin muiden. Paitsi rautatietä kaikkine mahdollisuuksineen, joita Walter Kalastajan laululla ihastellen tarkastelee liikevaihdon kartuttamisen kannalta, myös tiedon postiryöstöstä, jonka selvittelyn ympärillä juoni liikkuu. Rakastavaiset Eliza (Maijaleena Harkko) ja Ted (Sipi Jaakkola) joutuvat mukaan tapahtumiin, Eliza ryöstön

Opera bluffa ”White Horse” oli suuri menestys osakunnan teeillassa 1964.

uhrina, Ted syyttömästi epäiltynä, tuomittuna ja melkein hirtettynäkin. Williamssonin ansiosta sotku selviää. Walter vihkii asianmukaisesti kaksi paria ja tuomitsee syylliseksi osoittautuneen sheriffin asianmukaiseen rangaistukseen. Juuri hirttäjäiskohtauksen realistisuuden vuoksi oli esiintymiskertojen karttuessa hankittava tarpeellinen määrä sheriffejä. Tannhäuserin pyhiinvaeltajien kuoron säästyksellä hirtettiin vuorollaan sheriffit Esa Peltonen, Pekka Laasio ja Pentti Paavilainen.

Välitöitä

Jos oopperayhdistyksen historiikki joskus kirjoitetaan, mikä ei tätä kirjoitettaessa tunnu kovinkaan todennäköiseltä, on syytä palata vielä pariin esitykseen, jotka tässä yhteydessä jäävät lähes pelkän maininnan varaan.

HO:n Narsissitanssiaisten tilaustyönä valmistui Ekho ja Narkissos, päätehtävässä Seija Salmiala. Teos esitettiin pikkusalissa viitteellisin puvuin ja lavastein. Juonellisesti oli kysymyksessä vanhan kreikkalaisen tarun projisointi suomalaiseseen pienviljelijäperheeseen, tärkeimpiä musiikillisia plagiointikohteita olivat Frederick Loewen My fair Lady ja Georg Friedrich Händelin Messias.

Toinen oli eri firmojen pikkujouluissa aikanaan esitetty Porsasoooppera (Preischweinchenoper), jossa kolmen urhean pikkuporsaan oveluus tekee tyhjiksi lihakauppias Köttin katalat joulunalusaikheet. – Nämä produktiot on kuitenkin laskettava välitöiksi yhdistyksen keskittyessä toistaiseksi viimeiseksi jääneeseen suurteokseensa.

Seraljin sopimus

Seraljin sopimus, merkillinen sekoitus sulttaani- ja haaremiromantiikkaa ja öljysopimuksia vapaasti Kalle Kustaa Korkin mukaan, oli yhdistyksen tuotteista ainoa, jota ei milloinkaan esitetty osakunnassa. Se oli TV 2:n tilaustyö, Antti Välikankaan ohjaama ja Ensio Suominen lavastama kuten Valakkikin. Vielä kerran toimi vanha tiimi yhdessä, vielä kerran kokoontui entinen solistikunta ja jonkin verran jäsenistöltään uudistunut oopperayhdistyksen kuoro harjoituksiin, tällä kertaa pääasiassa Merimiehenkadun harjoitusstudiolla.

Kun sulttaani ei tarpeeksi usein vieraile haaremissaan, on syytä epäillä pahinta. Ehkä hän on uskonon – ehkä hänellä on toinen haaremi. Seraljin sopimuksen alkutilanteessa haaremin naiset epäilevät tätä vahvoin perustein; sulttaania ei ole aikoihin näkynyt. Kysymys ei kuitenkaan ole sinänsä valitettavasta mutta kuitenkin korjattavissa olevasta harha-askeleesta vaan paljon ikävämmästä asiasta. Sulttaani on kuollut, mutta suurvisiiri (Olli Nurminen) ei poliittisista syistä uskalla paljastaa sitä ennen tärkeän öljysopimuksen allekirjoittamista suurta kansainvälistä yhtiötä edustavan lordin (Pentti Paavilainen) kanssa. Hän suostuttelee Seppo Kolehmainen valesulttaaniksi allekirjoitustilaisuutta varten. Loppuratkaisu on tietenkin parillinen; toisensa saavat sulttaanin Ali-poika (Seppo Honkkila) ja lordin sihteerin (Sylvi Myllärinen-Honkkila) sekä valesulttaani ja entinen lempivaimo (Maijaleena Harkko). Palatsin henkilökunnanpäällikkönä on yleisnukke Zerolla (Jaakko Koskiniemi) keskeinen tehtävä.

Musiikin valinnassa oli leimaa-antavana piirteinä ”itämaisuus” eri tavoilla

oikein tahi väärin käsitettynä. Persialaisella torilla, Ruhtinas Igor, Itämaan tietäjät tiernapoikien hahmossa, enemmän tai vähemmän egyptiläisväritteinen Taikahuilu-duetto rakastavien saatua selvyden tunteistaan ja Erämaan Laulun pääteema eunukkikuoron esittämänä.

Ensimmäistä kertaa oli yhdistyksellä alusta pitäen varmuus resursseista. Osakunnan epävireisen pianon korvasi kymmenen ammattimuusikon yhtye, talkootyönä kokoonhaalitun rekvisiitan alusta pitäen produktiota varten toteutettu lavastus pukuineen ja peruukkeineen. Keskittynyt työ TV-studiolla TV:n ehdoilla oli miellyttävä kokemus osakunnan improvisatorista joustavuutta vaativiin olosuhteisiin tottuneelle.

Coda

Opera bluffa, kuten useimmat oikeammatkin oopperat, tehtiin mittatilaustyönä. Alun perin oli tiedossa esittäjät. Tiedettiin, mitä he osasivat ja mitä he eivät osanneet. Otettiin huomioon, kuka halusi rakastaa ketä ja mitä kukin mieluiten lauloi. Ideoinnin eri vaiheissa juonta pyöriteltiin osittain asia-, osittain musiikkitason assosiaatioiden pohjalta harmittoman farssin hengessä ilman muuta aatteellista pohjaa, kuin vilpitoon halu yhdessä etsiä villisti pyörivälle nuorelle mielikuvitukselle toteutuskenttää ”musiikkiteatterillisissa” puitteissa. Siksi rohkenimme nimittää tuotteitamme oopperan vaativalla nimellä. Omat rajoituksemme tuntien ja myöntäen

lisäsimme epiteetin bluffa, joka ainakin selvään kertoo, mistä asiassa oli kysymys. Silti me teimme työtä tosissamme, uhrasimme aikamme ja energiamme ja Koskiniemen Jaska ylieunukin Yul Brunner -roolia valmistellessaan tukkanakin. Mitä jäi? Kourallinen ohjelmia, hajanainen aineisto luonnoksia, pari original sound track -nauhaa, kasa kellastuneita lehtileikkeitä, laatikollinen valokuvia. Ja rakkaita muistoja loppuelämäksi.

Erkki Pullinen 1979

Karkauspäivän tansseista Oinaan yöhön

Murroskauden kuoroelämää

Harrastuskerhot saivat Hämläis-Osakunnan toiminnassa yhä keskeisemmän sijan osakunnan jäsenmäärän paisuessa sodanjälkeisenä aikana. Osakunnan varsinainen toiminta oli lähes järjestään miespuolisten virkailijoiden ja parinkymmenen osakunnan kokouksiin säännöllisesti osallistuvan kellokkaan sisäpiirin hallussa, mitä aika ajoin arvosteltiin kovasti. Kerholaiset olivat seuraavaksi ahkerimpia osakuntalaisia. Kerhot osoitautuivat kuitenkin liian pieniksi ja sisäänlämpiäviksi tarjotakseen osakuntalaisten valtavalle enemmistölle väylän osakuntatoimintaan.

HOL oli sodanjälkeisinä vuosikymmeninä Hämläis-Osakunnan suurin, aktiivisin, näkyvin ja kuuluvuin kerho. Jäsenmäärä oli keskimäärin 50 laulajan tienoilla, ja yleensä luku oli syksyisin suurempi kuin keväisin. HOL oli esillä, koska sillä oli lähes aina ohjelmaa osakunnan tilaisuuksiin. Tämä korostui etenkin 1960-luvun alkupuolella, jolloin osakunnan teilojen ohjelmavastuu kiersi kerholta toiselle ja HOL:n oopperayhdistys tuotti suurimuotoisia esityksiä.

Kuoron kynnyks oli matala: hyvä sävelkorva riitti, laulamaan oppi aikanaan. Martti Neuvosella olivat Andersénin opit ja kamarikuoroihanne toki mielessä, mutta hän piti tärkeämpänä, että kaikki halukkaat osakuntalaiset pääsivät mukaan. Usein HOL poti silti jonkinasteista sopraano-, tenori- tai miespulaa, ja fukseja piti värvätä. Kun syksyllä menin ilmoittautumaan Hämläis-Osakuntaan, kirjoittaessani nimeäni harrastuskirjaan joku poika vierellä hoki: ”Eikö kukaan kirjoita kuorolaulua? Tarvitaan laulajia.” Niinpä sitten kirjoitin, muistelee sopraano, HOL 1957–65.

Johtajalle laulajien vaihtelevat taidot olivat haaste, ja hyvien tulosten saavuttaminen edellytti paljon harjoitusta. Harjoittelu pari kolme kertaa viikossa oli ainoa keino saada monet nuotinlukutaidottomat lau-

lajat oppimaan laajat ja vaikeat teokset ulkoa, eikä esityksissä sitten nuotteja tarvittukaan. Kuorolaisilla riitti puhtia: *Minä en osannut lukea nuoteista, mutta opettelin ahkerasti sävelmiä myös kotona opiskeluboksissani, jossa huonetoverinikin oppi osan niistä, kuten ”Oi laula Herralle virttä uutta”. Aina kun kävelin luennoilta boksini Rikhardinkadulle, lauloin mielessäni kuoron lauluja, kuten Eino Leinon runoon sävellettyä ”Oi saapuos kirkkahiin jouluyö”, se vastasi sen aikaista nuoruuden melankoliaani hyvin*, muistelee sopraano, HOL 1961–64.

Kuoroon tuleminen syy ei aina ollut musiikki. Basso, HOL 1954–57, kertoo: *Koska minua ei juuri osakuntaelämä kiinnostanut (paitsi tansseissa kävin PPO:ssa ja Hämiksessä) ja tunsin oloni yksinäiseksi, pyrin Hämläis-Osakunnan kuoroon. Se oli ensi kerta kuorossa. – Tunsin viihtyvänä kuorossa. Se oli ihmissuhteiden kohdalla minulle tärkeätä. Yksinäisyys oli monen kaukaa tulleen ylioppilaan ongelma, johon kuoro tarjosi ratkaisun. Tulin opiskelemaan jo syksyllä 1957, mutta olin niin ujo, etten uskaltanut liittyä HOL:liin kuin vasta syksyllä 1961, seikka, jota vieläkin kadun. Kuoroaika teki muuten melko köyhästä opiskeluelämästäni paljon värikäämmän. Kuorosta sain ystäviä, sen mukana pääsin mielenkiintoisiin tilaisuuksiin. Pääsin myös viimein osakunnan vuosijuhliin, joihin en ennen kavaljeerin puuttessa ollut päässyt*, muistaa sopraano, HOL 1961–64.

Kuoron kannalta oli tärkeää ottaa ujut tulokkaat hyvin vastaan. Syksyllä 1960 Martti sanoi sopraanon, HOL 1957–65, mukaan: *”Pitäkää nyt huolta uusista. Otatte mieleisenne istumaan viereenne, olette kuin kummeina.” Antero Aaltonen kysyi: ”Saako ottaa tytön viereensä?” ”Jos löydät tyttöjen joukosta basson”, sanoi Päivi Kaivola. Martti kehotti meitä oikein hyppäämään nahoistamme, kun uusia tulee, ja näyttämään heille, kuinka hauskaa HOLlissa on. Kuorohengen luomisessa*

HOLlin retkeilyvaunu kiertueella 1959.

oli tärkeä osa juuri Martilla, joka oli silloin 30-vuotias, erittäin charmantti ja myös tietoinen omasta viehätysvoimastaan. Mutta samalla hän oli mainio johtaja, innostava ja nuorena ihmisenä usein, varsinkin matkoilla kuin yksi kuorolaisista, luonnehtii sopraano, HOL 1961–64.

Uusien pikaisen kotiutumisen kannalta oli tärkeää oppia pian kuoron ohjelmisto ja saada yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistava HOLlin merkki. Martin vaikutuksesta ennen niin laaja ja vaativa merkkitentti muuttui käytännölliseksi ja joustavaksi: joskus riitti kulloisenkin konserttiohjelman hallinta, joskus vaadittiin kymmenkunta keskeistä laulua sen lisäksi, joskus matkakuorolaiset saivat merkin ilman koetta. Laulu-merkki alkoi olla pikemminkin jäsenmerkki.

Kiertueet hitsasivat HOLlin tiiviisti yhteen. VR:n retkeilyvaunujen ahtaudesta ja matkojen rasituksista syntyi unohtumattomia kuoromuistoja. Varsinkin Saksan-matka oli huikea kokemus: *Kuoromatka oli monelle sotienjälkeiselle opiskelijalle kuten minulle ensimmäinen ulkomaanmatka. Kaikki ne kohteet, joissa matkan aikana kävimme, olivat suuri elämys*, muistelee sopraano, HOL 1959–65, ja jatkaa: *Yhteiset konserttikiertueet, kuoroleirit ja -matkat tutustuttivat kuorolaiset toisiinsa siinä määrin, että yhdessäolo jopa loma-aikoina maistui. Esim.*

kesinä 1963 ja 1964 "Kesä-HOL" kokoontui lähes joka viikko Helsingissä vakituisesti asuvien tai sinne kesätoihin jääneiden kuorolaisten bokseissa. Myös kuorolaisten koteihin maaseudulle matkattiin joukolla.

Osakunnan kesäjuhlilla käytiin usein. Hälläpyörä raportoi 1959 Kurun kesäjuhlilta: *Miksi Holli lauloi sitten joka paikassa? kysyi eräs osakuntalainen haastattelijalta. – Hän oli näet pitkän päivätyön uuvuttamana istuskellut seurantalons portailla sunnuntai-iltana odotellen auton saapumista. Paikalla oli myös pirtteä Holli, jonka pitämä iskevähtisen reipas "möykkä" esti osakuntalaista torkahtamasta vienoon uneen. Se, että lintujen lakattua laulamasta, saattoi Holli suvereenisesti hallita kauniin Kurun kesämaisemia – tästä se kilpailijatta piti huolen –, oli ainoa selitys, jonka haastattelija osasi antaa tälle uneliaalle osakuntalaiselle. Tämä ei ollut ensimmäinen eikä viimeinen kerta, kun HOLlin tauoton laulunjollotus on käynyt sivullisten hermoille...*

Martti sai kookospähkinän ja paljon karkkia ensimmäisissä HOL-pikkujouluissaan 1959.

Hauskaa oli talvella Helsingissäkin. Muistelukset pursuavat kuvauksia juhlista ja illanvietoista, joita vietettiin vähäisistäkin syistä. *29.2.1960 Hollin harjoitus oli karkauspäivänä ja sen loputtua saimme hauskan yllätyksen. Sisään tuotiin kahvia ja voileipiä ja sitten tietenkin tahdottiin tanssia*, merkitsi päiväkirjaansa sopraano, HOL 1957–65. Tanssi kuului lähes joka juhlaan 1960-luvun alkupuolella. Erityisen paljon ohjelmaa oli pikujouluissa, joissa oli joululaulujen, mantelipuuron ja lahjojen lisäksi mieskvartetin esityksiä ja suuri valikoima seuraleikkejä ja kilpailuja. Ilonpidossa oli elämäniloisella Martilla keskeinen osa, ja usein myös Inari Neuvonen oli mukana. Martti sanookin, että hän viihtyi HOLissa 23 vuotta ennen kaikkea opiskelijakuoroelämän hauskuuden vuoksi.

Juhliminen oli vielä 1950–60-lukujen vaihteessa siivoa ja perinteinen moraali voimissaan. Kerhojen olut- ja makkaraillat olivat aiheuttaneet paheksuntaa osakunnassa 1950-luvun alussa (HOLkin tosin järjesti sellaisen jo 1954), ja vuosikymmenen lopulla väiteltiin HOLissa siitä, tulisiko kuoron juhlissa ylipäätään tarjota olutta ja viiniä. Alkoholinkäytössä oli tuolloin iso ero mies- ja naisylioppilaiden välillä. Miehet joivat mieluusti olutta mutta harvoin humalaan

HOL laulaa Erkki Pullisen johdolla Hattulan kesäjuhlilla 1966.

Olut maistui hyvin HOLlin miehille 1959, naisille varsin huonosti vielä tähän aikaan.

asti naisten läsnä ollessa. Monet naiset eivät juoneet kuin tilkan viiniä vuosijuhlissa, ja muistelijat mainitsivat erikseen, että jossakin illanvietossa ”jotkut työtötkin joivat olutta”. Tavat vapautuivat 1960-luvun mittaan ja niin miehet kuin naisetkin alkoivat juoda juhlissa reippaammin. Vasta 1970-luvulla alkoholinkäyttö arkipäiväistyi, ja kaljalla käynnistä tuli monelle kuorolaiselle osa joka harjoitusta ja esiintymistä. Alto ja tenori, HOL 1969–77, muistelevat: *Harjoitukset päättyivät aina kotieläimeen, eli ravintola Ilvekseen samassa talossa. Siellä oli hollilaisille aina tilaa. Usein saimme sen ainoan pyöreän pöydän, jonka ympärille mahtui lukuisa määrä hollilaisia. – – Tyisiä keikkoja ei ollut (paitsi jos seuraavana aamuna oli tentti, ei voinut ottaa niitä pakollisia kaljoja.)* HOL saattoikin mainostaa HO-tiedotteessa 7/1974 toimintansa vilkkautta fukseille näin: ”*Martti Neuvonen on 16 vuoden aikana johtanut noin 550 harjoitusta, 55 konserttia, osapuulleen 120 iloluon-*

HOL alkoi 1960-luvulla leireillä Järvenpään Luther-opistolla. Naapurissa Ainolassa Martti esittelee Sibeliuksen hautaa.

teista karonkkaa, joissa epävirallisen arvion mukaan on tuhottu 19 000 pulloa olutta –”.

Uusi yhdessäolon muoto kehittyi vuotuisista kuoroleireistä, jotka pidettiin 1960-luvulla usein Järvenpään Luther-opistolla. Juomatapojen muutos teki kristillisistä opistoista hankalia leiripaikkoja. Keväällä 1973 löytyi Lohjalta Kanneljärven opisto, jossa HOL leireili lähes neljännesvuosisadan. *Paikka oli mainio ja tarjosi myös liikuntamahdollisuuksia. Illanvietot saunomisen jälkeen olivat hauskoja – ohjelmaa riitti!, ylistää tenori, HOL 1972–77. Paljon laulua, ruokaa, viiniä, huokaa sopraano, HOL 1975–79. Viikonloppuleirit olivat erityisen merkittäviä kuoron yhtenäisyyden kannalta sekä usein myös ns. parinmuodostuksen kannalta, lisäävät tenori ja altto, HOL 1969–77.*

Sukupuoliroolit olivat 1950-luvulla yhä jäykät. Naisylioppilas pääsi osakunnassa korkeintaan emännäksi, ja vain naisten kerhossa naiset voivat toimia itsenäisesti. Kuorossakin puheenjohtajat olivat miehiä ja sihteerit naisia. Ainoa, kiintoisa poikkeus on HOLlin kriisivuosi 1953, jolloin valittiin nainen puheenjohtajaksi ja miehiä varapuheenjohtajaksi ja sihtee-

riksi. Lähteet eivät kerro, pettikö miehillä rohkeus vai katsottiinko, että ollaan niin syvällä että nainenkin kelpaa johtoon. Keväällä 1960 hollilainen Ritva Kolehmainen valittiin ensimmäisenä naisena Härmäläis-Osakunnan vt. kuraattoriksi, mikä oli tuolloin iso uutinen. Ehkä tämän innoittamana HOLlissa ehdotettiin syksyllä 1960 erästä naista kuoron puheenjohtajaksi, eikä kukaan ollut tätä vastaan. Ehdotettu kuitenkin ”kieltäytyi sanoen, että olisi epäluottamuslause poikia kohtaan, jos tytöstä tulisi puheenjohtaja”. Lopulta saatiin joku mies suostuteltua, muistelee sopraano, HOL 1957–65. Tasa-arvoaate voimistui 1960-luvulla, ja naispuheenjohtajan aika koitti HOLlissa 1970. Vasta edellisenä vuonna oli ensimmäinen nainen valittu osakunnan päävirkaan, sihteeriksi. Naisia alkoi 1970-luvulla näkyä yhä useammin opiskelijajärjestöjen johtopaikoilla, näin myös HOLlissa.

Vanhaan tapaan miehet pitivät huolen naisten naurattamisesta. *Hannu Salmenkallio kerran kirkkokonsertissa Jämsässä lauloi esiintymistilanteessa ”Taivaaseen, ah taivaaseen nyt Jämsän äijä halajaa”. Hänen edessään laulaneilla sopraanoilla meni ”nuotit hetkeksi sekaisin”, kertoo sopraano, HOL 1957–62. Laulunsanojen vään-tely kuului yhä kuorohuumoriin, joka pysyi lähinnä miesten lajina. Tenori, HOL 1969–77, muistaa muutamman esimerkin: *Boreniuksen Muisto – Mureniuksen poisto, Uinahda sä vieno – Kellahda sä kaino, Warum bist du so ferne – Warum gibst du so gerne, Tuomien alla – Händer uggarna ja Kesäinen sarja – Sommarskit.**

HOLlin miehet perustivat 1960-luvulla parikymmentä vuotta toimineen Kollikerhon, jonka tunnuksia olivat Schwartz Katze -valkoviini ja Schwartzter Kater -likööri. Uudet jäsenensä erityisin kokein testannut kerho otti tehtäväkseen ”HOLlin naisten seksuaalisen tyytyväisyyden sekä muun hyvinvoinnin varmistamisen”, mikä tarkoitti lähinnä kaksimielistä vitsailua, serenadilaulua ja ennen pitkää lukuisia hääjuhlia. Ajan moraalinen vapautuminen innoitti myös nykysilmin

kovin viatonta seksi- ja viinahuumoria vilisevät *opera bluffat*, joissa Kollikerholla oli keskeinen osa. Ensimmäinen *bluffa* sai 1962 jopa korkeasti kulturellin Hälläpyörän kirjoittamaan HOLlista (ainoaan kerran koko 1960-luvulla): *Surullinen esimerkki siitä, mitä speksit ovat aina olleet, oli viime kevään Rajaseudun tyttö. Yleisö kertoi, että se oli sitä mitä kulttuurivaliokunnan teeillan vastapainoksi tarvittiin. Kaikki olivat tyytyväisiä. Asian kaameus paljastui, kun HOL havaitsi, että speksi oli ollut irstas, muut eivät olleet huomanneet mitään. – – Ulkopuolelta ei tule apua. Suomen laki ei tarjoa määritteitä käsitteille sukupuoli- ja hyvä tapa. Oman onttoutensa tajuten Osakunta voi vain päättää, ettei se enää koskaan katsele speksejä. HOLin lemmekkäät laulut vaikeenevat varmuuden vuoksi ja laulajat pitäytyvät esittämään säveliä Jeremian teksteihin. Osakunnan taloudenhoitaja säestää heitä toisinaan cembalolla.*

Käytännössä oltiin aika kiltisti, mistä kertovat esimerkiksi saunatavat. Jo 1950-luvulla HOL saunoi joskus, ja Domuksen ja etenkin osakunnan asuntoloiden saunojen ansiosta mahdollisuudet paranivat 1960-luvulla. Saunaillat ja -jatkot olivat silti kauan lähinnä miesten hui. Kun hollilaiset kesällä 1965 vierailivat varajohtaja Erkki Pullisen kotona Messilän kartanossa Lahdessa, kuoro vihki käyttöön pienen saunan lammen rannalla. ”Kaikki käyttivät tietenkin uimapukua”, täsmensi sopraano, HOL 1957–65. Kainous haihtui ajan myötä. Kun HOL päättyi 1970 erään juhlan jälkeen yhteissaunaan Domukselle, se oli vielä kolmen huuto-merkin asia vuosikirjassa. Juhlasaunominen vakiintui 1970-luvulla. Tenori ja altto, HOL 1969–77, muistelevat: *Konserttikaronkat olivat milloin missäkin, kuitenkin oli lähes aina aamuyöstä sauna, useimmiten Ida Aalbergin tiellä, joka oli valmistunut tammikuussa 1971. Monet naiset välttivät silti sekasaunaa.*

Politiikka ei juuri kosketanut HOLlia ennen 1960-luvun loppua. Jännitystä oli ilmassa 15.2.1956, kun harjoituksissa kuunneltiin radiosta presidentin-

vaalin ääntenlaskua. *Muistan kuinka Jarmon jalka laski ääniä: Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen... Kun tuli ratkaiseva 151. ääni Kekkonen ja Fagerholm oli ohitettu, Jarmon pää painui ja jalka lakkasi laskemasta. Pää oli painuksissa pitkään,* kertoo basso, HOL 1954–57. Suurin osa sivistyneistöstä vihasi tuolloin Kekkosta, joten uutinen oli raskas. Yöpakkaset ja noottikriisi saivat ylioppilasnuorison lämpenemään Kekkoselle ja tämän idänpolitiikalle Pian myös rauhan-asia, kehitysmaiden riisto, suomalaisen yhteiskunnan sosiaaliset ongelmat, kaikkialla rehottava epätasa-arvo ja demokratian puute alkoivat vaivata ylioppilaita ja kiihdyttää mieliä. Nuoret ideologit eivät enää nähneet ylioppilaita akateemisen eliitin jäsenenä vaan työväkeen rinnastuvina, yhteiskunnan rakenteellisesta sorrosta kärsivinä ”opiskelualan työläisinä”. Opiskelijajärjestöjen tehtäväksi tuli ajaa jäsenistönsä sosiaalisia etuja ja taistella paremman maailman puolesta.

Hämäläis-Osakunta alkoi muuttua nopeasti 1960-luvun puolivälissä, ja osa uudistuksista oli HOLlille mieluisia. Asuntolatoiminta kehittyi, ja kerhojen hallintaan tarjottiin 1965 soluasuntoja. HOL alkoi pitää sekä tyttöjen että poikien asuntolaa. Yhdessä asuminen

HOL tervehti 1950–60-luvulla vappuisin osakunnalle läheisiä merkkihenkilöitä. Arkkitehti Vivi Lönnille laulettiin 1961.

HOL esiintyy Oinaan yössä 1970.

lujitti kuoron ydinjoukkoa entisestään. Tyttöjen asuntola jäi lyhytikäiseksi, mutta poikien kämpppä toimi 1970-luvulle asti.

HOL uudisti osaltaan osakunnan juhlauskulttuuria. Perinteiset pönäkät vuosijuhlat ja akateemista eleganssia henkivät keväiset narsissitanssiaiset joutuivat 1960-luvulla radikaalien tulilinjalle eriarvoisuutta pönkittävinä rahareikinä. Narsissitanssiaisten tilalle HOL järjesti 1970 Oinaan yön, joka oli alun perin tarkoitettu HOLlin seniorikaronkaksi rahankeruumielessä mutta paisui lopulta koko osakunnan täyttäneeksi tapahtumaksi. Juhla oli niin huima sekoitus vanhaa ja uutta, että nimen keksiminen oli vaikeaa. HOS soitti ooppera- ja balettisävelmiä ja vanhoja tansseja, HOL esitti Brahmsin Mustalaislaulut, Fougstedtin Suvisen sarjan ja Tochin puhekuoroteoksen Maantieteellinen

fuuga, miesyhtye lauloi serenadeja ja glunttiduettoja, HON toi sketsin ja Ismo Kallio esiintyi. Lisäksi tarjottiin yhteislaulua, tanssimusiikkia, arpajaiset, ruletti, baari ja yöpalaa. Osakuntakulttuurin murroksesta kertoivat epämuodollinen pukeutuminen, juhlan myöhäinen ajankohta ja uutuushuvi *disco*. Oinaan yö oli menestys, ja HOL järjesti 1971 samantyyllisen riehun Yö Pulassa, jolla rahoitettiin Jugoslavian-matkaa.

Jotkin muutokset osakunnan aateilmapiirissä olivat kielteisiä kuorolle. HOLlin kirkkomusiikkipitojen ohjelmisto aiheutti hiukan närää jo 1960-luvun alkupuolella. Osakunnan virkojen politisoituminen 1960-luvun puolivälissä sysäsi syrjään hollilaiset, jotka aiemmin olivat toimineet aktiivisesti eri tehtävissä. Hämäläis-Osakunta muuttui 1960–70-lukujen vaihteessa kiihkeiden joukkokokousten näyttämöksi, kun

Akateeminen Sosialistiseura otti tavoitteekseen vauraan osakunnan valtaamisen. ASS saikin osakunnassa huomattavan vaikutusvallan, mikä näkyi etenkin Hälläpyörässä. HOL oli sivuseikka rahasta ja vallasta taisteltaessa, mutta jossakin kokouksessa joku sentään muisti kysyä, kuuluuko osakunnan rahoittaa kuoron kaltaista eliittikulttuuria. Edistyksellisestä näkökulmasta klasinen kuorolaulu ei ollut kovin kunniakas harrastus, mikä ehkä selittää kuopan kuoron jäsenmäärissä kuuminä vuosina 1967–74. Osakunnan punaisimpia kerhoja oli HON, jonka jäsenet kaikkosivat HOLlistä. HON perusti 1973 demokraattisen lauluryhmän ajankunmuukaista ohjelmaa esittämään, ja osakunta tilasi 1975 vuosijuhlaan HOLlin lisäksi Ylioppilasteatterin muodikkaan kansanlauluryhmän. Osakunnan johdossa riitti silti aina arvostusta HOLlille, ja vilkas toiminta saattoi jatkua häiriöittä.

Hollilaiset pysyivät kuohunnan keskellä niin tyylinä, että Martti oikein ihmetteli. *HOL oli eräänlainen rauhan saareke tuolla ylipolitisoituneella 1970-luvulla*, muistelee tenori, HOL 1972–77. Kuoro pani kiltisti parhaat päälle vuosijuhliin, joihin radikaalit tulivat villapaidoissa ja farkuissa jakamaan lentolehtisiä, sättimään frakkiasuisia ja kilpailemaan siitä, kuka huikkaa räävittömimmän välihuudon rehtorin puheen aikana. HOL kuului opiskelijoiden ja osakuntalaisten enemmistöön, joka jäi pienen äänekkään vähemmistön varjoon. Hollilaiset olivat paljolti niitä tavallisia opiskelijoita, jotka omistautuivat pitkäjänteisyyttä ja tunnollisuutta vaativalle harrastukselleen, hoitivat sääntillisesti opintonsa (vaikka joskus vähän juhlivat ja lipittivät olutta), valmistuivat ennen pitkää ja menivät töihin. Eikä ajan sävel hollilaisillekaan ihan vieras ollut: yhteislauluilloissa hoilattiin viisuja laidasta laitaan ja lauloivatpa muutamat demokraattisessa lauluryhmässäkin.

1960-luvun murrosta, joka ei HOLlissakaan mennyt aivan huomaamatta ohi, kuvaa hauskaisti säkeistö Ritva-Taru Terhon, HOL 1957–65, tuoreen

seniorin näkökulmasta laatimasta riimikronikasta Martin kymmenvuotisjuhlassa 1968:

*Toista oli entisaika
viihdytti vain lauluntaika,
kiehtoneet ei hippivaatteet,
pyhät oli heimoaatteet,
puuttui nuotit pornolauluun,
iskusanat marssitauluun.
Entäs tänään, Maon opit,
Vietnam, pillerit ja tropit.
Ennen seksit, kurvit salaa
piiloteltiin herkkupalaa,
ettei pilais mielialaa
aapisena nuottilehti
silmäniskuun tuskin ehti;
meille riitti olutmukit
joulu-, vähän muutkin pukit.*

HOLlin yhtye esiintyy tyylikkäästi frakeissa ja iltapuvuissa Pykälä ry:n vuosijuhlassa 1970.

Matkusteleva HOL

Kuoro kansainvälistyy

Ensimmäisen ulkomaanmatkan jälkeen HOLlin taiteellinen toiminta sai vakiintuneita muotoja. Syksyllä ja talvella esiinnyttiin muutamien lauluin osakunnan juhlissa (usein koko kuoron voimin) sekä joissakin ulkopuolisissa tilaisuuksissa. Monet esiintymistilaisuudet olivat hengellisiä niin osakunnan ja yliopiston piirissä kuin ulkopuolellakin. HOL esitti ohjelmistoaan säännöllisesti myös osakunnan teeilloissa ja tarjosi osakuntalaisille kokeeksi myös yökonsertteja. Lauluvuosi huipentui keväällä konserttikiertueeseen Hämeessä, jossa laulettiin yleensä kouluissa ja kirkkoissa. Ohjelmistoon otettiin laajoja ja vaikeitakin kirkkomusiikkiteoksia, joista muutamat vaativat soitinsäestystä. Näistä mainittakoon J. S. Bachin motetti ”Lobet den Herrn, alle Heiden” ja kantaatti Actus tragicus, Christopher Graupnerin kantaatti ”Niin suur’ on tuskas aivan” ja Henry Purcellin ”Riemuitkaa Herralle”. Kiertueilla esiinnyttiin usein HOSSin kanssa.

HOL esiintyi 1970-luvulle asti päivätilaisuuksissa yleensä pikkumustissa ja kokopuvuissa. Kuva on vuodelta 1967.

Kuorolaisten vaihtuvuudesta ja epätasaisesta musiikkitaustasta huolimatta Martti sai ahkeralla työllä HOLlin omaksumaan modernejakin teoksia, mutta kaikkein avantgardistisin kuoromusiikki ei häntä kiinnostanut eikä se olisi HOLlin taidoille sopinutkaan. Tätä monipuolistumista osoittaa 40-vuotisjuhlakonsertin kunnianhimoinen ohjelma, jossa on vanhempaa kuoromusiikkia varhaisbarokista kansallisromantiikkaan, uutta kotimaista ja vielä Tochin puhekuoroteos.

40-vuotisjuhlakonsertti 19.4.1969

Konservatoriossa

johtajana Martti Neuvonen

Heinrich Schütz	Warum toben die Heiden (Psalmi 2) <i>kahdelle kuorolle ja soittimille</i>
Toivo Kuula	Rukous
Leevi Madetoja	Katson virran kalvohon
Bengt Johansson	Stabat mater (1951) I Introductio II Choral e fughetta III Interludio IV Aria V Fuga e Finale
Paul Hindemith	En hiver Printemps
Ernst Toch	Geographical Fugue
Erkki Salmenhaara	Kuun kasvot (1964) <i>Laulusarja Saarikosken runoihin</i>
Aarre Merikanto	Laulelma
Leevi Madetoja	Läksin minä kesäyönä käymään
Ahti Sonninen	Kesäilta
Béla Bartók	Neljä slovakialaista kansanlaulua

Uuden Suomen arvostelija sijoitti HOLlin ja muut johtavat ylioppilaskuorot Suomen kuorokentässä heti Andersénin ammattitaitoisten kamarikuorojen jälkeen. HOLlin juhlakonsertin ”koki nimenomaan taidetapauksena eikä kronologisvirallisena velvollisuutena”. Schützin teoksessa suurkuoro oli kekseliäästi jaettu vanhojen ja nuorten kuoroiksi, mikä takasi moni-ilmeisyyden mutta myös tietyn virityksellisen epäsovun. Konsertin vaativat päänumerot, Stabat mater ja Kuun kasvot, saivat kiitosta puhtaudesta, tasaisesta soinnista ja nyanssirikkaudesta. Martin ”lämpimän musikaalinen tulkitsijanote” antoi esityksille ”erittäin spontaanin ja kontaktihakuisen leiman”.

Kontaktihakaisuus ja erityisesti kansainvälisten suhteiden luominen alkoivat 1960-luvulla leimata HOLlin toimintaa. Jo pian Saksasta palattua haaveiltiin vierailusta Tallinnaan tai Leningradiin. (Ylioppilaat kiinnostuivat 1960-luvun puolivälissä yleisesti Neuvostoliitosta ja itäblokin maista ja hakivat yhteyksiä sikäläisiin opiskelijoihin, mikä osoittautui hankalaksi.) HOL pääsi taas maailmalle keväällä 1967, jolloin vahvistettu kvartetti vieraili ystävyysosakunnassa Upsalassa ja isompi matkakuoro konsertoi Oslon yliopistossa ja Upsalan tuomiokirkossa.

Kaukokaipuu heräsi, ja alettiin puuhata Itävallan-matkaa kesäksi 1969. Hanke veti laulajia kuoroon. Tenorin, HOL 1969–77, opiskelutoveri mainosti: ”Lähde jätkä nyt mukaan, Herran jestas, siellä on naisia ja viinaa”. Ohjelmassa oli myös kesäseminaari Ylä-Itävallan musiikkiopistossa Grieskirchenissä, konsertit Welsissä, Toller’n linnassa ja Bad Schallerbachissa sekä epävirallista laulantaa viinituvissa ja asemilla. Matka-elämyksiä jaettiin osakunnan vuosikirjassa: *Itävaltalaiset valloittivat meidät joka paikassa välittömyydellään ja ystävällisyydellään. Oli sykähdyttävää nähdä, millä tavalla he ottivat vastaan meidän laulumme. Aplodeista ei ollut tulla loppua ja kuvitelkaapa – konserttiyleisö seisoi Welsissä konserttitalon portailla laulamassa jäähyväi-*

Lepohetki Welsissä Itävallassa 1969.

siksi vierailevalle kuorolle – sellaista voi tapahtua vain Itävallassa. Mitä tapahtuisikaan, jos Suomessa jotkut innostuisivat purkamaan elämäniloaan lauluksi jossakin kapakassa – ulos varmaan lentäisivät – siellä alkoi viinikarahveja virrata pöytään muiden vieraiden toimesta...

Itävallassa kuoroa kuuli myös jugoslavalainen professori, johon yksikään nuorisokuoro ei ollut tehnyt sellaista vaikutusta kuin HOL. Hän kutsui kuoron Jugoslavian-vierailulle, joka toteutui 1971. Valtion vieraina hollilaisilla oli tiukka turistiohjelma viiden konsertin ja radionauhoituksen ohella. Erään rankan retkipäivän jälkeen kuultiin, että tunnin kuluttua on konsertti. Kaikki olivat hikisiä ja epätoivoisen uupuneita, tyttöillä kansallispuvun esiliinat silittämättä. Jotkut väänsivät jo itkua. *Kun oli erityisen tiukka paikka, Martti keksi aina jotain. Hän komensi: ”HOL sutena lavalle!” Kaikkia rupesi naurattamaan ja, kun hermostuneimmat olivat saaneet konjakkituikut, niin johan tilanne helpottui ja konsertti meni ihan hyvin, muistelevat Martti sekä altto ja tenori, HOL 1969–77.*

Tämän matkan jälkeen HOL kansainvälistyi vinhaa vauhtia, kuten Leena Kankainen kirjoitti 1974: *Vii-meisten vuosien aikana HOLlin toiminta on, varsinkin*

Jugoslavalainen kommentti suomalaislaulajista:

Tehän olette niin kovin eksoottisia

Arvatkaa, mikä oli 12-vuotiaan jugoslaavitytön vuoden suurin ja ainoa toive?

Se, että kun suomalaisia kuorolaisia konsertin jälkeen jaettiin perheisiin majoitettavaksi, heille olisi saatu yöksi se pitkä vaalea kiharatukkainen poika, joka lauloi tenorissa eturivissä.

Sillä kun Hämäläisosakunnan laulajat helluntain jälkeen ensimmäisenä suomalaiskuorona vieraili Jugoslaviassa, vierailu sai innostuneen vastaanoton.

Paikalliset ilmoitukset mainostivat laulajia Suomen parhaaksi kuoroksi ja salit täyttyivät seisomapaikkoja myöten. Tavallisin kommentti oli: Suomalaiset ovat niin eksoottisia.

Laulajien Jugoslavian matkan päätarkoitus oli osallistua Celjen suurille musiikkifestivaaleille. Siellä se piti yhteiskonsertin unkarilaisen nuorisokuoron ja Jugoslavian parhaan nuorten kuoron kanssa. Myös tshekkoslovakialaiset oli kutsuttu, mutta heidän matkansa estyi viime hetkessä.

Suomalaisia johti kanttori Martti Neuvonen. Ohjelmistoon sisältyi Bengt Johanssonin Stabat mater, Johan Sebastian Bachin Lobet den Herrn sekä suuri joukko suomalaisia kansanlauluja.

Professori oppaana

Kuoron oppaana toimi koko matkan ajan Zagrebin yliopiston musiikin professori Trude Reich-Ribar. Hän oli myös kutsunut suomalaiset esiintymiskiertueelle.

Kaksi vuotta aikaisemmin hän oli kuullut Hämäläisosakunnan laulajia Itävallassa ja päättänyt, että tämä kuoro pitää saada Jugoslaviaan.

– Alkuperäiseen kutsuun oli sisältynyt viikon konserttimatka ja viikon oleskelu jossain kylpyläkaupungissa. Kun emme saaneet järjestymään kahta viikkoa, päättivät isännät joka tapauksessa näyttää meille mahdollisimman paljon, kertoivat kuorolaiset.

– Päivä toisensa jälkeen nousimme aamulla puoli viisi, kävimme tippukiviluolissa, vuorilla, linnoissa, katsoimme kansantanssia, matkustimme seuraavaan kaupunkiin ja syöksyimme miltei bussista esiintymislavalle.

– Mitä hiostavammaksi ohjelma kävi sitä päätöksellistemmin laulettiin aplodien jälkeen Finlandiaa: Oi Suomi nouse, näytä maailmalle...

Joka päivä wieninleikettä

Kuoro konsertoi Postojnassa, Zagorjessa, Zagrebissa, Zalecissa ja Celjessä. Zagrebissa nauhoitettiin lisäksi radiolle puolen tunnin ohjelma suomalaisia kansanlauluja.

– Joka paikassa meille tarjottiin vähintään yksi tai kaksi kertaa wieninleikettä. Kaikki isännät olivat toisistaan tietämättä soittaneet ensimmäiseen esiintymispaikkaan tiedustellen, mitä suomalaiset syövät. Postojnassa

Kansallispuvuissa konsertoiminen oli hikistä puuhaa Jugoslavian-matkalla 1971.

leike oli tehnyt kauppansa. Niinpä kaikki halusivat tarjota sellaista, mitä vieraat varmasti syövät.

– Vain Zagreb teki poikkeuksen. Siellä ennen esiintymistä tuotiin jokaiselle kivennäisvettä ja sipuli. Konsertin jälkeen tarjottiin kullekin kymmenisen sämpylää ja puoli pulloa olutta, josta puolet piti jättää aamuksi.

Eksoottisina pidettyjä suomalaisia filmattiin useaan otteeseen sekä kansallispuvuissa konserteissa että tutustumassa turistinähtävyyksiin.

Slovenian kulttuuriministeri tarjosi päivällisen. Festivaalikaupungissa suomalaiset kutsuttiin pormestarin vastaanotolle ja ensimmäisessä esiintymispaikassa toimivat isäntinä Ljublijanan yliopiston lähetystövirkailejoiksi opiskelevat ylioppilaat.

Ilta-Sanomat 12.6.1971

keväisin ja kesäisin, muistuttanut suuremmanpuoleista joskin huonosti organisoitua matkatoimistoa. HOL on näet itse matkustanut ja järjestänyt matkansa sekä ottanut vastaan vieraita ja kantanut huolta heidän ohjelmastaan. Kuoron hallinto ja talous joutuivat lujille, ja hollilaiset saivat osoittaa vieraanvaraisuuttaan. Kuorolaiset maksoivat matkansa itse, mutta kuoro tuki stipendein heikoimmissa varoissa olevia jäseniään. HOLlin matkailu vilkastui samaan aikaan, kun osakunta radikalisoitui. Kansainvälisyys ja ystävyyssvierailut istuivat 1970-luvun aatteisiin. HO-tiedote 5/1975 julisti: ”Opiskelijoiden yhteiskunnallisen tietoisuuden kehittämisen myötä ei osakuntakulttuuriksi enää kelpaa sisältöttömät kaljaillat ja muu ’huumekulttuuri’. Niinpä osakunnan kulttuuritoiminta yhä enemmän suuntautuu vaalimaan rauhaa, kansojen välistä ystävyyttä ja kansallista kulttuuriperintöä”. HOL sai osakunnalta usein lisätukea matkoihin.

Liikenne oli vilkasta. Syksyllä 1971 kylään saapui Umeå studentkör, jolle järjestettiin konsertti, majoitus ja ohjelmaa. Elokuussa 1972 vieraili kuuluisa sveitsiläinen nuorisokuoro Luzerner Singer, joka konsertoi

ja nauhoitti radiolle, ja viikkoa myöhemmin jugoslavalainen lapsikuoro Vesna, joka pääsi parin konsertin ja nauhoituksen lisäksi Linnanmäelle. Keväällä 1973 HOL lähti Martin 15-vuotisjuhlakonsertin jälkeen vastavierailulle Sveitsiin, jossa konsertoitiin Luzernissa ja Brunnenissa, nauhoitettiin Radio Zürichille ja vielä lomailtiin Itävallan puolella.

Tulevaisuuden kannalta tärkeä oli tutustuminen Luzerner Singeriin, jonka johtajan Hansruedi Williseggerin kanssa Martti tuli mainiosti juttuun. Sveitsiläiset saivat nauttia mutkattomasta vieraanvaraisuudesta: *Hoidimme heidätkin talkootyöllä, nukutimme Rautalamintien asuntolan takkahuoneen lattialla siskonpetissä ja keitimme heille itse aamukahvit*, kertovat alto ja tenori, HOL 1969–77. Vieraiden huumorintaju kesti jopa konserttikaronkan Idan saunassa. Heidän johtajansa, jota HOLlissa kutsuttiin Hansviliksi, ilmoitti kuorolleen, että kaikkien pitää mennä yhtä aikaa alasti sekausaan. Nuoret olivat kuuliaisia, voittivat jotenkin kainoutensa ja pulikoivat urheasti kelteisillään myös saunan uima-altaassa, jonka reunalla juhla-asuiset hollilaiset kokivat tilanteen Martin ja Inarin mukaan jokseenkin absurdiksi. Mutta Hansvililla oli lystiä...

Martti ja Luzerner Singerin johtaja Hansruedi Willisegger viihtyivät loistavasti karonkassa 1972.

Vuosi 1974 tarjosi uuden haasteen. Osakunta ilmaisi kiinnostuksensa kustantaa HOLlin 45-vuotisjuhlan kunniaksi kuoron ensimmäisen äänilevyn (EOL oli julkaissut LP:n 1971 ja WiOLkin oli saanut lauluaan levyille 1972). Kuoro tarttui tarjoukseen heti. Harjoitustahti nousi ennennäkemättömäksi, olihan jo matkojen vuoksi alettu pitää viikoittaisia stemmaharjoituksia. LP-levylle koottiin perusohjelmistoa:

Hämäläis-Osakunnan Laulajat (1974)
johtaa Martti Neuvonen

Hans Leo Hassler	Nyt riemuiten
Josquin Després	El grillo
Luca Marenzio	Se la vostra
tuntematon 1530	Au joli bois
Bengt Johansson	Two extracts
	I sat down under his shadow
	Set me as a seal
Ilkka Kuusisto	Timotei
Toivo Kuula	Sävel
	Auringon noustessa
Toivo Palmroth	Häme-laulu
sov. Sivori	Heikin naimapuuhat
Gabriel Linsén	Kesäpäivä Kangasalla
sov. Sonninen	Kesäilta
sov. Madetoja	Läksin minä kesäyönä käymään
Jean Sibelius	Venematka
	Saarella palaa
Nils-Eric Fougstedt	Tuomien alla

Samoja lauluja oli yliopiston juhlasalissa 26.4.1974 pidetyssä 45-vuotisjuhlakonsertissa, jonka päänumero oli jousi-HOSSin kanssa esitetty Mozartin Missa brevis B-duuri KV 275. Utta olivat myös konsertin päätteeksi esitetyt viihdesävelmät: Lehtisen On hetki ja Beatlesin Eilinen Ilkka Kuusiston sovituksina

sekä elokuväsävelmä Over the Rainbow. Osakunta-kuorot, EOL etunenässä, osoittivat 1960–70-luvulla populaarisuuttaan ja epäelitismiiään esittämällä viihdemusiikkiakin. Marttia viihde ei kiinnostanut, koska hän ei tuntenut hallitsevansa koko tyylilajia eikä halunnut johtaa sitä huonosti. Joskus kuorolaiset saivat silti kinuttua kevyttäkin musiikkia ohjelmaan.

HOLlin 45-vuotisjuhla sai kuoron alusta alkaen tunteneen Heikki Aaltoilan herkistymään Uudessa Suomessa: *Martti Neuvosen 16-vuotinen johtajuus on komeasti kantanut yli inhottavimpienkin murrosten. Yliopiston konsertissa saivat sekä laulavat että kuuntelevat perustajajäsenet ja 30-luvun opiskelijat runsaslukuisina todeta, ettei elämisen taso ole kokonaan rusikoitunut elintason ja muun saastaisen räminän lättäjalkoihin. Vanha nuori HOL laulaa vielä kouliintuneemmin, teknisesti yhdenmukaisemmin kuin osakunnan kesäjuhlissa Kangasalla 1931, Lammilla 1933 tai Pälkäneellä 1936 – vain eräitä ikimuistoisimpia mainitakseni. Nykyinen tekijäjoukko on muinaisiin verraten vähälukuisempi, mutta tehossa vahvempi.* Martti Neuvosen HOL oli siis Aaltoilan mielestä ylittänyt Martti Turusen HOLlin.

Matkakuume alkoi juhlakeväänä taas vaivata. Tällä kertaa kylään tuli toukokuussa 1975 unkarilainen lukiokuoro ”Lovassy László”. Konsertin, kiertoajelun ja Linnanmäen jälkeen nuoret lähtivät kotiin Veszprémiin, jonne HOL ehti muutamaa päivää myöhemmin mukanaan suomalaisia kansanlauluja, Sibeliusta, kohteliaasti myös Bartókia ja Kodálya sekä erikoisuutena Rautavaaran Ludus verbalis. Tenori, HOL 1972–77, muistelee: *Unkarissa Balaton-järven rannalla sijainneessa majoituspaikassamme karonkka oli melkoinen. Martti ilmoitti tunnettuun tyyliinsä, että konsertin jälkeen voitte juoda viinaa ja polttaa röökiä niin paljon kuin haluatte! – – Ilta ja yö jatkui hilpeästi laulun, viinin ja yleisen remuamisen merkeissä.* Railakkaasta ilonpidosta huolimatta HOLlin taiteellinen kuri oli ankara, eikä kukaan saanut tulla konserttiin huonossa kunnossa.

HOL harjoittelee 1970.

Seuraavana keväänä tehtiin pitkästä aikaa kirkkokonserttikiertue Hämeessä, mutta jo syksyllä 1976 alettiin valmistella Puolan-matkaa. Vierailusta sovittiin, matkaohjelmisto harjoiteltiin ja esitettiinkin Helsingissä, mutta kaksi viikkoa ennen lähtöä puolalaiset ilmoittivat lyhyesti sähköitse, että Varsovasta ei löydy yhtäkään vapaata hotellihuonetta ja että vierailu täytyy peruuttaa. Ilmeisen poliittinen yllätyskäänne sapetti, kunnes kesäkuussa kuoro sai kutsun lähteä kahden viikon varoitusajalla Suomen opetusministeriön ja Neuvostoliiton valtion kustannuksella Tallinnaan nuorison laulujuhille. HOL toivoi virolaista opiskelijakuoroa kumppanikseen yhteiskonserttiin. Neuvostoisännät

eivät olleet yhtä heimohenkisiä ja antoivat toveriksi kazakstanilaisen tyttökuoron Alma-Atasta. Hollilaiset ottivat salaa yhteyttä virolaiskuoroihin ja viettivät monta yhteistä iltaa. HOL lähetti kuitenkin kuuliaisesti kansallispukuiset edustajansa laskemaan kukat Leninin patsaalle, kuten juhlaohjelmaan kuului. Yhtään virolaista ei patsaalla näkynyt, muistelee Martti.

Kun syksyllä 1977 oli isännöity Uplands Nations Kammarköriä Upsalasta, juhlittu keväällä 1978 Martin 20-vuotista johtajuutta, tehty vastavierailu Ruotsiin ja konsertoitu Ahvenanmaalla, lähestyi HOLlin historian toimeliain vuosikymmen huippuaan, 50-vuotisjuhla-vuotta 1979, jolloin Marttikin, kuoron ikätoveri, täytti

50 vuotta. ”Minä vanhenin ja HOL pysyi aina nuorena. Ei siinä mitään muutoksia huomannut, kaiken aikaa oli hauskaa ja mukavaa”, sanoo Martti. *Martin ja hollilaisten ikäero oli sellainen, että hän oli sekoitus isää ja isoveljeä*, kertovat tenori ja altto, HOL 1969–77. Vilkas toiminta ja Martin persoonana saivat monet pysymään hyvin pitkään mukana, kuusi, kahdeksan, jopa yli kymmenen vuotta. Vahvat yhteiset kokemukset hitsasivat kuoron ytimen tiiviiksi, sisäänlämpiäväksi. Nuoresta fuksista HOL ja Martti saattoivat tuntua tältä: *Kuoronjohtaja suuttui työhömmme muutaman kerran ja poltti päreensä ja huusi ja möykkäsi ja koroillaan käännähtäen rupesi polttelemaan. Minusta hän eli aika lailla omassa maailmassaan eikä koskaan jutellut kuin vanhojen kuorolaistuttujensa kanssa. Pelkäsin häntä. – – En muista, kysyttiinkö meiltä uusilta ja aroilta mitään mielipiteitä. Homma pyöri niin kuin se varmaan oli pyörinyt jo kauan*, muistaa altto, HOL 1976–77.

Taiteelliselta kannalta HOL muuttui 1970-luvulla: syksy syksyltä kuoroon tuli etevämpiä nuoria, 1960-luvulta lähtien kehittyneiden musiikkiluokkien ja -opistojen ja 1970-luvulla nopeasti lisääntyneiden lapsi- ja nuorisokuorojen kasvatteja. Kuoroon liittyi myös musiikinopiskelijoita, jotka nostivat osaltaan taiteellista tasoa. Pingotukseen ei silti sorruttu, vaan varsinkin vanhemmat hollilaiset suhtautuivat rennosti ammattilaulajien oppeihin. *Äänenavaus tapahtui hyvin rutiininomaisesti meidän aikanamme, yleensä mamma mia mia mamma. Varajohtajan ”perverssit” yritykset saada meidät finimpään äänenavaukseen eivät hirveän hyvin menneet perille. Hänen mielikuvaharjoituksensa liittyivät mm. liian suuriin tekohampaisiin ja ”ääni tulee niin alhaalta, ettei kehtaa sanoa” sekä hölmön näköisiin ilmeisiin*, muistelevat altto ja tenori, HOL 1969–77.

Juhlavuonna 1979 HOL toimi täysillä kierroksilla. Valmisteltiin komeaa konserttia sekä mahtavaa juhlaa sen perään. Kesällä oli luvassa matka Luzerniin osallistumaan ensi kertaa Europa Cantat -festivaaliin,

jota Luzerner Singerin johtaja Hansruedi Willisegger oli suositellut. Osakunta soi koko talon kuoron juhlan käyttöön, ja säätiö kustansi historiikin painatuksen. Myös toinen äänilevy luvattiin rahoittaa.

Juhlakonsertti sisälsi vanhaa ja uutta renessansista Nordgrenin ja Sallisen tuoreisiin teoksiin. Päänumerona oli jälleen Mozartin Missa brevis.

50-vuotisjuhlakonsertti 7.4.1979

Yliopiston juhlasalissa

johtajana Martti Neuvonen

Jakobus Gallus	Musica noster amor
Orazio Vecchi	Il bianco e dolce cigno
Baldassare Donati	Villanella alla Napolitana
W. A. Mozart	Missa Brevis B, KV 275
	Kyrie – Gloria – Credo
	– Sanctus – Benedictus –
	Agnus Dei
Pehr Henrik Nordgren	Maan alistaminen
Aulis Sallinen	Simppeli Simme
	ja Hamppari Hamme
Ahti Sonninen sov.	Kesäilta
Väinö Raitio	Istuin illalla tuvassa
Erkki Melartin	Aittalaulu
Toivo Kuula	Keinutan kaikua
	Rukous
Nils-Eric Fougstedt	Tuomien alla

Helsingin Sanomat arvioi konsertin otsikolla ”Hämäläiskuoron nousukausi”. Arvostelun mukaan ”taitavan ja innoittavan” Martin johdolla *HOL laulaa kultivointuneesti ja kevyen soinnikkaasti. Parhaimmillaan sen esitykset ovat taipuisan läpikuultavia ja valoisan raikkaita*. Erityisen hyvin kuorolle sopivat Galluksen, Kuulan ja Melartinin laulut, ja messun esitys suorastaan yllätti notkeudellaan ja siroudellaan. Modernit teokset eivät vakuuttaneet. Kuorosointi-ihanteen muutoksesta ja

Martti Neuvonen (1929–) syntyi Käkisalmissa kanttorin poikana. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Seinäjoella 1948 ja muutti Helsinkiin. Hän valmistui 1958 Sibelius-Akatemiasta kanttori-urkuriksi ja seuraavana vuonna musiikinopettajaksi. Uransa alussa hän toimi kanttori-urkurina Meilahden seurakunnassa 1959–63 ja musiikinopettajana Helsingin ranskalais-suomalaisessa koulussa 1958–64 ja Helsingin yksityislyseossa 1961–63.

Neuvonen teki päätyönsä Helsingin Kulosaaressa, jossa hän oli kanttori-urkurina 1963–94 ja musiikinopettajana Kulosaaren yhteiskoulussa 1963–76. Hän innosti kulosaarelaiset harrastamaan musiikkia muun muassa kirkko-, koulu- ja lapsikuorossa ja erilaisissa soitinyhtyeissä. Saaren musiikkielämä oli hänen aikanaan vilkasta, ja erityisesti jumalanpalvelusmusiikki kukoisti kanttorin ja papiston hyvän yhteistyön ansiosta.

Neuvonen johti 1959–86 Järvenpään seurakuntaopiston kotimusiikkiviikkoa, kesäistä musiikkileiriä, joka on vuosikymmenien ajan koonnut harrastajamuusikoita oppimaan yhdessä.

Hän on johtanut myös lukuisia kuoroja, joista huomattavimpia ja pitkäaikaisimpia ovat HOL (1958–81) ja Viipurin lauluveikot (1960–93).

Martti ja Inari Neuvonen 1968, kun Martti sai 10-vuotisjuhlansa kunniaksi hollilaisilta samovaarin.

kamarikuorotyylin väistymisestä kertoi dynaamisen asteikon kapeuden moittiminen: kuorolaiset eivät uskaltaneet muuttaa ohenteista, huilumaista äänenmuodostustaan täysjännitteiseksi forteksi, ja musiikin kohokohdat jäivät voimattomiksi. Arvojen muutoksesta kertoo sekin, että tämä jäi viimeiseksi HOLlin oman konsertin arvosteluksi pääkaupungin lehdissä – musiikkielämän ammattilaistuesssa harrastajakuoroilla alkoi olla yhä harvemmin asiaa kulttuurisivuille.

Juhlan jälkeen Martti johti HOLlia vielä kaksi vuotta. Vuonna 1980 kuoro esiintyi ahkerasti Tampe-

reen Työväen Teatterin talohankkeen rahoittamiseksi järjestetyissä tuki-iltamissa eri puolilla maata. Viimeisiin haasteisiin Martti vei HOLlin kevätkaudella 1981, jolloin osallistuttiin ensi kertaa Tampereen Sävelen kuorokatselmukseen kolmen hopealeiman arvoisesti ja äänitettiin ”Iltojeni ilo” -levylle sekalaista kotimaista ohjelmistoa ja runsaasti kansanlaulusovituksia. Levyllä kuuluu jo hienoinen väsymys, ja Kirjastopalvelun arvostelija moitti esityksiä naisvoittoisesta, värittömästä soinnista, epätarkoista lähdöistä ja tekstin epäselvyydestä. Kevään koitosten jälkeen Martti katsoi

olevan jo aika lopettaa pitkä työ HOLlin johtajana. ”Onneksi osasin lähteä ajoissa”, sanoo hän itse.

Martin jäähyväisesitystä 28.5.1981 Ritarihuoneella HOLlin ja Växjö akademiska körin yhteiskonsertissa arvioitiin lehdissä kauniisti. Helsingin Sanomat kiitti HOLlin siroja, täsmällisiä ja kaunisointisia esityksiä ja ilmeikästä, hallittua ja tyylinmukaista ilmaisuja. Uusi Suomi luonnehti: ”Neuvonen kuuluu niihin kuoronjohtajiin, joille musiikin ilmaisuvoima ja soinnin lämpö merkitsevät – no, jollei aivan kaikkea, niin kuitenkin hyvin paljon; niiden kautta sanoma menee suoraan kuulijan sydämeen. – – Martti Neuvosen 23 vuotta HOL:n taiteellisena johtajana ovat merkittävä luku suomalaisen kuorolaulun historiaa.”

Martti Neuvosen kauden merkitystä on vaikea liioitella. Hän osoitti ilmiömäistä kykyä innostaa kuorolaiset työskentelemään lujasti yhä uusiin tavoitteisiin yltyänsä. Hänen johdolla HOL saavutti sen, mitä kulloinkin halusi: akateemisen mestaruuden, kierteitä, juhla-konsertteja, matkoja ja äänilevyjä. Tavoitteiden ja voimavarojen taitava tasapainotus tuotti kuorolle tärkeitä onnistumiskokemuksia, jotka pitivät henkeä jatkuvasti yllä. Martin ansioihin kuuluu kuoron sosiaalisen puolen täysi ymmärtäminen, hauskuuden käsittäminen voimavaraksi. Hänen avaraa ja pedagogista taiteilijaluonnettaan osoittaa harrastajamusiikin tärkeyden korostus ja taiteellisen kunnianhimon soveltaminen kuoron kykyihin. Martti itse sanoo vaatimattomasti: ”Sen tein, mitä osasin”. Hän nautti opiskelijasekakuoron musikaalisesta ja henkisestä notkeudesta ja katsoo saaneensa HOLlissa paremmin haluamansa aikaan kuin mieskuorossa.

Tulevaisuuden kannalta tärkeää oli se, että Martin johdolla HOLlin toiminta jatkui vilkkaana melkeisten vuosien läpi ja kuoron perinteet jatkuivat. Osaltaan HOL säilytti myös niitä perinteitä, jotka osakunnassa hylättiin radikalismien vuosina ja jotka sitten vähin erin elpyivät ja nousivat arvoonsa 1980-luvulla.

Vielä merkittävämpiä ovat kuitenkin ne Martin linjaukset, joista tuli osa kuoron nykyisen toiminnan perustaa: harjoittelun tehostaminen vuotuisin leirein, kunnianhimoinen konsertointi Helsingissä, kuoron esitysten tallentaminen nauhoituksin ja levytyksin, kansainvälinen aktiivisuus Hämettä unohtamatta sekä osallistuminen Europa Cantatiin ja Tampereen Sävelleen, kilpailuttomiin ja musiikin harrastamisen arvoa korostaviin kuorofestivaaleihin.

Osakuntakuorot erilaistuivat voimakkaasti 1970-luvulla. Niiden kohtaloihin vaikutti erityisesti vuonna 1970 tehty päätös, jolla osakuntien jäsenmaksujen keruu siirtyi ylioppilaskunnalta niille itselleen. Osakunnan jäsenyydestä tuli nyt vapaaehtoinen valinta, ja osakunnat alkoivat kilpailla opiskelijoiden suosiosta. Vauras, paljon etuja ja harrastusmahdollisuuksia tarjoava Härmäläis-Osakunta selvisi vähin kolhuin, mutta köyhille osakunnille tilanne oli katastrofi. Osakunnista suurin, ESO, romahti. EOL vieraantui siitä entisestään ja alkoi harjoitellakin muualla. Kuoro muuttui 1971 25-jäseniseksi kamarikuoroksi, joka otti Heikki Halmeen johdolla ammattimaisen asenteen ja alkoi tavoitella teknistä täydellisyyttä ja kansainvälisiä kilpailuvoittoja. Nuupahtanutta WiOLia virkisti Erkki Pullinen, HOLlin entinen energinen ja kekseliäs varajohtaja, vuodesta 1968 lähtien niin perusteellisesti, että kuoro oli 1970-luvulla lähes ainoa elonmerkki Karjalaisista osakunnista. Pullinen loi musiikinhistoriaa ja etenkin kirkkomusiikkia kattavasti luotaavan kunnianhimoisen ohjelmistolinjan ja johdatti WiOLin ulkomaille ja levytysstudioon. POLlin sai kukoistamaan kokeileva laulaja-säveltäjä Hannu Sinnemäki, joka laajensi kansanlauluohjelmistoa laulelmilla ja kevyellä musiikilla ja innosti pollilaiset laulamaan myös kvarteteissa ja menestyneessä POL:n kamarikuorossa. SOL taas kärsi pahoin osakuntansa ahdingosta ja johtajapulasta ja lopetti toimintansa 1978. Jo seuraavana vuonna syntyi uusi SOL, joka aloitti kuorotyön alkeista lähtien.

Europa Cantat ilmentää 1950-luvulla ranskalais-saksalaisen lähentymisen tuloksena syntynyttä ajatusta sodanjälkeisestä, rauhanomaiselle rinnakkainelolle perustuvasta Euroopasta. Muutamien kokeilujen jälkeen pidettiin 1961 ensimmäinen Europa Cantat -festivaali Passaussa Saksassa. Menestys innosti perustamaan 1963 Euroopan nuorisokuoroliiton maanosan nuorten kuorojen yhdistäjäksi. Järjestöstä kehittyi vähitellen kaikki kuoromuodot kattava yleiseurooppalainen kuoroliitto, johon myös Itä-Euroopan maat liittyivät 1990-luvulla. Toiminnan laajentuessa järjestön kutsumanimeksi vakiintui 1980-luvulla Europa Cantat.

Europa Cantatin tavoite on pitää yllä ja jakaa eurooppalaista kulttuuriperintöä ja edistää suvaitsevaisuutta ja demokratiaa. Yhdessä oppiminen on tärkeintä, eivätkä kilpailut siksi kuulu ohjelmaan. Huomattavin toimintamuoto ovat kolmen vuoden välein pidettävät kymmenpäiväiset ja useita tuhansia osanottajia keräävät festivaalit. Niiden ohjelmassa keskeisiä ovat ateljeet eli työpajat, joihin kootaan laulajia ja kuoroja eri maista harjoittelemaan tunnetun

kuoromestarin johdolla jokin teos ja teoskokonaisuus. Eri-laisia ateljeita on yleensä tarjolla parisenkymmentä. Ateljeet esittävät saavutuksensa konserteissa. Näiden lisäksi festivaalilla on paljon muita konsertteja, niin huippukuorojen ja -lauluyhtyeiden kuin osallistujakuorojenkin, joiden kieli- ja tyylikirjo on laaja.

HOL osallistui Europa Cantat -festivaaliin ensi kerran Luzernissa 1979, ihastui ja on siitä lähtien käynyt joka festivaalilla usein ainoana suomalaisena kuorona. HOL oli kauan Euroopan nuorisokuoroliiton ainoa suomalainen suora jäsen (SULASOLin kuorot ovat jäseniä liiton kautta). Europa Cantat tarjoaa hollilaisille kotimaassa harvinaisen mahdollisuuden laulaa monisatapäisessä kuorossa suuria kuoro-orkesteriteoksia kuten Brittenin War Requiem, Elgarin Gerontiuksen uni, Schubertin Es-duurimessu ja de Fallan Atlántida. Joka kerran HOL on pitänyt oman konsertin ja esitellyt suomalaista kuoromusiikkia kansainväliselle yleisölle. Neversissä vuonna 2000 HOL sai kunnian esiintyä kaikille festivaalin 3 000 osallistujalle jättikonsertissa.

Europa Cantat -festivaalilla Namurissa Belgiassa 1982 HOL yllätti torikonsertin yleisön tanhunumerolla.

Klasu johtaa ja HOL laulaa kansallispuvuissaan Namurin torilla Europa Cantat -festivaalilla 1982.

HOL etsii omaleimaisuutta 1981–

Jälkinäytös uusin nuotein

HOL jatkaa tutuilla linjoilla

Syksyllä 1981 HOLlin johtoon tuli kuorossa vuodesta 1978 laulanut ja varajohtajana toiminut **Klaus Hildén** (1958–). Hän jatkoi Martin linjalla, kuten hän itse sanoo: *Aikanaan, kun pääsin HOL:lia johtamaan, ei ollut itseisarvoista tarvetta muuttaa Martin toteuttamaa ”politiikkaa”*. Tosin heti jouluna 1981 syntyi kestäväksi osoittautunut uusi perinne: HOL alkoi käydä laulamassa joululauluja Sädehoitoklinikalla. Kuoron pikujouluillan aloitukseksi vakiintuneeseen sairaalakierrokseen on kuulunut 1980-luvun lopulta myös Töölön sairaala. Toinen muutos tuli vuoden 1982 alussa: harjoiteltuaan vuosikymmeniä osakunnan pienessä juhlasalissa (nykyisessä osakuntabaarissa) HOL siirtyi upouuden ullakkokirjaston seminaarihuoneeseen.

Klasu harjoitti kevääksi 1982 kirkkokonsertin, jonka ohjelmassa oli Piaa cantiones -lauluja ja psalmisävellyksiä sekä kotimaisia klassikoita kuten Ehrströmin Vid en källa, Sibeliuksen Sortunut ääni, Madetojan sovitut Läksin minä kesäyönä käymään ja Fougstedtin Tuomien alla. Ohjelma oli määrä esittää Forssan, Ylöjärven ja Temppeliaukion kirkkoissa. Varsin

tavanomaisesta konsertista tuli uutinen, kun Forssan kirkkoherra ja kanttori kielsivät laulamasta ohjelman maallista osaa. Forssan pappeja päiviteltiin lehdissä, ja HOLkin sai osansa huomiosta. Kesällä kuoro osallistui Europa Cantat -festivaaliin Namurissa Belgiassa. Ateljeessa opeteltiin Dvořakin D-duurimessu, ja namurilaiset yllätettiin torikonsertissa tanhunäytöksellä, johon yleisökin temmattiin mukaan.

HOL pääsi pian 70-luvun vauhtivuotia muistutamaan työtahtiin. Televisiossa laulettiin jälleen maaliskuussa 1983 Seppo Hovin Laulunlyömät-ohjelmassa. Huhtikuussa saatiin taas kestitä vieraita, kun Budapestin yliopiston kuoro saapui konsertoimaan Helsingissä, Tampereella ja Hyvinkäällä. Ritarihuoneella molemmat kuorot esittivät kansanlauluja. Unkarilaisten laulun mahtava dynaaminen skaala ja tulinen temperamentti saivat HOLlin kuulaat kamarikuorotyylliset tulokinnat vaikuttamaan arvostelijan mukaan taiteellisilta mutta vaisuilta. Viimeinen Helsingin Sanomien arvio HOLlin esityksestä päättyi kysymykseen: ”Olisiko kuoromusiikissamme tiettyjen taiteellisten ihanteiden

HOLlin naisille luotiin ensimmäinen yhtenäinen kuoropuku 1970-luvun lopulla. Maksihameessa ja Marimekko-kuosissa esiinnyttiin myös 55-vuotisjuhlakonsertissa 1984.

tavoittelu johtanut jonkinasteiseen keinovarojen kaventumiseen ja tunteitten karsinoimiseen?”

HOL oli jäämässä jälkeen sointi-ihanteen taas muuttuessa. Andersénin kamarikuorojen ja Tapiolan lapsikuoron ihailtua sointia oli 1970-luvulla totuttu mainostamaan ”pohjoismaisena kuulautena” – kuorosointi oli jälleen kytketty kansalliseen identiteettiin, myönteiseksi koettuun pohjoismaisuuteen. Nyt mielenkiinto suuntautui Unkarin elinvoimaiseen ja värikkääseen kuoromusiikkiin ja Ruotsiin, jossa Eric Ericson sai kuoroistaan irti värien ja tehojen rikkauden.

Keväällä 1983 HOL esitti Hämeenlinnassa ja Helsingissä ohenteiseen laulutapaan hyvin sopivaa renessanssi- ja barokkimusiikkia. Hämeen Sanomien kriitikko piti madrigaaliesityksiä latteina, mutta ihastui HOSsin säestyksellä laulettuihin Purcellin ja Per-

golesin teoksiin. Tampereen Sävelestä haettiin kolme hopealeimaa. Seuraavana vuonna vauhtia lisättiin ja tehtiin Europa Cantatissa opittu Dvořákin D-duuri-messu yhdessä Svenska Oratorieföreningenin kuoron Gauden kanssa. Molemmilla kuoroilla oli myös omia numeroita. Hufvudstadsbladetin nuori kriitikko koki jo HOLlin sisääntulon ja Klasun kumarrukset niin synkän vakaviksi, että arveli joutuneensa neuvostojohdajan hautajaisiin. Kuoron esityksiä hän piti varmoina ja messua mieluisana kuultavana mutta toivoi lauluun lisää musiikin harrastamisen iloa pinnistelyn sijaan.

Keväällä 1984 valmisteltiin Unkarin-matkaa ja Béla Bartók -kuorokilpailua. Psalmisävellyksistä ja kotimaisesta musiikista koostunutta ohjelmistoa esitettiin toukokuussa Hyvinkäällä ylistävin arvosteluin, Hausjärvellä sekä 55-vuotisjuhlassa.

55-vuotisjuhlakonsertti 10.5.1984
Yliopiston juhlasalissa
johtajana Klaus Hildén

Jouko Linjama	Kuva on korkea alttarin seinäs
Ilmari Krohn	Psalmi 23 ”Herra on minun paimeneni”
Otto Olsson	Psalmus 120 ”Ad Dominum cum tribularer clamavi”
Knut Nystedt	Psalmus 130 ”De profundis”
Bernhard Lewkovitch	Psalmus 99 ”Exsultate”
Zoltán Kodály	Az 50. Genfi Zsoltár (Ps. 50)
Toivo Palmroth	Häme-laulu
Erik Bergman	Mitt träd är pinjen Den enda stunden
Harri Ahmas	Merenkävijän rukous
Jean Sibelius	Venematka
Pekka Kostiainen	Noita laulan
Selim Palmgren sov.	Ol’ kaunis kesäilta
Jaakko Hulkkonen	Niin minä sinua toivoin
F. A. Ehrström	Lähteellä
<i>Suurkuoro</i>	
Martin Wegelius	Loppukuoro juhlakantaatista ”Toukokuun kuudes päivä”
Nils-Eric Fougstedt	Tuomien alla
Toivo Kuula	Auringon noustessa <i>johtajana Martti Neuvonen</i>

Heinäkuussa lähdettiin vastavierailulle Unkariin. HOL piti kaksi konserttia Budapestissä ja siirtyi sitten Debreceniin kilpailemaan. Finaaliin asti HOLlin laulu ei kantanut, mutta matka oli hauska.

Syksyn tavoitteena oli oma joululevy. Ohjelmisto esitettiin Tammelassa, Somerolla ja Helsingissä Roihuvuoren kirkossa, jossa kevättalvella 1985 vietettiin monta päivää levyttämässä. Kokemus oli jännit-

Klaus Hildén eli **Klasu** (1958–) opiskeli Sibelius-Akate-
miassa itsensä hitaasti (1978–89) musiikinopettajaksi
pääaineenaan huilunsoitto. Opiskeluaikanaan hän johti
HOL:lia 1981–85. Vääksyn kansalaisopiston musiikin-
opettajana hän oli 1985–89. Vuodesta 1990 hän on toi-
minut yrittäjänä. Claudio Ky:n toimialana ovat äänitys-,
äänentoisto- ja videokuvauspalvelut.

Klasu on aina nauttinut kuoro- ja yhtyelaulumusi-
ista sekä niiden tuomista musiikillisista ja täysin epämu-
siikillisista tilanteista. Niinpä hän on laulanut 15 kuorossa
(muun muassa Hämäläis-Osakunnan Laulajat, Eteläsuo-
malaisen Osakunnan Laulajat, Cantemus, Cantabile, Kle-
metti-Opiston Kamarikuoro, Suomalainen kamarikuoro,
Lahden Kamarikuoro) ja neljässä lauluyhtyeessä, joh-
tanut 14 kuoroa (muun muassa Hämäläis-Osakunnan
Laulajat, Lahden Kamarikuoro, Kuhmoisten Sekakuoro),
toiminut viiden kuoron varajohtajana sekä opettanut
kuoronjohtoa ja kuorolaulua lähinnä erilaisilla viikon-
loppukursseilla.

Klasu osakunnan vuosijuhlassa 1982.

tävä syksyllä kuoroon tulleele altolle, HOL 1984–93: *Miten hipihiljaa sitä pitikin olla. Ja aina jonkun nälkäisen opiskelijan masu kurisi... Mutta kunnialla siitäkin selvittiin. Ja kuinka upealta tuntui saada ensimmäinen itse tehty levy käsiinsä, olo tuntui vähintäänkin maailmanstaralta!* Joululauluja-levyä SULASOL-lehden arvostelija piti ”ihan kivana”. HOLlin sointi oli hänestä ”lähes nuorisokuoromaisen vaaleanvihreä” ja laulu peruspuhdasta, raikasta ja ilmavaa. Erityisesti hän kiitti kiintoisia ohjelmistovalintoja.

Keväällä 1985 pidettiin yhteiskonsertti, jossa HOL lauloi madrigaaleja ja Brahmsia, POL Pekka Jalkasen johdolla kansanlauluja ja Tormisin Inkerin illat. Klasu johti HOLlia viimeistä kertaa Suomessa, koska hänet oli valittu Asikkalan-Padasjoen kansalaisopiston musiikinopettajaksi. Kesällä Strasbourgin Europa Cantat-festivaalilla HOL piti yhden erikoisimmista konserteistaan kaupunkia kiertävällä jokilaivalla. Vakavaksi tarkoitettun konsertin yleisö seiso i rannalla ja kuuli aina muutaman tahdin kerrallaan, kunnes aluksemme lipui ohi seuraavan sillan alle. Ole siinä sitten vakava! Onneksi yksi uskollinen yleisön edustaja pysyi mukana koko matkan ja antoi risteilyn päätteeksi asiaan kuuluvat aplodit labiilille esityksellemme, kertoo alto, HOL 1984–93.

Klasun kausi oli Martin ajan jälkinäytös toiminnan muotojen ja laulutavan suhteen ja siinäkin mielessä, että Klasun mukana lähti kuorolaisten vanhin; Martin ajalla laulanut kolmannes. Uuden aikakauden alkua merkitsi se, että Klasusta alkaen kaikki HOLlin johtajat ovat olleet Sibelius-Akatemian kuoronjohdon opiskelijoita joko solistiselta tai musiikkikasvatuksen osastolta. 1970–80-luvulla kehittynyt kuoronjohtajakoulutus on näkynyt harjoituskuoroa etsivien opiskelijoiden runsautena, ja HOL on saanut valita monesta hyvästä ehdokkaasta. Kuoron kannalta opiskelevalla johtajalla on puolensa. Kuoro saa nauttia johtajan tuo-

reista ja ajankohtaisista opeista ja nuorekkaasta innosta. Nuoruus näkyy myös taiteellisen omaleimaisuuden etsintänä, ohjelmistokokeiluina laidasta laitaan ja epäsovinnaisina ratkaisuina, mikä tekee kuoroharrastuksen kiinnostavaksi. Klasukin tarjosi HOLlille paljon uutta ja omaperäisesti valittua laulettavaa. Hän kuitenkin nauraa: ”Olin kyllä niin vihreä johtajanalku, että HOL taisi haluta kehittää MINUA!” Nuorena, kuoron riveistä nousseena johtajana hänen oli alkuun vaikea saada auktoriteettia, mihin hän vastasi tiukalla kurilla: kutimet saivat kyytiä ja pulinat vaiennettiin. Hänen suhteensa kuoroon kehittyi silti hyvin toverilliseksi ja lämpimäksi, ja hän oli menossa mukana.

Harjoituskuoron osana on yleensä hyvästellä johtajansa jo muutaman vuoden kuluttua. Usein lujimmin johtajaan kiintyneet kuorolaiset saavat tämän lähdöstä kimmokkeen häipyä itsekin, mikä tekee johtajanvaihdoksista riskin kuoron jatkuvuudelle. HOLlin uudemmassa historiassa on pari romahdusmaista, johtajan lähtöön liittynyttä sukupolvenvaihdesta, joiden jälkeen uusi johtaja on saanut aloittaa kuoron rakentamisen lähes alusta. Mutta sehän vasta opettaakin...

Vuonna 1984 otettiin käyttöön kuoron uusi, äänirautaa osakuntanauhan päällä kuvaava logo, jonka suunnitteli graafikko Liisa Holm. Sen rinnakkaismuoto on takakannessa.

Kaksi kultaleimaa ja kunniapunnus

HOL palaa jälleen huipulle

Juha Kuivanen (1961–) aloitti supistuneen ja nuortuneen HOLlin johtajana reippaasti. Jo syksyn 1985 päätteeksi pidettiin oma joulukonsertti Vanhassa kirkossa. Vuodenvaihteen jälkeen HOL vaihtoi ulkoista ilmettään: naisten 1970-luvun Marimekko-hameet olivat jo aikansa eläneet. Muodonmuutoksen inspiroi kuoron osallistuminen huippusuositun Laulunlyömät-ohjelman 50. jakson suoraan lähetykseen yliopiston juhlasalista. Päivi Oksanen kirjoitti Hämäläisosakuntalaisessa: *Kuoron pojat katsoivat ihmetellen sivusta, kun*

tytöt kantoivat harjoituksiin kangaspaloja, puvun malleja ja ompelukoneita. – – Sitten seminaarihuone muutettiin muutamaksi päiväksi ompelusalongiksi ja iloinen säksätys kuului onnettomien opiskelijoiden korviin. Pöydät oli siirretty seinille ja lattialla nuohosi polvillaan innokkaita ja sapekkaita kuoron tyttöjä punaisten kankaiden sekamelskassa. HOLlin omaa designia edustaneet puvut valmistuivat tv-lähetystä edeltäneenä yönä, mutta vaiva kannatti ja hollilaiset erottuivat edukseen 500 kuorolaisen massasta. Yleisön kiittämät osakuntanauhapunaiset

Naiset poseeraavat ylpeinä uusissa, punaisissa kuoropuvuissaan keväällä 1986 Temppeliaukion kirkossa.

Cotton Club -teemabileet 1988 nostivat kuorolaisten monet kyvyt esiin.

puvut ovat vakiintuneet HOLlin tunnusmerkiksi, eikä punaväristä raaskittu luopua seuraavassakaan puku-uudistuksessa 1999. Uusissa puvuissa kelpasi laulaa keväällä Hausjärven kirkossa iltamusiikkia: Palestrinaa, Schütziä, Bachia, Lisztää, Bardosta ja kotimaista hengellistä. Toukokuussa kirkkomusiikkiohjelmaa täydennettiin Bachin kantaatilla ”Aus der Tiefe rufe ich zu dir”, joka esitettiin soitinyhtyeen säestyksellä Kannelmäen ja Temppeliaukion kirkoissa.

Kesällä 1986 HOL esiintyi ahkerasti osakunnan kesäjuhlilla, joita jatkettiin pitkän tauon jälkeen. Näihin aikoihin alkoivat monet muutkin radikaalismin kauden katkaisemat osakuntaperinteet virota. Vielä 1983 ”leimallisesti yhteiskunnallisen” Hämäläis-Osakunnan toiminnanohjaaja paheksui Suomen kuvalehdessä ESO:n elvyttämiä frakkijuhlia ja Upsalan osakuntien kepeää viihdelinjaa. Hämäläis-Osakunta kävi oman banderollin kanssa rauhamarssilla ja järjesti

keskustelutilaisuuksia. Hollilainen Katri Peltola kirjoitti puolestaan 1984 Helsingin Sanomissa: ”Kuorolaulu on taiteenlajeista konservatiivisin”, ja HOLlinkin ”yhtenä tehtävänä on olla tunnelma-automaattina osakunnan pölyisissä perinnejuhlissa.” Juuri niistä uudet osakuntalaispolvet alkoivat innostua.

Seuraavana syksynä kuoron nuortuminen ja uudistuminen jatkui. Jo edellisenä vuotena oli aloitettu pitkästä aikaa äänenmuodostusopetus, ja nyt Juha alkoi kehittää mieskuoroa vetämällä Men’s Clubia, jossa harjoiteltiin serenadeja, barber-shop-lauluja ja Juhan viihdesovituksia naiskuoron iloksi.

Kevätkaudella 1987 laulettiin kotimaisia klassikoita Tukholman Suomi-talolla, esitettiin Bachin kantaatti Juhan B-kurssitutkinnossa ja esiinnyttiin Sekakuoroliiton 30-vuotisjuhlissa. Toukokuun alussa tehtiin kiertue Hollolaan, Urjalaan ja Hausjärvelle ja konsertoitiin sen päätteeksi Helsingissä. Ohjelmassa oli madrigaaleja, Brahmsia, Kuulaa, Palmgrenia, Salmenhaaraa ja Kuusistoa. Uutuutena konsertissa esiintyi kuoron lauluyhtyeitä, joita syntyi johtajien kannustuksella moniin kuoroihin 1980-luvulla kuorolaisten taitojen kehittämiseksi.

Kevätkiertueen jälkeen viimeisteltiin Tampereen Sävelen ohjelmisto: Palmgrenin Poppelit, Salmenhaaran Kuun kasvot ja Kuulan Hautalaulu hiottiin tavu tavulta, sävel säveleltä ja tauko tauolta äärimmilleen. Vaivannäkö palkittiin, sillä HOL saavutti tähän asti korkeimman sijansa kuorokatselmuksessa: kaksi kultaleimaa. Aamulehti kirjoitti: *Kaksi kultaleimaa*

sekakuorosarjassa on hyvin nuorekkaalle laulajajoukolle saavutus. Myös kuoronjohtaja Juha Kuivanen vaikutti niin nuorelta, että koko esittäjäistö voisi laulaa mainiosti tässä kokoonpanossa lähimmät kolme vuosikymmentä. Kehitysmahdollisuudet ovat siis erinomaiset. Helsingin Sanomat oli tylympi ja totesi katselmuksen yleistason laskeneen ja parhaiden olleen laadukkaita muttei häikäiseviä. Päättöskonsertissa esiintynyt HOL soi lehden mukaan hieman muita täyteläisemmin.

Menestys poiki entistä kunnianhimoisempia tavoitteita. Alettiin harjoitella levytyskuntoon vaativaa valikoimaa pohjoismaista kuoromusiikkia, jota esitettiin lauluvuoden 1987–88 aikana Lohjalla, Somerolla, Tuuloksessa, Helsingissä ja Tampereella. Arvosteluissa ylistettiin kuoron nuorekasta, raikasta, ilmavaa, kepeää ja pirteää sointia. Erityisen vaikutuksen teki Arne Mellnäs in vaikea, efektintäyteinen Bossa buffa. Kevätalvella tehtiin uusi aluevaltaus, 1920–30-lukujen viihdemusiikki, jonka ympärille rakennettiin suursuosion saaneet Cotton Club -teemabileet, ensimmäinen kevyelle musiikille omistettu HOLlin konsertti. Kuivis debytoi samettiäänisenä solistina naiskuoron säestyksellä. Toinenkin aluevaltaus kuului tähän kevätkauteen: osakunnan suuren remontin valmistuessa HOL siirtyi harjoittelemaan neljännen kerroksen saliin, joka oli huomattavasti seminaarihuonetta avarampi ja ilmavampi. Toinen tärkeä uutuus oli osakuntaan rakennettu oma sauna, josta tuli lähes kaikkien kuoron juhlien tyyssija. Samalla saunominen alkoi kuulua juhlaan kuin juhlaan. Kesällä oli jälleen Europa Cantat, nyt ensi kertaa Itä-Euroopassa, Pécsissä Unkarissa. Hikisen festivaalin huippuhetkiä olivat HOLlin oma konsertti, jossa Grieg ja Bossa buffa hurmasivat, sekä ateljeeteoksen, Brittenin War Requiemin huumaaava esitys.

Lauluvuodesta 1988–89 muodostui edellisiäkin työteliäämpi. Pohjoismainen ohjelma äänitettiin loka-kuussa Leppävaaran kirkossa. Jouluksi ilmestynyt levy sai ruotsinkielisen nimen Kärlek och död.

Juha Kuivanen eli **Kuivis** (1961–) valmistui 1990 Sibelius-Akatemiasta musiikin kandidaatiksi ja diplomikuoronjohtajaksi. Hän on toiminut taiteellisena johtajana muun muassa HOLlissa 1985–91, Savonlinnan oopperajuhla-kuorossa 1991–92 ja Suomen filharmonisessa kuorossa 1992–2003. Hänen nykyisiä kuorojaan ovat turkulainen sinfoniakuoro Chorus Cathedralis Aboensis (vuodesta 1990) ja Bassokuoro Bambit, jonka hän perusti 1997. Hän aloittaa Polyteknikkojen kuoron (PK) taiteellisena johtajana keväällä 2004. Kuivanen on toiminut kuoronjohtajana vuodesta 1991 Sibelius-Akatemiassa, Turun konservatoriossa ja Taideakatemiassa.

Säveltäjänä ja sanoittajana Kuivasen suurin saavutus on Bambien avaruusaiheinen, rullaluistellen esitetty popmusikaali ”Starship Aino”, jonka ensi-ilta oli Helsingissä Savoy-teatterissa 2001. Hän on myös säveltänyt, sanoittanut ja sovittanut erinäisiä pikkubiisejä eri kokoonpanojen käyttöön.

Juha keskittyy ”Kärlek och död” -levyn nauhoituksissa 1988.

Kärlek och död (1988)

johtaa Juha Kuivanen

Toivo Kuula	Lyö, sydän Hautalaulu
Selim Palmgren	Poppelit
Jaakko Hulkkonen	Muunnelmia kansanlaulusta Kultani kukkuu
sov. Selim Palmgren	Kesäilta
Aarre Merikanto	Sydämeni laulu
Erkki Salmenhaara	Kuun kasvot
sov. Emil Kauppi	Lauvantai-ilta
Jean Sibelius	Drömmarna
Aarre Merikanto	Visa
Steinar Eielsen	Ballade
Edvard Grieg	Hvad est du dog skjøn op. 74 n:o 1
David Wikander	Förvärskväll
Arne Mellnäs	Bossa buffa

SULASOL-lehden levyarvion mukaan HOLlissa oli kaikki kunnossa, puhtaus nautittava, sointi nuorekas, mutta arvostelija moitti liiallista siisteyttä, yllätyksetömyyttä, uskalluksen puutetta ja kaipasi nyansseja ja henkeä. Yleisradion Sävelvaa’an kuoroasiantuntijoita HOLlin levy puolestaan ihastutti, ja sointia, tekniikkaa ja tulkintoja kiitettiin kilvan. Yleisradio palkitsikin ”Kärlek och död” -levyn kunniapunnuksella vuoden 1989 parhaana harrastajakuoroäänitteenä.

Heti levytyksen jälkeen käytiin harjoittelemaan Telemannin Luukas-passiota Suomen-kantaesitystä varten. Harvinainen ja kiinnostavan dramaattinen passio esitettiin orkesterin ja solistien kera Kannelmäen, Leppävaaran ja Tempeliaukion kirkoissa. Kevään päättivät kuoron 60-vuotisjuhlakonsertti Ritarihuoneella ja konsertti Hämeenlinnan kaupungin 350-vuo-

Vitoria – baski reissu mutta tulihan tehtyä

Vitorian-matkasta voisi kirjoittaa kokonaan oman tarinansa, jollainen ilmestyikin aikoinaan Sulasol-lehdessä otsikolla Meidän kuoron baskin matka. Lyhyesti sanoen kyse oli siitä, että kolmea jäsentä vaille koko kuoro sai festivaaliruoasta salmonellatartunnan, joka nosti kovan kuumeen ja rajoitti matkasta nauttimisen kiireisiin pyrähdyksiin sängyn ja vessanpöntön välillä useiksi päiviksi.

Pitempi versio asiasta menee suunnilleen näin. Festivaali oli taas alkanut torstaina. Lauantai-iltana yleisessä ruokalassa tarjottiin ruoan keralla kananmunia, jotka oli tuotu keitettyinä yli sadan kilometrin päästä Pamplonasta autolla, jonka jäähdytyslaite oli rikki. Sunnuntaina iltapäivällä oli paikallisella härkätaisteluareenalla ulkoilmashow, jonka aikana ensimmäinen HOLlilainen O.R. alkoi valittaa nopeasti huononevaa oloa. Hänet saatiin autettua juuri ja juuri kävelevässä kunnossa taksilla majoituspaikkaan. Samana päivänä osa porukasta oli ollut merenrantaretkellä, ja myös siellä olivat mahat alkaneet kiertää – syyksi epäiltiin aluksi auringonpistosta. Sunnuntai-illasta alkaen kuorolaisia kellistyi nopeassa tahdissa punkan pohjalle, ja muista majoituspaikoista levisi nopeasti tieto, ettemme olleet yksin.

Paikallinen sanomalehti repäisi alkuviikosta uutisoimalla näyttävästi, että pohjoismaalaiset kuorojuhlien osallistujat ovat joukolla juopotelleet itsensä tajuttomiksi.

Sitkeä huhu väittää, että tässä jutussa olisi ollut karvan verran perätkin: HOLlin miesäänistä koottu ydinryhmä The Three Amigos (T.V., K.K., J.N.) saattoi ehkä jonkin kerran käydä ryyppäämässä pari paikallista partaurpoa pöydän alle. Ankea totuus kuitenkin oli, että suurin osa HOLlilaisista maksoi karvaasti nimenomaan kiltteydestään ja kuuli-

aisuudestaan. Syömään mentiin minne oli käsketty silloin kun oli käsketty, ja äiti oli kotona opettanut, että lautanen syödään tyhjäksi. Minun ja Tiian onneksi koitui se, että juuri kyseisenä lauantai-iltana olimme vastakihlautuneen pariskunnan ominaisuudessa lähteneet romanttiselle karkumatkalle pieneen ravintolaan kaupungin pikkukujille.

Oman lisänsä sairastamisen kurjuuteen toi se, että majoituspaikkamme oli paikallinen poliisiopisto, jonka isoissa

majoitussaleissa yksityisyydestä ei juuri tarvinnut puhua. Erilaisten luonnontuotteiden ajankohtainen koostumus ja väri muodostivatkin nopeasti suosituksen, avoimen puheenaiheen. Vessoihin ilmestyi järjestäjän toimesta desinfointiainepullot, jollaisen nähdessään ainakin yksi taudin riuduttama HOLilainen ehti jo iloita, että sairastuneita muistetaan jakamalla pulloissa jotain raikasta juotavaa. Onneksi kuitenkin asian oikea laita selvisi, ennen kuin kyseinen toipilas ennätti kaataa ”juomaa” suuhunsa.

Oma konsertti oli onneksi saatu pidettyä ennen kuin tauti iski, mutta suurkuoroharjoitukset jäivät kyllä aika pahasti väliin niin HOLilaisilta kuin monelta muulta-kin salmonellan kellistämältä festivaaliosallistujalta. Kappaleena oli Leos Janacekin Glagoliittimessu ja johtajana pitkä ja laiha tsekki Oliver von Dohnanyi. Aivan taidottomaksi ei sekään suurkuoro kuitenkaan jäänyt, koskapa ensimmäisistä orkesterin kanssa pidetyistä yhteis-

harjoituksista jäi mieleen seuraava tapaus. Pitkän instrumentaalijakson aikana orkesteri putosi johtajan keltasta ja lopetti nolona soittamisen kokonaan. Ilmeisesti lisätäkseen orkesterin häpeää johtaja kuitenkin jatkoi ikään kuin mitään ei olisi tapahtunut. Kuorolaiset seurasivat Oliverin käden napakkaa heilumista silmä kovana ja laskivat kymmeniä taukotahteja pitkittyvän hiljaisuuden vallitessa. Taukoa seuraava fortissimo-sisääntulo ”Razspetze szanyi... mutzen y pogreben bist!” tai jotain sinnepäin rävähti kuorosta aivan oikeassa sävellajissa ja oikealla iskulla. Orkesteri antoi spontaanit aplodit.

Jos Vitorian-matka jotain opetti niin ainakin sen, ettei nuukankaan kuorolaisen kannata jättää matkavakuutusta ottamatta. HOLilaisista viimeisenä tartunnan saanut K.K. oli festivaalin loppuessa vielä niin sairas, että joutui kotiinlähdon asemesta turvautumaan paikalliseen sairaalaan. Ilman suotuisten sattumien summaa hänen erikseen järjestetty kotimatkinsa olisi tullut todella kalliiksi.

Matti Brax, HOL 1986–98

Vitorian Europa Cantat -festivaalilla 1991 ehdittiin pitää konsertti, harjoitella ateljeessa ja pitää hauskaakin ennen epidemian puhkeamista.

tisjuhlissa. Varsinaista kesäohjelmaa ei ollut, joten hollilaiset varmistivat yhdessäolon lukuisin kesäbilein.

Syksyllä 1989 esiteltiin SULASOLin uuden sekakuorolaulukokoelman ohjelmistoa, jota YLE kutsui HOLlin nauhoittamaan. Muuten keskityttiin seuraavan levyn jazzohjelmistoon. Välipalana tehtiin 70-luvun teemabileet. Pääsiäisen aikaan esitettiin Luukaspasio Kannelmäen ja Temppeliaukion kirkoissa. Jälkimmäinen esitys oli osa Juhan A-tutkintoa, jossa HOL esitti myös Bossa Buffan. Keväällä 1990 hiottiin HOSsin kanssa levymateriaali toukokuuksi nauhoituskuuntoon. ”gHOSTs in HOLlywood” -levy sisältää vanhempaa viihdemusiikkia suurelta osin omin sovituksin ja sanoituksin. Levyllä pääsevät ääneen niin nais- kuin mieskuorokin, erilaiset pienyhtyeet ja Juha solistina. HOLlia kiitettiin SULASOL-lehdessä esimerkillisestä rohkeudesta kuoro-ohjelmiston uudistamisessa ja levyä hallitsevasta musisoimisen ilosta.

Kevätkonsertti pidettiin Jokioisilla. Kesällä HOL matkusti ensi kerran Viroon luomaan suhteita Tarton yliopiston kamarikuoroon. Hämäläis-Osakunta elvytti muiden osakuntien tavoin vanhat Viron-suhteensa

Osakunnan uudesta saunasta tuli 1980-luvun lopussa kuoron juhlien vakiopaikka. Kuvassa pikkujoulut 1990.

pian rajojen auettua 1980-luvun lopulla. Tarttolaiset tekivät syksyllä 1990 vastavierailun, joka jäi viimeiseksi HOLlin vuonna 1963 alkaneessa kuorovaihtojen sarjassa. Muuten lauluvuosi oli vaisuhko, koska Juha oli lähdössä ja tunnelmat siksi matalat. Sekin latisti mielialaa, että HOLlin jokakeskiviikkoisten harjoituksenjälkeisten vakiopaikka, oman talon Ilves, muutti tyyliään täysin ja kuoro sai lähteä yli kymmenvuotiseksi venyneelle harharetkelle pitkin Kampin ravintoloita. Oma joulukonsertti ja maaliskuun Amerikka-teemakonsertti hieman piristivät, ja sitten valmistauduttiin Europa Cantat -festivaaliin Vitoriassa Baskimaassa. Festivaalista tuli Kuiviksen kauden omalaatuinen loppuhuipennus, jolle ajan myötä opittiin nauramaankin.

Juhan kautta voi pitää yhtenä HOLlin historian menestyksekkäimmistä jaksoista, jolloin johtajan kyvyt ja kunnianhimo saivat kuoron yltämään poikkeuksellisiin suorituksiin. Juha osoitti pian hyvin määrätietoista ja urahakuista johtajuutta ja tiesi, mitä tahtoi ja miten se saavutetaan. HOLlin osuus Juhan omissa tutkinnoissa oli selvä kannustin. Hän kiinnitti paljon huomiota teknisen osaamisen hiomiseen eikä kaihtanut ottaa ohjelmaan kuoron kykyjen ylärajoilla olevia teoksia kuten Bossa buffa. Kunnianhimo näkyi myös halussa tallentaa aikaansaannokset levyille, jotka valitettavasti LP:inä vanhenivat teknisesti parissa vuodessa CD-levyjen vallattua markkinat. Omaleimaisuuden etsintää ilmentävät muun muassa harvinaisen Luukaspasion ensiesitys ja kunnianhimoinen suhtautuminen kevyeen musiikkiin klassisen rinnalla.

Eric Ericsonin kamarimusiikillisen tarkat, pyöreäsointiset kuorot ja rohkeasti heittäytyvä ilmaisu olivat Juhan mukaan hänen ihanteinaan. Ohjelmiston suhteen hänen tavoitteenaan oli ”runsaudensarvi”, ja monipuolista musiikkia HOL kyllä saikin laulaa hänen johdolla. Juha kertoo edistyneensä yhtä matkaa kuoron kanssa näitä päämääriä kohti ja kiittää siitä HOLlia. Hän sanoo oppineensa paljon myös taiteel-

lisen johtajan työn vastuullisuudesta, mistä on ollut hyötyä hänen myöhemmällä urallaan. Kuorolaisen näkökulmasta muistelee basso, HOL 1986–98: *Juha oli johtajana selvästi esimies eikä kaveripiirin jäsen, eikä epäröinyt esittää kovia vaatimuksia tai terävää arvostelua, mikä ei tietenkään kuoronjohtajassa ole lainkaan huono piirre, jos halutaan saavuttaa laatua. Toisaalta monet kuorolaiset valittivat ainakin viimeistään kolmannen oluen rohkaisemina, ettei Juhan käsien taiteellisesta heilunnasta saanut kunnolla selvää, vaan esityksessä tahti ja tulkinnat piti ottaa paremminkin intuitiosta ja ulkomuistista.* Varsin pitkälle silläkin päästiin.

Vuoden 1990 tienoilla HOL oli selvästi osakuntakuorojen kärkikaartia ja poikkesi muista kevyen musiikin painotuksellaan. EOL lauloi 1980-luvulla kahden johtajan johdolla hyvin monipuolista ohjel-

mistoa ja uudistui tyyllillisesti suosien eurooppalaista ohjelmistoa ja omaksuen Eric Ericsonin kuorojen pyöreän soinnin. Kuoro julkaisi kaksi LP-levyä ja yhden CD-levyn ja saavutti 1988 jälleen kansainvälisen kilpailuvoiton. Kuorossa kehittyi myös kunnianhimoista lauluyhtyeitoimintaa. WiOL jatkoi Erkki Pullisen johdolla musiikinhistorian laajasti kattavalla linjallaan ja kunnostautui harvinaisten 1500–1600-luvun passioiden esittäjänä. POLlille loi omaperäisen ilmeen säveltäjä Pekka Jalkanen johtajakaudellaan 1982–87, jolloin etsittiin vanhasta kansanmusiikista ja gregorianiikasta arkaaista, karua, voimaperäistä, tyyliteltyä yksinkertaista ilmaisua. SOL kehittyi vaihtelevien johtajien johdolla jälleen vireästi toimivaksi ja matkailevaksi. Pienten osakuntien virkoaminen näkyi Satakuntalaisen osakunnan kuoron jälleensyntymänä 1984.

Klassikoista Rentun ruusuun

Rauhallisen kehitystyön aika

Keväällä 1991 HOL otti käyttöön uuden johtajanvalintamenettelyn, joka vaati muutoksia kuoron sääntöihin. Johtajaehdokkaisiin alettiin tutustua antamalla heidän johtaa kuoroa harjoituksissa ja haastattelemalla heitä koko kuoron voimin. Tämän jälkeen kuoro valitsi johtajan äänestämällä. Matti Apajalahti valittiin ylivoimaisella äänen enemmistöllä neljästä ehdokkaasta. Tästä huolimatta Juhan lähtö verotti kuoron rivejä, ja aktiivinen vahvuus putosi noin 45:stä 35:een.

Matti Apajalahti (1965–) aloitti syksyllä 1991 jouluohjelmistolla, ja kausi päätettiin joulukonsertilla Vanhassa kirkossa. Syksyn mittaan esiinnyttiin myös osakunnan tilaisuuksissa: osakunnan lipun vihkiäisissä, joka osoitti kasvavaa perinnetietoisuutta, sekä vuosijuhlassa, joka taas perinteestä poiketen oli Suomalaisella klu-billa eikä konkurssin sulkemalla Tavastialla. Hämäläis-

Osakunnan suuressa juhlasalissa ei ole sen koommin juhlittu. Kevätkaudella 1992 piinaava tenoripula hie-man helpotti ja toukokuussa pidettiin kiertuekonsertit Helsingin Vanhassa kirkossa, Tampereen Aleksanterin kirkossa ja Hausjärven kirkossa. Ohjelmassa oli Schütziä, Mendelssohnin Sechs Sprüche, Pearsallin Lay a garland ja Lottin 10-ääninen Crucifixus sekä kotoisampaa Sibeliusta, Fougstedtia, Madetojaa, Palmgrenia sekä Cyrillus Kreekin kirkkomusiikkia.

Kuoro kutistui yhä, ja syksyllä 1992 HOL oli pienempi kuin koskaan: laulajia oli kauden lopulla vain 20. Padasjoella esitettiin silti marraskuussa konsertillinen suomalaisia ja suomenruotsalaisia klassikoita. Paikallislehden arvostelija oli haltioissaan. Otsikolla ”Tunnelman mestarit” hän kertoi, että ”harvoin pääsee konserttiin, jossa kaikki osatekijät ovat näin

upeasti paikallaan”. Kuoroa kiitettiin voimakkaasti sisäistetyistä tulkinnoista, sävelpuhtaudesta, pehmeän täyteläisestä äänenväristä ja linjakkaasta dynaamisesta skaalasta. Pienellä joukolla konsertti vaati uskallusta, josta Matti kiitteli kuorolaisia. Vieläkin pienempänä HOL lauloi marraskuun lopulla Akateemisessa kuorokonsertissa yliopiston juhlasalissa. Joulun aikaan esiinnyttiin tiuhaan ja ensi kerran mieskvartetilla Töölön seurakunnan itsenäisyyspäivän jumalanpalveluksessa, mistä muodostui pysyvä perinne. Hollilaiset ahkeroinvat myös YL:n joulukonsertin lipunrepijöinä.

Kevätkaudella 1993 oli Apiksen B-kurssitutkinto, jossa HOLlin osuutena olivat Tallisin ”O nata lux” ja Pearsallin ”Lay a garland”. Toukokuussa konsertoitiin kotimaisella ohjelmalla Tukholman Suomi-talolla sangen suppealle yleisölle. Kevät huipentui Tampereen sävelen kuorokatselmukseen, jossa HOL esitti Madetojan Kevätunta, Karjalaisen Syksyn sekä Kuulan Keinutan kaikua tasajakoisena alkuperäisversiona. Tulos oli kolme hopealeimaa. Tuomaristo kiitti kuoroa hyväksi ja hyvin harjoitetuksi mutta kaipasi temperamenttia ja karismaa.

Syksyllä 1993 kuoro kasvoi huomattavasti etenkin Tampereelta ja Lahdesta tulleilla innokkailla ja pitkäikäisiksi osoittautuneilla naislaulajilla. Syksyn kohokohta oli konsertti Hämeenlinnan Lyseossa. Nuorille kuulijoille tarjottiin Kuulan ja Sibeliuksen lisäksi muun muassa Viidestoista yö, Rentun ruusu ja Kuuran kukka, joka sai yleisön hurraamaan seisten. Kausi päättyi Kauneimpiin joululauluihin Agricolan kirkossa ja perinteisiin sairaalakierroksiin.

Keväästä 1994 tuli työntäyteinen, sillä ensi kertaa sitten vuoden 1979 vuosijuhla ja Europa Cantat osuivat samaan vuoteen (vuonna 2009 lienee luvassa sama urakka). Hallitus toimi täydellä teholla ja tuotti komean 65-vuotisjuhlan. Puolitoistatuntisessa juhla-konsertissa kuultiin satapäistä suurkuoroa, joka lauloi kotimaisia klassikoita peräti neljän johtajan johdolla.

**65-vuotisjuhlakonsertti 23.4.1994
yliopiston juhlasalissa**
johtajana Matti Apajalahti

Selim Palmgren	Kevätperhot
Bengt Carlson	Vinterns första morgon
	Drömmande vårnatt
Selim Palmgren sov.	Kesäilta
	Suru
	Yökehrääjä
	Miilunpolttaja
Bengt Carlson	När hösten nalkas
Kullervo Karjalainen	Syksy
Bengt Carlson	Morgon vid sundet
Selim Palmgren	Juhannus
Heikki Klemetti	Muistatko koskaan minua?
Toivo Kuula	Virta venhettä vie
	<i>johtajana Matti Apajalahti</i>
Selim Palmgren	Poppelit
Aarre Merikanto	Sydämeni laulu
	<i>johtajana Juha Kuivanen</i>
Pekka Kostiainen sov.	Veret tuli minun silimihini
M.-L. Hilander sov.	Orvon huokaus
	<i>johtajana Klaus Hildén</i>
Nils-Eric Fougstedt	Tuomien alla
Toivo Kuula	Auringon noustessa
	<i>johtajana Martti Neuvonen</i>

Europa Cantat Herningissä Tanskassa jäi mieleen hautovasta helteestä ja omalaatuisesta majoituksesta gigantitiseen messukeskukseen rakennetuissa ”kuutioissa”. Tuhat henkeä yöpyi yhden katon alla, ja aamut olivat lähes sinfonisia elämyksiä kymmenine hiukan eriaikaisine herätyskelloineen. HOLlin oma konsertti pidettiin taidemuseossa noin 40 asteen kuumuudessa. Ikimuistoisia olivat ateljeeteos, nelisatapäisellä kuorolla esitetty Elgarin Gerontiuksen uni, sekä festivaalin

Matti, HOLLin maskotti Ansu ja kuoron kaikki miehet Agricolan kirkossa jouluna 1993.

Matti Apajalahti eli **Apis** (1965–) valmistui Sibelius-Akatemiasta diplomikuoronjohtajaksi 1995. Erinomaisena bari-tonina hän on laulanut Radion kamarikuorossa 1989–96, lauluyhtyeissä Ring, Cetus noster ja A-men sekä useissa muissa kuoroissa. Vuosina 1993–99 hän toimi Hetan musiikkipäivien taiteellisena johtajana. Hän on opettanut kuoronjohtoa ja yhtyelaulua monilla kursseilla ja Tampe-reen konservatoriossa. Hän on laatinut sovituksia ja ollut Warner Chappell Finlandin vakavan musiikin, erityisesti kuoromusiikin kustannustoimittajana. Sulasolin toiminnan-

johtajana Matti Apajalahti oli 1996–2002 ja vuodesta 2002 hän on työskennellyt Sibelius-Akatemian projektipäällik-könä ja erikoissuunnittelijana.

HOLLia Apajalahti johti 1991–95 ja teki kuoron kanssa 1994 osan kuoronjohdon A- ja B-tutkinnoistaan. Hän on toiminut myös Radion kamarikuoron varajohtajana ja joh-tanut mieskuoro Laulun Ystäviä Turussa, Händel-kuoroa Tampereella sekä Kamarikuoro Stemmaa. Vuodesta 1997 lähtien hän on ollut Kauppakorkeakoulun Ylioppilaskunnan Laulajien (KYL) johtaja.

häikäisevät konsertit: Eric Ericsons kammarkör ja Viron filharmoninen kuoro.

Syksy 1994 alkoi pienellä mullistuksella: HOLlin 65-vuotinen harjoituspäivä keskiviikko vaihtui tiistaiksi Apajalahden perheen lapsenhoitopulmien vuoksi. Muutos jäi pysyväksi. Ohjelmiston puolesta vuodesta tuli monipuolinen ja haastava. HOLlin jatkuvan tenorivajeen vuoksi suurimmat konsertit tehtiin yhteistyönä. Syksyllä harjoiteltiin vaativia ranskalaisia teoksia, Debussyn Kolmea laulua ja neljää Poulencin Seitsemästä laulusta, sekä muun muassa Sibeliuksen Rakastava-sarjaa ja Kuulan Omenapuita. Debussyn laulut esitettiin Cantabilen kanssa Apiksen A-tutkin-
nossa lokakuussa ja koko ohjelma yhteiskonserteissa Ritarihuoneella ja Lahdessa. Syyskauden päätti osakuntakuorojen ja Helsingin yliopiston musiikkiseuran kuoron yhteinen Akateeminen joulukonsertti Kallion kirkossa. Tämä vakiintui pian perinteeksi, jolla kuorot voivat halutessaan selvittää joulukonsertista vähällä vaivalla ja laulaa täydelle kirkolle. Akateeminen joulu-

konsertti on muodostunut myös eräänlaiseksi vuotuiseksi osakuntakuorokatselmukseksi.

Kevätkausi 1995 oli omalaatuisen kaksijakoinen: rinnan harjoiteltiin Kampin laulun kanssa Timo Lehtovaaran, HOLlin entisen varajohtajan, A-tutkinnossa esittävää Bachin Magnificatia ja oman kevätkonsertin viihdeohjelmaa, Juicea Timo Lehtovaaran ja Ahti Pajalan tuoreina sovituksina sekä amerikkalaista kevyttä kuoromusiikkia. Toukokuussa esitettiin Bach Kon-
tulassa ja viihdettä Valkeakoskella. Viihdekonsertin arvostelussa kiitettiin kuoron kykyjä ja ahkeraa harjoittelua, joka salli erittäin vaikeiden sovitusten taidokkaat esitykset. HOLlin bassot hoitivat osansa loistavasti, ja koko kuoro sai tunnustusta erinomaisesta pianissimo-
soinnista. Erityisesti Risainen elämä ja negrospirituaali Deep river tekivät vaikutuksen, mutta svengaavimmat biisit eivät täysin vakuuttaneet.

Valkeakosken konsertti oli samalla Matin jää-
hyväiset HOLlin johtajana. Neljässä vuodessa hän oli tehnyt suurtyön harjoittaessaan romahdusmaisesti

pienentyneen ja nuortuneen kuoron hyvään kuntoon. Kuten Matti itse arvioi haastettaan: *Taiteellisesti opiskelijakuorot ovat aina jatkuvassa murros- tai muutosvaiheessa; ellei kriisissä niin ainakin käymistilassa. Laulajien vaihtuvuus on opiskelijakuoron luonteesta johtuen aika suurta ja siksi ennustettavuus tai suunnitelmallisuus pidemmällä, usean vuoden aikavälillä hyvin vaikeaa. Hän työskenteli ihailtavan kärsivällisesti tavoitteidensa hyväksi: Halusin HOLlin kehittyvän soinnillisesti täydempään, kokonaisempaan mutta ilman prässää toimivaan äänenkäyttöön. Samoin halusin kehittää kuorolaisten nuotinlukutaitoa tai -rutiinia. — Nuotinlukutaito kehittyi kohisten. Pelko uusia nuotteja*

HOL raukeana pidettyään konsertin pätsiksi lämmenneessä taidemuseossa Europa Cantat -festivaalilla Herningissä 1994.

HOL on aina viettänyt vappua yhdessä. Piknik Ullanlinnanmäellä vakiopaikassa vakiintui tavaksi 1980-luvulla. Tässä herkutellaan koleana vappuna 1995.

kohtaan haihtui ja porukka alkoi pistellä ihan surutta kaikki uudet biisit ihan suoraan läpi ensi lukemalta. Toki täytyy myöntää, että valtaosalla oli aika hyvät pohjatiedot ja -taidot tällaiseen.

Perusteellisena harjoittajana Matti totutti HOL:n huolelliseen työhön. Hän johti kellosepän tarkasti – joka stemman tärkeille kohdille tuntui löytyvän jonkin sormen täsmällinen isku tai merkitsevä katse. Johdessaan Matti oli rauhallinen ja vähäeleinen lähes ilmeettömyyteen asti, mikä rauhoitti kuoroa, joskus

vähän liikaakin. Ohjelmiston suhteen HOL kartutti osaamistaan etenkin Apiksen suosiman varsin perinteisen kotimaisen klassisen musiikin keskeisteoksilla. Tämän kuorolaulun ruisleivän särpimeksi olivat tervetulleita ranskalaiset laulut, Bach ja suomalaiset poppibiisit, varsinkin kuoron karonkkaohjelmistoon syvään juurtuneet Juicet. Matti jätti seuraajalleen perinnöksi kuorollisen itsenäisiksi, rohkeiksi ja vastuuntuntoisiksi oppineita laulajia, joilla oli hyvät valmiudet omaksua monenlaista musiikkia.

Musiikin moniottelijat

HOL uudistuu ylikierroksilla

Keväällä 1995 **Topi Lehtipuu** (1971–) hurmasi äänes-
täjien niukan enemmistön huimilla visioillaan ja säke-
nöivällä innostuksellaan. Vähemmistö oli epäilevämpi
mutta palasi syksyllä silti katsomaan, mitä tuleman
pitää. Kieltämättä aihetta pieneen jännitykseen oli.
Muusikkotaustaltaan monipuolisen Topin ideat ja
ihanteet olivat kaukana HOLlin aiemmasta toimin-
nasta. Topi vaati kuorolta äärimmäistä monipuoli-
suutta ja venyvyyttä, kykyä muuntautua soinnista toi-
seen ja omaksua mahdollisimman monia musiikkityy-
lejä, jopa erilaisia äänenkäyttötapoja. *Ilmaisuihanteeni
voisi olla Pirkka-Pekka Peteliuksesta, Gene Kellystä, Ute
Lemperistä ja Ulla Tapanisesta monistettu, energisesti ja
tarkasti näyttelevä, tanssiva ja laulava lauma*, muotoi-
lee Topi nykyään. Taitavalla mutta esiintyessään sangen
hillityllä HOLlilla oli oppimista: *Halusin saada arat
akateemiset ihmiset ilmaisemaan laulaen sekä oppimaan
uutta musiikista ja sen eri kulttuureista.*

Ilmaisua ja mielikuvitusta alettiin vapauttaa teat-
terikoulun harjoituksilla. Alkujumppa ja äänenavaus
venyivät liki tunnin mittaiseksi sarjaksi hassuja irvis-
tyksiä, seuraleikkejä, pantomiimiarvoituksia ja ääni-
ja rytmi-improvisaatioita. Alkujähmeys katosi pian,
ja HOL intoutui pomppimaan sammakoina ympäri
salia ja mylvähtelemään omituisesti. Näin kuorolaiset
koettelivat äänensä ja itseilmaisunsa rajoja ja lujittivat
ryhmätunnettaan, mikä kaikki vaikutti suotuisasti sekä
taiteelliseen että sosiaaliseen toimintaan.

Topin tyylin ydin olivat teemakonsertit, jotka
perinteisen tekstilähtöisyyden sijaan perustuivat eri
alueiden kulttuureihin ja historiaan usein aika mieli-
kuvituksellisin assosiaatioin. Ensimmäisenä teemana
oli Ranska. Ohjelman runkona olivat Matin huolella
harjoittamat Debussyn ja Poulencin laulut, joita täy-
dennettiin katsauksella historiaan: osansa saivat moni-
äänisyyden aamuhämäriin kuuluva Perotinus 1100-

HOL heittäytyy virolaiseen kuorotanssiin Kansa laulaa -konsertissa Kaapelitehtaalla kevättalvella 1996.

Topi Lehtipuu (1971–) on monipuolisesti kouluttautunut muusikko, joka on valmistunut Sibelius-Akatemiasta pääaineenaan kuoronjohto. Ennen lauluun keskittymistä hän toimi muun muassa progerock-yhtye Höyry-koneen laulusolistina, Radion Kamarikuoron tenorina, sovituksen opettajana Sibelius-Akatemiassa sekä piirrosfilmien dubbaajana ja tuottajana. HOLlia hän johti 1995–98.

Topi Lehtipuu on opiskellut laulua muun muassa Marjut Hannulan, Peter Lindroosin, Howard Crookin ja Irina Gavrilovicin johdolla. Hän on esiintynyt solistina eri puolilla Eurooppaa sekä Japanissa. Hänen ohjelmistoonsa kuuluvat monet oratoriot ja kantaatit Monteverdistä Schumanniin

sekä 1900-luvun musiikki kuten Rautavaara, Schönberg ja Britten. Lehtipuu on laulanut tunnettujen koti- ja ulkomaisien kapellimestarien johdolla. Oopperaroleista mainittakoon Tamino Taikahuilussa Ranskassa, Albert Herring Vantaan oopperan Albert Silli -tuotannossa ja Belmonte Ryöstö Seraljista -oopperassa Kansallisoopperassa. Hänen työnantajiaan ovat Pariisin molemmat oopperat, Lausannen Ooppera, Brysselin La Monnaie -ooppera, Berliinin Staatsoper sekä Salzburgin ja Glyndebournen festivaalit.

Lehtipuu sai 2003 Martti Talvela -palkinnon. Vuodesta 2004 alkaen hän on toiminut Joroisten Musiikkipäivien taiteellisena johtajana Jan Söderblomin kanssa.

Topi esiintyi ensi kerran HOLlin johtajana syyskuussa 1995 Sinebrychhoffin taidemuseossa. Keikan jälkeen otettiin pihalla kuvia.

luvulta, Machaut 1300-luvulta, 1500-luvun Janequin Lintujen lauluineen ja Charpentier 1600-luvulta sekä Ravel. Kansanlaulut soivat Poulencin sovituksina.

Konsertteja varten etsittiin ennen kokemattomia tiloja. HOLlin ranskalainen konsertti oli ensimmäinen laatuaan Katajanokan upeassa Tulli- ja pakkahuoneessa. Topin tyyliin kuuluivat myös runsaat ulkomusiikilliset elementit. Tärkeä oli konsertin tunnelmien vaihtuessa

muuttuva valaistus, jonka toteutus annettiin ammatilliselle. Myös konsertin teatraalisia ulottuvuuksia kehitettiin. Ranskalaisessa konsertissa tultiin lavalle kolmena jonona tuohukset kädessä Perotinusta laulaen, soitinyhtyeen viritellessä löpöttelevän kuoron edessä riehui barokkihoviherra ranskaa polottaen, väliajalle mennessä kuoro hajaantui lavalta joka suuntaan, palatessa tultiin kukin omia aikojaan lauluun yhtyen ja

HOLlin Bellman seikkaili Helsingin kaupunginmuseon Sederholmin talossa ja Tuomarinkylän kartanossa 1996.

lopuksi levittäytyttiin laulaen koko saliin. Kuorolaisille tämä tiesi haasteita: laulujen lisäksi oli selvittävä koreografioista ja valotaiteen hämärtämästä nuottikuvasta. Konsertit vaativat käsikirjoituksen, johon kaikki käänteet merkittiin muistin tueksi.

Kevätkaudella 1996 heittäydettiin vielä erikoisemmille urille: moniääniseen kansanmusiikkiin ja kuorotanssiin. HOL opetteli kansanomaista suoraa äänenmuodostusta georgialaisia ja bulgarialaisia lauluja

varten, lauloi kotimaista Värttinän tapaan, taipui Tormisin virolaisten kansantanssien kuvioihin, tapaili kuu-balaisia rytmejä ja jopa balilaisen gamelanin merkillistä äänimaailmaa. Suurin koitos olivat eteläafrikkalaiset xhosa-kieliset tanssilaulut, joiden askelet olivat monella miehellä työn takana. Sitä rakkaammiksi ne tulivat, ja niitä alettiin esittää vähän joka keikalla. Hämäläisissä pidoissa osakuntalaiset saivat äimistellä hollilaisia, jotka afrosivat pirteästi pitopöydän ympärillä. Kansa laulaa -konsertti sai jopa YLE:n RadioMafian kiinnostumaan, ja afroja laulettiin klo 7 aamulla radiossa. Yleisö täpötäydessä Avantin Kaapelitehtaan salissa riehaantui viimeistään siinä vaiheessa, kun Topi pisti koko joukon laulamaan ja tanssimaan yhdessä.

Topi sai hollilaisten patoutuneen osaamisen, kekseliäisyyden ja toimintatarmon puhkeamaan esiin. Kuoron hallinto toimi suurella teholla, ja kuorolaiset innostuivat tekemään myös itsenäisiä tuotantoja. Maaliskuussa 1996 nähtiin HOL-ravintolashow ”HOLtintonta menoa” ja toukokuussa HOL-yhtye esitti suuren suosion saaneen dramatisoidun musiikkikertomuksen Bellmanin elämästä yhteistyössä Helsingin kaupunginmuseon kanssa. Kevääseen kuului vielä kotimaisen konserttiohjelman vieminen Forssaan ja Krakovaan Puolaan, joten keväällä laulettiin vielä ahkerasti Rautavaaraa, Fougstedtia, Sibeliusta ja Mäntyjärveä. Konsertti hullaannutti forssalaisen arvostelijan: ”Kuorossa on energiaa, intoa, raikkautta ja, mikä tärkeintä, musiikkilista intohimoa. Osataan ja uskalletaan.” Topin – ja Matin – työ kantoi hedelmää.

Elokuussa syntyi uusi perinne, Art goes Kapakka -festivaalin avaava Kuorojen kierros, joka kuuluu yhä HOLlin vuotuisohjelmaan. Kansanmusiikki Juiceilla täydennettynä puri hyvin kapakoissa. HOL sai mainetta kuorona, joka laulaa mitä vain. Erikoisia keikkapyyntöjä alkoi tulla syyskaudella 1996, jolloin HOL toimi jo ylikierroksilla: osallistuttiin performanssiin Runebergin patsaalla, esitettiin etnomusiikkia ulko-

ministeriön kehitysyhteistyöosaston tapahtumassa, laulettiin TV 1:n Sielun peili -ohjelmassa itselleen Juicelle hänen uutuuslaulunsa ja mullistettiin nuorten poliitikoiden käsityksiä kuorolaulusta Uuden ajan itsenäisyysjuhlassa. Kuoron talouden kannalta merkittäviä ja kestäviä perinteitä syntyi jouluna 1996. HOL-kvartetti alkoi esittää tiernapoikia Apiksen sovituksena Helsingin kaupunginmuseon Sederholmin talossa ja Ruis-kumestarin talossa aina ensimmäisenä adventtisunnuntaina. Vielä antoisammiksi tulivat Stockmannin joululauluesitykset, joiden 30 laulun ohjelmisto koottiin ja opeteltiin tuolloin kaiken muun kiireen ohessa.

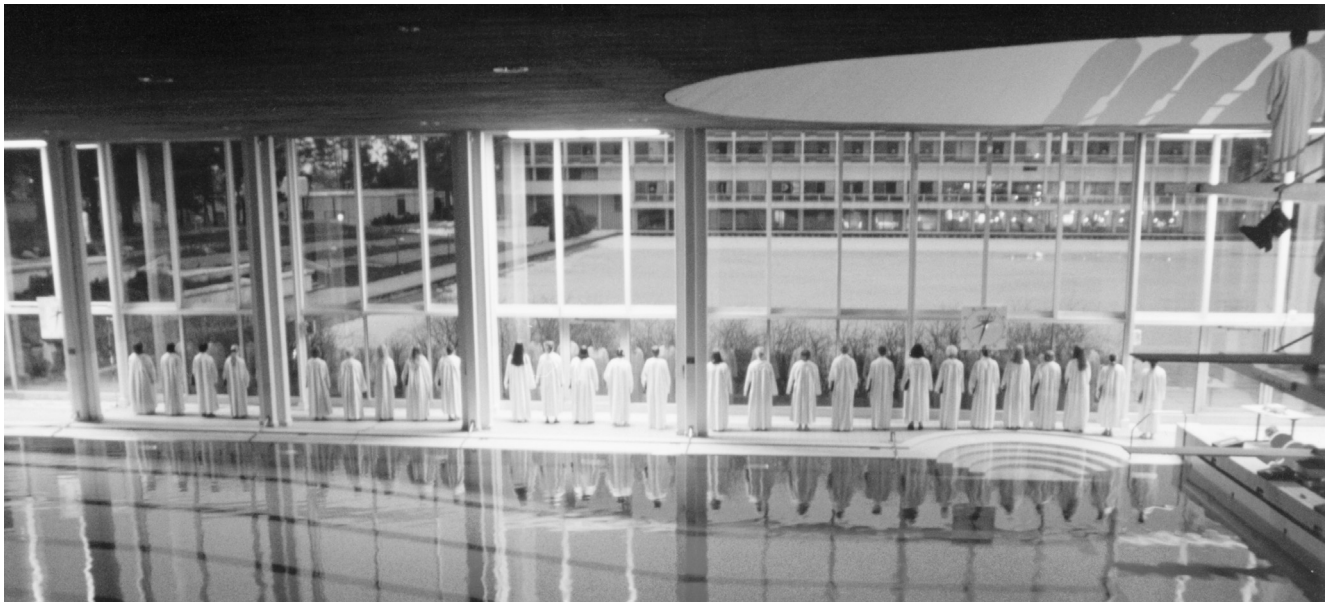
Syksyn huipensi Ison-Britannian ja Irlannin musiikille omistettu Sumujen saaret -konsertti, jossa HOL esiintyi sekä kuorona että useina pienyhtyeinä. Hienoisen kaaosvaiheen kautta syntynyt konsertti täytti Tuomiokirkon kryptan viimeistä seisomapaikkaa myöten. Brittenin Ceremony of Carolsia seurasi melkoinen vyyhti klassista ja kansanlaulua englanniksi, iiriksi ja gaeliksi. Kuoro sinkoili jalkapallohuligaaneina, vislaavina bobbyina, kikattelevina neitoina, reippaina huovuttajina, irlantilaisina vankeina ja erinäisinä muina hahmoina pitkin taidokkaasti valaistua kryptaa. Tiheätunnelmainen konsertti oli osa Topin B-tutkintoa ja kelpasi niin sensorille kuin yleisöllekin.

Kevätkaudella 1997 Topi kannusti yhtyetoimintaa ideoimalla ravintolashown, jonka satoa ovat yhä toimivat etnonaisyhtye Gimme 5, miehinen vokaalirockyhtye Aataminomenat sekä sittemmin omaperäisillä lauluillaan mainetta saanut Kitkerät neitsyet. Tämän kevään mullistuksiin kuuluu myös leiripaikan vaihto: lähes 25 vuoden ajan HOLlia palvellut Kanneljärven opisto Lohjalla vaihdettiin Sibeliuksen Akatemian Kallio-Kuninkalaan Järvenpäässä ennen kaikkea lyhyen matkan ja parempien liikenneyhteyksien vuoksi. Uusi leiripaikka sai heti kuoron pysyvän suosion. Loppukevät tehtiin Tampereen Säveltä ja Europa Cantat -festivaalia varten kotimaista ohjelmaa, joka esitettiin

Helsingissä ja Riihimäellä. Tampereella arpaonni ei suostunut, ja HOL sai laulaa Rautavaaran Lähdön, Fougstedtin Stjärnanin, Mäntyjärven Double, Double Toil and Troublen sekä Kuusiston sovittaman Illan viimeisen tangon klo 10 aamulla. Tulos oli heikko: kaksi hopealeimaa. Kuoroa kiitettiin hyvin harjoitetuksi ja sydäimestä laulavaksi, oli nuorekasta sointia ja kvaliteettia. Tuomaristo kaipasi kuitenkin vaatimaan ohjelmaan intensiteettiä ja legatolinjaa, tonaalinen romahduskin uhkasi. Tangon huipennus, kuorokaavusta kuoriutuneen kukkamekkaisen alton ja enkelikiharaisen

Valo loi vahvan tunnelman Sumujen saaret -konserttiin 1996.

Kevättalvella 1998 taitavasti valaistussa Tapiolan uimahallissa pidetty Välimeri-konsertti oli myös visuaalinen elämys.

basson tanssi, jakoi mielipiteet, toisista se oli hauska, toisten mielestä ”strippauksen, jos siihen ryhdytään, pitäisi kuitenkin olla seksikästä”. Kylmää vettä tuli niskaan myös Europa Cantatissa Linzissä, jossa satoi lähes koko ajan. HOLlin oma konsertti oli silti täysosuma, ja Mäntyjärven noidat villitsivät yleisön.

Syksyllä 1997 oli aika hieman hiljentyä. Topi ideoi Lumi ja kuolema -konsertin, omalaatuisten matkan Holtenin hienosta lumilaulusta Fyrsti snjór gos-pelin ja Mendelssohnin Richte mich Gottin kautta Bachin Actus tragicus -kantaattiin. Pyhän Sydämen kappelissa pidetyn konsertin erikoisuus olivat videolta näytetyt mietteet kuolemasta. Viimeistään tämän konsertin antimilla HOL vakiinnutti maineensa Aka-teemisen joulukonsertin epäsovinnaisena yllättäjänä: edellisvuoden afrotyylinen tiernapoikalaulu ”On lapsi syntynyt meille” oli pienä verrattuna Topin eskimolaulua, funkia ja modernia unkarilaista virttä rajusti yhdistelevään ”Jeesus on paimen” -sovitukseen.

Kevätkaudella alinomaa vaihtelevia tulevaisuuden latuja kaavaillut Topi päätti viimein keskittyä oopperalauluun ja lähteä HOLlist. Viimeisestä teemakonsertista haluttiin tehdä äärielämys: Välimeri-konsertti pidettiin Tapiolan uimahallissa arabialaisten soittimien säestyksellä ja taitouimari solistina. Ilta alkoi hienosti gregoriaanisella laululla alboissa altaan reunoilla ja hyppytornissa, siitä loikattiin järeään korsikalaiseen mieskuorolauluun, mauritanialaisiin kättentaputusrytmeihin, Janequinin Lintujen lauluun, israelilaiseen kibbutsilauluun tansseineen, pieneen turismifarssiin, fado-sävyihin ja loppuhuipennukseksi madrigaali-komediaan 1500-luvulta. Puvunvaihtoineen ja muine mutkineen koreografia kävi hieman yli voimien, ja konsertin lopulla koettiin aika piinallisiakin hetkiä.

Mieskuoro purki puhtiaan huhtikuussa 1998 railakkaassa, itse tuotetussa Mies-ravintolashowssa. Kevään päätti Maamme-laulun 150-vuotisjuhla, jonka Hartwall Areenalta televisioitua pääkonserttia varten

HOL ja EOL, vanhat kilpakumppanit, tilasivat yhdessä Tuomas Kanteliselta laulusarjan ”Maailma Kiurelin mukaan”. Se oli paitsi HOLlin ensimmäinen tilaus myös säveltäjän ensimmäinen kuoroteos ja paikoin jokseenkin mahdoton laulaa. Hufvudstadsbladet piti sitä silti yhtenä jättikonsertin harvoista tuoreista osuuksista, josta kuului riskinotto, ilmaisutahto ja yhteys nykyaikaan. Sarjan laulettavin osa Kumi, pyyhekumin ylistysralli, säilyi pari vuotta ohjelmistossa.

Topin lyhyessä mutta kiihkeässä kaudessa oli ainesta moneen. Olennaisia uutuuksia olivat konserttien temaattisuus, poikkitaiteellisuus ja projektimaisuus. Yhä useammat laulut harjoiteltiin vain yhtä konserttia varten, minkä kuoron taidot mahdollistivat. Laulajat valittiin yhä suuremmasta joukosta, ja kuoron kynnys kohosi: *HOLlin saavuttama maine konkretisoitui valtavassa pääsykokelaitten määrässä: Eräänä syksynä kuuntelimme kolmessa eri sessiossa raadin kanssa muistaakseni yhteensä n. 50 kuoroon pyrkijää (joista 35 oli sopraanoja, 10 altoja, 3 bassoa ja 1,5 tenoria). Epäreilustaittelöstä pääsivät kaikki miehet kuoroon, jokunen huippusopraano ja -alttokin, muistelee Topi.*

Topi sai HOLlin laulamaan rohkeammin, mutta kuten hän itsekkin sanoo, seuraava työvaihe olisi ollut musiikki-ilmaisun raffinoiminen. HOLlin laulussa oli väriä, voimaa ja ilmaisua, mutta puhtauden ja tarkkuuden laita oli joskus hieman heikompi. Johtajan ideatulvassa oli kuoron välillä vaikea pysyä mukana, mikä johti tulkintojen epämääräisyyteen. Lyhyessä ajassa tehtiin niin paljon räväköitä kokeiluja, että temppuili oli vaarassa muuttua itsetarkoitukseksi. Alkoi myös olla vaikea keksiä aina jotakin ennen kokematon, ja silkka väsymys söi kuorolaisten intoa jatkuvan ylikieroksilla toimimisen vuoksi. Topi arvioi itse: *Toiminta HOLlin johtajana ei varsinaisesti muodostunut oman musiikillisen ilmaisun kanavaksi. Siihen oli syynä tietenkin ensisijaisesti oma kokemattomuuteni kuoronjohtajana. Johtajuuden haaste oli enemmänkin organisato-*

Rantaleijonia ja turistipimuja Välimeri-konsertissa 1998.

rinen, pedagoginen ja ohjelmistopoliittinen. Koin, että en pysty saamaan opiskelijakuorosta ulos musiikillisesti itseäni tarpeeksi tyydyttävää ja ilmaisullisesti loppuun saakka menevää laulua (muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta). Omat tavoitteeni olivat ehkä epärealistisen korkealla. Oma kärsimättömyyteni musiikki-ilmaisuni tavoitteiden saavuttamiseksi oli osaltaan vaikuttamassa siihen, että heittäydyin laulajan uralle.

Topin kausi kuuluu HOLlin historian suurimpiin innonpurkauksiin ja vertautuu Turusen, Neuvosen ja Kuivasen parhaisiin aikoihin. Se jäi vahvana elämyksenä hollilaisten mieleen eikä jättänyt ketään kylmäksi. Topin karisma oli niin suuri, että seuraaja sai kärsiä ylimitoitetuista odotuksista. HOLlia – ja yleisöäkin – vaivasi kauan eräänlainen Topi-krapula.

Nörtit goes itä-EUROPE!

Kaikkihan tietävät, että HOL on nörttien oma salaseura. Sinne pääsevät vain harvat ja valitut – ne, jotka läpäisevät erityisen nörttiystestin. Testi koostuu erilaisista nörttiyttä mittaavista tehtävistä, kuten nuotinluku tai pianolla soitettun kolmisoinnun toistaminen laulaen. Arvosteluraati, jossa istuvat ns. nörttivanhimmat, valitsee sitten kokelaista nörteimmät, jos valitsee lainkaan. Kuoron nörttiys on todistettu useasti, sillä vain harva osakunnassa muuten aktiivisesti toimiva on kyennyt läpäisemään pääsykokeen tähän osakunnan absoluuttisesti nörteimpään kerhoon.

Mutta uskokaa tai älkää, meissä kaikissa elää pieni seikkailija. Jopa niissä nörtisti hymyilevissä kuorohiirissä, jotka tiistai-iltaisain kiduttavat muita osakuntalaisia loputtomalla ja kivuliaalla tavalla, joka saa sinut tuntemaan kuin joku hitaasti kiertäen tunkisi Topsy-puikkoa tärykalvosi läpi. Jopa heissä elää pieni MacGyver tai Kolumbus tai joku muu seikkailijanalku.

Tästä on todisteena se, että nörttiklubin lempimatkakohteeksi on yllättäen kivunnut paatuneen rikollisuuden, mafiosojen, luun ja veren Itä-Eurooppa! Jo kahtena vuonna peräkkäin ovat nörtit suunnanneet pahamaineisilla junilla Tallinnasta etelään, Latvian ja Liettuan halki Puolaan ja tänä vuonna vielä Tshekkiin ja Slovakiaan asti. Varmistaakseen

Ikimuistoinen junamatka Puolan tulvien halki vei hollilaiset Linzin Europa Cantat -festivaalille 1997.

asemansa osakunnan nörteimpänä kerhona HOL ilmoittaa matkojensa tarkoitukseksi aina jotakin hypernörttiä, kuten ”konserttimatka” tai ”kuorotapahtuma”.

Tämänkesäisen matkan uljas määränpää oli kuorofestivaali Itävallan Linzissä – voisiko kuvitella mitään nörvelömpää kuin perinteitä vaaliva Itävalta! Mutta mielenkiintoiseksi matkan tekeekin vasta se, että pikkuporvarillisen sinivalkoisen nörttilentokoneen sijasta kuoro päätti toteuttaa matkan hämärätoimistaan tunnetulla Balti Ekspress -junalla, joka tunnetaan myös nimellä ”Idän pikajuna”.

All Aboard!

Juna oli kuorolle tuttu jo ennestään (edelliseltä ”konserttimatkalta”) ja siksipä Liettuan ja Puolan rajalla tapahtuva pikku salakuljetusbisnes ei saanut heitä pelästymään. Kyseisellä rajalla vaihtuu rautatien raideleveys ja matkustajat vaihtavat toiseen junaan.

Laulajien hypätessä vaunuunsa kävi siellä jo kova sutina keski-ikäisten rouvashenkilöiden piilottaessa tupakka- ja alkoholituotteita junakupeiden kätköihin. Nörttihämäläiset tulivat siinä sivussa avustaneeksi jo toistamiseen salakuljetuksessa, rouvat kun eivät pitäytyneet vain omissa lokeroissaan, vaan piilottivat tavaroitaan ystävällisesti myös hollilaisten verhojen taakse.

Salakuljetuksesta tätä seikkailunhaluista nörttikuoroa ei napattu, sillä tullimiehet olivat olleet kyllin viisaita ymmärtääkseen, että salakuljetus tarkoittaa zloiteja omaan reikäiseen taskuun, jos siihen osaa suhtautua hienotunteisesti. Hienotunteisuus kuorolaisten kanssa loppuikin sitten tähän: HOL keräsi matkaltaan kelpo nipun erilaisia sakkoja ja varoituksia milloin mistäkin. He syyllistyivät tupakointiin ravintolavaunussa! Salamatkustukseen Super Klass -vaunussa! Salamatkustukseen nukkumavaunussa!

Eikä siinä vielä kaikki – osa rikkeistä on tietävästi edelleen hyvittämättä ja junavirkailijat lupasivatkin ottaa yhteyttä suurlähetystöön, jos sakkoja ei makseta. Mahdol-

listen etsintäkuulutustapausten johdosta kuoro ei suunnittele matkaa kyseisille seuduille lähitulevaisuudessa.

Korruptiota ja makuuvaunuja

Kun HOL lopulta saavutti lähitavoitteensa Varsovan, huomattiin että tulva oli katkaissut heidän tiensä Wieniin. Mutta ei aikaakaan, kun nörtit olivat kiristäneet itselleen 22 lippua samana iltana lähtevään Bratislavan junaan (Wieniin vain 60 km). Mafiakielillä – venäjäksi ja puolaksi – kädyt keskustelut päättyivät ei enempää eikä vähempää kuin Puolan liikenneministeriössä! Nörtit jättivät suloisen puhtoiset hotellihuoneensa ja keinuivat pian taas raiteilla.

Slovakian juna on jos mahdollista vieläkin hämäämpi maineeltaan. Heti astuttuaan junaan saivat nämä silminnähden hyväntahtoisen nörtit kuorolaiset tuhat ohjetta ja varoitusta ovien telkeämisestä yöksi. Ja hehän virittelivät toinen toistaan nokkelampia ansoja heidän dollareitaan vaaraville roistoille, mutta turhaan – kelmin kelmää ei tunkenut saamaan henkaria päähänsä.

Junassa on hauska matkustaa

21 tuntia kestäneen hölskyttelyn jännityssaldoksi oli jäädä verinen taistelu vaununemännän kanssa (salamatuksesta jälleen kerran), mutta pysähtyi juna sentään piskuiseen Preshovin kylään pudottaen silloin osan vaunuihin Budapestin raiteille siinä muassa myös istumapaikoilla matkustavat kuorolaiset. Informaatio ei kuulunut köyhien lipun hintaan, mutta joku

rikkaiden vaunusta sattui juuri silloin olemaan hyväntekeväisyysretkellä köyhien puolella ja huomasi sitten, että vaunu on irti hänen vaunustaan. Paniikkipakkaamiseen meni viisi minuuttia ja kukaan ei jäänyt yksin keskelle Slovakiaa hallitsematta sanaakaan kyseistä kieltä. Nörttiä!

Bratislavahan ei HOL:n matkaohjelmaan alunperin kuulunut lainkaan, mutta kun sinne nyt jouduttiin, joukkue tarvitsi mm. majapaikan.

Miten majoitat 22 henkeä samaan paikkaan illalla klo 18, kun rahanvaihto sulkee klo 18 ja maassa mahdollisesti

ei puhuta kieliä? Helposti: turisti-info puhui englantia (huom! Ei esimerkiksi puolaa, jonka taitoisia joukossa oli noin 1/2 henkeä), rahanvaihto oli auki ja majapaikaksi löytyi 200-kerroksinen betoninen kansankoti, jonka hissit ajoivat vekkulisti toinen parittomiin, toinen parilisiin kerroksiin. Iltaohjelmassa oli muhkeiden rottien bongaamista Bratislavan pimeiltä kujilta.

Maalissa!

Seuraavana päivänä nörtit ylittivät EU:n rajan ehtien jopa Wienissä pidettävään konserttiin ajallaan. Ja muuten tästä alkaa se tarinan nörde osa, joten päätän raporttini tähän.

Kummallisinta tässä osakunnan nörteimmässä harrastuspiirissä on se, että sen pinnan alla poreilevaa seikkailuhenkeä pääsee maistamaan vain läpäisemällä nörttiystestin. Salaseuran kuri on kova, yritäpä kysyä joltakulta hollilaiselta viime kesän matkasta, niin vastaus on luultavasti jotain tyyliin: ”Minusta matkalla oli hienointa itse festivaali. Se upea tunne, kun kaikki ymmärtävät toisiaan katsomatta ikään tai kansallisuuteen. Tunsin kerrankin olevani samanhenkisten joukossa. Aivan toisenlaista kuin osakunnan vappujuhlassa.”

– Sikanörttiä! Kuori ei petä.

Tiina Salomaa
Hämäys 4/1997

Jatsaava jatkoaika Sordiinoa HOLlin huutoon

Jan Hellberg (1964–) lupasi kuorolle topimaista jatkoa ja tuli valituksi HOLlin ensimmäisenä suomenruotsalaisena johtajana, mikä oli periaatteessa hyvin radikaali käänne vanhassa fennomaaniosakunnassa mutta herätti nykyajan oloissa huomiota vain historioitsijan hiljaisissa mietteissä. Janin erikoisalaa ovat afrikkalaisen musiikin lisäksi hengellinen musiikki, jazz ja varsinkin huikeat sovitukset ja sävellykset, joista HOLkin sai osansa. Jo heti syksyllä 1998 kuoro sai kutsun tulla piristämään Opiskelijakirjaston 140-vuotisjuhlaa. Jan sävelsi kirjaston säännöt vuodelta 1872 omalaatuisesti jammaavaksi ja rappaavaksi teokseksi, joka sai yliopiston rehtorinkin innostumaan.

Syksyn pääsaavutus oli Janin debyyttiteemakonsertti Kaipuu, jossa tutkittiin ihmisen kaipuun moninaisia kohteita, taivaan valkeutta, rakastettua, kotiseutua, rauhaa ja vapautta. Tuomiokirkon kryptassa ja Janakkalan kirkossa pidetyssä konsertissa kuultiin jokseenkin kaikkia laulun lajeja virsistä afroihin ja lastenlauluista Stingiin. Mieleenpainuvimpia ja vaikeimpia olivat ruotsalaisen Nils Lindbergin upea Korkea veisu -sävellys Fjärde sången, jossa kuoron rikkaita jazzharmonioita myötäili osin improvisoitu piano- ja bassosäestys, sekä Janin Radion kamarikuorolle tekemä huima sovitus negrospirituaalista ”Go down, Moses”.

Kevätkauden päätavoite oli 70-vuotisjuhlakonsertti, jossa oli makupaloja edellisvuosikymmenen ohjelmistosta. Kirjavahko kokonaisuus sai nimen ”Juuret ja maailma” osoitukseksi siitä, että HOL oli edennyt kansallisromanttisilta juuriltaan kauas eksoottisiin laulun maailmoihin. Konsertissa kantaesitettiin Jaakko Mäntyjärven tilausteos, joka oli huomattava haaste kuorolle ja johtajalle samoin kuin Real Groupin laulu. Suurkuorolle sai jokainen vanha johtaja valita laulun, vaikka vain Juha, Klasu ja Martti pääsivät paikalle.

70-vuotisjuhlakonsertti 17.4.1999

Astoria-salissa

johtajana Jan Hellberg

Jean Sibelius	Venematka
Nils-Eric Fougstedt	Under häggarna
David Wikander	Förvårskväll
Bo Holten	Fyrsti snjór
englantilainen	Sumer is icumen in
1200-luvulta	
Claude Debussy	Dieu! qu’il l’a fait bon regarder
Miguel Matamoros	Juramento
sov. Electo Silva	
bulgarialainen	Ergen deda
sov. Pekka Toivanen	
irlantilainen	When a man’s in love
sov. Voice Squad	
eteläafrikkalainen	Hayi hayi
negrospirituaali	Go down, Moses
sov. Jan Hellberg	
Jaakko Mäntyjärvi	Psalm 150 in Grandsire Triples <i>tilausteoksen kantaesitys</i> A cappella in Acapulco
Real Group	
säv. Anders Edenroth	
Harry Woods	Side by side
sov. Jan Hellberg	
eteläafrikkalainen	Jubalam
Cyrillus Kreek	Kui suur on meie vaesus
Toivo Kuula	Auringon noustessa
Jaakko Hulkkonen	Niin minä sinua toivoin
Toivo Kuula	Sävel

"Vapaat suomalaistytöt" hurmasivat Neversissä etnolaululla, afrotanssilla ja uusilla punaisilla kuoropuvuillaan.

Juhlan jälkeen työ jatkui, ja harjoiteltiin Janin säveltämä jazzmessu "We come before you" ja vietiin se kesällä muun hengellisen jazzohjelman kera Alandia Jazz -festivaalille Maarianhaminaan.

Syksyllä 1999 tehtiin omaperäinen joulukonsertti, jonka tyylikirjo ulottui renessanssista moderniin musiikkiin, afroista Juiceen. Kuoro esiintyi konsertissa myös pienyhtyeinä. Kevätkautta leimasivat kasvavat motivaatio-ongelmat ja valmistautuminen Europa Cantat -festivaaliin. Laimea kevät päättyi lyhyehköön läksiäiskonserttiin Lahdessa ja Suomenlinnassa tenalji von Fersenissä. Konsertin kohokohta oli Janin Dominantelle säveltämä "Marjatta's Son", Kalevalan, jazzin ja afrikkalaisen musiikin sopuisa kohtaaminen.

Kevätkauden 2000 päätti Europa Cantat Neversissä Ranskassa. HOLlin uskollisuus festivaalille ja maine omintakeisena laatukuorona palkittiin osuudella yhdessä festivaalin pääkonserteista. HOL lauloi 3 000 kuulijalle Mäntyjärven Polskan ja fuugan, Janin Marjatta-laulun sekä naiskuoron voimin Tellu Virkkalan Suden aika -teoksen Intron, jonka kansanomaisen moniäänisyys ja energia villitsivät kansainvälisen yleisön. Festivaalilehdessä julkaistiin viimeisenä päivänä valikoima unohtumattomia konserttielämyksiä, joiden joukossa HOLlia hämmensi kirjoitus otsikolla *Vapaat suomalaistytöt. Pitkät vaaleat hiukset valuvat hennoille hartioille. Vaalea iho hohtaa heidän romanttista punaista esiintymisasuaan vasten. Hämäläis-Osakunnan Laulajien*

Janin kausi huipentui vuonna 2000 Neversin Europa Cantat -festivaalin täysosumakonserttiin, jonka jälkeen HOL jammaili paviljongissa sateisen puiston keskellä. Jan esitteli jälleen taitojaan jazzklarinetistina.

Jan Hellberg (1964–) toimii musiikkipedagogina, sovittaja-säveltäjänä ja kuoronjohtajana. Hän oli perustamassa vuosina 1982–94 toiminutta lauluyhtye Octopusta, joka innoitti häntä jo varhain sovittamiseen. Sitten hän on sovittanut ja säveltänyt monille kuoroille ja yhtyeille.

Vuodesta 1987 Hellberg on johtanut Furahakuoroa (Furahakören), joka on erikoistunut hengelliseen etniseen kuoromusiikkiin. Hän on toiminut muun muassa Chorus Sanctae Ceciliaen ja Akademiska damkören Lyransin

projektijohtajana sekä vierailut johtajana monessa muussa kuorossa, usein opettaen erityisalojaan, etnistä musiikkia ja jazzia. Hän on opettanut lukuisissa etnisen kuoromusiikin workshoppeissa. Hän johti HOLia 1998–2000.

Hellberg opiskeli Sibelius-Akatemiassa musiikkikasvatusta, kuoronjohtoa ja etnomusikologiaa ja valmistui musiikin maisteriksi 1993. Nykyään hän johtaa Karjaalla Lärkkulan kansanopiston musiikkikoulutusohjelmaa ja suorittaa etnomusikologian jatko-opintoja Åbo Akademiassa.

suomalaisnaiset valloittivat sydämiä ja kuoroja sunnuntai-iltana Palais des Sportsissa. Haluamatta loukata kuoron johtajaa ja mieslaulajia on sanottava, että heidän laulunsa oli yksinkertaisesti suurenmoinen ja lumoava. Heidän seireeninäänensä vastasivat tiheinä kaikuina toisilleen, kietoutuivat toisiinsa ja vetivät kuulijat huumaviin pyörteisiin. Taianomainen hetki! HOL sai myös pitää festivaalilla täysipitkän oman konsertin, jonka lopulla ”Go down, Moses” pianon ja Janin klarinetti-improvisaation kera sekä afrovalikoima kohottivat tunnelman täydessä kirkossa kattoon asti ja saivat yleisön laulamaan ja tanssimaan mukana. Tämä elämys huijensi ja päätti Janin kauden HOLlin johdossa.

Jan halusi jatkaa Topin linjalla täydentäen tyylien runsautta omalla erikoisalallaan, jazzilla. Jazzlaulun pehmeän ja intensiivisen soinnin ja hillityn tyylin opettaminen hieman rosoista voimaa puhkuvalle HOLlille oli työn takana. Myös esimerkiksi A cappella in Acapulcon latinorytmeissä oli paljon tekemistä, ennen kuin HOLlin versio edes muistutti lauluyhtyeen virtuositeettia. Kevyen rinnalla tehtiin jatkuvasti klassista. Ongelmaksi nousivat kuoron Topin jäljiltä ylimitoitettut odotukset ja Janin kokemattomuus johtajana ja ajanpuute. Jan kertoo: *Klassisen ohjelmiston valitsemiseen ja valmistamiseen sekä ohjelmien kokonaisideointiin olisin tarvinnut enemmän aikaa kuin minulla silloin oli. Taiteellinen ”suunta” jäi siksi epäselväksi johtaen jonkinasteiseen varovaisuuteen. HOL on kuitenkin siitä ihmeellinen porukka, että sen oma henki ja ”ääni” tuntui ja kuului aina. Olin halunnut venyttää rajojani pitämälle kuin silloin pystyin, mutta se oli silti opettavainen aika kaikkea tulevaa johtamista ajatellen.*

Janin kausi päätti HOLlin 1990-luvun, joka voi näyttää tempoilulta äärimmäisyydestä toiseen. Monet kuorolaiset pysyivät silti uskollisesti mukana ja kesivät jyrkätkin murrokset, nousut ja laskut. Toisaalta HOLlin voi nähdä Kuiviksen kaudesta alkaen pyrki-neen johdonmukaisesti kuorolaulun ulottuvuuksien

laajentamiseen niin ohjelmiston kuin ilmaissukeinojen suhteen. Etenkin 1990-luvun jälkipuolta hallitsi omaleimaisuuden, jopa erikoisuuden tavoittelu. HOL ja sen johtajat halusivat erottua muista kuoroista ja luoda oman tyykinsä, mikä osin onnistuikin, vaikkei taiteellista täysipainoisuutta ehditty vauhdissa hioa huippuunsa eikä kuoron maine loppujen lopuksi kiirinyt kovin kauas. HOL heijasti ajan cross-over-muotia ja alkoi luoda eräänlaista postmodernia kuorolaulua etsien omintakeisuutta estottomilla ja leikkisillä tyylisekoituksilla ja -törmäyksillä – shokkitechtoista tuli osa kuorokonsertteja.

Projektimainen toiminta kertoo nykyajan opiskelijakuoron lyhytjänteisyydestä: yhteen ideaan jaksetaan keskittyä yhden kauden verran, sitten on saatava vaihtelua. Vaihtelunhalua sekä yksilöllisyyden ja omaperäisyyden kaipuuta ilmentävät myös aktiivisimpien kuorolaisten omat tuotannot ja yhtyeet. Toisaalta samantapaisia nuorekkaita luovuuden purkauksia on HOLlissa nähty jo kuoron huippukausilla 60- ja 80-luvuilla, joten mistään puhtaasta ajanilmiöstä ei liene kysymys vaan pikemmin etevien johtajien luomasta inspiroivasta ilmapiiristä ja viime kädessä yksittäisten kuorolaisten innosta ja lahjoista.

HOL rentoutui Ahvenanmaan ilta-auringossa Alandia Jazz-festivaalin aikaan kesällä 1999.

HOL-tiernapojat osakuntajihenkeineen ovat laulaneet Ruiskumestarin talossa Kristianinkadulla vuodesta 1996 lähtien.

HOLlin sosiaalinen elämä heijasti 1990-luvulla kuoron taiteellista kehitystä – innostava ilmapiiri näkyi usein myös kaikenlaisen viihteellisen luovuuden vilkastumisena. Parhaimmillaan hollilaisten kalenterit täyttyivät harjoitusten ja harjoituksenjälkeisten, leirien, konserttien, keikkojen ja vuotuisjuhlien lisäksi saunailloista ja kotibileiden kirjosta. Kesälläkään kuorolaiset eivät yleensä malttaneet pysyä erillään, vaan tapasivat säännöllisesti kapakassa ja mökkiretkillä (ja aivan viime vuosina jopa urheilukentällä). Festivaalimatkat olivat luonnollisesti kesäviihteen huipentumia.

HOL muuttui yhteisönä 1990-luvulla yhä moni-ilmeisemmäksi. Opiskeluaikojen piteneminen, sinkkuilu ja ylipäättään nuoruusikävaiheen venyminen varsinakin loppupäästä levensivät kuorolaisten ikähaitaria. Vanhimpjen ja nuorimpien hollilaisten ikäero on nykyään jo yli 15 vuotta, mikä ei haittaa menoa yhtään. Toinen uuden ajan piirre on Suomen ja erityisesti opiske-

lijapiirien kansainvälistyminen. HOLissa on toki laulanut ulkomaisia vaihto-opiskelijoita jo 1930-luvulta lähtien, mutta viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana hämäläiskuoroon on otettu hyviä laulajia Ruotsista, Norjasta, Islannista, Virosta, Saksasta, Iso-Britanniasta, Espanjasta, Italiasta, Yhdysvalloista ja Kanadasta. Vetovoimainen HOL on houkuttellut osakunnan jäseniksi myös heimotaustaltaan vähintäänkin monipuolisia suomalaisylioppilaita. Huomattavan monen laulajan juuret ovat silti yhä Hämeessä.

Yleisilmeeltään HOLlin uusimpienkin aikojen seuraelämää voi luonnehtia perin kiltiksi – harvanpa opiskelijajärjestön juhlissa kukaan ei sammu, ja HOL lienee ylioppilaskunnan viimeisiä erillisaunomisen linnakkeita. Sukupuoliroolit ovat silti löyhtyneet, eivätkä edes isännän ja emännän virat ole enää 1990-luvulta lähtien olleet sidottuja sukupuoleen. Vain kuoronjohtajaksi ei ole vielä valittu naista. Vanhan perinteen mukaan HOLlin miehet ja naiset ovat yhä ennen kaikkea ystäviä – muista vipinöistä seuraa yleensä avio-
liitto. Kiltteys johtunee osaltaan kuorolaisten taustasta: jokseenkin kaikki ovat niin sanottujen hyvien kotien lahjakkaita ja tunnollisia musiikkia harrastavia vesoja. Toisaalta kiltteys lienee myös yhteisön tiedostamaton suojakeino: pystyäkseen toimimaan kuoron pitää olla tiivis ja sopuisa, minkä railakas ryyppääminen ja sotkuiset ihmissuhteet seurauksineen voisivat vaarantaa.

Muut osakuntakuorot kehittyivät 1990-luvulla vakaasti perinteisillä laduillaan. EOL loi Kari Turusen johdolla sarjan suurten kirkkomusiikkiteosten esityksiä ja lauloi paljon vanhaa musiikkia modernin rinnalla. Turunen huipensi kautensa äänilevyyn ja Yhdysvaltain-kiertueeseen. WiOL lauloi jo kolmatta vuosikymmentä Erkki Pullisen johdolla. Toiminta monipuolistui kuoron omalla julkaisusarjalla ja kesäkuoroksi syntyneellä, lopulta itsenäisen ohjelmiston luoneella Wene-WiOLilla. Näissä kuoroissa pitkäaikaisten johtajien ero 2000-luvun alussa merkitsi suurta murrosta. POL jat-

HOLLissa on kautta aikain tanssittu paljon ja mieluusti, ja tanssilattialla kilteimmätkin hollilaiset saattavat riehaantua kuten aamuyöllä 70-vuotisjuhlissa 1999.

koi omaperäisellä kansanmusiikkilinjallaan, johon toi uutta, eksoottisempaa latinalaista väriä Aarre Joutsen-virta vuodesta 1994 lähtien. SOLLin johtajat vaihtuivat useasti ja tyyli näiden mukana. Pienemmissä osakunnissa Satakuntalaisen Osakunnan Laulajat nukahti jälleen 1990-luvun alussa, mutta Keski-suomalaiseen Osakuntaan syntyi uusi virkeä kuoro Metsoforte vuosikymmenen lopulla.

Tärkeä muutos 1990-luvulla oli osakuntakuorojen viimein säännölliset muodot saanut yhteistyö,

jonka luomisessa Erkki Pullisella ja Helsingin yliopiston musiikkiseuralla oli suuri osa. Parin yhteisvoimin valmistetun suurteoksen lisäksi huomattavin uusi yhteistyömuoto on vuotuisperinteeksi muodostunut Akateeminen joulukonsertti. Siinä HOL on ollut aktiivisesti mukana tarjoten vuosien ajan kaikille kuoroille karonkkapaikan Härmäläis-Osakunnan avarissa tiloissa. HOLlin omaleimaisuutta korostava linja on kuitenkin näkynyt siinä, että moniin laajempaa sitoutumista vaativiin yhteishankkeisiin ei ole lähdetty mukaan.

Eskon tehovartti

Joko taas huipulle?

Keväällä 2000 HOL sai vuosikymmenen sisällä jo viidennen johtajan. Jo kaksi vuotta aiemmin pyrkinyt **Esko Kallio** (1974–) palasi kypsyneenä ja kokemusta keränneenä ja vakuutti kuoron heti kunnianhimollaan, kyvyillään, visioillaan ja jo tuolloin hieman pilkaltaneella huumorillaan ja persoonallisuudellaan. Työ alkoi syksyllä valmistautumisella osakuntakuorosten yhteiseen kulttuurikaupunkivuoden hankkeeseen, akateemiseen kantaattikonserttiin yliopiston juhlasalissa Ylioppilaskunnan Soittajien säestyksellä. Richard Faltinin ja Harri Vuoren kantaateista selvittiin hyvin Eskon valmennuksella. Sitten otettiin tuntumaa Eskolle läheiseen moderniin musiikkiin ja opeteltiin Akateemiseen joulukonserttiin Jyrki Linjaman muunnelmasarja Piae cantiones -laulusta Personent hodie sekä Poulencin Hodie Christus natus est. Monen vuoden etnoilun ja jatsailun jälkeen tarkka ja vaativa työskentely vaikeiden harmonioiden ja rytmien parissa oli kuorolaisille uutta ja virkistävää mutta myös rankka tyylihyppy.

Keväällä 2001 Esko toteutti teemakonsertin, joka oli omistettu Aleksis Kiven teksteihin sävelletyille lauluille. ”Kivi – sydämetäni” -konsertissa Helsingissä ja Nurmijärvellä kuoro esitti näyttelijöiden lausumien Kivi-katkelmien lomassa Sibeliuksen ja Merikannon tunnettujen laulujen lisäksi Madetojaa, Rautavaaraa, Salmenhaaraa ja Ikosta. Kiintoisan konsertin päätti HOLlin tilausteos, Jyrki Linjaman ”Eskon häälaulu” Nummisuutarien tekstiin. Vaikka Esko painokkaasti ilmoitti, ettei laulu liity mitenkään hänen yksityiselämänsä, hollilaiset saivat siitä kimmokkeen järjestää Kallio-Kuninkalan leirillä unohtumattomat iltamat ”Eskon ja HOLlin hää”, hilpeän hääjuhlan, jossa jokaisella kuorolaisella oli rooli. Juhla osoitti samalla sitä kiintymystä, jota hollilaiset olivat alkaneet jo ensimmäisen vuoden aikana tuntea Eskoa kohtaan.

Omasta joulukonsertista alkoi tulla HOLlin vuotuisperinne. Syksyllä 2001 tehtiin kokeilu ja yhdistettiin joululaulut ja ruoka. Svenska normallyceumin kauniissa salissa pidetyssä ”Joulua mahan täydeltä” -konsertissa yleisö sai ensin kuulla pitkien pöytien ääressä valikoiman harvinaisempaa latinankielistä ja suomalaista joulumusiikkia. Sitten käytiin jouluruokien kimppuun. Konsertin juju oli yleisölle jaettu luettelo tutuista joululauluista, joista äänestettiin suosituimmat esitettäväksi. Kolmen kärki (Maa on niin kaunis, Arkihuolesi kaikki heitä ja Jouluyö, juhlayö) ei yllättänyt ketään, konsertin lopun showmeininki sen sijaan kyllä. Samaa ohjelmaa laulettiin Tuusulan kirkossa paikallisen pankin asiakkailleen tarjoamassa tilaisuudessa, jossa saatiin taas todeta tavallisen joulukonserttiyleisön konservatiivisuus: HOLlin paljolti epäperinteinen ohjelma sai hyisen vastaanoton. Erikoisuudet tuntuvat vaativan hyvin kasvatetun kantayleisön.

Erikoisuuksia tarjottiin myös keväällä 2002 Suku-teemakonsertissa, joka oli omistettu suomen-sukuisten kansojen musiikille. Syväjuurisen perinteen kaikuja saattoi kuulla Cyrillus Kreekin psalmisävellyksissä, etenkin lumoavassa Önnis on inimene -laulussa, sekä Veljo Tormisin liiviläisissä ja karjalaisissa lauluissa. Sävelletty muinaismystiikka loitsuineen, vedenloisuktuksineen ja viikatteenhioimisineen kalpeni säveltämättömän moniäänisen kansanlaulun rinnalla. HOL todisti jälleen kansanomaisen laulutavan väkevän voiman mordvalaisin lauluin, jotka ovat saaneet sijan kantaohjelmistossa. Suku-konserttia tehdessä Eskon luottamus HOLliin kasvoi, ja hän osoitti entistä vapautuneemmin kykynsä paitsi tinkimättömän tarkkana harjoittajana myös eläytyvänä ja innoittavana tulkitsijana. Samaa ohjelmaa vietiin pienellä kuorolla menestyksellä myös Vaasan kuorofestivaalille toukokuussa.

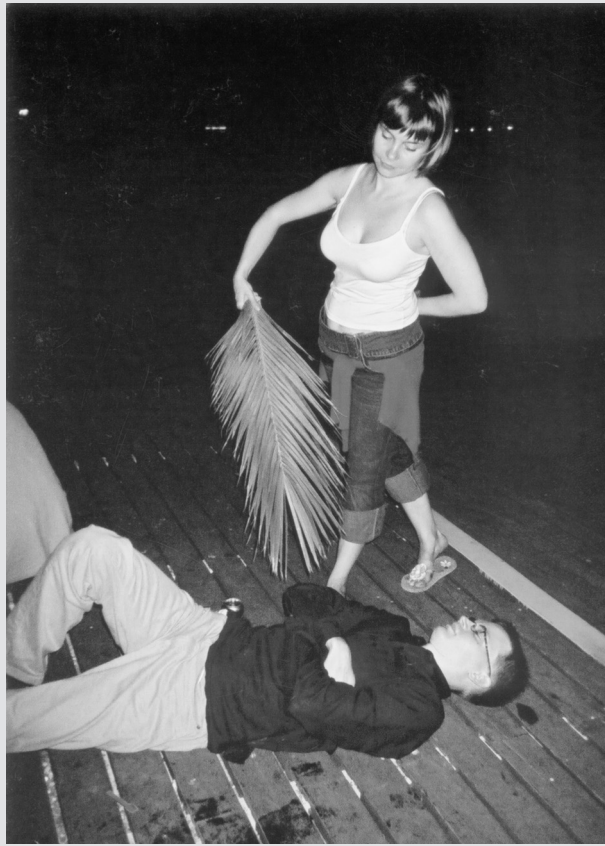
Vaasan kuorofestivaalilla HOL esiintyi menestyksekkäästi pienellä porukalla toukokuussa 2002.

Syksyllä tehtiin taas joulukonsertti. Kumppanina oli etevä Turun yliopiston ylioppilaskunnan kuoro, jonka kanssa HOL oli pitänyt yhteiskonsertin jo 1995. Jälleen laulettiin sangen epäperinteistä joulumusiikkia – Esko oli kotiutunut ilmeisen hyvin HOLlin shokkijalalle. Renessanssimusiikin rinnalle asetettiin 1900-luvun luomuksia Duruflén pehmeän gregoriaanisista tunnelmista Rautavaaran ja Peter Maxwell Daviesin jokseenkin repiviin harmonioihin. Konsertin huipensi kantaesitys, nuoren yhdysvaltalaisyntyisen Sibelius-Akatemian sävellysupiskelijan Alex Freemanin teos *O magnum mysterium*, joka yllättäen tarjosi täyteläisesti soivia lempeitä sointuja ja mieluista laulettavaa kaikille kuorolaisille. Erityisen hauskaa oli se, että sävel-

täjä, loistava ykköstenori, ihastui ensivisiitillä HOLliin ja liittyi saman tien kuoroon sen ensimmäisenä nimikkosäveltäjänä. Alex ei saanut kauan nauttia asemastaan yksin, kun jo vuodenvaihteessa kuoroon tuli myös kanadalainen sävellysupiskelija Matthew Whittall.

Räväkkä linja jatkui kevätkaudella 2003, jolloin teemana oli absurdi musiikki. Absurdus merkitsi myös suuria teknisiä haasteita, joten ohjelmiston harjoittelu alkoi jo syksyllä. Työmäärän, joskaan ei keston puolesta, konsertin ytimen muodostivat Erik Bergmanin vaativat puhekuoroteokset *Igel und Agel* ja *Unter Zeiten* sekä Goffredo Petrassin huippuvaikkeat limerikit. Niiden seuraksi koottiin kirjava valikoima musiikkia Lasson *Ecosta* ja Janequinin *Lintujen* laulusta

Esko Kallio (1974–) on johtanut Hämmäläis-Osakunnan Laulajia syksystä 2000 lähtien ja valmistelee A-tutkintoaan Sibelius-Akatemian kuoronjohtoluokalla opettajinaan Matti Hyökki ja Timo Nuoranne. Kallio on myös osallistunut lukuisille mestarikursseille. Hänelle on myönnetty kuoronjohtajan erikoispalkinto Madetoja-mieskuorokilpailussa keväällä 2000 ja Tampereen Sävel -kuorokatselmuksessa kesällä 2003. Hän on johtanut Vantaan laulu-mieskuoroa vuodesta 1999, Amici Cantus -mieskuoroa 2001–2003 ja vuodesta 2002 lähtien Suomen Laulua. Hän on myös harjoittanut Radion kamarikuoroa ja lukuisia muita kuoroja.

Esko lepäilee laituribileissä Barcelonan yössä, HOL varjelee hänen untiaan.

Kullervo Karjalaisen Syksyyn ja Törnuddin Kitkat katkat -humoreskiin. Ohjelmaan kuuluneiden lasten suusta koottujen satujen mukaan ”Pomppiva leego”-nimen saaneen konsertin päätti lännen tyyliin amerikkalainen Shenandoah-kansanlaulun polveileva sovitus.

Kevään päätteeksi koottiin klassinen kotimainen ohjelma Kuulan keskeisten laulujen kera ja esitettiin se Hattulan kirkossa. Tämän konsertin lauluista ja muista Eskon kauden herkkupaloista koottiin ohjelmisto myös kesällä 2003 Barcelonan Europa Cantat -festivaalin konsertteihin, joissa varsinkin Kreekin Önnis on inimene, Sallisen Onko Suomessa kevät? sekä Bergmanin teokset herättivät ihastusta. Festivaalin muita teemoja olivat taukoamaton helle, tukalahko majoitus hikisessä nuorisomajassa, suurkaupungin lumo sekä monille hollilaisille varsin vieraaksi jäänyt mahtava suurkuoroteos, Manuel de Fallan oratorio Atlántida.

Syksy 2003 alkoi odottamattomalla ryntäyksellä kuoron takariviin, jonne ilmestyi liuta eteviä mieslaulajia – HOLissa ei ole tällä haavaa pulaa edes tenoreista, ja mieskuorosta lähtee niin paljon komeaa ääntä, että naiskuoro jää välillä alakynteen! Kuorotyön kannalta tilannetta kohentavat myös lukuisat musiikinopiskelijat, jotka Eskon kiistämätön lahjakkuus on houkutelut kuoroon. Kun kuorolla nyt on peräti kaksi pohjois-amerikkalaista nimikkosäveltäjää, on luonnollista, että heidän teoksiaan on ollut ohjelmistossa. Kuten Alex asian kauniisti muotoili: säveltäjän suurin onni on saada luoda musiikkia ystäviensä esitettäväksi. Työskentely kuoron omien säveltäjien kanssa on ollut myös hollilaisille ainutlaatuinen onni ja innostuksen lähde.

Syyskaudella 2003 tehtiin taas joulukonsertti, tällä kertaa Tampereen Akateemisten Laulajien kanssa. HOLlin päänumero oli Alex Freemanin komea parikymmenminuuttinen Joulukantaatti. Sen rinnalla oli ohjelmassa tilaa vain joillekin pikkukappaleille, joista Matthew’n sovitus Charles Ivesin joululaulusta sekä Alexin railakas sovitus vanhasta uudenvuodenlaulusta

HOL harjoittelee keskittyneesti Alex Freemanin (takarivissä oikealla) sävellystä O magnum mysterium jouluna 2002.

75-vuotisjuhlakonsertti 24.4.2004

Ritarihuoneella

johtajana Esko Kallio

mordvalainen Cyrillus Kreek Matthew Whittall	Kodamo moro Hällilaul As one listens to the rain <i>tilausteoksen kantaesitys</i>
mordvalainen Cyrillus Kreek Alex Freeman	Garojtj Marjac Aiut-taiut, tahtsin laulda Neljä laulua Aaro Hellaakosken runoihin <i>tilausteoksen kantaesitys</i>
	1. Ensimmäinen tähti 2. Kuutamo metsässä 3. Sade 4. Niin pieniksi
Toivo Kuula eteläpohjalainen sov. Olavi Pesonen Tellu Virkkala	Eteläpohjalainen piirilaulu Pilvet on taivahalla Suden aika 1. Intro
Jarmo Parviainen	Ilta
sov. Emil Kauppi sov. Jan Hellberg Toivo Palmroth Toivo Kuula	Lauvantaki-ilta Plocka vill jag skogsviol Hämelaulu Auringon noustessa

herättivät ansaittua ihastusta. Kevätpuolella keskityttiin 75-vuotisjuhlakonsertin valmisteluun, jossa Amerikan poikien teosten kantaesityksillä oli keskeinen sija. Niiden lisäksi tarjottiin etnisiä sävyjä niin koko kuoron kuin naisten ja miesten voimin. Kuoron historiasta muistutti Jarmo Parviaisen viehättävä, HOLlille sävelletty Ilta. Juhlakonsertin ohjelmaa esitettiin myös toukokuussa Turussa.

Juhlakonsertin uusi piirre on se, että etnolauluja lukuun ottamatta nyky-HOLlin koko ohjelma on kevätkauden aikana harjoiteltua, ennen esittämätöntä musiikkia. Eskon aikana HOLlin taiteellinen taso on kivunnut – osittain yhä tiukemman koelaulukarsinnan – mutta ennen kaikkea johtajan ahkeruuden ja vaativuuden ansiosta hyvin korkealle. On päästy uudelle asteelle projektimaisessa työskentelyssä: kuorolaiset luopuvat mieluusti suurella vaivalla opituista lauluista

parin esityksen jälkeen ja ryntäävät joka laulukaudella innokkaina uusien vaativien teosten kimppuun – onhan hausken oppia uutta kuin hioa vanhaa. Toisaalta Eskon ohjelmisto on ollut niin vaikeaa, että täyspikkänsä konsertin aikaansaaminen ei tunnu luonnistuvan ja konsertit on parempi tehdä yhteistyöhankkeina toisen kuoron tai muiden taiteilijoiden kanssa.

Kuoron silmissä Eskon työtä leimaa syvälinen paneutuminen kaikkiin kuorolaulun osa-alueisiin, niin soinnilliseen ja rytmiseen puhtauteen ja tarkkuuteen kuin myös muodon ja tekstin erittelyyn. Teekkarina aloittaneessa Eskossa voikin havaita musiikki-insinööriäisiä piirteitä, ja joskus hänen teoreettiset mietteensä ja terminsä menevät monelta yli hilseen. Tutuksi on tullut myös ”Eskon tehovartti” tiistaisin noin klo 21.00–21.19, jolloin harjoitellaan äänijänteiden ja tarkkaavaisuuden viimeisillä rippeillä nopeaan tahtiin monen laulun kiperiä paikkoja. Ruuvipenkissä kuitenkin viihdytään, koska Esko selvästi tietää mitä tahtoo ja saa aikaan haluamansa. Musiikki-insinööristä on vuosien mittaan paljastunut yhä enemmän humoristia ja runoilijaa, joka johdattaa kuorolaiset laulujen henkeen osuvien ja kaunopuheisten sanankääntein ja osaa välittää kuorolle syvästi tunnetut tulkintansa. Kuorolaisten ja johtajan yhteistyötä on lähentänyt sekin, että Esko viihtyy mainiosti myös HOLlin sosiaalisessa elämässä.

Esko määrittelee ihanteensa täsmällisesti: *Soinnin perushyveinä pidän tietysti puhtautta, sektioiden tasapainoisuutta ja äänenmuodostuksen kautta tulevia syvyyttä ja kirkkautta. Jotta kuoro soi, ei pelkkä puhtaus riitä, vaan resonanssia ja yläsäveliäkin on löydettävä, kuin joussiyhtyeessä. Kuoron sointia täytyykin jatkuvasti rakentaa ja huoltaa. – – Ilmaisun pitäisi olla samaan aikaan nuotteista vapaata ja nuottikuvalle uskollista, rohkeaa, spontaania ja rebellistä. – – Ohjelmiston laadinnassa kuoron kannalta tärkeitä asioita ovat mielestäni ohjelmiston vaihtelevuus, haasteellisuus ja palkitsevuus. Ohjelmiston*

täytyy myös kasvattaa ja kehittää kuoroa siten, että jatkossa voidaan rakentaa jo opittujen asioiden päälle.

Hänellä on selvä kuva myös tavoitteistaan HOLlin johtajana: *Perustaitoja täytyy kehittää koko ajan. Täytyy pyrkiä siihen, että kuorolaiset hallitsevat ja vähintään tiedostavat yhä paremmin vaikkapa viritykseen, rytmiin, äänenmuodostukseen ja itsenäiseen laulamiseen liittyvät perusasiat. Sellaista ohjelmistoa ei taida olla olemassa, missä näitä asioita ei tarvittaisi koko ajan. Mitä enemmän täytyy harjoituksissa keskittyä siihen, miten kuoro toimii instrumenttina, sitä vähemmän voidaan tehdä itse musiikkia. Tässä on kyse ihan peruskulttuurista, jonka päälle musisointi rakentuu ja jonka kautta kuoron musikaallinen itsetunto kasvaa. Siitä voi sitten lähteä ponnistamaan kohti suurempia haasteita.*

Tuloksia on tullut: peruspuhtaus on saatu jo aika hyvälle tolalle, harjoituskulttuuri on kehittynyt paljon ja miespulasta on päästy. Työtä on vielä tehtävänä äänenmuodostuksen kehittämisessä ja peesauksen eli epäitsenäisen muiden perässä laulamisen poistamisessa. Eskollekin HOL on oppimisen paikka: *Osittain tavoitteeni ovat selvinneet tai täsmentyneet itselleni sillä tavalla vähitellen, että kaikki prosessit eivät ole olleetkaan heti alun alkaen käynnissä. Kuoron on kieltämättä vaikea laulaa paremmin kuin johtaja osaa vaatia, ja tavoitteeni onkin toisaalta olla olematta pullonkaula kuoron kehitykselle millään osa-alueella.*

Eskon HOL tarjoaa laulajilleen parhaan perinteensä mukaista kunnianhimoista kuorotoimintaa ja monimuotoista hauskanpitoa. Yhä uusille kuulijoille HOL tuntuu tuottavan iloisen yllätyksen. Esko on luonut kuoroon rauhallisen nousukierteen ja innostuksen täyteen ilmapiiiriin. Hänen ajassaan voi nähdä paljon samaa kuin Turusen, Neuvosen, Kuivasen ja Lehtipuun vuosissa, HOLlin kukoistuskautissa. Tekisi mieli liittää Kallion nimi samaan sarjaan. Olisiko HOL 75-vuotiaana jälleen uuden huipun tuntumassa?

Osakunnan hauskin joukko?

HOL, Hämmäläis-Osakunnan kerhoista vanhin, on osoittanut hämmästyttävää elinvoimaa koko historiansa ajan, vaikkei sen tarina aivan mutkaton ja varjoton olekaan. Myös verrattuna muihin osakuntakuoroihin esikoinen on pitänyt hyvin pintansa. Kaikkien kuorosten vaiheissa on ollut nousuja ja laskuja, ja taiteellisen kukoistuksen ja suuren innostuksen jaksot ovat vuorotelleet latteampien ja vaisumpien aikojen kanssa. HOL on kuitenkin välttänyt syvimmat aallonpohjat, eikä toiminta ole koskaan katkennut. Taiteelliselta kannalta HOL lieenee luonut yhden osakuntakuorosten vuoristoratamaisimmista urista yltäen parhaimmillaan huipulle ja heikoimmillaan vilttiketjuun.

HOLlin omaleimaisen kehityksen ja menestyksen selittää suurelta osin kuoron taustayhteisö, Hämmäläis-Osakunta. Suuressa osakunnassa on aina riittänyt innokkaita laulajia, eikä HOL ole siksi yleensä potennut kovin pahaa väenvähyyttä, stemmojen epätasaisuutta kylläkin. Hämmäläisten talo on tarjonnut muihin osakuntiin verrattuna ylivoimaiset harjoitus- ja esiintymistilat. Tärkeä voima HOLlin historiassa on osakunnan kunnianhimoinen kulttuuritahto, joka mahdollisti kuoron perustamisen ja ammattijohtajan palkkaamisen talohankkeen tiukoissa taloudellisissa oloissa. Kuoroa pidettiin uskollisesti yllä vaikeina velanmaksun vuosina, ja siitä lähtien, kun osakunta saavutti vakavaraisuuden 1950-luvulla, HOL on ollut jatkuvasti suurinta tukea nauttiva kerho. Kuoron tuki pysyi vakaana osakunnan jyrkissä aatemurroksissa 1960–70-luvulla, ja viime vuosikymmeninä HOLlia on arvostettu osakunnan perinteiden virkeänä ja modernina jatkajana.

Pelkkä raha ei saa kuoroa kukoistamaan. Johtaja on kuoron dynamo, jonka vaikutus säteilee paitsi taiteelliseen toimintaan myös kuoron ilmapiiriin. Onnekaasti valitut, etevät kuoronjohtajat ovat pääosassa HOLlin historiassa, jonka tärkeimmät käännteet liittyvät johtajanvaihdoksiin. Alkuvaiheen huippujohtajat ja heidän aikanaan koettu menestys loivat HOLlin identiteetin yhden perustan, saavutusten ja parhaimmuuden muiston. Tämä muodostui ihanteeksi, joka kannusti hollilaisia ahkeroimaan, ja myöhemmät voitot ovat vain vahvistaneet tätä velvoittavaa perintöä.

Hyvä johtaja ei silti välttämättä pyri trimmaamaan kuoroaan huippusuorituksiin. Olavi Korte on esimerkki johtajasta, jolla oli selvät, kilpailua vierovat, harrastamisen iloa ja toverillista yhteishenkeä korostavat ihanteet kuorotoiminnasta. Vaikka Jullen työ sai ikävän lopun arvojen muutoksen ja ulkoisen painostuksen vuoksi, hänen ideologiansa heijastuksia voi nähdä HOLlin myöhemmässä historiassa. Parhaita taiteellisia tuloksia ovat saavuttaneet ne johtajat, jotka ovat onnistuneet yhdistämään kunnianhimoisen musiikinteen ja monimuotoisen hauskanpidon, HOLlin eräänlaisen tunnuslauseen.

Hauskuus on keskeinen käsite HOLlin historian ja identiteetin kannalta. HOLlia kuvaava aineisto korostaa alusta lähtien kuoron hauskuutta, juhlien ja ilonpidon runsautta. Vaikka HOLlin ei voi todistaa olleen ”osakunnan hauskin joukko”, on myönnettävä, että kuoro tarjoaa parhaimmillaan poikkeukselliset mahdollisuudet tiiviin yhteishengen ja viihtyvyyden synnylle. Kuorossa rajattu joukko ihmisiä kokoontuu

tiheästi tekemään tavoitteellista oppimistyötä, jossa jokaisen panos on tärkeä. Toistuvat yhteiset elämykset, esiintymisjännitys, onnistumiset ja epäonnistumiset sekä juhlien ja matkojen riemut lujittavat yhteenkuuluvuuden tunteita. Lisäksi kuorolaulun ihme, ihmisäänten sulautuminen harmoniseksi kudokseksi, liittää laulajien mielet voimakkaasti yhteen tavalla, jota ei pysty kokonaan selittämään järjellä. Nämä kokemukset erottavat kuoron osakunnan muista kerhoista ja saavat lähes väistämättä aikaan sen sisäänlämpiävyyden, josta HOLlia on kautta aikain syytetty.

Periaatteessa kaikki kuorot tarjoavat edellytykset hauskuudelle, ja opiskelijasekakuoroja yleensä leimaavat nuoruus, toverihenki, vilkas seuralämä, juhlat, matkat ja muu ilonpito sekä tiheään soivat hääkellot. HOL on kuitenkin korostanut hauskuuttaan myös muiden kuorojen rinnalla, erityisesti yhden – EOL:n. Tässä nousee esiin Helsingin maalaisosakuntakuorojen erikoispiirre, kipeä suhde ylivoimaiseen EOL:ään, johon omaa kuoroa on tahtomattakin verrattu. Etenkin akateemisissa kuorokilpailuissa 1940–50-luvulla EOL herätti kateutta ja syytöksiä epäreilusta kilpailusta ja tuomaripelistä. EOL:n nujertaminen jäi useimmille osakuntakuoroille haaveeksi, ja siksi HOLlin voitto vuonna 1960 oli niin tavattoman makea ja tärkeä identiteetin rakennusaine. Tämä jäi kuitenkin ainoaksi keraksi, kun HOL todella selätti EOL:n.

Osakuntakuorojen kärkekaartiin itsensä oikeutusti lukeneen HOLlin voi havaita aika ajoin ilmaiseen revansistista ”ikuisen kakkosen” identiteettiä, jossa EOL:lla on ollut ”toisen” rooli. Eolilaisia on pidetty kopeina, ja EOL:n laulua on moitittu ”kylmän tekniseksi”, kun muuta vikaa ei ole löydetty. Ennen kaikkea EOL on tuomittu ”hauskaan” HOLliin verrattuna ”tylsäksi” kuoroksi, jonka kaltaiseksi ei edes haluta tulla.

Tämän mielikuvan ikää ja oikeudenmukaisuutta voi arvioida perehtymällä EOL:n historiaan, joka kiel-tämättä esitetään pikemmin voitokkaiden konserttien,

matkojen ja kilpailujen kuin hauskojen juhlien sarjana. EOL tuntuu aina rakentaneen identiteettinsä taiteellisen kunnianhimon ja menestyksen varaan. Hauskuus nousee esiin vasta Ilkka Kuusiston johtajakaudella 1960-luvulla, jolloin ilo yltyi myös HOLlissa Martin johdolla. Jyrkkä vastakohtaisuus syntyi 1970-luvulla, kun Heikki Halme muutti EOL:n ammattimaiseen tapaan toimivaksi kamarikuoroksi ja katsoi seuraläm-män häiritsevän taiteellista työtä. Martin HOLlissa taas riemu jatkui. Tilanne tasoittui 1980-luvun alku-puolella, jolloin EOL:n johtajaksi (HOLlista!) tullut Sakari Hildén loi kuoroon lähes maanisen hauskanpi-don kauden ja HOL ilakoi velipojan, Klaus Hildénin johdolla. Sitten EOL on rauhoittunut kovasti, mutta HOL on juhlinut vilkkaasti nykyaikaan asti.

HOLlin ”hauskuuden” EOL:n rinnalla voi toki nähdä vain kunniallisena selityksenä sille, etteivät HOLlin laulajien kyvyt, harjoitustyyli ja johtajien kun-nianhimo ole sallineet kuorolle samanlaista menestystä kuin EOL:lle. Toisaalta HOLlin ”hauskuuden” saattaa tulkita syvälliseksi identiteetinmäärittelyksi: HOLlissa kuoron sosiaalista ulottuvuutta arvostetaan yhtä pal-jon kuin taiteellista puolta, mikä asettaa jonkinlai-set, ilmeisen pitkälle venyvät rajat johtajien kunnian-himolle ja tekee myös kuoron seuralämästä tavoit-teellista. Viimeisten parinkymmenen vuoden valossa HOLlin ”hauskuus” voisi tarkoittaa myös ohjelmisto-linjausta: klassisen musiikin rinnalla on alettu arvostaa kevyttä ja kansanmusiikkia ja leikkisän rohkeista ohjel-mistokekeiluista on tullut ylpeydenaihe. Kuoron tun-nuslauseen voi siksi kääntää toisinkin päin: HOLlissa yhtyvät sopusointuisesti kunnianhimoinen hauskan-pito ja monimuotoinen musiikinteko.

Miten HOLlin hauskuuden määrittelee, hol-lilaisille itselleen se lienee lämmin tunne, joka saa lau-lamaan vuosikausia kuoron riveissä, pitämään yhteyttä vanhoihin kuorotovereihin, tulemaan uskollisesti vuosi-juhliin ja lukemaan tämän kirjan näin pitkälle.

HOLlin vuodet

1929	kuoro perustettiin 27.1. johtajaksi L. Arvi P. Poijärvi	1940	toiminta jatkui syyslukukaudella
1930	ensiesiintyminen osakunnan vuosijuhlassa 26.1. keväällä johtajaksi Martti Turunen nimeksi Hämäläis-Osakunnan Laulajat kesäkiertue Vääksy–Heinola–Sysmä konserttimatka Hämeenlinnaan kuoron merkki otettiin käyttöön	1941	konserttimatka Lahteen ja Riihimäelle
1931	juhlakonsertti Tampereella kesäkiertue Tampere–Virrat–Ruovesi–Mänttä– Orivesi–Nokia–Kangasala latvialaisen ylioppilaskuoron vierailu	1942–44	
1932	kesäkiertue Lahti–Heinola–Vääksy–Jämsä– Padasjoki–Hollola–Lammi HOLlin ja HOSsin yhteiset naamiaiset	1945	toiminta jatkui kevätlukukaudella
1933	viiden osakuntakuoron konserttitanssiaiset kesäkiertue Heinola–Orimattila–Kuivanto–Kausala	1946	keväällä johtajaksi Janne Raitio konserttimatka Hämeenlinnaan neljäs sija ylioppilaiden kuorokilpailussa syksyllä johtajaksi Olavi Korte
1934	kuoron 5-vuotisjuhlakonsertti syksyllä johtajaksi Juhani Pohjanmies	1947	konserttimatka Tervakoskelle viides sija ylioppilaiden kuorokilpailussa kesäkiertue Toijala–Pälkäne–Kangasala
1935	kesällä Sortavalan laulujuhlla syksyllä johtajaksi Veikko Valli	1948	kuudes sija ylioppilaiden kuorokilpailussa kesäkiertue Valkeakoski–Tampere–Nokia
1936		1949	neljäs sija ylioppilaiden kuorokilpailussa kuoron 20-vuotisjuhlakonsertti ensimmäinen esiintyminen Yleisradiossa ensimmäinen lastenjuhla
1937	syksyllä johtajaksi Tauno Silvonen juhlailtama Hämeenlinnassa	1950	kolmas sija ylioppilaiden kuorokilpailussa
1938		1951	viides sija ylioppilaiden kuorokilpailussa konserttimatka Heinolaan ja Lahteen kaksi esiintymistä radiossa
1939	kuoron 10-vuotisjuhlakonsertti syksyllä johtajaksi Tauno Karila	1952	
		1953	syksyllä johtajaksi Jarmo Parviainen
		1954	kuoron 25-vuotisjuhla

1982	kirkkokonsertti: Forssa, Ylöjärvi ja Helsinki Europa Cantat VIII, Namur, Belgia	1994	kuoron 65-vuotisjuhlakonsertti Europa Cantat XII, Herning, Tanska ensimmäinen Akateeminen joulukonsertti
1983	Budapestin yliopiston kuoron vierailu konsertti Hämeenlinna, Helsinki kolme hopealeimaa Tampereen Sävelessä	1995	syksyllä johtajaksi Topi Lehtipuu Ranskalainen konsertti
1984	kuoron logo otettiin käyttöön Dvořak: D-duurimessu kuoron 55-vuotisjuhlakonsertti kilpailumatka Unkariin	1996	Kansa laulaa -konsertti konserttimatka Puolaan ensimmäinen Art goes Kapakan Kuorojen kierros Sumujen saaret -konsertti ensimmäiset joululaulukeikat Stockalla
1985	äänilevy ”Joululauluja” Europa Cantat IX, Strasbourg, Ranska syksyllä johtajaksi Juha Kuivainen	1997	HOLlywood-ravintolashow kaksi hopealeimaa Tampereen Sävelessä Europa Cantat XIII, Linz, Itävalta Lumi ja kuolema -konsertti
1987	konserttimatka Tukholmaan kaksi kultaleimaa Tampereen Sävelessä	1998	Välimeri-konsertti syksyllä johtajaksi Jan Hellberg Kaipuu-konsertti
1988	Cotton Club -teemabileet Europa Cantat X, Pécs, Unkari äänilevy ”Kärlek och död”	1999	kuoron 70-vuotisjuhlakonsertti konserttimatka Alandia Jazz -festivaalille
1989	Yleisradion kunniapunnus, radionauhoitus Telemannin Luukas-passion Suomen-kantaesitys kuoron 60-vuotisjuhlakonsertti	2000	Europa Cantat XIV, Nevers, Ranska syksyllä johtajaksi Esko Kallio
1990	äänilevy ”gHOSTs in HOLlywood” konserttimatka Tarttoon Tarton yliopiston kamarikuoron vierailu	2001	Kivi – sydämeltäni -konsertti Joulua mahan täydeltä -konsertti
1991	Amerikka-konsertti Europa Cantat XI, Vitoria, Baskimaa syksyllä johtajaksi Matti Apajalahti	2002	Suku-konsertti konserttimatka Vaasan kuorofestivaalille
1992	kiertue Helsinki–Tampere–Hausjärvi konserttimatka Padasjoelle ensimmäinen itsenäisyyspäivän jumalanpalvelus- keikka Töölön kirkossa	2003	Pomppiva leego -konsertti Europa Cantat XV, Barcelona, Katalonia
1993	konserttimatka Tukholmaan kolme hopealeimaa Tampereen Sävelessä	2004	kuoron 75-vuotisjuhlakonsertti

HOL sydämessä

Mieluisia muistoja HOL-ajaltani riittäisi vaikka kuinka paljon. Toivottavasti ja arvattavasti tällaisten kauniiden muistojen sarja jatkuu laulajapolvesta toiseen. Iän karttuessa niiden kauneus vain kirkastuu.

Olavi Korte, HOL 1929–34, johtaja 1946–53

HOL on merkinnyt minulle hyvin paljon sekä kuoroaikana että sen jälkeen.

sopraano, HOL 1929–30

Vaikka kuuluinkin ”kirjavana” (pari sodassa käyntiä välillä) opiskeluaikana aika moneen ylioppilasyhteisöön, HOL oli ehdottomasti tärkein. Kuorotoveruus on aseveljeyden veroista.

basso, HOL 1936–39, 1945

Kuorossa laulaminen opettaa mm. ottamaan toiset huomioon, ”vetämään yhtä köyttä” ja pitämään hauskaa yhdessä. Tutustuminen säveltäjiin ja musiikin maailmaan antaa virikkeitä.

altto, HOL 1936–41

Kuorossa jäsen voi itse luoda taidetta. Hän voi rohkeasti kuulla oman kehonsa musikaalisen äänen, jota hän ei voi kokea hällinöivässä ympäristössä. Hän oppii solidaarisesti noudattamaan yhteistä taidekuria, kun johtaja niin edellyttää. Forte-kohdassa hän saa päästää kaikki tunteensa valloilleen. Yhteiskunta antaa siihen harvoin luvan. Hän poistuu harjoituksista henkisesti virkeänä ja ylevöityneenä. Hän on noussut musikaalisen kulttuurin kylvystä.

tenori, HOL 1945–50

Olen joskus arvioinut, kuinka suuri osa kuorossa laulettusta ajasta antaa todella suuren tyydytyksen: vain 2–3 promillea.

basso, HOL 1949–51

HOLlin merkitys kuoroaikana ja sen jälkeen on ollut merkittävä, sillä se on tuonut laulamisen virkeänä toimintana arkistyöskentelyn keskelle. Olen laulanut kuorossa saadakseni aidon tuntemuksen olemassaolon tärkeydestä. Eniten olen nauttinut saadessani laulaa mukana oikein täydellä äänellä.

basso, HOL 1949–53

HOL-vuodet olivat parasta aikaa, harjoitukset tärkeä virkistys- ja oppimistilanne. Kuoro antaa tyydytystä ponnistelujen tuloksista, kauneutta korvin kuulla, yhteistyötä, seuraa, kulttuurikosketuksia, nousua nolojen tilanteiden jälkeen ym. hyvää.

sopraano, HOL 1951–58

HOL tärkeä minulle juuri aran kaupunkiinmuuttajan kannalta. Siksi en kai ollut vain musiikin takia kuorossa vaan myös kontaktien takia. Kuorolaulu on merkinnyt minulle ihmissuhteita, uuden oppimista, vakavia haasteita, toimintaa organisaatioissa.

basso, HOL 1954–57

HOL oli kuoroaikana minulle hyvin tärkeä, sain sieltä eniten ystäviä, yhteishenki tuntui aina hyvältä. Muistot ovat hyviä.

sopraano, HOL 1957–65

Varmaan jokainen laulusisko- ja -veli oman parhaan aikansa täällä eli, koki suuria juhlia paikan päällä, solmi ikuiset ystävyysuhteet täällä.

Ritva-Taru Terho, HOL 1957–63

HOL oli kuorourani huippu, laadukkain ja haastavin laulajayhteisöni.

sopraano, HOL 1959–65

Oli suurenmoista olla laulamassa HOL:lissa ja kokea sitä kaikkea, minkä tuolloin koimme. Tuota kuoroaikaa on

vaikeaa verrata myöhempiin kokemuksiin, koska HOL-aikana olimme nuoria ja elämä silloin näyttäytyi niin erilaisena kuin myöhemmin.

tenori, HOL 1972–77

Jäin todella kaipaamaan kuoroa ja sen toimintaa. HOLlin jälkeen en ole halunnut hakeutua enää mihinkään kuoroon.

sopraano, HOL 1975–79

HOL oli taiteellisesti hauska ja musiikillisesti sosiaalinen.

Klaus Hildén, HOL 1978–81, johtaja 1981–85

HOL oli eläväinen, innostunut ja innostava, ja antoi temmellyskentän omalle edistymiselleni.

Juha Kuivanen, johtaja 1985–91

HOL on minulle ennen kaikkea yhteisö, missä on hyvä olla. Mottoni on ollut, että niin kauan kuin tämä pitää paikkansa, pysyn mukana. Sosiaaliset kontaktit musiikillisten ambitioiden ohella ovat olleet erittäin tärkeitä. HOL on minulle toinen koti, mistä luopuminen on vaikeaa kuin lempivillapaidasta, vaikka se olisi jo täynnä reikiä, tai oluttuopillisesta (tai useammasta) keskellä viikkoa, vaikka seuraavana päivänä pitäisi olla skarppina. Ihmisten erilaisuus, joka täydentää yhteisöä, jaksaa aina kiehtoa HOL:lin ilmapiirissä.

altto, HOL 1986–

Sain HOLissa äärimmäisen arvokasta kokemusta ja harjaannusta. Sain tilaisuuden kehittyä erityisesti ohjelmistojen suhteen. Jouduin myös ajoittain lujille, koska kuoro oli niin hyvä. Sellainen kehittää johtajaa. HOL merkitsi minulle kasvua, ainakin keskivartalon kohdalta. Mutta se ei kyllä ollut HOLlin syy, sattui vain samoihin aikoihin.

Matti Apajalahti, johtaja 1991–95

HOL on totaalinen harrastus ja vie helposti kaiken liikenevän ajan. Kuin pitkä parisuhde HOL herättää niin rakkauden kuin raivonkin tunteita. Opiskelijakuoro elää ja muuttuu kiihkeästi, ja nuoresta hurjasta tulee vanha kääpä muutamassa vuodessa. Silti poiskaan ei malta lähteä.

basso, HOL 1992–

Vanha totuus kuorosta sosiaalisena tekijänä piti paikkansa: hauskaa piisasi, milloin harjoituksissa, milloin laululeireillä, matkoilla tai saunailloissa. Oli antoisaa avartua taiteilija-

painotteisista ihmissuhteista korkeakoulujen monipuolisempaan luonnekirjoon.

Topi Lehtipuu, johtaja 1995–98

Ottaen huomioon sen suunnattoman mielivaltaisuuden, jolla opintonsa aloittava fuksi valitsee kerhon tai järjestön täyttämään uuden kaupungin sosiaalisen tyhjiön, oli kyllä suunnaton onni, että eksyin HOLliin. Lienee mahdotonta parilla rivillä analysoida, mikä minut saa uhraamaan lähes kaiken vapaa-aikani kuorolle sen eri ilmenemismuodoissa, mutta ilmankaan ei enää osaa olla. HOLissa tasapainottuu hienolla tavalla se, että samalla kun pyritään yhteiseen tavoitteeseen, on jokaisen henkilökohtainen panos tärkeä ja kuuluu lopputuloksessa.

tenori, HOL 1997–

HOL merkitsi minulle omien rajojen hahmottamista suurehkon porukan taiteellisena johtajana. Olin myös siinä roolissa ensimmäisen kerran suomeksi. Sosiaalisesti viihdyin hyvin, vaikkakin elämäntilanteeni työssäkäyvänä pienten lasten isänä oli hyvin erilainen kuin useimpien laulajien. Kauteni viimeinen karonkka Neversin puistossa oli ikimuistoinen ja vahvasti uskoni niihin hyviin voimiin, jotka vaikuttavat kuoroyhteisössä, kun se on parhaimmillaan.

Jan Hellberg, johtaja 1998–2000

HOL vie hermot, vapaa-ajan ja terveet elämäntavat. Toisaalta elon hauskuus lisääntyy: kuorossa tapaamiani ihmisiä (joihin en muuten koskaan olisi tullut tutustuneeksi) ja siellä kokemiani huikeita riemun hetkiä (musiikillisia tai muita) en vaihtaisi mihinkään.

altto, HOL 1999–

Tätä nykyä koen HOLlin hyvinkin omaksi instrumentikseni, ja minusta tuntuu, että olen HOLlin kanssa kasvanut yhdessä (ja yhteen) nämä muutamat vuodet. On ollut hienoa rakentaa HOLlia vähitellen siihen suuntaan kuin on halunnut ja nähdä oman työn tulokset. Johtaessa oppii itsestään ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta yhtä ja toista. Kaikki HOLlin muukin kuin musiikillinen elämä on minulle läheistä, ja nautin siitä täysin siemauksin.

Esko Kallio, johtaja 2000–

Liittymiseni HOLliin oli elämäni onnellisimpia sattumia.

tenori, HOL 2002–

Kirjallisuutta

Aalto-Koistinen, Riitta: Suomalaiset ylioppilaskuorot 1800-luvulla. Katsaus ylioppilaskuorotoiminnan aatevirtauksiin. Helsingin yliopiston musiikkitieteen laitoksen julkaisuja 3. Helsinki 1984.

Chorus et Psalmus. Juhlakirja Harald Andersénille 4.4.1979. Toim. Reijo Pajamo. Helsinki 1979.

Eteläsuomalaisen Osakunnan Laulajat 1931–1981. Päätoim. Jaakko Joki. Helsinki 1981.

Eteläsuomalaisen Osakunnan Laulajat 60 vuotta. Juhlajulkaisu ajalta 1981–1991. Päätoim. Jaakko Joki. Helsinki 1991.

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan sekakuoro Akateemien Laulu 50 vuotta 1953–2003. Vammala 2003.

Häkkinen, Vesa: SOL – nuorekkaan varhaiseläkeläisen värikkäät viime vaiheet. – Savolainen Osakunta 90 vuotta 1905–95. Toim. Anne Hurskainen. Helsinki 1995.

Kilpiö, Markku: Piirteitä suomalaisesta kuorohistoriasta. – Rondo 2/1992.

Klinge, Matti – Kolbe, Laura: Suomen ylioppilas. Keuruu 1991.

Kolbe, Laura: Sivistyneistön rooli. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1944–1959. Keuruu 1993.

Kolbe, Laura: Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960–1990. Keuruu 1996.

Kontsas, Hannu: Etelä-Pohjalainen osakunta. Historia vuoteen 1983. Toim. Mikko Huhtamies. Helsinki 2001.

Kuusisto, Seppo: Kansallishenkeen uskoen. Hämmäläis-Osakunnan historia I–II. Helsinki 1978.

Kvist, Barbro: Nationskörernas betydelse för studentsången i Finland på 1800-talet. – Musiikki 1990:1.

Mikkelin lyseo 1872–1947. Kuopio 1948.

Nissinen, Martti: SOL:n uusi nousu. – Juhla-Susj. Savolainen Osakunta 80 vuotta. Helsinki 1985.

Nuotio, Olli: Kaikkialla ääni kaikuu. SULASOLin Helsingin piiri r.y. 70 vuotta. Helsinki 1997.

Paasovaara, Kaisa: Pollilaiset laulelleet jo 20 vuotta. – Ostrobotnia 5/1983.

Pajamo, Reijo: Laulun ja soiton SULASOL. Suomen Laulajain ja Soittajain Liitto 75 vuotta. Helsinki 1997.

Poiijärvi, Arvi: Oikeasta kuorohengestä ja -kurista. – Ylioppilaskunnan Laulajat 50 vuotta. Helsinki 1933.

Pullinen, Erkki: Laulujen lunnaat. Aspekteja 1001 maanantain urakan tiimoilta. – Myrskyn silmässä. Wiipurilaisen Osakunnan vuosikymmenet 1917–2003. Keuruu 2003.

Puntila, L. A.: Hämmäläis-Osakunnasta ja sen toiminnasta vv. 1868–1928. – Kaikuja Hämeestä IX. Tampere 1929.

Sata, Sata, Sata... Ylioppilaskunnan Laulajat 1883–1983. Toim. Veijo Ilmavirta. Helsinki 1983.

Satakuntalainen Osakunta 1929–1954. 25-vuotiskatsaus. Satakunta XVI. Vammala 1954.

Savolaisen Osakunnan Laulajat 1932–1957. Kuopio 1957.

Soini, Wilho: Hämmäläisenä ylioppilaana 1870-luvulla. – Kaikuja Hämeestä IX. Tampere 1929.

Stenius, Henrik: Körens röst. Den profana körsången som forum för den allmänna opinionen. – Boken om vårt land 1996. Festskrift till professor Matti Klinge. Keuru 1996.

Suomen Laulu 1900–2000. Tampere 2000.

Suomen musiikin historia 1–4. Porvoo 1995–1996.

Suomen säveltäjiä II. Toim. Einari Marvia. Porvoo 1966.

Toivakka, Tiina: Muistoja SOL:n taipaleelta. – Juhla-Susj. Savolainen Osakunta 80 vuotta. Helsinki 1985.

Tuomioja, Vappu: Sulo, Hella ja Vappuli. Muistelmia vuosilta 1911–1945. Porvoo 1997.

Wiipurilaisen Osakunnan Laulajat 1930–1980.

Toim. Eero Pukkala. Helsinki 1980.

Ylioppilaskunnan Soittajat 1926–1986. 60-vuotisjuhlakirja. Toim. Mika Ainola. Mänttä 1986.

Henkilöhistoriallisina lähteinä ovat olleet lukuisat matrikkelit.

KUVAT

Helsingin kaupunginmuseo, sivut 6 ja 116.

Hämeenlinnan kaupunginmuseo, sivu 36.

Hämmäläis-Osakunnan arkisto ja kuorolaisten kokoelmat.

